

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

1973'TEN GÜNÜMÜZE KATLIAMA MARUZ KALAN
TÜRK DİPLOMATLARI VE BU KATLIAMLARIN TÜRK
BASININA YANSIMASI

Ali DALKILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2019

©2019- Ali DALKILIÇ

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

1973'TEN GÜNÜMÜZE KATLIAMA MARUZ KALAN
TÜRK DİPLOMATLARI VE BU KATLIAMLARIN TÜRK
BASININA YANSIMASI

TURKISH DIPLOMATS WHO HAVE BEEN SUBJECTED
TO MASSACRESS FROM 1973 TO PRESENT AND TO
REFLECTIONS OF THESE MASSACRESS IN THE PRESS

Hazırlayan
Ali DALKILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

KIRŞEHİR-2019

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Ali DALKILIÇ tarafından hazırlanan “1973'ten Günümüze Katliama Maruz Kalan Türk Diplomatları ve Bu Katliamların Türk Basınına Yansıması” adlı tez çalışması 16/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN (İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye Prof. Dr. Lütfi Gürkan GÖKÇEK (İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye Dr. Öğr. Üyesi Mahmut BOLAT (İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2019

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2019

Ali DALKILIÇ

İmza

ÖZET

1973'TEN GÜNÜMÜZE KATLIAMA MARUZ KALAN TÜRK DİPLOMATLARI VE BU KATLIAMLARIN TÜRK BASININA YANSIMASI

Hazırlayan: Ali DALKILIÇ

Danışman: Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

2019 – 282

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

Prof. Dr. Lütfi Gürkan GÖKÇEK

Dr. Öğr. Ü. Mahmut BOLAT

1973'ten başlamak üzere 1994 yılına kadar dünyanın çeşitli ülkelerindeki Türk temsilciliklerine ve diplomatlarına yönelik saldırılar olmuştur. Çoğunluğu Ermeniler tarafından düzenlenen bu saldırılar neticesinde birçok değerli Türk diplomatı hayatını kaybetmiştir.

Bu çalışmada, "Ermeni Meselesi"nin Türk diplomatlarının katledilmeleri temelinde gündemde tutulması, şehit diplomatlar ve katliamların Türk basınına yansımaları ele alınmıştır.

Araştırmada, saldırıların başladığı 1973'ten sona erdiği 1994 yılı aralığında yayımlanan, döneminin gazeteleri incelenmiş, 1973 saldırısının ilk saldırı olması sebebiyle basında geniş bir şekilde yer aldığı görülmüştür. Türk kamuoyu tarafından ilk kez karşılaşılan bu saldırıya gereken hassasiyet ve tepki gösterilmiş, ancak gösterilen bu hassasiyet ve tepki sonraki süreçte giderek azalmıştır. Türk kamuoyunun bu genel tutumu Türk basınına da yansımış ve Türk basınında da saldırıların olağan bir hale geldiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1973, Ermeni Meselesi, Diplomat, Katliam, Türk Basını.

ABSTRACT

TURKISH DIPLOMATS WHO HAVE BEEN SUBJECTED TO MASSACRESS FROM 1973 TO PRESENT AND TO REFLECTIONS OF THESE MASSACRESS IN THE PRESS

M.Sc.Thesis

Preparer: Ali DALKILIÇ

Advisor: Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

2019 - 282

Kırşehir Ahi Evran University, Institute Of Social Sciences

History Department

Jury

Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

Prof. Dr. Lütfi Gürkan GÖKÇEK

Dr. Öğr. Ü. Mahmut BOLAT

Starting from 1973, there had been attacks on Turkish representations in various countries and their diplomats till 1994. Many esteemed diplomats lost their lives as a consequence of those attacks mostly organized by Armenians.

Having the massacres of Turkish diplomats on the agenda on the basis of “Armenian Issue” and the reflections of martyred diplomats and massacres on the Turkish press are pointed out in this study.

When the significant newspapers in that term, published in the time period of the attack took place, are examined, it was seen that the event which took place in 1973 took part extensively in media because of being the first. Even though being sensitive and reacted to that attack, saw for the first time, reaction of Turkish public opinion to other attacks decreased gradually. This general manner of Turkish public opinion reflected to Turkish media and attacks “have been become common”.

Keywords: 1973, Armenian Issue, Diplomat, Massacre, Turkish Media

ÖN SÖZ

Dış politikayla uğraşan ve ülkesini temsil etmekle görevli olan diplomatlar görev yaptıkları ülkede, bağlı oldukları devleti temsil eden en önemli görevlilerdir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti'ni yurtdışında temsil eden Türk diplomatları 1973 yılından itibaren planlı ve sistemli olarak suikasta uğramışlardır. Bu suikastlar sonucunda içlerinde Büyükelçilerin de olduğu 25 üst düzey Türk diplomatı şehit olmuştur. Bu diplomatların yanında çoğunluğu Türk olan sivil vatandaşlar da hayatlarını kaybetmiştir.

Türk temsilciliklerine yönelik girişilen bu eylemlerin en yoğun olduğu yıllar, sırasıyla 1981, 1980 ve 1982 yıllarıdır. Bunun yanında Türk temsilciliklerine yönelik girişilen bu saldırıların en fazla olduğu ülke, 48 eylem ile Fransa'dır. Fransa'yı, 24 saldırı ile Lübnan ve 21 saldırıyla da ABD izlemiştir. Adı geçen ülkelerin nüfus yapısına bakıldığında Ermeni nüfusun bu ülkelerde yoğun olarak yaşadığı dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada suikasta maruz kalan ve hayatını kaybeden Türk diplomatları ile ilgili Türk basınında görünüm ele alınmıştır. Dolayısıyla, çalışmanın adı "*1973'ten Günümüze Katliama Maruz Kalan Türk Diplomatları ve Bu Katliamların Türk Basınına Yansıması*" olarak belirlenmiştir.

Konu ile ilgili yapılan çalışmaların birkaç gazete ile sınırlı kaldığı gözlenmiş, bu araştırma ve incelemede Türk basınının önemli sayılan "Akşam", "Günaydın", "Son Havadis" gibi çeşitli gazetelerine yer vermekle beraber, dönemin güvenilir olarak kabul edilen ve sürekliliği olan "Cumhuriyet", "Tercüman", "Hürriyet" ve "Milliyet" gazeteleri esas alınmıştır. Telif-tetkik eserler gözetiminde Türk diplomatlarının suikasta uğramalarına yönelik farklı görüşlere de yer verilmiştir. Öte yandan Türk diplomatların maruz kaldıkları suikastların oluş şekli başta olmak üzere, katillerin akıbetleri ve aldıkları cezalar ele alınmış, bu manada eksiklikler kısmen giderilmiştir. Ayrıca, "17 Kasım" ve "Halkın Mücahitleri" adlı terör örgütlerinin gerçekleştirdiği saldırılara da yer verilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde "Araştırmanın Problemi, Amacı ve Önemi" ve "Araştırmanın Yöntemi" hakkında bilgi verilirken "Konuyla İlgili Araştırmalar" başlığı altında çalışmaya katkı sağlayan önemli eserler sıralanmıştır.

Çalışmanın Birinci Bölümünde, "*Ermeni Meselesi'nin Türk Diplomatlarının Saldırılara Uğramaları ile İlişkisi*" başlığı kullanılmış ve özellikle Türk diplomatlarının katledilmeleri denilince akla Ermenilerin gelmesi irdelenip açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Öncelikle Ermeni meselesinin, Türk diplomatlarının katliama uğraması ile olan ilişkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmış daha sonra tarihi süreç içerisinde Türk-Ermeni ilişkileri ele alınmıştır.

İkinci Bölümde, “*Tarihi Süreç İçerisinde Türk-Ermeni İlişkileri*” başlığı seçilerek, eylemlerin başladığı 1973 yılına kadar ikili ilişkiler ele alınmıştır. Yine çalışmanın son kısmında da günümüzde Türk-Ermeni ilişkilerine dair bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü Bölümde ise “*Türk Diplomatlarının Saldırlara Uğramaları (1973-1994)*” üzerinde durularak, katledilen Türk diplomatlarının suikasta uğramaları sırasında gelişen olaylara değinilmiştir. Daha önce yapılan çalışmalarda bu konunun tali kaldığı fark edilmiş ve bu bölümün hacmi geniş tutulmuştur.

Son olarak Dördüncü Bölüm, “*Türk Diplomatlarının Uğradıkları Saldırların Türk Basınında Görünümü (1973-1994)*” başlığı ile ele alınarak katliama maruz kalan Türk diplomatlarına yönelik saldırıların Türk basınında yer alması analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çeşitli gruplarca Türk diplomatlarının hedef tahtasına oturtulduğu dönem, Türk siyasi hayatının da giderek kutuplaşmaya başladığı dönem olarak göze çarpmaktadır. Türk basınında yer alan hemen hemen her gazete de ideolojik bir duruşu temsil etmiştir. Buna bağlı olarak bu kutuplaşmış ortamda Türk diplomatlarına yönelik gerçekleşen ilk saldırılar Türk kamuoyunda hassasiyetle karşılanmakla birlikte ciddiyetle ele alınmamıştır. Saldırıların artmasıyla birlikte işin ciddiyeti kavranırken bu sefer de meydana gelen eylemler “sıradanlaşmış” ve 1994 yılına kadar engellenememiştir.

Bu çalışmada bilgi, birikim ve tecrübelerini zaman dilimi fark etmeksizin paylaşan; her türlü detayı atlamadan, titizlikle çalışmayı takip eden, kıymetli vaktini esirgemeyen değerli danışman hocam Prof.Dr. Sayın Yaşar ÖZÜÇETİN’e müteşekkirim. Ayrıca, araştırmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen Milli Kütüphane ve Erciyes Üniversitesi Kütüphanesi değerli çalışanlarına, gösterdikleri nezaketten ötürü teşekkürü borç bilirim. Yine bu çalışma sırasında bana katlanma nezaketi gösteren, çalışmamın her aşamasında yanımda olan aileme minnettarım.

Kırşehir-2019

Ali DALKILIÇ

İÇİNDEKİLER-SAYFA

KABUL VE ONAY.....	I
BİLDİRİM.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖN SÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER SAYFA.....	VII
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ, AMACI VE ÖNEMİ.....	1
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	2
KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	3
BÖLÜM 1.....	5
1.ERMENİ MESELESİ'NİN TÜRK DİPLOMATLARININ SALDIRILARA	
UĞRAMALARI İLE İLİŞKİSİ	5
1.1 TÜRK DİPLOMATLARININ KATLEDİLMESİ DENİLİNCE AKLA	
ERMENİLERİN GELMESİ	5
1.2. TERÖR, ETNİK TERÖR VE ERMENİ ETNİK TERÖRÜNÜN TERCİHİ.....	11
1.2.1. Türkiye'de Etnik Terör.....	15
1.2.1.1. Ermeni Etnik Terörü.....	16
1.2.1.1.1. Ermeni Etnik Terörünün Tercihi.....	18
BÖLÜM 2.....	43
2. TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE TÜRK-ERMENİ İLİŞKİLERİ	43
2.1. TÜRKLERLE ERMENİLERİN İLK KARŞILAŞMALARI	43
2.2. SACOĞULLARI DÖNEMİ	44
2.3. SELÇUKLULAR DEVRİ.....	45
2.3.1. Büyük Selçuklular Devri.....	45

2.3.2. Türkiye Selçukluları Devri.....	48
2.4. OSMANLI DÖNEMİ TÜRK-ERMENİ İLİŞKİLERİ	53
2.4.1 Islahat Fermanı'na Kadar Türk-Ermeni İlişkileri.....	53
2.4.2. Islahat Fermanı'ndan Berlin Kongresi Kadar Türk-Ermeni İlişkileri.....	57
2.4.3. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve Berlin Kongresi Sırasında Türk-Ermeni İlişkileri	57
2.4.4. Adana Olayı ve II. Meşrutiyet Dönemi'nde Türk-Ermeni İlişkileri	63
2.4.5. Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Ermeni İlişkileri	65
2.4.6. Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde Türk-Ermeni İlişkileri (1919-1973).....	69
2.4.6.1. Sevr Antlaşması ve Türk-Ermeni İlişkileri.....	69
2.4.6.2. Lozan Barış Antlaşması ve Türk-Ermeni İlişkileri.....	73
BÖLÜM 3.....	79
3. TÜRK DİPLOMATLARININ SALDIRILARA UĞRAMALARI (1973-1994).....	79
3.1. 1973	79
3.1.1. Mehmet Baydar ve Bahadır Demir	79
3.2. 1975	83
3.2.1. Daniş Tunalıgil.....	83
3.2.2. İsmail Erez.....	85
3.3. 1976	88
3.3.1. Oktar Cirit	88
3.4. 1977	90
3.4.1. Taha Carım.....	90
3.5. 1978	93
3.5.1. Beşir Balcıoğlu.....	93
3.6. 1979	95
3.6.1. Yılmaz Çolpan.....	95
3.7. 1980	96

3.7.1. Galip Özmen	96
3.7.2. Şarık Arıyak	98
3.8.1981	102
3.8.1. Reşat Moralı-Tecelli Arı	102
3.8.2. Mehmet Savaş Yergüz	104
3.9. 1982	106
3.9.1. Kemal Arıkan	106
3.9.2. Orhan Gündüz	110
3.9.3. Erkut Akbay	111
3.9.4. Atilla Altıkat.....	112
3.9.5. Bora Süelkan	113
3.10. 1983	115
3.10.1. Galip Balkar	115
3.10.2. Dursun Aksoy.....	118
3.11.1984	120
3.11.1. Erdoğan Özen.....	122
3.11.2. Evner Ergun.....	122
3.12. SALDIRILARDA DURULMA	123
3.13. 1991	126
3.13.1. Çetin Görgü.....	126
3.14. 1993	127
3.14.1. Çağlar Yücel.....	127
3.15. 1994	129
3.15.1. Ömer Haluk Sipahioğlu.....	129
3.16. SALDIRILARDA NİHAYET	132
BÖLÜM 4	135

4. TÜRK DİPLOMATLARININ UĞRADIKLARI SALDIRILARIN TÜRK BASININDA GÖRÜNÜMÜ (1973-1994)	135
4.1. MEHMET BAYDAR VE BAHADIR DEMİR	135
4.2. DÂNİŞ TUNALIGİL	145
4.3. İSMAİL EREZ	150
4.4. OKTAR CİRİT	159
4.5. TAHA CARIM	162
4.6. BEŞİR BALCIOĞLU	168
4.7. YILMAZ ÇOLPAN	171
4.8. GALİP ÖZMEN	174
4.9. ŞARIK ARIYAK	179
4.10. REŞAT MORALI-TECELLİ ARI	186
4.11. MEHMET SAVAŞ YERGÜZ	197
4.12. KEMAL ARIKAN	199
4.13. ORHAN GÜNDÜZ	208
4.14. ERKUT AKBAY	210
4.15. ATILLA ALTIKAT	212
4.16. BORA SÜELKAN	215
4.17. GALİP BALKAR	216
4.18. DURSUN AKSOY	226
4.19. ERDOĞAN ÖZEN	231
4.20. EVNER ERGUN	237
4.21. ÇETİN GÖRGÜ	238
4.22. ÇAĞLAR YÜCEL	243
4.23. ÖMER HALÛK SİPAHİOĞLU	244
SONUÇ	249
KAYNAKÇA	253

EKLER	262
ÖZGEÇMİŞ	283

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AET	:Avrupa Ekonomik Topluluğu
ASALA	:Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu
BM	:Birleşmiş Milletler
C.	:Cilt
Çev.	:Çeviren
EOKA	:Kıbrıslıların Milli Mücadele Örgütü
JCAG	:Ermeni Soykırımı İçin Ermeni Adalet Komandoları
KKTC	:Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
NATO	:Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
PKK	:Kürdistan İşçi Partisi
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TRT	:Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	:Türk Dil Kurumu
TTK	:Türk Tarih Kurumu
ZC	:Zabıt Ceridesi
17N	:17 Kasım Devrimci Örgütü

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ, AMACI VE ÖNEMİ

Türk diplomatları, 1973'ten itibaren Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni temsil ettikleri dünyanın çeşitli şehirlerinde, görevleri başındayken katliama uğramışlardır.

Tarihin her devresinde özellikle devletin başındaki yöneticiler olmak üzere, devlet adamlarına ve devletlerin temsilcilerine karşı menfi girişimler olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bekâsına yönelik suikast girişimleri bizzat devletin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün şahsında başlamıştır. Ülke içerisindeki başarısız bu girişimlerin ardından amaçlarına ulaşmak isteyen odaklar, bu kez ülke dışında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin diplomatlarını hedef olarak seçmiştir.

Bu bağlamda, 27 Ocak 1973'te Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ve yardımcısı Orhan Gündüz'ün Mıgırdıç Yanıkyan isimli yaşlı bir Ermeni tarafından öldürülmesiyle “saldırıların başlangıcı”, Birleşmiş Milletler Viyana Bürosu'ndaki Türk Direktör Evner Ergun'un öldürülmesi ile saldırıların durulması” ve son olarak da 1994'te Atina Büyükelçilik Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu'nun katledilmesi ile “saldırılarda nihayet” söz konusu olmuştur.

Çalışmaya konu olan ve adı geçen bahsin, yapılan araştırmalarda, Türk basınında birkaç gazete ötesine geçmediği ve tali kaldığı tespit edilmiştir. “1973'ten Günümüze Katliama Maruz Kalan Türk Diplomatları ve Bu katliamların Türk Basınına Yansıması” adlı çalışmada katledilen Türk diplomatlarının, özellikle 1973'ten itibaren öldürülme sebepleri, bu diplomatların öldürülmesinde ön plana çıkan örgütler ve bu örgütlerin vermek istedikleri mesajların Türk kamuoyunda yer alması ve yankıları ele alınmıştır.

Çalışmanın amacı; 1973'ten günümüze kadar olan zaman diliminde Türk diplomatlarının şehit edilmelerinin gazetelerde yer alış biçimini, atılan manşetleri, Türk toplumunun saldırılar karşısındaki tepkileri, devlet adamlarının suikastlarla ilgili beyanları, köşe yazarlarının yaklaşımlarını tespit etmek olmuştur.

Çalışmaya konu olan Türk diplomatlarına, birkaçı hariç, Ermeniler tarafından yapılan suikastların Türk basınına yansıması ile ilgili olarak yapılan çalışmalara bakılıp literatür taraması yapıldığında ise Süheyla Savcı tarafından hazırlanan “Ermeni Terörü ve Türk Kamuoyu” (Marmara Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1985), Süleyman Obuz tarafından hazırlanan “Cumhuriyet Döneminde Ermeniler ve ASALA” (Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2005), Zeynep Karaş tarafından kaleme alınan “Ermeni Terör Örgütü: ASALA” (Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007), Ercan Karakoç’un hazırladığı, “Türk Basınında Ermeni Terörü” (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2008) adlı çalışmalar karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmaya konu olan bu çalışma, 1973’ten başlamak üzere 1994 yılındaki son suikast olayına kadar yaklaşık 20 yıllık bir dönem taramasını kapsamaktadır. Çalışmanın bu yönü, 1984 sonrası 1994 yılı aralığına kadar olan dönemi de içermiş olması açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmada Türk basınına oluşturan önemli gazeteler esas alınmış ve köşe yazıları da bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. “Cumhuriyet” ve “Tercüman” gazetesi daha çok köşe yazarlarının yazdığı sert yazılarla ön plana çıkarken, “Hürriyet” ve “Milliyet” gazeteleri ise görsel zenginlikle ön plana çıkmıştır.

Çalışmanın planı hazırlanırken, bir “Giriş”ten sonra “dört ana bölüm” olarak düşünülmüş ve tasnifi yapılmıştır: Birinci Bölümde, “Ermeni Meselesi’nin Türk Diplomatlarının Saldırlara Uğramaları ile İlişkisi” başlığı, İkinci Bölümde, “Tarihî Süreç İçerisinde Türk-Ermeni İlişkileri” başlığı, Üçüncü Bölümde “Türk Diplomatlarının Saldırlara Uğramaları (1973-1994)” başlığı, nihayet Dördüncü Bölümde, “Türk Diplomatlarının Uğradıkları Saldırların Türk Basınında Görünümü (1973-1994)” başlığı seçilmiştir. Üçüncü ve Dördüncü Bölümde konular esas alınırken “kronolojik” sıra esas alınmıştır.

Türk basınında suikastlara, saldırıyı takip eden birkaç günde, geniş yer verilmiş, bunun sonucunda da Türk kamuoyunda saldırılara karşı büyük bir infial yaratılmıştır. Dönemin devlet adamları saldırılara karşı ağır eleştiriler getirmiş, çeşitli sivil toplum örgütleri de saldırıları, demokratik yollardan protesto etmiştir. Ancak, toplumun her kesiminden gösterilen bu tepkilere rağmen saldırılar 1994’e kadar engellenememiştir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

1973-1994 yılları arasını kapsayan birinci elden kaynaklar olan arşiv belgeleri, ilgili dönemi kapsayan gazete ve diğer süreli yayınlar ile kaynak tarama

modeli kullanılarak oluşturulmuş bu modeller çerçevesinde, konu ile ilgili olaylar kendi koşulları içinde tanımlanmaya çalışılmıştır.

Söz konusu saldırıların olduğu dönem hakkındaki bilgiler, çeşitli yazılı belgelerin de desteği ile gazete kupürlerine başvurularak elde edilmiş, elde edilen bu dağınık bilgiler, incelenen zaman ve mekan göz önüne alınarak bir sistem içinde bütünleştirilerek yorumlanmaya gayret gösterilmiştir.

Toplanan bütün veri kaynaklarından geçerli ve güvenilir bilgiler elde edebilmek ve doğru sonuçlara ulaşabilmek amacıyla, toplanan her veri geçerlilik ve güvenilirlik açısından değerlendirilmeye tabi tutulmuş, eleştirel bir bakış açısı ile analiz edilmiştir. Değerlendirme aşamasında özellikle araştırma konusunun içinde bulunduğu zaman aralığındaki gelişmeler de dikkate alınarak ve karşılaştırılarak verilerin güvenilirliği ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Uras (1976) tarafından yapılan “Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi” adlı çalışmada, Ermeni sorununun tarihsel kökenleri, Osmanlı Devleti dönemindeki Türk-Ermeni ilişkileri temel kaynak olarak kullanılmıştır.

Ergil (1980) tarafınca hazırlanan “Türkiye’de Terör ve Şiddet” adlı çalışmadan Terör, terörizm, şiddet kavramı ve tanımları, şiddet ve terörün yapısal kökenleri, şiddet ve terörün kültürel kökenleri, içinde bulunulan çağda terörün özellikleri ve işlevleri açısından yararlanılmıştır.

Gazigiray (1982) tarafından hazırlanan “Osmanlılardan Günümüze Kadar Vesikalarla Ermeni Terörünün Kaynakları” adlı eserde Ermeni tarihine genel bir bakış, Ermeni Patrikhanesinin Ermeni olaylarında rolü, Ermenilerin Türklere karşı yaptığı mezalimler, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bu sorun karşısında yapabilecekleri ve bu faaliyetlerin incelenmesi açısından kayda değer bir çalışma olan bu eserden istifade edilmiştir.

Gürün (1983) tarafından yapılan “Ermeni Dosyası” adlı çalışmada Ermeniler hakkında genel bilgiler, Ermeni sorununu hazırlayan sebepler, Birinci Dünya Savaşı, İstiklâl Harbi, Ermenilere yönelik ıslahatlar, Ermeni sorununa yönelik büyük devletlerin politikaları, Ermenilerin tedhiş olayları, isyanlar, faaliyetleri konusunda faydalanılmış ve gerekli görülen yerlerde alıntı yapılmıştır.

Süslü (1995) tarafından hazırlanan “Türk Tarihinde Ermeniler” adlı eserden, Türklerle Ermenilerin bütün tarihi süreç içerisinde ilişkileri bağlamında faydalanılmıştır.

Şimşir (2000) tarafından yapılan “Şehit Diplomatlarımız 1-2” adlı çalışmada Cumhuriyet döneminde Türk diplomatlarına karşı girişilen saldırılar, dışişleri bakanlığı yazışmaları ve bu süreçteki gelişmeler hakkında genel bilgilere bakılarak bu araştırmada kullanılmıştır.

Şimşir (2005) tarafından yapılan “Ermeni Meselesi 1774-2005” Ermeni sorununun tarihsel kökenleri, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet döneminde Ermeni meselesi, Ermeni meselesi ve Lozan Antlaşması, Amerika’da Ermeni propagandası, AB’ye üyelik sürecinde Ermeni meselesi, şehit edilen Türk diplomatları hakkında bilgiler edinilerek çalışmaya eklenmiştir.

Çitlioğlu (1997) tarafından hazırlanan “Yedekteki Taşeron: ASALA” adlı çalışma Nemesis’ten ASALA’ya Ermeni terörü, ASALA’nın yapısı, terör hücreleri, gelir kaynakları, eylemleri, ASALA’ya yönelik eylemler, ASALA’dan PKK’ye geçiş süreci, ASALA ve PKK işbirliği ve ortak eylemleri konusunda yaşanan gelişmeler müteakiben incelenmiş ve faydalanılmıştır.

Vatandaş (2005) tarafınca hazırlanan “ASALA Operasyonları Aslında Ne Oldu?” ASALA’nın eylemleri, Bora Süelkan, Galip Balkar, İsmail Erez suikastları, Ermeni terörü ve ASALA konusunda dönemin tanıkları ile yapılan röportajlar tezin ilgili bölümlerinde yararlanılmıştır.

Halaçoğlu (2006) tarafından hazırlanan “Ermeni Tehciri” adlı çalışma Tehcir Kanunu’nun içeriği, uygulanışı ve tehcirden sonraki durum bakımından önemli bir çalışma niteliğindedir.

Çitlioğlu (2007) tarafından yapılan “Ölümcül Tahterevalli Ermeni ve Kürt Sorunu” adlı çalışmadan ASALA’nın çözülmesi ve sona ermesi bağlamında faydalanılmıştır.

Gürses (2007) tarafından hazırlanan “Uluslararası Sistemin Kıskaçında Etnik Terör” adlı çalışmadan; etnik terör nedir, etnik temelli terör örgütlerinde ulusal-uluslararası faaliyetler, etnik temelli terör örgütleri bağlamında istifade edilmiştir.

BÖLÜM 1

1.ERMENİ MESELESİ'NİN TÜRK DİPLOMATLARININ SALDIRILARA UĞRAMALARI İLE İLİŞKİSİ

1.1 TÜRK DİPLOMATLARININ KATLEDİLMESİ DENİLİNCE AKLA ERMENİLERİN GELMESİ

Türk diplomatlarına karşı yapılan saldırıların sayılarına ve bu saldırıları gerçekleştirenlere bakılınca karşımıza genel olarak tek bir topluluk çıkmaktadır: Ermeniler. Katledilen diplomatlarla Ermeni ırkının bağlantısını kurmadan önce bir konuya dikkat çekmek ve önemini vurgulamak gerekmektedir.

Çalışmanın birçok yerinde ve bu başlıkta da görüleceği üzere “Ermeni Terörü” tabiri kullanılmıştır. Bu şekilde bir tabir kullanılması bütün Ermenilerin, terörle özdeşleştiği anlamına gelmemelidir. Yine bu kavram terörün sadece Ermeni gruplarca yapıldığı anlamına da gelmez. Terör konusundaki en önemli ilke terörün, milleti, devleti, dini, mezhebi olmayacağı ilkesidir (Kantarıcı, Kasım, Kaya, ve Laçiner, 2002: 77).

Ermeni terörü tabiriyle sadece şiddeti, amaca ulaşmada en önemli yöntem olarak kullanan Ermeniler kastedilmektedir. Bunda Ermenilerin bilmeden de olsa katkıları olmuştur. Öyle ki hayalci gruplar ve liderler etrafında toplanmışlar ve gerçekleşmeyecek idealler peşinde koşmuşlardır. Sonuç itibariyle Ermeni ırkı ile terör kelimesinin yan yana kullanılması herhangi bir kasıtlı değil, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılda Ermenilerle terör eylemlerinin bir arada olmasından kaynaklanmıştır.

Tarihin hiçbir döneminde, herhangi bir ülkenin dış temsilcileri sayılan diplomatlar, böylesine sistematik eylemlere maruz kalmamıştır. Elbette tarihin değişik dönemlerinde diplomatlar saldırıya uğramış ve hayatını kaybetmiştir fakat bunlar münferit olaylar olarak tarihteki yerini almıştır. Türk Dışişlerinin uğradığı suikastlar ise ardı ardına gelen planlı ve sistematik eylemlerdir (Süslü, 1995: 303).

Ermeni etnik terörünün, tarihten beslendiği köklü bir suikast geleneği vardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ziyadesiyle bu terörü yaşayan Türk halkı ve Türk devlet adamları, Türkiye Cumhuriyeti Devleti döneminde bu geleneği ve Ermeni suikastlarını unutmuştur. Buna karşılık Hınçak ve Taşnaksutyun örgütleri aracılığıyla Ermeniler, “köklü geleneklerini” unutmamış, sorunlarını çözmede bir metot olarak benimsemiş ve sonraki kuşaklara aktarmıştır.

1896'da Osmanlı Bankası Baskını, 1905'te Sultan II. Abdülhamit'e karşı düzenlenen suikast de dâhil olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti her alanda olduğu gibi "Ermeni sorunu" alanında da yeni bir sayfa açmış ve bütün bu yaşananları tarihin derinliğine gömmüş ve unutmamıştır. Eğer Türkiye Cumhuriyeti, Lozan Konferansı'nda Türkiye'nin ikinci delegeliğini yapan Dr. Rıza Nur'un, "*Suikast Ermenilerin spesiyalitesidir*" (Nur, 1968: 1066-1067) sözlerini kavramış ve hatırında tutmuş olsaydı 1970'li yıllardan itibaren meydana gelen olayları ya hiç yaşamaz ya da çok daha azıyla karşı karşıya kalırdı. Tam bu noktada Ermeniler ve "şehit diplomatlar" konusundaki çalışmaları ile bilinen Bilal Şimşir'in (Şimşir B. N., Şehit Diplomatlarımız (1973-1974), 2000: 200) bir sözünü nakletmek yerinde olacaktır: "Cehalet öldürüyor." Gerçekten de cehalet öldürüyor. Türkiye Ermeniler ve Ermeni terörü konusunda gerekli çalışmaları yapmamış, arşivler 1980'lere kadar kapalı tutulmuş, basın-yayın organları da bu konuya karşı gerekli hassasiyeti göstermemiştir. Bu "cahillik" ise Türk diplomatlarına karşı yapılan saldırılar ve Türkiye aleyhindeki propaganda çalışmaları karşısında Türk devletinin elini zayıflatmıştır.

1970'lerde başlayan ve Türk diplomatlarını hedef alan saldırılara bakıldığında Ermenilerin akla gelmesi "kaçınılmaz" görünmektedir. Öyle ki 1973 yılında Amerika'da meydana gelen "bireysel" eylem de dâhil olmak üzere, 27 suikast girişiminin neredeyse tamamı Ermeni terör örgütleri tarafından gerçekleştirilmiştir (Şimşir, 2000: 234).

Bunlar içerisinde Atina Büyükelçiliği Basın Ataşe Yardımcısı Çetin Görgü ile Atina Büyükelçiliği İkinci Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu, "17 Kasım" adlı terör örgütü tarafından; Bağdat Büyükelçiliği Basın Ataşe Yardımcısı Çağlar Yücel ise İran'da "Halkın Mücahitleri" adlı terör örgütü tarafından, örgütün kendi açıklamasına göre "istemeden" öldürülmüştür (Şimşir, 200: 203). Bunun yanında 1979-1985 yılları arasında Ermenilerin gerçekleştirdiği ve başarısız olan altı suikast girişimi daha bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere Türk diplomatlarına karşı düzenlenen saldırıların birkaçı istisna olmak üzere tamamına yakını Ermeniler tarafından gerçekleştirilmiştir. Suikastları ve suikast girişimlerini Ermenilerin gerçekleştirdiği ise saldırılardan sonra yapılan açıklamalardan ve bu açıklamaların, çalışmanın esas konusunu teşkil eden Türk basını başta olmak üzere dünya basınına yansıyan bilgilerden öğrenilmektedir.

1965 yılı "sözde Ermeni katliamı"nın 50. yılıdır. 50. yıl münasebetiyle Ermeniler ve "Ermeni seviciler" tarafından bir dizi anma töreni ve programları düzenlenmiştir.

Bunlardan biri ABD'nin Fresno şehrinde Talat Paşa'nın katili Soghomon Tehlerian'a ithafen bir anıtın dikilmesidir. Bu noktada vurgulanması elzem olan konu "Ermeni Ulusal Kahramanı" sayılan Soghomon Tehlerian'ın nezdinde geleceğin Ermeni "suikastçılara ve katillerine" mesaj verilmiş olmasıdır (Şimşir, 2000: 200).

Bir anlamda gelecekte Türk diplomatlarını katledecek Ermeni "kahramanların", tıpkı Soghomon Tehlerian'ın olduğu gibi, anıtları dikilecek ve Ermeni milletinin gözünde ölümsüzleştirilecektir. Böylece Türk diplomatlarını seçen "yeni dalga" Ermeni terörü başlamıştır. Aşırı Ermeni grupları tarafından, terörün kol gezdiği Orta Doğu özellikle Lübnan'dan Ermeni katillerin bulunması ve yetiştirilmesi çok zor olmamıştır. Bu hava içerisinde yeni bir yöntem olarak Türk diplomatları hedef olarak seçilmiştir. Soghomon Tehlerian için dikilen anıt bu uğurda dikilen ilk anıt da değildir. Lübnan başta olmak üzere Amerika, Fransa, Brezilya, Bulgaristan, İtalya gibi ülkelerde de sözde katliam anıtları dikilmiştir (Sakarya, 1984: 459).

Türk diplomatlarına karşı başlayan katliam zincirinin ilk halkası, Türk diplomatlarının öldürülmesi denince neden Ermeniler akla geliyor? sorusunun cevabı açısından dikkate değerdir. Mıgırdıç Yanıkyan isimli yaşlı bir Ermeni'nin "bireysel" olarak adlandırılan ilk eylemi, kendisinden sonra gelen Ermeni teröristlere yol gösterici nitelikte olmuştur. Kaliforniya'da başarılı sayılabilecek bir iş ve yazın hayatı geçiren Mıgırdıç Yanıkyan, Mehmet Baydar ve Bahadır Demir cinayetlerini işlemeden önce yazdığı ve California Currier gazetesine gönderdiği 111 sayfalık bildirisinde geçen cümleler ilginçtir. Yanıkyan Amerikan gazetesine gönderdiği mektupta, Ermeni konusunun ve meselesinin dünyada sıcak ve etkin tutulmasını ve bu maksatla dünyanın birçok yerinde savunmasız Türk temsilcilerinin öldürülmesini tavsiye etmiştir. Bu mücadelenin yeni bir tür savaş olduğunu söyleyen Mıgırdıç Yanıkyan, bu türün "ilk örneğini" kendisinin vereceğini ve ardından gelecek "genç Ermenilerin" kendisini takip edeceğine inandığını yazmış ve cinayeti gerçekleştirmiştir (Taran, 1985: 179-180).

Mıgırdıç Yanıkyan'ın, "*Bu, yeni biçimde bir savaşın başlangıcıdır.*" (Anadol ve Abbaslı, 2002: 40) sözleri ise dikkate değer olmakla birlikte hedef göstericidir. Gerçekten de Mıgırdıç Yanıkyan kendisinden sonra gelen aşırı Ermeni gruplarına yol göstermiş ve cesaretlendirmiştir. Özellikle hedef olarak seçtiği Türk diplomatları kendisinden sonra gelen Ermeni teröristlerin de değişmez hedefi haline gelmiştir. Öte yandan Ermeni olaylarının yeniden ortaya çıkmasında Jean Marie Cazoni isimli Ermeni asıllı Fransız bir

ressamın oğlunun Marsilya’da yürüttüğü çalışmalar ve bu çalışmalar kapsamında Türklere karşı koordineli eylemlere girişilmesi çağrısı etkili olmuştur. Bu çağrılar 1970’lerde ortaya çıkacak “yeni terör dalgasının” ilk izleri olarak görülebilir (Köni, 1985: 202-203).

Ermeni etnik terörü daha çok “demokratik” ülkelerdeki Türk diplomatlarını tercih etmişlerdir. Bu gelişmiş ülkelerdeki insan haklarına verilen önemi, zayıflık unsuru olarak görmüş ve kendi eylemleri için avantaj olarak kullanmışlardır. Bunun yanında o ülkelerde bulunan “sol” görüşlü cephelerin çalışmaları ve insan hakları propagandası yapmaları da bu teröristlerin cezalandırılmasını önlediği gibi bir sonraki eylem için de cesaretlendirmiştir. Bunun yanında teröristlerin bulunduğu ülkelerdeki Ermeni gençlerinin her türlü propagandaya ve kışkırtmaya açık halde olmaları da Ermeni terörünün neden Batılı ülkeleri ve buradaki Türk diplomatlarını seçtiklerini açıklayan bir başka nedendir (Köni, 1985: 202).

Ermeni etnik terörü, kendilerini gerektiği şekilde cezalandırmayan ülkelerde daha fazla eylem gerçekleştirmiştir. Bu ülkelerin başında ise Fransa gelmektedir (Şimşir, 2000: 200-202). Türkiye, Paris Büyükelçiliği Çalışma Ataşesi Reşat Moralı ve Din Görevlisi Tecelli Arı’nın öldürülmesi üzerine, bu “vurdumduymaz” tavrına karşılık Fransa’ya bir nota vermiştir. Bütün bu gelişmelerin sonuç vermemesi üzerine de Türkiye, Paris’ten büyükelçisini çekmek zorunda kalmıştır (Kocabaş, 2006: 153).

Bu ülkelerde siyasi suç kavramı ve sığınma hakkı gibi hususların olması Ermeni teröristleri daha fazla cesaretlendirmektedir. O halde Ermeni teröristler için yapılacak şey seçilecek Türk hedeflerinin belirlenmesidir. Söz konusu gelişmiş ülkelerde düşman olarak gördükleri Türkiye’yi temsil eden en yüksek makamlar “temsilcilikler” olduğuna göre, bu temsilciliklerdeki başta büyükelçiler olmak üzere konsoloslar ve diğer bütün diplomatlar hedef olarak belirlenmiştir.

Ermenilerin, Türk diplomatlarının öldürülmeleriyle ilgili olarak söylenmesi gereken bir başka husus, Türk diplomatlarının içinde buldukları “güvenlik zafiyeti”dir. Ermenilerin, yurt dışındaki Türk diplomatlarına ulaşmaları, Büyükelçi de dahil olmak üzere, çok kolay olmuştur. Diplomatların güvenlik zafiyeti ile ilgili olarak Mart 1982’de Rockefeller Vakfı, İtalya’da Como gölü yakınlarında Türkiye’yi çağırmadığı bir toplantı yapmıştır. Toplantıda varılan en önemli sonuçlardan biri, Türk diplomatlarının, araç kullanırken, silahlarını nasıl tutacaklarını dahi bilmedikleridir (Anadol ve Abbaslı, 2002: 185). Ayrıca elçilikler, Türkiye’nin her türlü girişimlerine rağmen yeterli düzeyde

korunmamıştır. Batılı devletler, Türk makamlarının bütün girişimlerine rağmen bürokratik mevzuatları da bahane ederek elçiliklerin korunması noktasında yavaş davranmışlardır. Türk basınına yansıyan haberlere göre de bazı Batılı devletler elçiliklerin ve diplomatların iletişim bilgilerini kendi ülkelerinin basınıyla ve terör örgütleriyle paylaşarak Türk elçiliklerini açık hedef haline getirmişlerdir. Türk elçiliklerinin bu açık hedef oluşu en çok Ermeni teröristlerin işine yaramıştır.

Türk diplomatlarının birçoğu iyi eğitim almıştır. Dâniş Tunalıgil, İsmail Erez, Taha Carım ve Beşir Balcıoğlu Türkiye'nin önemli eğitim kurumları arasında gösterilen Galatasaray Lisesinden mezunken, Bahadır Demir, İsmail Erez, Şarık Arıyak, Reşat Moralı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunlarıdır (Şimşir, 2000: 216-217). Bunun yanında Türkiye'nin köklü üniversitelerinden mezun olan diplomatlar da vardır. Türk Devleti'nin beyin gücünü oluşturan bu diplomatların yok edilmesi demek Türkiye'nin geleceğini de yok etmek demektir. Öyle ki bu diplomatların birçoğu yaşamış olsalardı Türk dışişlerinin önemli kademelerinde görev alacak ve hatta belki dışişleri bakanlığına kadar yükseleceklerdir. Şüphesiz Ermeni teröristler bu durumun farkındadır ve diplomatlar onlar için en önemli hedeftir.

Türkiye Cumhuriyeti'ni yurtdışında temsil eden en yüksek görevli Büyükelçi ve Konsoloslardır. Bunların yanında elçiliklerde çalışan diğer diplomatlar da Türkiye için önemli görevliler arasındadır. Herhangi sivil bir hedefin ya da Türk vatandaşının öldürülmesi Ermenilerin istediği ölçüde ses getirmeyecektir. Ayrıca Ermeniler istedikleri kadar Türk vatandaşları öldürseler bile asıl amaçlarına ulaşamayacaklarını bilmektedirler. O halde asıl önemli olan şey dünya kamuoyunda “ses getirecek” eylemlerin yapılmasıdır. Bunun için de en uygun hedef Türk diplomatlarıdır.

Ermeni aşırı grupları ve onların yetiştirdiği teröristler işledikleri birkaç cinayetle Türk halkını korkutamayacaklarını, Türk Devleti'ni de yıldıramayacaklarını ve ondan bir şey koparmanın imkânsız olduğunu her halde bilmektedirler. O halde öldürülecek Türk diplomatları ile dünya kamuoyuna bir mesaj verecekler ve varlıklarını bildireceklerdir.

Diplomatların güvenliğinden buldukları ülkenin sorumlu olması da Ermeniler için ayrıca önemlidir. Ermeniler, diplomatları hedef seçerek Türkiye'nin, diplomatın öldürüldüğü ülke ile arasını açmak, ilişkilerini kopma noktasına getirmek istemektedirler. Şüphesiz bu hususlar diplomatların öldürülmesi denilince akla ilk olarak Ermenileri getirmektedir.

Türk diplomatlarının katledilmesi denilince akla ilk olarak Ermenilerin gelmesinin bir başka nedeni de şüphesiz her saldırının, her katliamın ardından Türkiye'deki Ermeni Patriğinin saldırıyı, katliamı kınamasıdır. Ermeni Patriğinin belki istemsiz olarak her olaydan sonra açıklama yapması, Türk makamlarına ve öldürülenlerin ailelerine başsağlığı mesajı göndermesi bu eylemleri Ermenilerin yaptığının kanıtı olarak görülebilir. Örneğin her saldırının ardından Türkiye Musevilerinin kınama ya da başsağlığı mesajı yoktur. Bu durum da Türk diplomatlarının katledilmesi denilince akla ilk olarak Ermenileri getirmektedir.

Bütün bu saydığımız sebeplerin yanında kendisi de 2007'de bir suikast sonucu öldürülen Ermeni asıllı gazeteci-yazar Hrant Dink tarafından "ilginç" denilebilecek iddialar ortaya atılmıştır. İlk defa 20 Ekim 2000'de Agos gazetesinde "Gerçek Maskaralık" başlıklı yazısında konuyu ele alan Hrant Dink, Ermeni meselesini Sabetaycılıkla bağdaştırmıştır. Dink'in iddiasına göre Osmanlı Devleti'nin içerisinde yaşayan iki büyük azınlık vardır: Ermeniler ve Yahudiler. Bu iki azınlık Osmanlı'dan toprak koparmaktan ziyade "ticari ayrıcalık-çıkarcı" konusunda birbirleriyle yarışmaktadır. Millet-i Sadıka olarak bilinen Ermenilere karşılık Yahudiler ve Sabetaycılar 1870'li yıllardan itibaren güçlenerek iktisadi olarak yavaş yavaş ipleri ellerine almaya başlamışlardır. Jön Türkler ve İttihat Terakki Partisi'yle iyi ilişkiler kurmaya başlayan Yahudi ve Sabetaycılar, Ermenileri yavaş yavaş ortadan kaldırmaya başlamışlardır. Ermeniler de her zaman atalarını öldürenlerin Sabetaycılarının kontrolündeki Jön Türkler-İttihat ve Terakki'ciler olduğunu bilmişlerdir. Bu iddiaya göre bu dönemde, Türk dışişleri çalışanlarının çoğunluğu Sabetaycı olduğundan Ermeniler atalarının "intikamı" için bu grubu seçmiştir. Bu iddianın doğruluk derecesi ise tartışmalıdır (Vatandaş, 2005: 51-52). Buradan da şöyle bir çıkarımda bulunulabilir: kendisi de Ermeni olan bir gazeteci; Ermenilerin, "intikam" duygusu ile atalarının ölümünden sorumlu tuttıkları Türk dışişleri çalışanlarını katlettiğini iddia etmiştir. Buradan yola çıkarak Türk diplomatlarını katledenlerin Ermeniler olduğunu düşünmek, alakasız bir düşünce değildir.

Son olarak Türk diplomatlarının öldürülmesi ile ilgili olarak Ermenileri sorumlu tutan iddialardan farklı olarak bir anlamda onları "aklayan" görüşler de vardır. 2005'te Aydoğan Vatandaş'ın Mahir Kaynak'la yaptığı röportajda Mahir Kaynak, 1970'lerde düşünce olarak Avrupa Birliği'nden yana olan ve Türkiye'nin Avrupa'nın bir uzantısı ve parçası olduğunu savunan Dışişleri mensuplarının, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile arasını açmak isteyen devletler ya da gruplar tarafından özellikle seçilerek katledildiğini ve bu

suretle de “tasfiye” edildiğini iddia etmiştir. Mahir Kaynak’a göre işlenen cinayetlerin suçları da Ermenilerin üzerine atılmıştır çünkü Ermenilerin iddiaları ile eylemleri birbiri ile tutarlı değildir. Ermeniler bütün Türk diplomatlarını öldürseler bile tarihi emellerine ulaşabilecek değillerdir (Vatandaş, 2005: 60-63). Her ne kadar Mahir Kaynak diplomatların katledilmesinde Ermenileri bu olayın dışında tutsa da yukarıda sayılan kanıtların sağlam olması yine Ermenileri işaret etmektedir. Mıgırdıç Yanıkyan’ın Türk diplomatlarını hedef gösteren açıklamaları da Türk diplomatlarının öldürülmesi denilince Ermenileri akla getiren en önemli kanıtlardan biridir.

1.2. Terör, Etnik Terör ve Ermeni Etnik Terörünün Tercih

Etnik terör ve bu çalışmanın esas konusunu teşkil eden Ermeni etnik terörüne geçmeden önce sorunun daha anlaşılır olması için “Terör” ve “Terörizm” kavramlarına özetle değinmek faydalı olacaktır.

Terör kelimesi Latince “*terrere*” den gelmekte ve dehşete düşürme, korkutma, korkutup kaçırma, caydırma gibi anlamlara gelmektedir. Meydan Larousse adlı ansiklopedide, “ihtilalci grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik, bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi” anlamına gelmektedir (Terör, 1973) Ana Britannica’da “siyasal bir hedefe ulaşmak amacıyla devlete, halka ya da bireylere karşı sistemli şiddet eylemlerine başvurma” (Terör, 1990) anlamına gelmektedir. Doğu Ergil’e (1980: 1) göre de terör kavramının Türkçedeki karşılığı “dehşet”tir. Türk Dil Kurumu’na göre “terör”, “yıldırı” anlamına gelmektedir (TDK, 2018).

Terörizm ise cinayete kadar varabilen hedefi sindirme olan şiddet olaylarıdır (Ergil, 1980:1). Terörizmin gündelik hayata yansımış anlamları içerisinde ayaklanma, ihtilal gibi şiddet içerikli siyasi güç mücadelesini barındıran durumlar da yer almaktadır (Zafer, 1999: 64). Terörizm, politik hedeflere ulaşmak için kendisine has stratejiler kullanmıştır (Karacan, 1984: 196).

Terör, Terörizm ve bunlara bağlı olarak terörist kavramları günümüzde sıkça kullanılan kavramlar olmalarına rağmen uluslararası anlamda genel-geçer bir tanımları yoktur. Bunda bir tarafın terör ya da terörizm faaliyeti olarak kabul ettiğini diğer taraf ya da tarafların özgürlük eylemleri kabul etmesidir.

Terörizm, politik amaçlarına erişmek için şiddeti kullanması bağlamında değerlendirildiğinde tarihin çok eski zamanlarına kadar uzanmıştır. En eski terörist örgütlerden biri Filistin’deki Scarii hareketidir. Scarii’ler eylemlerini Sica adlı kısa kılıçla yaptıklarından bu ismi almışlardır (Korkmaz, 1989: 20)

Tarihte siyasi teröre verilebilecek en önemli örnek ise 11. yüzyılda ortaya çıkan, eylemleri ile Büyük Selçuklu Devleti'ni yıpratın başında Hasan Sabbah'ın bulunduğu Assasin/Haşhaşiler örgütüdür (Dilmaç, 1997: 59).

1940'larda gelişmeye başlamış gerilla yönteminden faydalanan terörizm bundan sonra devlet tarafından örgütlenmiş şiddet olarak en tepe noktaya ulaşmıştır. Pek çok grup ya da siyasi organizasyon kendi amaçları için teröre başvurmuştur. Çağımızdaki terörizmin fikir babası Mao olmuştur. Mao, her ne kadar toplumsal desteğin kazanılmasına inanmış olsa da silahlı gücün önemini kavramıştır. Ona göre "Seyirciler" yani halk destekçi olarak davaya katılırlarsa mücadele kazanılabilecektir (Ergil, 1991: 173).

Terör ve terörizm geleneksel savaş ve mücadele yollarıyla hedefe ulaşmaya çalışmamış, bir bölgeyi ya da mekânı zapt etmemiş, rakiplerini tümüyle bertaraf etmemiştir. Terör ve Terörizm bunun yerine kitle iletişim araçlarının yoğun olduğu bu çağda "davaya" dikkat çekme amacını taşımıştır. Bu dikkat çekme işini en dramatik tarzda insanları şok ederek yapmaya çalışmıştır zira korkudan daha etkili bir sarsıcı olmamıştır (Ergil, 1991: 174).

Halkın kendileri yanında taraf olmasını isteyen teröristler, toplum olarak sabrın süresini kısaltmak adına resmi makamların harekete geçmesi için girişimlerde bulunmuş ve bu meyanda eylemler de yapmışlardır. Ülkemizde de sık sık başvuru olan bu yöntemle göre siyasi otorite terörist eylemler karşısında paniğe kapılacak ve zalimce ve bilinçsizce tepkiler verecektir bu da zamanla teröristler lehine bir desteğe dönüşecektir. Bu konuyla ilgili Basklı bir terörist: "*Düşman (devlet ya da hükümet) dev bir hayvan gibi bir arı sürüsü tarafından sokulunca, denetlenemeyen bir öfkeye kapılarak, sağa sola, her yere saldırır, ezer. Kurbanlarından çoğu masumdur. Onu bin türlü zalimce ve ezici eyleme zorlamakla, en önemli amacımıza ulaşmış oluruz. Bu aşamaya kadar suskun ve hareketsiz ola halk, nefretle 'haklarını savunmak, intikamlarını almak için' bize dönerler. Bundan daha iyi bir sonuç umulamaz.*" (Ergil, 1991: 173) demiş ve terörün en önemli stratejilerinden birini açıklamıştır.

Terör kendisine ters düşen herhangi bir siyasi otoriteyi, ideolojiyi, dini, düşünceyi hedef olarak seçmiştir. Bu amaçla çalışmanın esas konusu olan diplomatlar, konsolosluklar, komutanlar, iş adamları, gazeteciler, yayınevleri hedef olarak seçilmiştir.

Dünyada en fazla terör saldırısına uğramış ülke, Amerika, İsrail, İngiltere, Fransa ile birlikte Türkiye olmuştur (Ergil, 1991: 173). Terörizmde "eğer çözümün bir parçası değilsen sorunun bir parçasısın." anlayışı hâkimdir ve eğer kişi ya da kurum-kuruluş bu davaya destek değilse terörün ve teröristin haklı hedefi konumundadır. Bu mantığı Filistin

Kurtuluşu İçin Halk Cephesi lideri olan George Habbas şu sözleriyle açıklamaktadır: *“Günümüz dünyasında hiç kimse masum, hiç kimse tarafsız değildir. Bir kişi ya ezenden ya da ezilenden yanadır. Siyasete ilgi duymayan kişi, egemen sınıfların ve sömürücü güçlerin yararına işleyen yerleşik düzeni onaylıyor demektir.”* (Ergil, 1991: 178).

Terör örgütlerinin kuruldukları tarih-yer, ideolojik düşünceleri, yapıları, amaçları gibi kriterler ile terörün çeşitleri oluşturulabilir. Çünkü terörizmin çeşitleri için tek bir kriter ya da tek bir bağlayıcı prototip olmadığını söylenebilir. Bununla birlikte terörizm; ulusal terör, uluslararası terör ana başlıkları altında devlet terörü, devlet destekli terör şeklinde sınıflandırılabilir. Yine internet üzerinden şiddet oluşturan siber terörle birlikte narko terör ve etnik terör de terörizm türleri arasında gösterilebilir. Terör konusunda önemli çalışmalar yapmış olan Doğu Ergil de (1980: 26-39) terörü “aşağıdan terör” ve “yukarıdan terör” olarak ikiye ayırmıştır.

Terör ve terörizmin birden farklı türü, alt başlıkları olmakla birlikte bu çalışmanın asıl konusunu teşkil eden türü “Etnik terör”dür.

Terörizmin diğer türlerine göre en tehlikeli görüleni olan Etnik terör (Acar ve Urhal, 2007: 414-422), genellikle siyasi taviz koparmak amacıyla şiddet kullanıp toplumu korkutmak yoluyla iktidara baskı yapmak etnik terörün temel özelliklerinden biri olmuştur. Etnik terör örgütlerinin temel amacı sözcüsü olduğunu iddia ettiği toplumun geleceğini kontrol etmek ve siyasi gücün dağılımında söz sahibi olmaktır (Gürses, 2007: 13).

Etnik (Bölücü-Ayrılıkçı) Terör, ırkçılığa yakın olmuş ve temsil ettikleri topluluğun siyasal amaçlarına hizmet etmek için faaliyetlerini yürütmüştür. Etnik terörizmin mensupları içlerine başka bir etnik gruptan kimseleri almamaya gayret göstermişlerdir. PKK ise bu genel yargının dışında tutulabilir. PKK'nın içerisinde yabancı unsurlar özellikle Avrupalılar da yer almıştır. Ayrılıkçı terör dinsel ideolojiden kaynaklı terörden de farklılık arz etmiştir (Tacar, 1999: 190-191). ETA ve PKK gibi Etnik terör örgütleri ise aşırı milliyetçiliklerini daha doğru bir ifadeyle ırkçılıklarını Marksist-Leninist maskenin arkasına gizlemişlerdir (Mango, 2005: 49). Etnik kökenli terörde hedefe ulaşmak amacıyla sistematik ve örgütlü bir şiddet ön plana çıkmıştır.

1980'li yıllarda Türkiye'de ön plana çıkmaya başlayan PKK başta olmak üzere ayrılıkçı terör örgütleri, sözde temsil ettikleri halkların siyasi iktidar tarafından sömürdüklerini, bu halkların kendi geleceklerini tayin etme hakları olduğunu söyleyerek

mücadele verdiklerini iddia etmişlerdir. Bu sebeple de ulusal ve uluslararası destek aramışlardır.

Etnik terörün içerisinde olanlar ve genellikle örgüt liderleri eylem sırasında ölen sivillerin suçlusunun merkezi hükûmetler olduğunu ileri sürmüşler ve içinde buldukları terörizmi meşru hale getirmeye çalışmışlardır (Gürses, 2007: 16).

Etnik terörün destekleyicileri, barışçı yollarla amaca ulaşmanın uzun zaman alacağını düşünerek daha çok kendileri için kolay ve kestirme yol olarak gördükleri silahlı mücadele yolunu seçmişlerdir. Bu bağlamda siyasi mücadeleyi tercih eden birçok örgüt üyesi ya da lideri tasfiye edilmiştir. Ayrılıkçı terör her türlü ulusal ya da uluslararası bunalımları kullanmış, iç ve dış ittifaklara giriş ve amaca ulaşmada her yolu mubah görmüşlerdir (Gürses, 2007: 16).

Yasal hükûmetler var olan bunalıma kısa zamanda çözüm üretemezse etnik terör örgütleri, destekçilerine gittikçe başarılı olduğu mesajı vermiş ve gittikçe başarılı olmuştur. Bu örgütler temsil ettikleri halkların özellikle yoksul ve dışlanmış grupların desteği ile uzun süre yaşamışlardır (Gürses, 2007: 17).

Ayrılıkçı terör örgütleri ilk olarak toplumdan soyutlanmış ve var olan yapıdan rahatsızlık duyan kitleleri örgütleme çalışması yapmıştır. Bu dönem daha çok siyasi örgütlenme aşamasını oluşturmuştur. Eylem aşamasında ise özellikle bahsi geçen, toplumdan soyutlanmış kitlelerin gençleri silahlandırılmış, dikkat çekmek amacıyla da özellikle resmi hedeflere saldırılmıştır. Zamanla da bu eylem alanı genişletilmeye çalışılmıştır. Son aşamada ise bahsi geçen bu soyutlanmış toplumun çoğunlukta olduğu yerler ele geçirilmeye çalışılmış ve siyasi otorite ile bu toplumun bağı kesilmek istenmiştir. Yine merkezi hükûmetleri zor duruma düşürmek ve asıl amaç olan tavizler koparmak için bu eylemler büyük şehir merkezlerine taşınmıştır (Gürses, 2007: 18).

Ayrılıkçı terör örgütleri faaliyetlerini daha çok merkezi komitenin verdiği kararlar doğrultusunda yapmış ve basın-yayın yoluyla yapılacak propagandalarda iç ve dış destek aramışlardır (Gürses, 2007: 19).

Ayrılıkçı etnik terör örgütlerinin nihai amacı temsil ettikleri topluluğun kendi önderliğinde bağımsız bir ulus-devlet olmasını sağlamaktır. Bu noktada etnik terörün amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Merkezi devletin kısmen elinin daha zor uzandığı kırsal bölgelerde çeşitli şiddet olayları ile halkın devletle bağlarını koparmak ve siyasi, ekonomik, askeri olarak bölgede yeniden yapılanmak (Özcan, 1999: 74).

2. Sözde temsil edilen toplumsal kesimi çaresizliğe, boyun eğmeye yönlendirerek etnik temelli örgüte katılımı sağlamak ve artırmak.
3. Hedef kitle olan halka farklı bir etnik kimlik oldukları bilincini devamlı surette hatırlatmak ve mevcut topraklarının da yasal otorite tarafından sömürüldüğünü işgal edildiği propagandasını yapmak (Çeşme, 2004: 112).
4. Sahte eylem planları hazırlayarak yasal otoriteyi haberdar etmek.
5. Yasal otoriteye mensup askeri, siyasi yöneticilerin zaaflarını irdeleyerek tehdit etmek (Özdağ, 2010: 254).

1.2.1. Türkiye’de Etnik Terör

Türkiye Cumhuriyeti jeopolitik konumu itibariyle başta Avrupalı devletler olmak üzere yabancı devletler tarafından hedefteki siyasi yapı haline gelmiş ve üzerinde oyunlar oynanan bir devlet olmuştur.

Osmanlı Devleti’nin yıkılması üzerine onun toprakları üzerinde devletini kuran Türkiye Cumhuriyeti doğal olarak Osmanlı Devleti’nden kalan sorunları da miras almıştır. Bu noktada Türkiye Cumhuriyeti’ni günümüzde sıkıntıya sokan etnik kökenli sorunların kaynağını Osmanlı Devleti’nin çok uluslu yapısında aramak yanlış olmayacaktır.

Etnik terör kapsamında Türkiye’yi zor duruma sokan örgütlerin kendilerine hedef kitle olarak seçtikleri iki halk vardır: Kürtler ve Ermeniler (Rüstemhanlı, 2009: 13).

Çalışmanın asıl konusu olan Ermeni terörü ilerleyen safhalarda daha detaylı ele alınacağından, ikinci olarak ayrılıkçı Kürt etnik teröründen bahsedilebilir.

19. yüzyıl başlarına kadar götürülebilen bu terörü Osmanlı Devleti’nin parçalanmasını isteyen Avrupalılar, devamlı gündemde tutmuşlardır. Çeşitli Kürt cemiyet ve partileri kurarak ya da kurulmasına destek vererek ayrılıkçı hareketleri desteklemişlerdir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında başta Şeyh Sait İsyanı da olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerinde çıkan isyanların altında bu ayrılıkçı faaliyetler görülmektedir. Türkiye’yi bölmek ve zayıflatmak isteyen Kürt etnik terörünün dönüm noktası Kürdistan İşçi Partisi’nin kurulmasıdır. 1973 yılında Abdullah Öcalan tarafından temelleri atılan ve ilk eylemini 1984’te Eruh’ta gerçekleştiren Kürdistan İşçi Partisi bu tarihten sonra Türkiye Cumhuriyeti’nin en önemli sorunlarından biri olmuştur (Özcan, 1999: 74).

Bu örgüt 1990’lı yıllarda “Kürt Sorunu” olarak adlandırılan konuyu kendisine kamuflaj yapmış ve faaliyetlerini sürdürmüştür. Devletin daha doğrusu kurulan

hükûmetlerin yanlış politikaları ile bu sorun içinden çıkılmaz bir hal almıştır (Özcan, 2012: 31). Bugün de bu sorun hala tam anlamıyla çözüme kavuşmamıştır. Terör, terörizm, Etnik terör kavramları üzerinde durduktan sonra çalışmanın asıl konusunu teşkil eden Ermeni etnik terörüne geçiş yapılabilir.

1.2.1.1. Ermeni Etnik Terörü

Türkiye Cumhuriyeti'ni özellikle 1970'li yıllarda etkilemiş olan Ermeni terörünün zamansal olarak kaynağını, selefi, Osmanlı Devleti zamanında aramak yanlış olmayacaktır. Ermeniler açısından bu terörün kaynağını ise Osmanlı Devleti ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti topraklarında inşa edilmesi amaçlan “Büyük Ermenistan” ideali oluşturmuştur.

İngiltere ve Fransa başta olmak üzere Avrupalı devletler özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren açılan yabancı okullar vasıtasıyla Fransız İhtilali ile tüm dünyaya yayılan milliyetçilik fikirlerini Osmanlı Devleti içerisindeki azınlıklar arasında yaymışlar ve bu kapsamda Millet-i Sadıka olarak anılan Ermenileri de etkilemişlerdir (Hülagü, 2001: 66-67). Aslında Avrupalı devletler parçalamayı düşündükleri Osmanlı Devleti'nde bu yolla bir yangın çıkarmayı hedeflemişler, istedikleri yangını çıkarmışlar ve sonrasında sanki bu yangını söndürmek isteyen “iyi niyetli itfaiyeciler” olmuşlardır (Çolak, 2005: 130).

Rusya ile birlikte Avrupalı devletlerin, Osmanlı topraklarında başlattıkları ve “Şark Meselesi” olarak isimlendirilen karışıklıklar Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurulmasına yönelik faaliyetleri içermiştir. “Tarihçilerin Kutbu” olarak bilinen ve 2016'da aramızdan ayrılan Halil İnalçık da (2010: 216-217) Şark Meselesi'nin meydana gelişini: *“On yedinci ve On sekizinci yüzyıllarda Avrupa, Osmanlı İmparatorluğu karşısında ezici bir üstünlük kazanınca, Osmanlı ülkesinin istila ve paylaşma konusu önem kazandı; paylaşmada rekabet bu kez Avrupa devletleri için ortak hareket etme ve uzlaşma politikasını gündeme getirdi; Böylece Avrupa için bir Şark Meselesi ortaya çıktı.”* cümleleriyle dile getirmiştir.

Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti'nin başına açtıkları bu Ermeni gailisini Cumhuriyet Türkiye'sinde Ermeni terörü olarak devam ettirmişlerdir (Çolak, 2005: 135). Ermeniler, Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermeni devleti amacıyla Anadolu'da çeşitli adlarla cemiyetler kurmuşlardır. Bu cemiyetler vasıtasıyla Ermeni gençler örgütlenmeye çalışılmış ve bağımsızlık bilinci aşılanmaya çalışılmıştır. Gizli hedefleri arasında şiddet yoluyla bağımsızlık kazanmak olan bu cemiyetlerden ilkinin adının da “Hayırseverler Cemiyeti” olması, asıl amacın örtülmeye çalışılmasının sonucudur.

Millet-i Sâdika unvanına layık görülmüş olan Ermeniler Osmanlı toplumu içerisinde her zaman refah düzeyi yüksek bir şekilde yaşamışlar ve her türlü haktan yararlanmışlardır. Nazırlık görevine kadar yükselmiş olan Ermenilerin olduğu da düşünülürse özellikle Tanzimat'tan sonra haklar bakımından Türklere pek de geri kalır yanları olmamıştır. Ermeniler ise kendilerine verilen bu kadar hakka imparatorluğun son yüzyılında isyan ederek karşılık vermişlerdir (Rüstemhanlı, 2009: 27).

Açılan misyoner okullar aracılığıyla “Büyük Ermenistan” idealiyle doldurulan Ermeniler Anadolu toprakları üzerinde terör faaliyetlerine başlamıştır. Bu komiteler aracılığıyla çetecilik faaliyetleri başlamıştır. 1882 yılında Anavatan Müdafileri Olayı ile başlayan bu isyan hareketleri 1895'te en yoğun şekilde olmuş ve 1909 Adana İsyanı ile sona ermiştir (Kantarıcı, Kasım, Kaya, ve Laçiner, 2002: 23-24). Bu isyanların yanında Ermeniler, Osmanlı Bankası'nın basılması ve Sultan II. Abdülhamit'e suikast gibi sansasyonel olaylara da imza atmışlardır (Lütem, 2006: 26).

Ermenistan Cumhuriyeti'nin Başbakanı Hovhannes Katchaznuni, “...komiteler, çetelerin teşekkülünü sağlamıştır ve Türkiye'ye karşı giriştikleri harekâta aktif bir şekilde katılmışlardır... Gerçeği muhakeme gücünü yitirmiş ve hayallerimize kendimizi kaptırmıştık...” demiş ve bu cemiyetlerin terör olaylarındaki katkısını itiraf etmiştir (Kantarıcı, Kasım, Kaya, ve Laçiner, 2002: 25).

Çalışmanın ikinci bölümünde daha detaylı şekilde ele alınacak Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermeniler, Osmanlı Devleti'nin savaştığı Rusya ile işbirliği yapmışlar ve Osmanlı askerini yurtiçinde yıpratmışlardır. Cephede Rusya ile savaşan Osmanlı askeri cephe gerisinde ise onların en büyük işbirlikçisi Ermeniler ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Ermenilerin bu dönemde Türklere yaptıkları zulüm ve işkenceler tarihe “Ermeni Mezalimi” olarak geçmiştir (Lütem, 2006: 27).

Osmanlı Devleti'nin hareket kabiliyetini kısıtlamakla birlikte askeri ikmal alanlarına da zarar veren bu faaliyetler karşısında Osmanlı devlet adamları bir çözüm bulmaya çalışmışlar ve savaş şartlarını da düşünerek isyana karışmış, orduyu zor duruma sokan Ermenilerin yerlerini değiştirmişlerdir. Ermeni Tehciri olarak bilinen bu göç hareketinde dikkat edilmesi gereken en önemli husus Osmanlı Devleti'nin Ermenileri sınır dışı etmeyip yine Osmanlı sınırları içerisindeki topraklara taşımasıdır. Bu çözüm yolu savaşta düşmanla işbirliği yapmış olanlar için en insani çözüm olsa gerektir (Halaçoğlu, 2002: 105).

Göçe tabi tutulan nüfus kaynağına göre farklılık göstermekle birlikte Osmanlı arşiv belgelerinde 438.758 Ermeni, tehcire tabi tutulmuştur. İskân bölgesine ulaşan Ermeni

sayısı ise 382.148'dir. Buna göre yaklaşık 50.000 Ermeni dönemin şartları da bir etken olmak koşuluyla hayatını kaybetmiştir (Halaçoğlu, 2002: 128). Osmanlı devlet adamları tehcirin sağlıklı bir şekilde yapılması için ellerinden gelen her şeyi yapmışlar ve ilerde de geniş çaplı değinileceği üzere bazı tedbirler de almışlardır. Buna rağmen Ermeniler ilk gizli terör örgütleri NEMESİS aracılığıyla tehirden sorumlu gördükleri Osmanlı devlet adamlarını suikastlar sonucu katletmişlerdir (Çitlioğlu, 1997: 14).

Birinci Dünya Savaşı sonunda Paris Konferansı'nda ve ardından Sevr Antlaşması'nda Ermenilerin Doğu Anadolu'daki emelleri yeniden canlanmış fakat Moskova, Kars ve son olarak Lozan Barış Antlaşması ile bu toprakların Türkiye Cumhuriyeti toprağı olduğu kabul edilmiş bunun sonucunda Ermeniler, Berlin Antlaşması'ndan sonra bir kez daha hayal kırıklığına uğramışlardır. Böylece Ermeni terör olayları NEMESİS eylemlerine kadar uykuya yatmıştır.

1.2.1.1.1. Ermeni Etnik Terörünün Tercih

Ermenilerin, şiddet eylemleri açısından Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ni seçmelerinin en önemli nedeni, Doğu Anadolu coğrafyasında bağımsız "Büyük Ermenistan" kurma ideali olmuştur (Süslü, 1995; Şimşir, 2005).

Ermeni terörü Türkiye Cumhuriyeti topraklarında eylem yapan en eski ve süreklilik gösteren terör faaliyetlerinden biri olmuştur (Laçiner, 2005: 298). Bunun yanında bahsi geçen bu eylemler tanımı yapılan terör hareketlerine en fazla uyan terör eylemleri olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Ermeniler terörü bir araç olarak kullanmışlar ve kamuoyunu bu yolla yönlendirmişlerdir. İstanbul'daki isyanlar, II. Abdülhamit'e yapılan suikast girişimi, Osmanlı Bankası Baskını dünya çapında ses getirmiş sansasyonel eylemler olmuştur. Bugün terör örgütlerinin kullanmış olduğu haraç, kaçakçılık, toplumun önde gelen kişilerine suikastlar, banka soygunu gibi eylemleri de yine Ermeniler o dönemde kullanmaya başlamışlardır.

Ermeni Terörünün süreklilik gösterdiğine yukarıda değinildikten sonra, bu noktadan hareketle bahsi geçen terör eylemlerinin Osmanlı Devleti'ndeki köklerine inmek ve oradan başlamak daha doğru olacaktır.

Osmanlı Devleti'nin yaşamış olduğu Ermeni etnik terörünün iki önemli özelliğı olmuştur: Bunlardan ilki "Ayrılıkçılık" diğeri ise "Dışa Bağımlılık"tır (Laçiner, 2005: 298). Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde meydana gelen Ermeni olayları öncelikle ayrılıkçıdır. Ayrılıkçıdır çünkü Osmanlı Devleti'nden ayrılıp bağımsız bir devlet kurma

amacı vardır. Her ne kadar bu şekilde bir amacı olsa da amacına hizmet edecek argümanlara sahip değildir. Öyle ki Osmanlı Devleti'nin herhangi bir toprak parçasında nüfusun yarısından fazlasını oluşturamamıştır. Yine Ermeniler bahsi geçen harekete geçmeden önce yeteri kadar milliyetçi fikirlere sahip değillerdir. Zaten marjinal yani uç Ermenilerin teröre başvurmaları ve sorunlarını şiddet yoluyla halletmeye çalışmalarının nedeni herhangi bir yerde nüfus olarak çoğunluğu oluşturamamaları ve Türkiye Ermenilerinin davalarına sahip çıkmamalarıdır (Laçiner, 2005: 298).

Yapılacak şiddet eylemleri ile bölgedeki Müslüman halkın göç ettirilmesi Ermenileri de milliyetçilik duygularının aşılması amaçlanmıştır. Yine bu eylemlerle Ermeni halkın Osmanlı Devleti ile arasının açılması, Ermenilerin mağduriyetinin artırılması ve son olarak da içinde yaşadıkları devletlerine karşı isyan etmeleri amaçlanmıştır. Öte yandan Ermeni terörünün hedeflerinden biri de girişilecek silahlı şiddet eylemleri ile Ermeniler ile diğer etnik grupların arasının açılması hedeflenmiştir. Özellikle Kürtler bu bakımdan Ermeni terörünün hedeflediği grup olmuştur (Laçiner, 2005: 298).

Ermeni terörünün diğer özelliği dışa bağımlılık olmuştur. Ermeni teröristler amaçlarına ulaşmada zafiyet gösterdikçe dışa daha da bağımlı hale gelmişlerdir. Kendi yarattıkları imkânlar ile Osmanlı Devleti'ne karşı başarılı olamayacaklarını anlamışlardır. Bu konuda kendilerine örnek olarak gördükleri Yunanlıların, Sırp'ların büyük bir devletin desteği ile bağımsız olduklarını görmüşlerdir. Bu sebepten de Ermeniler mutlaka büyük bir devletin desteğini sağlama ve bu desteği arama çalışmaları yapmışlardır. Büyük devletler de Osmanlı Devleti'ni zayıflatmayı, Şark Meselesi olarak görmeleri Ermenilerin bu konuda destek bulmasını sağlamıştır. Ermenilerin dışa bağımlı bir şekilde eylemlerini yapmalarını daha doğru ifade ile hedeflerine bu yolla ulaşmaya çalışmalarının en önemli göstergesi bağımsız Ermeni devleti konusunda örgütlenen Hınçak ve Taşnak örgütlerinin Osmanlı sınırları dışında kurulmuş olmalarıdır. (Laçiner, 2005: 300).

Ermeni terörünün ortaya çıkmasının bir başka nedeni de Osmanlı Devleti'nin bu dönemde siyasi anlamda zayıf olmasıdır. Devlet güçlü değildir ve Ermeni vatandaşları da baskı altında tutmuş değildir aksine zayıftır ve Ermeni terörüne davetiye çıkarmıştır. Öyle ki ülke topraklarının dışında kurulan terör örgütlerinin kendi ülkesine yuvalanmasına engel olamamıştır. Bu dönemde Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bir başka yer olan Rusya'da ise Ermenilerin devlete karşı giriştiği her eylem acımasızca bastırılmış Ermeniler de Ruslaştırılmaya çalışılmıştır (Laçiner, 2005: 300).

Ermeniler Ayastefanos ve Berlin Antlaşmalarında Avrupalı devletlerin kendi lehlerine kararlar alacaklarını ummuş fakat bu antlaşmalardan bekledikleri neticeyi elde edememişlerdir. Ermeniler amaca ulaşmanın bir süreç işi olduğunu anlamış ve örgütlenme yolunu seçmişlerdir. Bu noktada, ilerde uzun şekilde ele alacağımız Ermeni örgütlerinden en önemli olanları Hınçak, Taşnak ve Armenagan örgütlerine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

1860 yılında “Hayırseverler Cemiyeti”, “Fedakârlar Derneği” ile başlayan Ermeni örgütlenmesi “Araratlı”, “Okul Sevenler”, “Doğulu”, Kilikya”, “Ermenistan’a Doğru”, “Milliyetçi Kadınlar Derneği”, “Silahlılar Derneği”, “Genç Ermenistan Derneği”, “İttihad-ı Halas Cemiyeti”, “Kara Haç”, “Şuray-ı Ali” cemiyetleri ile devam etmiştir (Karaca, 2001: 52-53).

Hınçak Komitesi İsviçre’nin Cenevre şehrinde 1887 yılında kurulmuştur. Kurucuları ise Kafkasyalı Ermeni Avedis Nazarbekian, eşi Marian Vardanian ve arkadaşlarıdır (Şimşir, 2000: 32). Marksist doktrinli bir örgüt olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir (Türközü, 1983: 79). Amacı Doğu Anadolu’da bağımsız bir Ermenistan vücuda getirmek olan bu örgüt sonradan merkezini Londra’ya taşımıştır. Bu amaca ulaşmak için propaganda, işçi eylemleri, gerginlik başta olmak üzere terör eylemlerine de başvurulabileceklerini siyasi programlarında belirtmişlerdir (Uras, 1976, 432-439). Sovyet Rusya Ermenileri ile kültürel ilişkileri geliştirmeye gayret göstermişlerdir. İstanbul başta olmak üzere Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde örgütlenmişlerdir (Uras, 1976, 436).

Taşnaklar ya da Daşnaksutyun Ermenilerin en önemli siyasi kuruluşlarından. Kurucularından öne çıkan isimler Stephan Zarian, Simon Zavarian ve Ruben Haragat’tır. Taşnak komitesi, Hınçaklardan amaçları bakımından ayrılmışlardır. Taşnaklar, birleşik ve özgür Ermenistan’ı kurmayı, Türkiye’nin, Ermenileri soykırıma uğrattığını kabul etmelerini ve tazminat ödemesini sağlamayı amaçlamışlardır. Taşnaklar, Hınçaklar gibi Eçmiyazın kilisesine değil Lübnan’daki Antelyas kilisesine bağlı kalmışlardır. Taşnakların kuruluşta üyelerine verdiği emir: *“Türk’ü, Kürt’ü her yerde, her şart altında vur. Gericileri, dönenleri, Ermeni hafiyeleri, hainleri öldür, intikam al.”* şeklinde olmuştur (Uras, 1976, 443).

Armenaganlar, 1885’te Van’da kurulmuştur. İstanbul’da öğretmenlik de yapmış olan Portakalyan ve onun 9 arkadaşı tarafından kurulan Armenagan örgütü bağımsız Ermenistan için silahlı mücadeleyi savunmuştur. Doğu Anadolu’yu kendisine faaliyet alanı olarak seçen bu örgüt *“Kan dökmeden özgürlük olmaz”* anlayışını benimsemiştir

(Çitlioğlu, 2007: 104). “Armenia” adlı bir gazete çıkarmışlardır. Bu gazetenin Osmanlı Devleti’ne ve Rusya’ya girişi yasaklanmıştır.

Görüldüğü üzere Ermeniler kurmuş oldukları komite ve örgütlerle terör faaliyetlerine başlamışlardır. Ermenilerin bu denli serbest hareket etmelerinin önemli sebeplerinden biri de Osmanlı Devleti’nin azınlıklara karşı müsamahalı oluşudur. Bu sebeple Ermeniler açtıkları okullarda propaganda faaliyetlerini hızlandırmış ve okulları birer silah deposuna dönüştürebilmişlerdir (Yiğiter, 1978: 44).

İlerde daha detaylı şekilde ele alınacak olan bu Ermeni komitelerinin genel olarak amacı bağımsız bir Ermenistan kurmak olmuştur. Bu bağımsız Ermenistan’ın kurulacağı yer olarak da Anadolu topraklarını seçmişlerdir. Bunun yanında bazı Ermeniler, bahsi geçen bu ayrılıkçı Ermeni terörünü, “halkların kendi kaderlerini tayin etme hakkı vardır” diyerek tüm dünyaca meşruluğu kabul edilmiş Türk bağımsızlık hareketi ile karşılaştırmıştır. Ermeni komiteleri, meşru bağımsızlık hareketlerinden özellikle de Türk bağımsızlık hareketinden bazı noktalar itibariyle ayrılmıştır (Laçiner, 2005: 305).

Ermeni komiteciler yasallığını halktan değil fikirlerinden almış ve kendi halkından olanları dahi hain olarak yaftalamıştır. Türk bağımsızlık hareketi ise bir meclise sahip olmakla birlikte sırtını halka dayamıştır (Laçiner, 2005: 300). Ermeni komiteciler vur-kaç taktiği başta olmak üzere zayıf hedefleri seçme gibi eylemler peşinde olmuş ve savaştığı kesimin karşısına çıkma cesaretini dahi gösterememiştir. Türk bağımsızlık hareketi ise “Kurtuluş Savaşı” diye bir bölüm geçirmiş ve düşmanla göğüs göğse çarpışmıştır. Bunun yanında Türk bağımsızlık hareketinde yakalanan düşmanlar bile bir hukuk düzeni içerisinde yargılanmıştır. Yine Büyük Millet Meclisi, bağımsızlık hareketinde başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere çarpışan komutan ve askerlerine yaptıkları konusunda hesap sorabilmiştir. Ermeni terörünü organize eden komitecilere bu şekilde hesap sorulması gibi bir durum söz konusu olmamıştır (Laçiner, 2005: 305-306).

Türk bağımsızlık hareketi halkın içerisinde destek alarak doğmuştur. Öyle ki Kuvayı Milliye denilen ulusal güç, halkın kendiliğinden oluşturduğu bir direniş örgütüdür. Fakat Ermeni terör hareketi başlangıçta Osmanlı Ermenilerinden dahi destek alamamış Avrupalı devletlerin desteklediği ve organize ettiği bir hareket olarak ortaya çıkmış ve kendi halkından da destek alabilmek amacıyla terör faaliyetlerini yöntem olarak seçmiştir (Laçiner, 2005: 306).

Yine Türk Kurtuluş mücadelesinde Mustafa Kemal Paşa gibi gerçekçi liderler görev almış ideolojik saplantılarla hareket etmemiş ve pragmatik davranmışlardır. Ermeni hareketinde ise daha çok hayalcilik vardır. İdeolojik saplantılarla hareket etmişler ve

terörden ve bu şiddet eylemlerinden beslenmişlerdir. Onların bu hayalciliğinin en önemli sebeplerinden birisi bağımsız bir devlet geleneğinden gelmemeleri olmuştur. Hedeflerini gerçekçi koyup yeri geldiğinde sınırlandırmayı bilememişlerdir. Hedeflerinden uzaklaştıkça Türklere karşı bir kin ve nefret söylemi geliştirmişler ve intikam duygusu ile hareket etmişlerdir. Türk bağımsızlık hareketi ise herhangi bir millete karşı kin beslemediği gibi intikam duygusuyla da hareket etmemiştir. Türk bağımsızlık hareketinin tek isteği geleceği kurmak olmuştur. Ermeni komitecilerin dolayısıyla Ermeni hareketinin başvurduğu çözüm yolu hep şiddet olmuş, Müslüman halkın yanında kendi halkına da şiddetle muamelede bulunmuştur. Yasal otoriteye karşı da banka basma, şehirlerde bomba patlatma gibi yöntemler kullanarak terörden beslendiğini tüm dünyaya duyurmuştur. Bütün bu sebeplerden de anlaşılacağı üzere bu iki hareketin kıyaslanması söz konusu dahi değildir (Laçiner, 2005: 307).

Görüleceği üzere Ermeni komitelerinin ilk ve öncelikli özelliği ulusçuluk akımının etkisinde kalarak bağımsız Ermenistan kurma olmuştur. Fakat ulusçuluk akımının etkisi Osmanlı Devleti'ndeki Ermenileri geç etkilemiştir. Bu nedenle ilk örgütlenmeler Osmanlı topraklarının dışında olmuştur. Örgütlenmelerin bu şekilde Avrupa'da ya da Kafkasya'da olmasının asıl nedeni Avrupalı devletlerin ve Rusya'nın bu Ermenileri kullanma amaçlarıyla doğrudan alakalıdır. Hem Avrupalılar ve Rusya hem de Ermeni komiteciler hedeflerine ulaşmada en etkili yol olarak şiddeti seçmişler ve terör faaliyetlerine başlamışlardır (Laçiner, 2005: 310).

Osmanlı döneminde amacına ulaşamayan Ermeni komiteciler terör olaylarını artırmışlar ve provakatif eylemler içerisine girmişlerdir. Daha önce de vurguladığımız gibi bu şiddet olaylarının seçiminde, Ermeniler için akliselim hareket edebilecek gerçekçi hedefler koyabilecek bir liderlerinin olmaması da etkili olmuştur.

Ermenilerin komiteler kurdukları ve örgütledikleri bu dönem Ermeni terörünün de ilk dönemi olarak kabul edilebilir. Ermeniler Osmanlı Devleti döneminde başarıya ulaşamamışlardır. Bu başarısızlığın acısını ise tehcirden sorumlu tuttıkları devlet adamlarından almışlardır. Ermeniler, "ikinci terör dalgası" şeklinde de ifade edebileceğimiz bu dönemde başta Talat Paşa olmak üzere önemli devlet adamları suikastlar sonucunda öldürülmüşlerdir. Bu suikastları ise Taşnakların bir alt kolu olarak gizlice teşkilatlanmış NEMESİS gerçekleştirmiştir. NEMESİS, eski Yunan mitolojisindeki "Adalet ve İntikam Tanrıçası"dır (Çitlioğlu, 1998: 13) Nemesis'in toplam dokuz eylemi olmuştur. Bunlardan 5'i Türk devlet adamlarına olurken, 2'si Azerbaycanlı yöneticilere diğer 2'si ise kendi cemaatlerinden olanlara karşı yapılmıştır (Özdemir, 2007: 103).

Erivan'da toplanan Batı Ermenileri II. Kongresi'nde Ermenilerin tehirden sorumlu tuttıkları, hedeflerine aldıkları ve eylem yaptıkları Osmanlı devlet adamları şunlardır: Talat Paşa, Sait Halim Paşa, Cemal Paşa, Dr. Bahattin Şakir Bey, Cemal Azmi Bey. Bahsi geçen bu kongrede Ermeniler bu devlet adamlarını gıyaplarında yargılamışlar ve idama mahkûm etmişlerdir. Ermeni terörünün özellikle bu isimleri seçmesinin nedenleri olarak da Said Halim Paşa'nın Tehcir kararının alındığı dönemde sadrazam olması, Talat Paşa'nın dönemin Dâhiliye Nazırı olması, Cemal Paşa'nın Suriye valisi ve IV. Ordu Komutanı olması, Dr. Bahattin Şakir Bey'in Doğu Anadolu'da tehcirin uygulanmasından sorumlu olması ve son olarak Cemal Azmi Bey'in de Trabzon valisi ve buradaki göçlerin yapılmasını organize etmiş olması gösterilmiştir (Öke, 1991: 241).

NEMESİS ilk terör eylemini Azeri Feteli Han'a karşı yapmış ve Azeri liderini katletmiştir (Qasımlı, 2006: 181). Osmanlı devlet adamlarına karşı yapılan ilk eylem ise Berlin'de Talat paşa'ya karşı girişilen suikasttır. Bu suikastlarda dikkati çeken en önemli husus farklı ülke ve mekânlarda yapılan bu eylemlerin bir istihbarat çalışması gerektirmesidir. Ermenilerin giriştikleri bu NEMESİS eylemleri, günümüz modern terör örgütlerinin stratejilerine oldukça benzemektedir.

“Şark Meselesi gösterildiği gibi bir insanlık ve Hıristiyanlık meselesi değil, bilakis bir nefret ve menfaat meselesidir. Türk (Osmanlı) devletinin dâhili işlerine yapılan müdahaleler hep buna müstenittir (dayanmaktadır)...” diyen Talat Paşa (2007: 89) Sait Halim Paşa'nın görevden alınması ile sadrazamlık görevine getirilmiştir. 1918 yılında politikadan çekilmiş ve Almanya'da Berlin'de yaşamaya başlamıştır (Bleda, 1979: 144). Talat Paşa burada sakin bir hayat sürmekle beraber arkadaşlarıyla devletin durumu hakkında sık sık istişarelerde bulunmuştur. Bununla birlikte Talat Paşa bu dönemde maddi olarak sıkıntılı zamanlar da yaşamıştır (Babacan, 2005: 228). Bahsi geçen bu dönemle ilgili olarak eşi Hayriye Hanım da: *“Berlin'de beş parasız kaldığımız günlerimiz oldu. Parmağımdaki yüzükleri sattık. Nihayet, kendisine verilen son hatıraları ve nişanları bile..”* demiştir (Babacan, 2005: 218). Oldukça zor günler geçiren Talat Paşa ülkesi için çalışmalarına burada da devam etmiştir. Mustafa Kemal'in hareketine destek verip Berlin'de teşkilatlanmaya da başlayan Talat Paşa'nın faaliyetleri İngiliz ve Rusları rahatsız etmiş ve Paşa'nın ölüm fermanı imzalanmıştır. Bu işi yapacak yegâne taşeron millet ise Ermeniler olmuştur (Öke, 1991: 242-243). 20 Mart 1921 tarihli Anadolu gazeteleri de bu işten sorumlu olarak İngilizleri tutmuşlardır. Öyle ki Hâkimiyet-i Milliye gazetesi, *“Bu menfur cinayet, İngiliz hıyanetinin beşeriyetin yüzünü kızartacak ne çirkin bir raddeye geldiğini bir kere daha gösterir. İngilizler, menfur politikalarıyla, Gasıb-ı Harplerine*

şimdi bir de Türk ricâlini saklıca arkadan vurma sanatını ilave ettiler.” demek suretiyle Talat Paşa'nın İngilizlerce alçakça şehit edildiğini yazmıştır (*Hâkimiyet-i Milliye*, 20.03.1921). Talat Paşa'yı katleden Sogomon Tehleryan adlı Ermeni de İngilizlerin talimatıyla Berlin'e gelip bu olayı gerçekleştirdiğini itiraf etmiştir (Çavdar, 1995:504). Talat Paşa, Berlin'de bir arkadaşının dükkânına giderken Sogomon Tehleryan arkasından, ismiyle hitap etmiş ve Talat Paşa arkasına döndüğünde başından vurmuştur (Özdemir, 2007: 87). Yakalanan katil iki günlük bir yargılamanın ardından Almanya mahkemeleri tarafından beraat ettirilmiştir (Talat Paşa Cinayeti Davası, Tutanaklar, 2008: 65-68)

Bahsi geçen dava katilin masum, masumun ise katil yerine geçtiği bir dava olarak sonuçlanmıştır (Ünal, 2004: 5). Bu davada özellikle ABD'den olmak üzere “Sogomon Tehleryan'ı Savunma Fonu”ndan yardımlar gelmiş ve katil başarılı şekilde aklanmıştır. Bu dava ise sonraki yıllarda görülen ASALA militanlarının yargılanmasında Ermeniler için örnek teşkil etmiştir. Tehleryan Almanya hapisanesinden büyük gösterilerle çıkmış ve bundan sonra Ermeni gençlerini teröre özendiren bir kişi olarak “Ermeni milli kahramanı” olarak tarihteki yerini almıştır (Şimşir B., 2005:49). Bu olay Ermenilere Avrupalılar tarafından kullandıkları mesajı vermiş ve yakalansalar da ceza almayacaklarını düşüncelerini sağlamıştır. Bu ise onları sonraki terör eylemleri için cesaretlendirmiştir (Ünal, 2004: 3).

Böylece Ermeni davasında terör en önemli yol olarak görülmüş ve gelecek nesil Ermeniler arasında meşru bir zemine oturtulmuştur. 1970'li yıllarda terörü seçen Ermeni gençlerini anlamak bu açıdan bakıldığında daha kolay hale gelecektir.

NEMESİS tarafından katledilen bir başka Osmanlı devlet adamı Mehmet Sait Halim Paşa olmuştur. Sağlık sorunlarını bahane ederek 1917'de sadrazamlıktan istifa etmiştir. İngilizler tarafından önce Limni'ye daha sonra da Malta'ya sürgün edilmiştir. Burada kendisine gelen mektupların içerisinde Ermenilere yaptıklarından dolayı gıyabında idama mahkûm edildiğini gösteren tebliğ de çıkmıştır (Gazigiray, 1982: 547).

Ankara Hükûmeti'nin İngilizlerle 23 Ekim 1921 tarihli anlaşma gereğince Malta sürgünleri serbest bırakılmıştır. Bunların içerisinde Sait Halim Paşa da vardır. Sait Halim Paşa Roma'ya yerleşmiştir. 6 Aralık 1921'de Arşavir Şiryakyan adlı bir Ermeni tarafından öldürülmüştür. Arşavir Şiracıyan (1997: 184-185), Sait Halim Paşa'yı katledişini şu sözlerle ifade etmiştir: “*Karşı kaldırıma geçerek orada beklemeye karar vermiştim. Bana kalırsa burası harekete geçmek açısından ideal yerd. Kararsız adımlarla, atların ayakları altında ezilmeme ramak kala, karşıdan karşıya geçmeye muvaffak oldum ve araba tam önüme geldiği anda ani bir hareketle kollarımı kaldırdım. Atlar bir anda şaha kalktılar. Bu*

anlık duraksamadan yararlanarak basamağına atlamak üzere arabaya doğru koştum. Kaymama rağmen bir elimle arka dayanağı yakalamayı başardım. Varlığımdan hâlâ habersiz olan Paşa'nın koruması, arabacıya atların neden şaha kalktığını soruyordu. Aynı anda Sait Halim bana doğru döndü ve göz göze geldik. Yalvaran bir sesle korumasına "yaren" diye seslendi. Bu, Osmanlı İmparatorluğu'nun eski büyük vezirinin son sözü oldu. Tabancamın namlusunu sağ şakağına doğrulttuğumda, duyduğu dehşet gözlerinden okunmaktaydı. Tetiği çektim. Bu kez tek bir kurşun kâfi geldi. Boğuk bir sesle arabanın döşemesine yığıldı. Başı neredeyse ayaklarıma geliyordu."

NEMESİS'in hedefindeki diğer isimler, Doğu Anadolu'da tehcirin uygulanmasından sorumlu olan Dr. Bahattin Şakir Bey ve Trabzon valisi Cemal Azmi Bey olmuştur. Talat Paşa'nın katledilmesinden sonra onun eşi Hayriye Hanım'ın tedirginliğini de gören dostları Bahattin Şakir ve Cemal Azmi Beyler Hayriye Hanım'ı Türkiye'ye dönme konusunda ikna etmeye çalışmışlardır. Yine bu ikna çabalarının olduğu bir akşam dönüş yolunda Sait Halim Paşa'nın katili Arşavir Şiryakyan ve Aram Yergenyen tarafından katledilmişlerdir (Terzioğlu, 2001: 299-320). Bu arada Mustafa Kemal Paşa hem Bahattin Şakir'in eşine hem de Talat Paşa'nın eşine maaş bağlatmış ve onlara ikamet edecekleri ev de vermiştir (Terzioğlu, 2007: 25). Bahattin Şakir Bey ve Cemal Azmi Bey'in öldürülmeleri ile ilgili olarak olayın faili olan katil Arşavir Şiracıyan (1997: 276-277), hatıralarında olayı şu şekilde aktarmıştır: "Azmi'nin apartmanının başladığı yer olan Umlandstrasse'nin köşesine ulaşmıştım. Türkler benden önce gelmişlerdi ve şu anda kapının önünde konuşuyorlardı. Hızlı bir şekilde durumu değerlendirdim. Alman koruma görevlisi, grubu arkada bırakmış, yaklaşık otuz metre ilerde duruyordu. Benim bulunduğum tarafa sırtını dönmüş vaziyette etrafına bakmaktaydı. Savage marka bir Amerikan tabancası olan revolverimi çekerek Türklerin üzerine atıldım. Grubun dışında beklemekte olan Talat'ın dul karısı geldiğimi gördü ve üzerime atladı. Kadın olduğuna bakmaksızın sol elimle kendisine bir darbe indirdim. Bir çıtlık atarak yere düştü. Cemal Azmi o esnada bana doğru dönmüştü. Çok yakınımda duruyordu. Silahımın namlusunu hafifçe sol tarafa doğru çevirerek, sol gözünün altına nişan aldım ve tetiği çektim. Yere yığılıverdi. O esnada elini cebine sokmakta olan Dr. Bahattin Şakir'e doğru hızla yöneldim. Tabancamın namlusunu gördüğü zaman "Ah, ah, ah!" diye haykırdı. Bu korkmuş hali hıncımı daha da arttırdı. Alnına nişan alarak "Ah tabi" diye bağırdım. Kurşun hedefine ulaşmayarak sol yanağına isabet etti. Hala ayakta duruyordu. Bu arada Aram yetiştirdi, elindeki Mauser'i Bahattin Şakir'in alnına doğrultarak tetiği çekti. Yerde yatmakta olan katil arkadaşının cesedi üzerine düştüğünü gördüm. Cesetleri haç şeklinde

korkunç bir manzara oluşturmuştu. Binlerce Ermeni çocuğunun birbirine bağlanarak Karadeniz'e atılmasını emreden Trabzon canavarı Cemal Azmi ile aslen doktor ve tıp fakültesinde profesör olan ve muazzam bilgisini kitlesel imha hareketini uygulamaya koymak için kullanan önde gelen İttihatçılardan Bahattin Şakir; sonunda her ikisi de cehennemin yolunu tutmuştu."

NEMESİS'in kurbanı olan son Osmanlı devlet adamı Cemal Paşa olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi ile birlikte diğer İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri gibi o da yurtdışına çıkmış ve İngilizlere karşı savaşan Afgan ordusunu ıslah etmek için Afganistan'a gitmiştir (Hanioğlu, Cemal Paşa, 1993: 305-307). Tiflis'e yaptığı bir seyahatten sonra tekrar Afganistan'a dönmek üzereyken Çerezviçaynaya Komisiya da denilen Çarlık Rus Gizli Polisi (CHEKA) karargâhının önünde, yanında yaverleri de olduğu halde Ermenilerce öldürülmüştür (Çitlioğlu, 1998: 15). Cemal Paşa İngiliz ve Ruslar tarafından öldürülmüş ve tetikçiler yine değişmemiş ve Ermeniler bu görevi "layıkıyla" yerine getirmiştir (Nuza, 1983: 454-464). Özellikle Suriye'de tehcir edilmiş Ermenilere her türlü yardımı yapan Cemal Paşa yine o Ermeni elleri ile öldürülmüştür. Cemal Paşa hatıralarında (1977: 441-442) Ermenilerle ilgili şu satırları dile getirmiştir: *"Bunların (Ermenilerin) yetimleri, dul kadınları ve erkekleri için ne gibi yardımlarda bulunmuş olduğumu burada tekrar ifade etmekten çekinirim. Bana öyle geliyor ki, bunları uzun uzadıya anlatmaya kalkarsam, insani hislerle yaptığım bu yardımların manevi kıymetine halel gelecek... Benim Ermenilere ne kadar iyi davrandığımı herkesten fazla bugünkü Ermeni Patriği Zaven Efendi bilir. 1915 senesi Aralık ayında İstanbul'a geldiğim zaman bizzat kendisi Perapalas Oteli'nde beni ziyarete gelerek patrikhanenin resmi bir takdiriyle bütün Ermeniler namına teşekkür beyan etmişti."*

Ermeni Terör örgütü NEMESİS'in girişmiş olduğu şiddet ve öldürme olayları bunlarla da sınırlı kalmamıştır. Başta İttihatçılar olmak üzere Mustafa Kemal ve İsmet paşalara de suikast girişiminde bulunmuşlardır. Bunun yanında Enver Paşa'nın amcası Halil Paşa ile kardeşi Nuri Paşa da öldürülmek istenmiş fakat başarılı olamamışlardır (Deliorman, 1975: 308).

Ermeni komiteciler sadece Osmanlı Devlet adamları ve İttihatçıları hedef almamış yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atan devlet adamlarını da şiddet olaylarının kurbanı etmek istemişlerdir. 15 Haziran 1921'de bazı Ermeni komitecilerinin Türk devlet adamlarına karşı eylem hazırlığında olduğu bilgisi Türk istihbaratına ulaşmıştır (Özkan, 2003: 141).

Lozan'da Türkiye'nin baş murahhası olan İsmet Paşa da Ermenilerin hedefleri arasına girmiş ve kendisine Lozan'da başarısız bir suikast girişimi olmuştur (Şimşir, 2005: 57).

Bunun yanında Ermeniler Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal'e de iki kez suikast girişiminde bulunmuşlardır. Yunanistan'dan yola çıkarak Anadolu'ya geçen ve buradaki işbirlikçi arkadaşlarıyla buluşan Manok Manokyan adlı Ermeni yakalanmış ve 5 Mayıs 1925'te cezası yerine getirilmiştir (Kandemir, 1955: 110-113).

Mustafa Kemal Paşa'ya karşı girişilen ikinci suikastın tarihi ise Eylül 1927'dir. Mercan Altunyan adlı Ermeni terörist Dolmabahçe'de eylemini gerçekleştirmek istemiş fakat güvenlik görevlileri tarafından engellenmiştir (Öke, 1991: 241). Mustafa Kemal Paşa'nın en yakın çalışma arkadaşlarından biri olan Hasan Rıza Soyak da onun Ermeni Taşnak örgütlerince öldürülmek istendiğini ve kendisine başarısız suikast girişimleri olduğunu ifade etmiştir (Soyak, 2005: 370). Bu arada Mustafa Kemal Paşa, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye toprakları dışına çıkmamıştır. Bunu sadece Ermenilerin faaliyetleriyle açıklanamayabilir fakat bunun da bir unsur olduğunu öne sürebilir.

Anlaşıldığı üzere Ermeniler bu dönemde de şiddeti bir yöntem olarak seçmiş ve çeşitli devlet adamlarını katletmişlerdir. Tarihi kaynaklara göre tehcirin fakat Ermenilere göre "katliam"ın intikamı alınmak istenmiş ama başarılı olunamamıştır. NEMESİS eylemlerinde Ermenilerin işini kolaylaştıracak bir başka unsur ise Osmanlı devlet adamlarının katledilmesinden haz duyacak başka devlet ve grupların da bulunması olmuştur. Böylece Ermeniler hedeflerine ulaşmadan bu dönem Ermeni terörü de sona ermiştir. Bu başarısızlık ise Ermeniler için hınca, nefrete ve ezikliğe dönüşmüş ve bir sessizlik evresi yaşamıştır. Bu sessizlik ise 1973 yılında bozulmuştur. "İntikam alan, adalet dağıtan" Ermeni terör örgütü NEMESİS yerini Asala'ya bırakmıştır (Çitlioğlu, 1998: 15).

1920 ila 1973 yılları arasında Ermenilerin içinde bulunduğu önemli bir şiddet eylemi yaşanmamıştır. Fakat bahsi geçen yıllar Ermeni terörünün hazırlık yapıp sahneye daha güçlü çıkmasını sağlamıştır. İlk dönem komite faaliyetleri ve isyanlar, ardından gelen NEMESİS eylemlerinin başarısızlığı sonucunda Ermeni partizanları yeni amaçlar belirlemek zorunda kalmıştır. Yine bu Birinci Dünya Savaşı döneminde farklı coğrafyalara yayılan Ermenileri bir kimlik etrafında toplamak da oldukça zor olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da özellikle Ortadoğu'daki Ermeniler Batı Avrupa ülkeleri ve ABD'ye göç etmiştir. Bu göç faaliyeti Ermeni milliyetçilerce, Ermeni ırkının giderek erimesine yol açabilecek bir tehlike olarak görülmüştür. Böyle bir konjonktürde Ermeni Kilisesi ve

Ermeni siyasi partileri için ilk ve öncelikli amaç olarak “Ermenilik” bilincini yeniden aşılacak olmuştur (Laçiner, 2002: 56-61; Göka, 2001: 28-136).

Bu bilinci aşılacak ise sanıldığı kadar kolay olmamıştır. Çünkü değişik coğrafyalara dağılan Ermeniler farklı dilleri konuşmaya başlamış farklı sosyal yapının içinde kalmış ve farklı siyasi yönetimlerle yönetilmiştir. Bu yüzden de birleştirici unsur olan “etnik kimlik” abartılmış ya da olmayan birleştirici unsurlar hiç yoktan yaratılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar sırasında Türkler ise en önemli rolü oynamışlardır. Çünkü bu birleştirici unsurların dayandığı ortak nokta Türk düşmanlığı olmuştur (Laçiner, 2005: 314).

Bu düşmanlığı yaratma çalışmalarının öncüsü ise Ermeni Kilisesi olmuştur. Nuh Peygamberin torunlarından Hayk’ın soyundan geldiğini iddia eden kilise Ermenileri, Ermenilerin Nuh Tufanı’ndan kurtulup tüm dünyaya yayılıp anavatanlarına döndükleri gibi 1915 olaylarından sonra da hayatta kaldıklarını ve yine anavatan saydıkları Anadolu’ya döneceklerini ifade etmişlerdir. Kiliseye göre Türklerin yaptıkları Nuh Tufanı’na eşit şeylerdir. Fakat bu yaklaşım yeni değildir. Avrupa Hun Devleti Hükümdarı Attila da “Tanrının Kırbacı” olarak lanse edilmiştir. Her iki yaklaşımda da ortak olan nokta ise Türklerin bir insan topluluğu olarak ele alınması değil de bir “yaratık” imajı ile ele alınmasıdır (Laçiner, Kış 1999: 39-57). Bu çerçevede Kilise, Türkleri konuşulamaz, anlaşılabilir, iletişim kurulamaz bir topluluk olarak özellikle göstermiştir. Böyle bir eğitimden geçen her Ermeni’nin elbette ki en büyük düşmanı Türkler olacak ve intikam duygusuyla hareket edeceklerdir.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Yahudilerin bir soykırım sonucunda devlet kurmaları Ermeni milliyetçilerini heyecandırmıştır. Onlara göre Ermeniler de Türkler tarafından “soykırım” a uğramış ve onların da “hakları” verilmelidir (Laçiner, 2005: 315). Bu şekilde yetişen Ermeni gençlerinin başvurdukları şiddet ve terör, Ermeni kilisesi ve Ermeni milliyetçilerinin çabalarıyla meşrulaştırılmıştır. Ermeni toplumunun içinde yaşanan bu dönüşümün yanında büyük devletlerin özellikle Sovyet Rusya’sının Türklere karşı Ermenileri desteklemesi bu terör faaliyetlerinin artmasına neden olmuştur. İki toplum arasında iletişimsizliğin olması da terör eylemlerinin bir başka nedeni olarak gösterilebilir (Laçiner, 2005: 316).

Ermeni Kilisesi ve Ermeni milliyetçilerin ettikleri bu nefret tohumları kısa sürede boy vermeye başlamış, ilk ürünleri de 1970’lerde vermeye başlamıştır. 1973-1994 yılları arasında 33 Türk diplomatı öldürülmüştür. Ölenler arasında sadece Türkler de yoktur. Bu

kurbanlar arasından yabancı uyruklu kişilerin de sayısı 34'ü bulmuştur (Laçiner, 2005: 316).

1970'li yıllarda ortaya çıkan ayrılıkçı Ermeni terör eylemleri iç ve dış olmak üzere iki temel başlıkta ele alınabilir. Yine Türkiye ile alakalı nedenler de bir başlık şeklinde ele alınabilir.

İç nedenlerden ilki göçler nedeniyle Ermenilerin, Avrupa devletleri başta olmak üzere farklı ülkelere yerleşme ve bunun sonucunda da “diaspora”¹ olmalarının etkisidir.

1915 olayları diasporadaki Ermenileri birleştirici unsur olarak öne çıkmış bu unsurun ise teröre dönüşmesi çok da zor olmamıştır (Laçiner, 2005: 316).

İkinci iç neden olarak aşırı milliyetçi unsurların kendilerini öne çıkarma çabası, kendilerini gösterme gayreti sarf etmiş olmalarıdır. 1970'li yıllarda bölünmüş halde olan Ermeni gruplarından bir kısmı sol ideolojiyi benimseyip Sovyetler Birliği ile birlikte olmayı savunmuş diğer grubu oluşturan sağcı Taşnaklar ise bağımsız bir Ermenistan hedeflemişlerdir. Partizan Ermeni milliyetçilerinin bu şekilde kendilerini ön plana çıkarma gayreti daha doğru bir ifade ile “Ermeni halkına en büyük katkıyı ben sunuyorum” imajları Türkiye'ye karşı girişilen şiddetli terör eylemlerine dönüşmüştür. Buna göre en iyi Ermeni Türklere en fazla zarar veren Ermeni haline dönmüştür. Öyle ki ASALA kendisinden sonra kurulan örgütleri kendisini taklit etmekle suçlaması bu bölünmenin yansımasıdır (Laçiner, 2005: 317).

İç nedenin üçüncüsü olarak da ideolojik yani düşüncesel nedenler sayılabilir. 1970'li yıllar sadece Türkiye için değil dünyanın başka ülkeleri için de terör yılları olmuştur. İrlanda'dan Arjantin'e kadar birçok ülkede şiddet eylemleri bir araç olarak kullanılmıştır. Karşı düşüncüyü bir zenginlik değil de bir ihanet sayan ideolojik akımlar terörü bir araç olarak seçmiştir. Özellikle sol grupların Ermeni mücadelesine ideolojik bir düşünce katmaları Ermeni terörünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. ASALA'nın “kapitalizmle savaş” argümanını kullanarak özellikle Batılı ülkeleri hedef alan açıklamalar yapması onun ideolojik yönünün göstergesidir.

Başka bir iç neden olarak da özellikle Ortadoğu'da yaşayan Ermeni gruplarının terör olaylarıyla iç içe yaşaması sayılabilir. Lübnan'da olan şiddet olayları Ermenileri de etkilemiş ve Ermenilere ilham kaynağı olmuştur (Laçiner, 2005: 318).

---

¹ Diaspora kelimesi Yunanca, speiro (=tohum saçmak) ve dia'dan (=baştan başa) gelmektedir. Bu terim Yunanlılar için koloni halklarını ifade etmekle birlikte Yahudiler için sürgün edilmelerinin karşılığı olarak kullanılmıştır (Yaldız, 2014).

Bölücü Ermeni terörünün dış sebeplerine bakacak olursak bu sebeplerin başında “Soğuk Savaş” gelmektedir. Jeopolitik öneminden kaynaklı Türkiye devamlı surette saldırılara maruz kalmış ve tehdit edilmiştir. Ermeni terörü bu jeopolitik tehditlerin bir parçası olmuştur. Özellikle ABD ve Rusya arasındaki bu rekabette Türkiye istemeden de olsa hedef ülkelerden olmuştur. Rusya Türkiye’ye verdiği zarar ne kadar çok olursa NATO bloğuna da o kadar zarar vereceğini düşünmüştür. Rusya, Türkiye’yi Batı bloğundan koparmaya, en azından tarafsız kalmaya itmeye çalışmıştır. Bu durum ise Rusya’nın özellikle Balkanlar ve Ortadoğu politikasında avantajlı duruma geçmesini sağlayabilirdi. Rusya’yı bu politikada kararlı kılan etmenlerden biri de Türkiye’deki ABD askeri üsleri olmuştur (Laçiner, 2005: 318).

Sovyetler Birliği’nin Ortadoğu’daki diğer stratejisi ise “Ulusal Kurtuluş Hareketleri”ni ve “Arap Milliyetçiliği”ni desteklemesidir. Bu politika kapsamında özellikle Filistin Kurtuluş Örgütü öncü kabul edilmiş ve desteklenmiştir. Böylece Batı yanlısı Suudi Arabistan ve diğer monarşik yönetimler bu kurtuluş hareketleri vasıtasıyla tehdit edilecektir. Onları tehdit eden bıçağın sapını ise Sovyetler tutacaktır.

Sovyetler Birliği’nin nüfusunun %27’sini Türk ve Müslümanların oluşturması ve onların Türkiye’yi bağımsızlık yolunda örnek alması Sovyetler Birliği’ni endişelendirmiştir. Bu yüzden yapılması gereken Türkiye’yi iç çekişmeler ve çatışmalardan yorgun bırakarak Türkiye’nin ilgisini kendi ülkesindeki Türk ve Müslümanlardan uzaklaştırmak istemiştir. Bunun için ise kullanılacak en uygun yöntem etnik terörün desteklenmesi olmuştur.

Diğer bir dış neden ise Türkiye’nin çevresindeki komşularıyla ilişkilerinin kötü olmasıdır. Öyle ki Türkiye’yi çevreleyen ülkelerden çoğu Ermeni terörüne destek vermiştir. Bunlardan Suriye’nin doğrudan Ermeni terörüne destek verdiği kuvvetle muhtemeldir (Çitlioğlu, 1998: 114).

Yunanistan ve Kıbrıs Sorunu da Rusya kadar önem arz etmiştir. Ermeni bölücü terörü Kıbrıs Barış Harekâtı’ndan sonra hızlanmış olması bunun kanıtlarından biri olmuştur. Yunanistan ise Türkiye ile çözümleyemediği konuların çözümünü dolaylı olarak Ermeni terörü aracılığıyla sağlamak istemiştir. Kaldı ki Türkiye ile Yunanistan arasındaki tarihten gelen anlaşmazlıkların çatışmaya dönüşmesi yine en çok Sovyetler Birliği’ne yarayacaktır. Yine Kıbrıs’ın Ermeni terörüne verdiği desteğin bir başka nedeni de adada bulunan Ermenilerdir. Asala; İsrail’in Lübnan’ı işgalinden sonra merkezini Lefkoşa’ya taşıması Yunanistan ve Kıbrıs’ın Ermenilere verdiği desteğin bir kanıtı olmuştur (Çitlioğlu, 1998: 118).

Ermeni etnik terörünün ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayan bir başka unsur da Türkiye ile Avrupalı devletler başta olmak üzere, Batının ilişkilerinin bozulmasıdır. ABD'nin bu tarihlerde haşhaş ekimi nedeniyle Türkiye'yle arası bozulmuştur. Bu gerginliğe bir de Türkiye'nin Kıbrıs çıkarması eklenince ABD'de Türkiye'ye silah ambargosu uygulamıştır. ABD Türkiye'ye “ders vermek” ya da “kulağını çekmek” amacıyla her türlü politika aracını malzeme olarak kullanmıştır. Türkiye buna benzer sorunu Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleri ile de yaşamıştır. AET ülkeleri Türkiye'yi özellikle demokratikleşme ve insan hakları konusunda topluluğun diğer ülkeleri ile aynı seviyede görmemiştir. Hem ABD'nin hem de Batı ülkelerinin bu tutumu Türkiye'yi Sovyetler Birliği tehdidi altına daha çok sokmuştur. Başka bir ifade ile Sovyetler Birliği, politikalarını Türkiye üzerinden daha rahat bir şekilde gerçekleştirme şansı elde etmiştir. Netice itibarıyla bu uluslararası siyasi hava içerisinde Ermeni etnik terörü daha rahat gelişme fırsatı bulmuştur (Koloğlu, 2001: 34-39).

Ermeni terörünün ortaya çıkışını sağlayan bir diğer unsur ise Türkiye ile alakalı nedenlerdir. İlk neden olarak da Türkiye'nin zayıf ekonomisi sayılabilir. Ekonomisi zayıf bir ülke hem terörün hedefine girer hem de teröre karşı etkili çözüm yolları üretemez, terörün son bulması için gerekli kaynakları bulamaz ve sorun daha da derinleşir. Bu dönem Türkiye'nin ekonomik olarak en kötü olduğu zamanlardan biri olmuştur. Bu da Türkiye'nin hassas iç dengelere sahip olmasına neden olmuştur. Yine bu dönemde yaşanan küresel petrol krizleri Türkiye'nin ekonomisini daha da zarara uğratmış bu da Türkiye'yi her türlü terör gruplarının hedefi haline getirmiştir (Laçiner, 2005: 319).

Devamlı sorulan sorulardan biri de uzun süredir uykuda olan Ermeni terörünün özellikle Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekatı'ndan sonra uyandığı ve Türkiye'nin en fazla uğraştığı dış politika başlıklarında biri olduğudur. Bunun cevabını vermek aslında dönemin siyasi ve politik havasına bakıldığında çok basittir. Kıbrıs'a olan Türk çıkarmasından dolayı Türkiye'yle ters düşen bir Batı, özellikle askeri ambargo uygulayan ABD, Makarios'u destekleyen üçüncü dünya ülke ve yönetimleri, tarihte yenilmiş olmanın gurur kırıklığı ile Elen fanatizmi yapan Yunanistan, Arap milliyetçiliğinin yükseldiği bir zamanda kaotik bir Lübnan'da etkileme ve yönlendirmelere açık bir Ermeni toplumu, Hatay'da gözü olan ve bu konuda saplantılı Suriye ve son olarak ABD ve Fransa'da yaşayan Ermenilerin baskı grupları ile propagandaları da eklenince Ermeni etnik terörü kaçınılmaz hale gelmiştir (Çitlioğlu, 1998: 119).

Bütün bu sayılan nedenler Ermenilerin kin ve nefreti ile birleşince Ermeni etnik terörünün Türkiye'yi tercih etmesi kaçınılmaz olmuştur.

Ermeni terörünün ilk eylemi “bireysel”dir. Amerika’da yaşayan 78 yaşındaki Geourgen Yanikian (Mıgırdıç Yanıkyan), kaybolan ailesinin sorumlusu olarak Türkiye’yi ve Türkleri görmüş ve bir intikam planı hazırlamıştır. Elinde bulunduğunu iddia ettiği tarihi eserleri Türkiye’ye iade etmek amacıyla Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ve Muavin Konsolos Bahadır Demir’le buluşmuş ve iki diplomatı da olay yerinde öldürmüştür (Şimşir, 2000: 85-86). Bireysel bir suikast olsa da bu şiddet eylemi, Ermeni milliyetçilerine yol göstermiştir. Bu cinayete basın geniş yer vermiş ve her mecrada Türkiye haksız çıkarılmıştır. Bu ise ileride ortaya çıkacak ASALA ve JCAG gibi Ermeni terör örgütleri için uygun ortamı hazırlamıştır. Aslında bu bireysel eylemden önce Amerika’daki bazı marjinal Ermeni gruplar, Türkiye ve Türkler aleyhinde propaganda faaliyetlerine girişmiş hatta konsoloslukta düzenlenecek bazı programlar Ermeni tehditleri nedeniyle iptal edilmiştir. Bu ise göstermektedir ki 1973’ten önce gelişen olaylar buradaki Ermenileri şiddete her an hazır hale getirmiştir.

1970’lerdeki dünyayı etkileyen olaylar ve ekonomik olarak dünyayı yönlendiren ABD ve Sovyetler Birliği gibi ülkelerin yönetimleri diğer bir ifade ile dönemin siyasi havası ASALA’nın tarih sahnesine çıkmasını sağlamıştır. Ermeni etnik terörünün çıkma nedenleri ve “neden Türkiye’yi seçti” sorusunun cevabını verdikten sonra çalışmanın bu aşamasında başta “ASALA” olmak üzere Ermeni terör örgütleri hakkında bilgi vermek doğru olacaktır. Bunun yanında çalışmanın konusuyla alakalı olarak, 7 Ekim 1991’de Türkiye’nin Atina Büyükelçiliği Basın Ataşe Yardımcısı Çetin Görgü’yü ve 4 Temmuz 1994’te aynı Büyükelçiliğin İkinci Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu’nu katleden “17 Kasım Devrimci Terör Örgütü” hakkında da bilgi vermek yerinde olacaktır.

Sol görüşlü terör örgütü olan ASALA’nın kesin kuruluş tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte Lübnan’da, 20 Ocak 1975’te kurulmuştur (Bal ve Çufalı, 2006: 695). Örgütün tam olarak ismi ise “Ermenistan’ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu” (*Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia*)’dur. Örgütün lideri ise Filistin Halk Kurtuluş Cephesi içinde eğitim alan ve “mücahit” olarak bilinen Agop Agopian (Hagop Hagopyan)’dır (Çitlioğlu, 1998: 23).

Lübnan’ın içinde bulunduğu kaotik durum örgütün kurulmasını kolaylaştırmıştır. Örgüte destek verenler arasında Sovyet ve Doğu Alman istihbaratlarının yanında Fransız istihbaratı da olmuştur

ASALA, sol görüşlü Filistin örgütlerinden etkilenmiştir. Örgütün bazı üyeleri, Sovyetler Birliği'nin Kırım'daki Simferopol askeri üssünde eğitim almıştır. Filistinli gerillalardan ise daha çok arazi eğitimi alanında eğitim almışlardır (Çitlioğlu, 1998: 15).

Sovyetler Birliği'ne göre ASALA'nın Filistin Kurtuluş Örgütü'nden bir farkı yoktur zira her ikisi de “ulusal kurtuluş” mücadelesi vermektedir. Filistin desteğinde ise Hristiyan militan olan ve 27 Ocak 2008'de ölen George Habbaş ve onun liderliğindeki Filistin'in Kurtuluşu İçin Halkçı Cephe örgütü ön plana çıkmaktadır. Filistin devlet başkanı Mahmut Abbas, Habbaş'ı “Filistin tarihinin büyük özgürlük savaşçısı” olarak tanımlamış olduğunda üç günlük ulusal yas ilan etmiştir (George Habbaş, 1990). Bu dönemdeki sol eğilimli grupların ve terör örgütlerinin çoğunluğu işbirliği içinde hareket etmiştir. Bu işbirliğinin sağlanmasında sadece düşünce birliğinin yetmeyeceği düşünülürse burada birleştirici ve organizatör bir devletin olduğu açıktır. Bu görevi ise Sovyetler Birliği'nin üstlendiği söylenebilir (Laçiner, 2005: 321).

Marksist-Leninist bir ideolojiye sahip olan ASALA'nın Sovyetler Birliği ile yakın ilişkiler kurması ve bu devletin desteğini alması kaçınılmaz olmuştur. Bunun yanında emperyalist gördüğü başta Türkiye ve Türkiye ile ilişkiler kuran diğer Batılı devletleri ise “düşman” görmüştür. Örgütün nihai hedefi işgal altında gördüğü Anadolu Ermenistan'ını, Doğu Anadolu'yu, Sovyet Ermenistan'ına katmak olmuştur. Taşnaklardan ayrılan yönü ise bu husus olmuştur. Çünkü Taşnaklar hiç bir yere bağlı olmayan bir Ermenistan'ı savunmuştur (Laçiner, 2005: 321).

ASALA siyasi programında işgalci olarak gördüğü Türkiye'yi tek düşman olarak tanımlarken Türk devletinin müttefiklerini de düşman kabul etmiş ve onlara karşı da eylem yapabileceğini duyurmuştur. Türkiye ve ABD gibi emperyalist devletleri düşman sayan örgüt, bu devletlere düşman olan ve “Ermeni soykırımı”nı kabul edenleri, her kim olursa olsun dost olarak kabul etmiştir (Koloğlu, ASALA Nasıl Ortaya Çıktı, 2001: 68-72). Türk devletinin baskısı altında olduğunu iddia ettiği Kürtleri de doğal müttefik saymıştır. ASALA düşmanlarını iki grupta toplamıştır. İçerisinde Taşnakların da bulunduğu ve ASALA'ya yardım etmeyenleri “yerel gericiler” adı ile tanımlamış ikinci grup düşmanı ise “Türk emperyalizmi” olduğunu ifade etmiştir. Yine ASALA programında şiddet ve terörü vazgeçilmez ve en etkili yöntem olarak kabul etmiştir (Güler ve Akgül, 2003: 361).

ASALA'nın temel özelliklerine (Laçiner, 2005: 321-322) baktığımız zaman militanları, hem teorik hem de teknik açıdan iyi bir eğitim almışlardır. Bu durum

eylemlerin yapılaş şekline de kendini göstermektedir. Saldırıları daha çok geniş ve kalabalık insan topluluklarının olduğu yerlerden daha çok konsolosluk gibi önemli hedeflerin olduğu yerler olmuştur. Bir anlamda “nokta eylemler” yapmışlardır.

Aldıkları eğitimin bir parçası olarak Belgrad örneği hariç olmak üzere genelde terör eylemini gerçekleştiren militanlar yakalanamamıştır. Bu durum sadece eğitim ve militan yeteneği ile açıklanamaz. Bunda en önemli etken, ASALA’ya olan uluslararası destek ve sempati olmuştur. Bunun yanında, sadece eylemden sonra kaçma amaçlı olmayan bir istihbarat ağı vardır. Hedef belirleme noktasında aldıkları istihbaratları en iyi şekilde hayata geçirmişlerdir.

Neredeyse tüm dünyayı şiddet eylemlerini gerçekleştirmek için bir “eylem sahası” olarak görmüşlerdir. Eylemlerini yaptıkları ülkeler göz önüne alındığında bunda başarılı da olmuşlardır. Yine bu başarıda istihbarat ağının güçlü olması etkili olmuştur.

Gerçekleştirdiği eylemlere nicelik olarak bakıldığında IRA (İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)’dan sonra en fazla eylem yapan ikinci örgüt olmuştur. IRA’nın şiddet yöntemi ve yeri olarak daha çok sokakları seçmesi göz önüne alındığında en çok eylem yapan terör örgütü sayılabilir.

Gizlilik temel esas olarak kabul edilmiştir. Buna bağlı olarak “hücre”ler şeklinde çalışmıştır. Bu gizliliğin bir sonucu olarak bazı lider ve yöneticilerin isimleri bugün dahi ortaya çıkarılamamıştır. Birbirlerinden haberi dahi olmayan üyeler sayesinde kısmi olarak başarıya ulaşmıştır fakat örgütün daha geniş kitlelere yayılmasını da yine bu gizlilik faktörü engellemiştir. Bu gizlilik politikası kapsamına çok sayıda şifreli ad ya da takma ad kullanmışlardır. Bu farklılıkların bir başka nedeni de birden fazla terör örgütü olduğunu gösterme çabasıdır. Örgütün en fazla eylem yaptığı ülkeler Fransa ve Yunanistan olmuştur.

Örgüt yukarıda da değinildiği üzere siyasi programı kapsamında sadece Türkiye’ye yönelik eylemler gerçekleştirmemiş bunun yanında “emperyalist”, “işbirlikçi”, “kapitalist” olarak nitelendirdiği Batılı devletlerde de eylemler gerçekleştirmiştir. Eylemlerin Batılı devletleri seçmesi genelde örgütün son dönemlerine denk gelmiştir. Zaten bu eylemler örgüte olan desteğin çekilmesini ve bu bağlamda örgütün sona ermesinin bir nedeni olmuştur.

Eylemcilerinin çoğunluğu genç yaşıdadır. Bu gençlerin de birçoğu, intikamını aldıklarını iddia ettikleri, “1915 Olayları”nı görmemiş yaşamamışlardır. Yine bu gençler genelde buldukları ülkede doğmamıştır. Diasporaya yeni gelmiş ve yaşadıkları ülkeye

entegrasyon (uyum) sorunu yaşıyan Ermeni gençleridir. Ermeni kilisesinin ve marjinal Ermenilerin propagandaları ile bu gençler terör eylemlerine ve şiddete kanalize edilmiştir. Terör eylemlerine katılan ve örgütün militanı olan Ermeni gençlerinin büyük kısmı başta Lübnan olmak üzere, şiddet ve kaosun sıradan hale geldiği bölgelerden gelmiştir.

ASALA'nın gerçekleştirdiğinin tam olarak bilinmediği, 20 Ocak 1975'te Beyrut'ta bir merkezin bombalanması ve 20 Şubat 1975'te Beyrut THY bürosuna saldırılması, olayları bir kenara bırakılırsa ilk eylemini 22 Ekim 1975'te Avusturya'da Türkiye'nin Büyükelçisi Daniş Tunalıgil'i katlederek gerçekleştirmiştir (Şimşir, 2000: 22). 1979 yılına kadar bu şiddet olayları Türk hedeflerine dönük olmuştur. Bu tarihten sonra Batılı devletler de ASALA'nın terör faaliyetlerinden nasibini almıştır. 1981'deki 49 ASALA saldırısının sadece 8'i Türk hedeflerine yöneliktir. Bu bağlamda en fazla saldırı ise toplamda 21 eylem ile Fransa olmuştur (Laçiner, 2005: 322).

ASALA'nın örgüt yapısında "Lübnan Merkez Komitesi", en üst birimi oluşturmuştur. Daha sonra Merkez Komite'ye bağlı "Komuta Grupları" gelmektedir. Komuta Grupları da askeri kanatla ilgisi olmayan "Siyasi Merkez" ve iki ya da dört kişiden oluşan "Askeri Merkez" olarak ikiye ayrılmıştır (Bal ve Çufalı, 2006: 655).

Siyasi Merkez'de görev alanlar hücreler şeklinde örgütlenmiş Komuta Grupları şeklinde ayrılmış; ülke ve bölge sorumluları olarak görev yapmıştır. Örgüt hiyerarşik bir düzen içinde çalışmıştır. Siyasi Merkezler açık veya gizli olarak propaganda faaliyetlerini yürütmüştür. Genellikle öğrencileri kullanarak dergi, broşür, gazete yayımlamış, konferans, toplantı ve yürüyüşler düzenlemiştir. Bunun yanında Siyasi Merkez kamuoyunun önde gelen akademisyen, sanatçı, tarihçi, siyasetçi birçok kişiyle de propaganda faaliyetleri kapsamında bağlantı kurmuştur. Siyasi Merkez'in en önemli görevi ise yapılacak eylemler için finansmanın sağlanması olmuştur (Çitlioğlu: 1998: 47-48).

Askeri Merkez ise belirlenen eylemin gerçekleştirilmesini organize etmiştir. Eğer ülke Fransa ve Yunanistan başta olmak üzere güvenli ise orada daimi hücre evleri kurmuş ve eylemi bu hücre evlerinden çıkarak yapmıştır. Eylemi organize edecek militan ise genellikle Merkez'den gelmiştir (Bal ve Çufalı, 2006: 655). ASALA kendisine bağlı birçok hücreden oluşmaktadır. Bunun yanında ASALA, organize çalışmaları kapsamında güvenlik birimlerini yanıltmak ve içinde buldukları hareketi abartmak amacıyla çeşitli adlarda paravan örgütler ya da başka bir ifade ile takma adlar da kullanmıştır (Kantarcı, Kasım, Kaya ve Laçiner, 2002: 92).

1970’lerde Türkiye’nin en önemli sorunlarından biri olan ASALA, 1983’te yaşadığı iç karışıklıklarla ikiye ayrılmıştır. Bunlardan ilki Agop Agopyan grubuyken diğeri ASALA Devrimci Hareketi ismini almıştır. ASALA terör örgütü izlediği politikalar nedeniyle Türkiye karşıtı birçok devletle ilişkiler kurmuştur. Kurmuş olduğu ilişkilerinden biri de Kürt bölücülerini olmuş ve 1980’de PKK ile ortak eylem antlaşması imzalamıştır (Özçelik, 2005: 347).

ASALA’nın en önemli yayın organı, kökenlerine atfedilerek adı konulan “Hayastan” olmak üzere bu yayın organının da katkısıyla dünyadaki ilerici Ermeni hareketleri, ASALA çatısı altında bir noktada birleştirmek istenmiştir (Bal ve Çufalı, 2006: 692).

ASALA, hedefleri ve politikaları nedeniyle PKK başta olmak üzere değişik terör örgütleriyle ilişkiler kurmasının yanında Türkiye karşıtı politikaları nedeniyle farklı devletlerle de ilişkiler kurmuştur. İlişki kurduğu ülkelerin başında Sovyetler Birliği gelmektedir (Bal ve Çufalı, 2006: 660).

Kuruluş aşamasında ise Filistin ile kurduğu ilişkilerden yukarıda bahsetmiştik. 7 Ağustos 1982’de Esenboğa Havalimanı baskısında Filistinli örgütlerin desteğini ve yardımını almıştır (Çitlioğlu, 1998: 107).

Lübnan’ın İsrail tarafından işgal edilmesi üzerine Lübnan’daki Ermeni militanlar İran’a geçmiş ve İran ile ilişkilerini geliştirmiştir. İran devlet başkanı Humeyni’nin Ermeni gruplara söylediği “*Gasp edilmiş hakların alınabilmesi için İran’ın yapacağı yardım Müslümanlarla sınırlı değildir. Müslüman olmayan mazlumlara da İran’ın yardım eli uzatılacaktır.*” sözü ASALA ve Ermenistan’a verdiği desteğin göstergesi olmuştur (Bal ve Çufalı, 2006: 663). Bunun yanında Suriye, Fransa, ABD, Yunanistan ve Kıbrıs ile de çeşitli alanlarda işbirliği yapmıştır.

Günümüzde Türkiye’yi yakından ilgilendiren sorunlardan birisi olan PKK ile ASALA’nın ilişkisine bakılacak olursa iki örgütün de Marksist-Leninist ideoloji doğrultusunda kurulması bu iki örgütü bir araya getirmiştir. Yine iki örgütün gözünün Doğu Anadolu topraklarında olması da aralarında doğal bir müttefiklik kurulmasını sağlamıştır. Bu durumda iki örgütten birinin diğeri “taşeronluk” yapmış olması kuvvetle muhtemeldir (Özoğlu, 2005: 356). 1980’de Lübnan’da bir araya gelen iki örgütün temsilcileri ortak eylem kararı almışlardır (Özçelik, 2005: 347). Bu ortak eylem anlaşmasından sonra Kürt ve Ermeni grupları İngiltere’de ortak bir açıklama yapmış ve

Türkiye’deki Kürtlerin baskı altında tutulduğunu ifade etmişler ve Türkiye aleyhinde propaganda faaliyetlerine girişmişlerdir (Bal ve Çufalı, 2006: 667). Yine iki örgüt 1980’lerde “Ermeni Kürt Federe Devleti” adıyla ortak bir devlet kurma hedeflerini bir deklarasyon ile açıklamıştır (Çitlioglu, 1998: 19).

1987 yılına gelindiğinde ASALA ve PKK yeni bir işbirliği antlaşması daha yapmışlardır. Bu antlaşmaya göre, Ermenilerin PKK terör örgütü içinde eğitim alacaklarına, PKK’ya maddi yardım yapılmasına, Ermenilerin küçük çaplı eylemlere katılmasına karar verilmiştir (Özoğlu, 2005: 358). Yapılan bu anlaşmayla birlikte Ermenilerin ön plana çıkması rahatsızlık yaratmış ve 18 Nisan 1990’da ASALA-PKK ilişkilerinden sorumlu Hermez Somurouyan’ın öncülüğünde bir anlaşma daha yapmışlardır. Buna göre, ASALA ve PKK birlikte yönetilecek, Türklere yapılacak eylemlerde istihbaratı Ermeniler sağlayacak, ilerde elde edilecek topraklar eşit bölünecek, kamp masraflarının çoğunu Ermeniler karşılayacak, Türkiye’deki büyük şehirlerde şiddet içerikli eylemler yapılacaktır (Özoğlu, 2005: 358).

ASALA, PKK ile birlikte hareket ettiği ve ortak düşman Türkiye’ye karşı birlikte eylemler yaptığını şu cümlelerle itiraf etmiştir: “*Faşist Türk saldırısının Kuzey Irak’a başladığı andan şimdiye değin, aralarında üst düzey bir militanımızın da bulunduğu 22 devrimciyi yitirdik. Kuvvetlerimizin diğer bölümü Kürt devrimcilerle omuz omuza yaptıkları direnişe devam ederek, Türk kuvvetlerine kayda değer kayıplar verdirmiş ve güvenilir bölgelere çekilmişlerdir. Direnişimiz artarak sürdürülecektir. Yasasın Ermeni, Kürt ve Arap Halkları arasındaki devrimci dayanışma... İmza: ASALA-Ermenistan’ın kurtuluşu için Gizli Ermeni Ordusu.*” (Çitlioglu, 1998: 108). İlerleyen süreçte ise iki grubun da Doğu Anadolu toprakları üzerinde emellerinin olması ve geçmişte Ermenilere karşı Kürtlerin faaliyetleri iki örgütün zamanla işbirliğinden uzaklaşmalarına neden olmuştur.

ASALA terör örgütünün eylemleri 1980’li yılların ortalarına doğru nihayete ermiş daha doğru bir ifade ile etkisini kaybetmiştir. ASALA’nın bu etkinliğini yitirmesinde birden fazla değişik noktalar etkin olsa da Türkiye’nin de mücadeleleri bu eylemlerin sona ermesinde etkili olmuştur. Fakat hiçbir terör olayının doğrudan müdahaleler ile sona ermeyeceği de düşünülürse Ermeni etnik terörünün sadece Türkiye’nin fiziksel müdahalelerle bittiğini söylemek yanlış olur (Sedat Laçiner, 2005: 326).

Öncelikle Ermeni etnik terörünün sadece Türkiye'yi değil Batılı ülkeleri de hedef alması üzerine bu ülkeler terörist gruplardan desteğini çekmiş ve ASALA eski gücünü yitirmeye başlamıştır. 15 Temmuz 1983'te, Ermeni teröristlerce gerçekleştirilen ve Orly Katliamı olarak bilinen, Fransa'daki THY bürosunun bombalanması olayı Batılı ülkelerin ASALA'ya desteğini çekmesinde etkili olmuştur. Bu olay sırasında ikisi Türk olmak üzere 8 kişi hayatını kaybetmiştir (Bal ve Çufalı, 2006: 672-673).

Yine başka bir terör örgütü olan PKK'nın bu dönemde etkili olmaya başlaması ASALA'nın psikolojik olarak eylemlerinde geri planda kalmasına neden olmuştur. Bunun yanında örgütün içerisindeki başta liderlik çatışmaları olmak üzere ortaya çıkan gruplaşmalar da örgütün sonunu getiren etkenlerden olmuştur. 1983 yılında, Monte Melkonyan, ASALA'dan ayrılmış ve ASALA İhtilalci Hareketi'ni kurmuştur. Bütün bu etkenler ASALA'nın sonunu getiren etkenler olmuştur.

Ermeni terör örgütlerinden bir diğeri ise ASALA'dan 1983'te ayrılarak kurulan ASALA-RM (ASALA Revolutionary Movement)'dir. ASALA İhtilalci Hareketi adı ile bilinen bu örgütü kuranlar içerisinde Monte Melkonian olarak bilinen ABD doğumlu, iyi eğitim almış Dimitriu Georgiu'dur.

Monte Melkonian, ASALA'dan farklı olarak stratejisini şu şekilde açıklamıştır: *"...Bize göre iki operasyon biçimi vardır. Birincisi dünyanın her tarafındaki Ermenilerin seferberliği, ikincisi ise diğer bağımsızlık savaşı veren gruplarla özellikle Türkiye'deki Kürtlerle ittifak kurmak... Bizim ilk amacımız Türkiye'de saldırı düzenlemektir. Ancak kuvvetli Ermeni cemaatlerinin bulunduğu ülkeleri göz ardı edemeyiz."* (Çitlioglu, 1998: 23-24). Daha sonra iki örgüt arasında anlaşmazlıklar çıkmış ve karşılıklı suikastlarla iki örgütten de militanlar öldürülmüştür.

Ermeni etnik terörünün ASALA'dan başka temsilcileri de olmuştur. Bunların içerisinde sağ ideolojiye sahip olanlar da vardır. Daha önce de belirtildiği üzere ASALA sol görüşlü bir örgüttü ve daha çok Sovyetler Birliği tarafından desteklenmişti. Ermeni etnik teröründe sol ideolojiye sahip örgütler içinde ASALA nasıl en önemli örgütse sağ ideolojiye sahip örgütler içerisinde de JCAG aynı konumdaydı. Anti-komünist olan JCAG'ın üyeleri NEMESİS'in üyesidir. ASALA'nın Hınçak Partisi'ne yakın olması Taşnakları rahatsız etmiş bunun üzerine de Taşnaklar, "Ermeni Soykırımı İçin Ermeni Adalet Komandoları" (Justice Commandos for Armenian Genocide)'ni kurmuşlardır. Örgüt daha çok Ermeni Adalet Komandoları şeklinde bilinecektir. (Çitlioglu, 1998: 24).

ASALA ile Ermeni Adalet Komandoları bazı noktalarda birbirinden keskin şekilde ayrılmıştır. Öyle ki ASALA, Sovyetler Birliği'ne daha yakın olmuş, Türkiye'nin

güneydoğusunu Sovyet Rusya'sına bağlamayı hedeflerken; Ermeni Adalet Komandoları bağımsız ve komünist olmayan bir Ermenistan amaçlamıştır. JCAG, bahsi geçen bu politikası ile Batılı devletlerin ilgisini çekmeye çalışmıştır. Sovyetlerle doğal bir bağının olmadığını ve Sevr Antlaşması'nda vücut bulan bağımsız Ermenistan için çalıştığını göstermek istemiştir (Çitlioğlu, 1998: 24).

Son olarak Ermeni etnik terörünün bir diğer temsilcisi ARA kısa adıyla bilinen Ermeni İhtilal Ordusu'dur. İdeolojik olarak JCAG'a daha yakındır. 14 Temmuz 1983'te, Brüksel'de İdari Ataşe Dursun Aksoy'un ölümünden, 27 Temmuz 1983 Lizbon elçiliğine saldırıdan, 20 Haziran 1984'de Müşavir Erdoğan Özen'in öldürülmesinden ve son olarak Birleşmiş Milletler Viyana Bürosundaki Türk Direktör Evner Ergun'un öldürülmesi eylemlerini gerçekleştirmiştir.

Ermeni Etnik Terörü'nün kullandığı yöntemlere bakacak olursak 1979'a kadar daha çok hedef ülke Türkiye olmuştur. Büyükelçilikler başta olmak üzere daha çok stratejik yerler hedef olarak seçilmiştir. 1979'dan sonra emperyalist diye nitelendirdiği Batılı devletleri ve Siyonizm'i de hedefleri arasına almıştır. Bu kararın alınmasında bu kanattaki devletlerin Türkiye ile ilişkilerinin bulunması yanında bazı Ermeni militanlarını tutuklamaları da etkili olmuştur.

IRA'dan sonra en fazla eylem yapan örgüt olan ASALA, Asya, Avrupa, Avustralya ve Kuzey Amerika'da 200'ü aşkın terör eyleminde bulunmuştur. Örgütün gerçekleştirdiği eylemlerin ülkelere göre dağılımı şu şekildedir: Fransa'da 37, İsviçre'de 25, İtalya'da 20, Lübnan'da 17, ABD'de 15, Türkiye'de 13, İspanya'da 11, İran'da 7, Belçika'da 6, İngiltere'de 5, Danimarka'da 4, Kanada'da 4, Yunanistan'da 4, Batı Almanya'da 4, Hollanda'da 2, Portekiz'de 2, Avusturya'da 1, Avustralya'da 1, Irak'ta 1, SSCB'de 1, Bulgaristan'da 1 ve nihayet Yugoslavya'da 1'dir (Kantarcı, Kasım, Kaya, ve Laçiner , 2002: 94).

Ermeni terörü kendisini bir şekilde yasal göstermeyi başarmıştır. Basın-yayın yoluyla profesyonel şekilde propaganda yapmış ve eylemleri "haklı öç alma" şeklinde göstermiştir. Özellikle Avrupa'daki basın üzerinde etkili olan Ermeni terör örgütleri ve Ermeniler olayların faillerini kahraman şeklinde göstermeyi başarmıştır. Bunda herhangi muhalif bir düşüncenin basını bu denli etkili kullanmaması da etkili olmuştur.

Bütün bunların yanında Ermeni terörünün dışa bağımlı olması onun gücünü artırmakla beraber eylemlerin hareket alanını daraltmıştır çünkü destekçi devletlerin çıkarları daha baskın gelmiş ve o doğrultuda eylemlere girişmişlerdir.

Ermeni Etnik Terörü'nün kendi açısından artıları ve eksilerine değinecek olursak, artı etkenler olarak şunları sıralayabiliriz: Ermeni etnik terörü yaygındır, militanların kültürel seviyeleri yüksek ve eğitimleri iyi olmakla beraber yabancı dil konusunda iyidirler, finans kaynakları eylemleri hazırlayıp, uygulayacak kadar ve propaganda yapacak kadar sağlamdır, militanlar inanç olarak sağlamdır ve hedefe körü körüne bağlılık vardır, yaşadıkları yere zamanla iyi uyum sağlamışlardır, militanların eylem sonucu ceza almaması diğerlerini cesaretlendirmiştir, herhangi bir güçlü devletin desteğine sahiptirler (Bal ve Çufalı, 2006: 676-677). Eksik yönleri ise: sivil halkın da zarar görmesi ile Avrupalı devletlerin desteğini kaybetmeleri, Ermeniler içerisinde bu terörden rahatsız olanların ortaya çıkması, terör örgütlerinin çeşitli fraksiyonlara bölünmesi, yurtdışındaki Türk varlığının caydırıcı olması, Ermeni iddialarına artık çeşitli ilmi çalışmalarla cevap verilmesi ve son olarak buldukları ülkelerin kültürel asimilasyonuna uğramaları, şeklinde sıralanabilir (Bal ve Çufalı, 2006: 678).

Verilen bu bilgilerden sonra Ermeni etnik terörü konusunda üzerinde durulması gereken bazı noktaları şu şekilde sıralanabilir:

Ermenilerin, sorunlarını terör yoluyla ortadan kaldırmaya çalışmış olmaları Türkiye'nin Ermeni meselesinde kendisini haklı çıkartabileceği ve anlatabileceği en önemli kozudur. Tehcir başta olmak üzere çeşitli olay ve kavramlar tartışmaya açıktır fakat terör tartışmaya kapalıdır. Ermeni gruplar yaptıkları şiddet eylemlerini kabul etmiş ve Türkiye'nin suçlamalar karşısında kendisini savunmasına farkında olmadan hizmet etmişlerdir. Değişen dünya dengeleri ve şartları terörü her ne olursa olsun meşru görmemektedir. Kaldı ki 1970'lerde zirveye çıkan Ermeni terörü Batılı basın-yayın organlarınca da konu edilmiştir. Türkiye'nin elinde bu konuda belge çeşitliliği ve bolluğu bulunmaktadır. Bu sebeple "terör" konusunda daha kesin ve net bir görüntü olduğu açıktır (Laçiner, 2005: 330).

Ermeniler amaçlarına ulaşmada terörü bir yöntem olarak seçmişlerdir. Atalarının "intikamını almak" için yola çıkmışlar ve yaptıkları şiddet eylemlerini ahlaki değerler üzerine inşa etmeye çalışmışlardır (Laçiner, 2005: 330).

Ermeni etnik terörü modern anlamda en eski terör örneklerinden biridir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında görülen II. Abdülhamit'e suikast girişimi ve Osmanlı Bankası Baskını günümüzdeki modern terör eylemlerini çağrıştırmaktadır. Ermeni etnik terörü süreklilik arz etmektedir. Öyle ki Osmanlı Devleti'nin son döneminden başlayıp 1980'lere kadar devam etmiştir. Bahsi geçen bu "süreklilik"te;

- a) Özellikle Osmanlı Dönemi ve sonrasında Ermeni hareketi istenilen desteği bulamamıştır. Bu nedenle de geniş bir katılımı güçlenmesi zaman almıştır. Fakat bu durumuna karşı Ermeni terörü gerçekçi hedefler yerine ulaşılması güç hedefler belirlemiştir. Yine onlar herhangi bir bölgede nüfus olarak çoğunluğu sağlamamış olmalarına rağmen geniş bir bölgede bağımsız Ermeni devleti hayali kurmuştur. Ermenilerin gerçekçi hedeflerinin olmaması onları dış etkiye açık bırakmıştır.
- b) Ermeni etnik terörü dışa bağımlı olarak gelişmiştir. Öyle ki ilk dönem komite ve gruplar Osmanlı toprakları dışında kurulmuştur.
- c) Ermeni etnik terörü hareketini yasal hale getirmek için Ermeniler arasında şiddet kullanıp sonra da Türk hedeflerine yönelmiştir (Laçiner, 2005: 331-332).

Hınçak ve Taşnak Partileri başta olmak üzere Ermeniler, kurdukları partileri “siyasi parti” olarak nitelendirmiş olsalar da bu partilerin faaliyetleri göz önüne alındığında hiç de öyle olmadığı anlaşılacaktır. Bu partiler siyasi partiden çok bir terör örgütü şeklinde çalışmışlardır.

NEMESİS eylemlerinde başta Almanya olmak üzere Batılı devletler üzerlerine düşen sorumluluğu tam olarak yerine getirmemişlerdir. Bu ise 1970’lerde ortaya çıkacak Ermeni terörünün zeminin yapmıştır (Laçiner, 2005: 332).

1970’lerdeki Ermeni etnik terörünün bir başka alt yapısı da ABD ve Batıdaki Ermenilerin giderek yok olma korkusuyla Türkiye ile olan tarihsel sorunları körüklemeleri ve sonucunda da bu sorunları Türk düşmanlığına dönüştürmeleridir. Bu konuda da en önemli katkıyı Ermeni kilisesi ve “parti”leri yapmıştır.

1970’lerdeki terörün bir başka kaynağı da diğer devletlerin içinde oldukları güç dengeleri ve bu denge yarışında Ermenileri bir araç olarak kullanmalarındadır. Öyle ki başta Sovyetler Birliği olmak üzere Doğu Bloğu ülkeleri dış politikalarında bir araç olarak aşırı Ermenileri desteklemişlerdir (Laçiner, 2005: 332).

Ermeni etnik terörünün bitişi bu terörün başlaması ve kaynağı hakkında bilgi vermektedir. Öyle ki Ermeni terörü ne zaman Batılı devletleri hedef tahtasına oturtmuşsa Ermeni etnik terörüne karşı önlemler artırılmış ve şiddet eylemleri hatırı sayılır şekilde azalmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi Ermeni terörünün kullandığı yöntem ve taktikler profesyonel bir yardımın izlerini taşımaktadır.

Bütün bu Ermeni faaliyetleri sırasında ilk saldırılar olana kadar Türkiye “ihmalkâr” davranmıştır. Araştırma ve önlem alma konusunda ciddi zaafı olmuştur. Terör açısından suskun geçen bu dönemde Türkiye’nin aynı hataya düşmemesi, tekrar aynı sonuçlarla karşılaşmaması için “ihmalkâr” davranmaması en öncelikli konudur. Bu noktada ise bilim

adamlarına, tarihçilere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Zira bir neslin ihmal edilmesi diğer nesil için felaket derecesinde sonuçlar doğurabilir (Laçiner, 2005: 333).

Ermeni etnik terörünün yanında çalışmanın konusuyla alakalı olarak 7 Ekim 1991’te T.C. Atina Büyükelçiliği Basın Ataşe Yardımcısı Çetin Görgü’yü ve 4 Temmuz 1994’te T.C. Atina Büyükelçiliği İkinci Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu’nu katleden bir başka terör örgütü “17 Kasım Devrimci Terör Örgütü (17N)” hakkında da kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır.

İngilizcesi Revolutionary Organization 17 November olan örgüt kısaca “17N” olarak adını duyurmuştur. Tıpkı ASALA gibi bu örgüt de Marksist-Leninist çizgidedir. Örgüt adını ABD hedeflerine yaptığı saldırılarla duyurmuştur (<http://arsiv.ntv.com.tr/news/164629.asp> 19.03.2019 Erişim Tarihi: 17.03.2019).

Bunun yanında örgütün bir başka hedefi ise Türkiye olmuş ve Türk askerinin Kıbrıs’tan çekilmesini amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda da Türk diplomatlarını hedef olarak seçmiştir.

17N’nin kurulmasından Yunanistan’da meydana gelen iç politik olaylar etkili olmuştur. 17 Kasım 1973’te meydana gelen öğrenci olaylarını, Yunanistan’ı 1967-1975 yılları arasında yöneten Albaylar Cuntası tanklar kullanarak olayları bastırmak istemiş ve bir okula sığınan gençleri ezerek katletmiştir. Örgüt ismini bu olayın geçtiği günden almıştır. Örgüt adını 23 Aralık 1975’te üst düzey iki ABD’li diplomatın öldürülmesi ile duyurmuştur. 17N’nin terör eylemleri en fazla 1985-1990 yılları arasında olmuştur (Kızıldağ, 2010: 115). Bu dönemde 40 saldırı gerçekleştirmiş olan örgüt 5 kişinin de ölümüne neden olmuştur. Örgüt, Yunanistan’da ABD nüfuzunu kırmak ve ABD’yi Yunanistan’dan çıkarmak istemenin yanında Marksist-Leninist bir ideoloji ile yönetilecek bir Yunanistan hedeflemiştir. Örgütün bu sol çizgisi onun, PKK, Dev-Sol ve Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP/C) gibi örgütlerle doğal ittifaklar kurmasını sağlamıştır. Örgüt hedefleri doğrultusunda ABD, NATO üslerini hedef seçmenin yanında Yunanistan’da önde gelen politikacıları ve Türk diplomatlarına yönelik eylemler gerçekleştirmiştir (17 Kasım Örgütü’nün Bildirisi, 1999: 338-345).

Örgütün şiddeti bir yol seçmesinin ardından, Türk hedeflerine karşı gerçekleştirdiği şiddet eylemlerinin zamanı da manidardır zira Kıbrıs Adası’nın statüsü konusunda Türkiye ile Yunanistan’ın sorunlar yaşadığı dönem tam da örgütün Türkleri hedef seçmeye başladığı tarihle uyuşmaktadır. 17 Kasım Örgütü 2002 yılında yapılan operasyonlar sonucunda çözüme yaşamıştır. Fakat örgütün hiçbir üyesi Yunanistan makamlarınca yakalanamamıştır.

BÖLÜM 2

2. TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE TÜRK-ERMENİ İLİŞKİLERİ

2.1. Türklerle Ermenilerin İlk Karşılaşmaları

Ermenilerin yaşadığı bölgelere İslam fetihleri başladığında Ermeniler, Bizans İmparatorluğu'nun idaresi altında yaşıyordu. Halife Ömer Dönemi'nde buraya yapılan akınlar başarıyla sonuçlanmıştır. Emeviler Dönemi'nde ise bu bölge İslam hakimiyetine alınmış ve merkezi Dvin/Dewin olmak üzere bir eyalet haline getirilmiştir. Buraya gönderilen valiler daha çok vergilerin sağlıklı şekilde toplanmasıyla meşgul olmuşlardır. Dvin/Dewin eyaletinin iç işleri ve idaresi ise Ermeni âsilzadelere bırakılmıştır. Bölgede yaşayan bu Ermenilere geniş din hürriyeti tanınmıştır (Streck ve Yinanç, 1997: 319-320).

Emeviler Dönemi'nde İslam orduları Anadolu'nun doğusunun büyük bir bölümünü ele geçirmişse de bu coğrafyada kesin İslam hâkimiyeti ancak 9. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir. Bu tarihler ise Abbasilerin hakimiyet dönemine rastlar.

Abbasi halifesi Harun Reşid'in oğullarından olan Halife Mu'tasım (833-842), çocukluk yıllarını Türkistan'da dayılarının yanında geçirmiş ve Türkleri yakından tanıma imkânı bulmuştu. Onun Türkleri ordu başta olmak üzere çeşitli alanlarda kullanmış olması Türkler açısından dönüm noktası teşkil etmiştir. Böylece İslamiyet'in gaza ve cihat bayrağı Araplardan Türklere geçmiştir (Yıldız, 1976: 61). Türkleri yakından tanıyan Arap şairi Câhiz, yazdığı "Fezâilü'l-Etrâk" (Türklerin Faziletleri) isimli eserinde, onların kahramanlıklarını ve diğer ordulara nazaran üstünlüklerini dile getirmiştir (Günaltay, 1942: 182-194).

Abbasi ordusundaki Türk komutanlardan Boğa el-Kebir et-Türki (Yıldız, 1965: 195-203) Doğu Anadolu topraklarını bütünüyle itaat altına almıştır. Belki de Türk-Ermeni ilişkileri açısından bu olayı bir başlangıç olarak almak gerekir (Göyünç, 2005: 35). Doğu Anadolu'ya gelen Araplar bu bölgeye, Ermeniyeye² adını vermişlerdir.

---

² Bu adlandırma ile ilgili olarak Türk Tarihinde Ermeniler adlı kitapta şu bilgiler aktarılmakta: "Güneydeki çöllerden gelip, MÖ. 1000 yıllarında Diyarbakır Ovası'na yerleşen Sâmî soyundan Aramlılar (Ârâmîyân), kuzeylerindeki Dicle kaynaklarına, "Yukarı-El/Ülke" anlamında, kendi dillerince "Ar-Mina/Har-Mina/Har-Min-Yab" diyorlardı ki bunun ilk sözü "yüksek/yukarı" ve ikincisi de "el/ülke" anlamına geliyordu. Sonradan işlek Aramî dili ve yazısını benimseyen Persler (Eski Farslar) bile, Dicle kaynakları ve Yukarı-Fırat boylarını bu ad ile tanıdılar. Bu yüzden Pers İmparatoru I. Dareyoş/Dara, MÖ. 515 yılında yaptırdığı Behsütun/Bisütun Kaya-Yazıtı'nda şimdiki Elazığ-Tunceli kesimindeki bir ayaklanmanın bastırıldığını anarken, burasını "Ar-Mina" ve "Ar-Minia" (Yukarı-Ülke) diye göstermiştir." Yine söz konusu kaynakta eski "Ermenice" (Grabar) dilini iyi bilen Rus bilgin Nikolay Maar kaynak gösterilerek şu bilgiler aktarılmıştır: "Armenya/Ermeni" deyimini 451 Kalkedon (Kadıköy) Konsili'nden sonra, domuz etini yiyen

Bölge halkına özellikle din konusunda müsamahalı davranan İslam Devleti, onları, yönetim anlamında da serbest bırakmıştır. İslam Devleti'nin bu hoşgörülü idaresi sayesinde saygınlık ve nüfuzları artan Ermeni asilzâdeleri 849 yılında isyan etmişlerdir. Durumun hassas ve tehlikeli bir hal alması üzerine Halife el-Mütevekkil meşhur Türk komutanı Boğa el-Kebir et-Türki'yi bölgeye göndermiştir. Boğa el-Kebir emrindeki Türklerle birlikte Ermenilere karşı amansız bir mücadeleye girişmiştir. İsyanın önemli isimlerinden Aşot Ardzruni üzerine yürümüş ve Ardzruni'yi yakalayıp Samerra'ya göndermiştir. Aşot Ardzruni Samerra'da idam edilmiştir (Yıldız, 1976: 153).

Boğa el-Kebir et-Türki'den sonra 855-862 yılları arasında Buharalı Halid oğlu Muhammed ve Türklerden müteşekkil ordusu bu bölgeyi idare etmiştir.

2.2. Sacoğulları Dönemi

Halife Mu'tasım'ın Samerra'yı kurmasının üzerinden henüz yarım yüzyıl dahi geçmeden burada yetişen Türk kumandanlar Abbasi İmparatorluğu'nun içerisinde kendi adlarına para bastırarak Müslüman-Türk devletlerini kurdular. Bu devletler; Mısır'da Tolunoğulları, Azerbaycan ve Ermeniyeye'de Sacoğulları idi.

Sacoğulları 889-930 yılları arasında Ermeniyeye bölgesini idare etti (Yıldız, Azerbaycan'da hüküm sürmüş bir Türk Hanedanı Sâc Oğulları, I Ebu'su-Sâc divdâd b. Divdest, 1976: 109-117).

Bağdat'taki Türk kuvvetlerinden "Sag/Saka" birliklerinin kumandanı olan ve Arapça "Abû-Sac" (Sac/Sag/Saka Atası) kütüğü ile anılan Divdad, bir başka Türk komutanı olan Afşın'ın emrine gönüllü olarak girmiş kendi ordusuyla 837 yılında Karabağ'da isyancı Babek'i yakalamıştı. Divdad'ın oğlu Muhammed Afşın, merkezi Erdebil olan Azerbaycan ve Ermeniyeye'de Abbasi Halifeliği'ne şekilce bağlı olarak 889 yılında Sâcoğulları Emâreti'ni kurdu (Yıldız, Azerbaycan'da hüküm sürmüş bir Türk Hanedanı Sâc Oğulları, I Ebu'su-Sâc divdâd b. Divdest, 1976: 109-117). Sâcoğlu

---

Ortodokslardan ayırmak için domuz beslemeyi ve etini haram sayan Grigoryen-Hristiyanlar için kullanılmaya başlamış olup etnik(kavmî) bir anlam ifade etmez. Kısacası: Anadolu, Balkanlı, Kafkaslı ve Suriyeli gibi bir "coğrafya" bölgesi halkını belirten deyim olan "Armenya/Ermeni (Ermenli)", öteden beri kendilerini "Hay" ve oturdukları dar bölgeyi, "Hayastan" (Hayeli/Ülkesi) sayan Hristiyanlar, mâzide asla "Armenyan/Ermeni" adını kullanıp benimsememişlerdir. Biz, Grigoryan-Ermenilerin bile, "Papaz" oldukları halde, kendi dillerince, Doğu Anadolu'ya "Yukarı/Ülke" dediklerini biliyoruz: a- Ahlatlı Grigor, Temür seferinden bahsederken, 1393 yılında "Yukarı/Memleket" diye; b- Kemahlı Grigor da Celâfileri anarken, "Yukarı/Eyaletler" adı ile, Doğu Anadolu'yu anıyorlar." (Süslü, Türk Tarihinde Ermeniler (Temel Kitap), 1995: 11-12).

Abûlmusâfir Feth'in de 930'da ölümü ile Türk Sâcoğlu Hanedanı da sona ermiş oldu. Daha sonra ise bölgede yine Türk kökenli Müsâfiroğulları ve Şeddâdoğulları Abbasilere bağlı olmak üzere valilik yapmışlardır. Sâcoğulları, arkasından valilik yapan Müsâfiroğulları ve Şeddâdoğulları bölgeyi idare ederken Bagratlar (Gürcistan'ın İberyâ bölgesinde), Ardzuniler (Van yöresinde) gibi Ermeni hanedanlarla birlikte hareket etmişler ve vergilerin toplanmasını sağlamışlardır (Streck ve Yinanç, 1997: 319-320).

XI. yüzyıla gelindiğinde, Selçuklu ailesi Doğu Anadolu'ya ayak basarken bahsi geçen bölgede siyasi durum şöyledir: Ani Kalesi ve çevresinde Bagratlı I. Gagik bulunmaktadır (Barthold, 1978: 435). Kars ve havalisinde, Tiflis ve çevresinde, Oltu, İspir, Bayburt civarında yine Bagrat/Bagratuni kolları mevcuttur. Van yöresinde ise Ardruni hanedanı hüküm sürmektedir (Göyünç, Türkler ve Ermeniler, 2005: 35).

2.3. Selçuklular Devri

2.3.1. Büyük Selçuklular Devri

1018 yılında başlayan Türk-Ermeni ilişkileri yaklaşık olarak üç yüzyıl sürmüştür. Bu ilişkiler hakkında Bizans, Fars, Gürcü, Süryani ve doğal olarak da Ermeni kaynaklarında ayrıntılı bilgilere rastlanmaktadır.

Genel hatlarıyla yukarıda da bahsedildiği üzere Van gölü havzasından Batum'a kadar olan yerler, çeşitli Ermeni hanedanlarının hâkimiyeti altındaydı. Halklarının birbirinden kopuk ve yaşamaları sebebiyle aralarında siyasi bir bütünlük söz konusu değildi. Bu bölgeye hâkim Emevi-Abbasi Müslüman emirliklerle giriştikleri çatışmalarla birlikte aralarındaki anlaşmazlıklar da bu Ermeni hanedanlar arasında bir bütünlüğün olmasını engelliyordu. Öte yandan Ermeniler, tabi göründükleri Bizans'ın mezhep ve siyasi baskılarına karşı aralarındaki ayrılıklara son verip Bizans'a karşı ayaklandılar. Bu nedenle II. Basil, kalabalık bir orduyla Doğu Anadolu üzerine sefere çıktı ve Vaspurakan'ı doğrudan topraklarına kattı. Bu bölgede oturan yaklaşık 40 bin Ermeni'yi göçe zorlayarak Orta-Anadolu'da Sivas ve Kayseri yörelerine yerleştirdi. Böylece tarihteki ilk ve en büyük Ermeni tehciri gerçekleştirilmiş oldu (Sevim, 1983: 10).

II. Basil, bölgede "Grek Vaspurakania" adı ile yeni bir eyalet kurmuştur. Ani Ermeni kralı Ioannes Sımbat, "kendisinden sonra topraklarını Bizans'a devredeceği" hususunda bir yazılı belge ile II. Basil'e tâbi oldu. Kendisi de Bizans'ın Ani ve Büyük Armenia valisi olacaktı. Böylece Selçuklular Anadolu'ya geldiklerinde Bizans, bölgeyi doğrudan kendisine bağlamıştı.

İlk Selçuklu-Ermeni ilişkileri olarak, henüz Büyük Selçuklu İmparatorluğu kurulmadan önce 1015-1021 yılları arasında Sultan Alparslan'ın babası Çağrı Bey'in Anadolu'ya yaptığı keşif seferlerini görüyoruz (Sevim, 1983: 11).

Çağrı Bey maiyetindeki üç bin atlı askerle Doğu Anadolu topraklarına girdiğinde bu bölgedeki Ermeni-Gürcü krallıklar her ne kadar tabi olsalar da Bizans ile ciddi anlaşmazlıklar yaşamaktaydı. Çağrı Bey, Van gölü bölgesine girdiğinde o zamana kadar hiç Türk askeri görmemiş Ermeniler, Ermeni kaynaklarında belirtildiği üzere *“Mızrak, ok ve yaydan silahları çekili olan, beli kemerli, kadınlarinkine benzeyen uzun ve örülü saçlı, rüzgar gibi uçan Türk atlıları” karşısında korku ve dehşete kapılmışlardır.*” (Sevim, 1983: 11).

Çağrı Bey'in bu ilk seferinden sonra Selçuk Bey'in oğullarından Arslan Yabgu maiyetindeki Türkmenlerle birlikte 1028 yılında Azerbaycan üzerinden Ermeni topraklarına akınlar düzenlemiştir. Arslan Yabgu, Vaspurakan bölgesine girmiş ve Ermeni kuvvetlerini bozguna uğratmıştır (Sevim, 1983: 12).

Büyük Selçuklu Devleti'nin ilk hükümdarı Tuğrul Bey'in 1043 yılından itibaren Anadolu'ya yaptığı seferler sırasında Doğu Anadolu'da herhangi bir Ermeni-Gürcü devleti mevcut değildi. Bu durumun sebebi ise Bizans İmparatoru II. Basil'in daha önce bu bölgeyi doğrudan doğruya merkeze bağlaması ve Ermeni nüfusunu Orta Anadolu'ya tehcir etmesiydi. Bizans İmparatorluğu'nun Ermenilere karşı takındığı bu sert tavır Selçuklu seferlerini kolaylaştırmıştır.

Sultan Tuğrul, devletin başkentini Nişabur'dan Rey'e nakletmiş ve böylece Selçuklu emir ve prenslerine Anadolu yönünde fetihler yapılacağı mesajını vermiştir. Buna bağlı olarak Selçuklu hanedan üyelerinden İbrahim Yinal fetihlerini Hemedan'dan Dicle ırmağı kenarlarına kadar ulaştırmıştır. Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleyman Şah'ın babası Kutalmış da Aras ırmağını geçerek Anadolu'ya girmiştir.

Bizans İmparatoru IX. Konstantin Monomak, kendisine bağlı Gürcü kralı Liparit'i bölgede bulunan Müslüman Şirvanşahlar ve Şeddadoğulları üzerine yollamıştır. Müslüman Şeddadoğullarını korumak gayesiyle harekete geçen Kutalmış Bey, Gürcü Liparit'i Gence'de ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Selçuklu hanedanından Prens Hasan, Van gölü havzasına seferlere başlamıştır. Bizans'ın Vaspurakan valisi Aaron ile Büyük Zap suyu yakınında yapılan mücadelede Prens Hasan Şehit düşmüştür. İbrahim Yinal ve Kutalmış birlikte hareket ederek 1048'de Pasin ovasında eski adı Kapetru olan Hasankale önlerinde

Gürcü Liparit, Aaron ve Katakalon'un kumandasındaki Bizans ordusunu bozguna uğratmışlardır.

Sultan Tuğrul 1054 yılında bizzat Anadolu önlerine gelmiştir. Muradiye, Erciş, Bayburt ve Trabzon'a kadar olan yerlere seferler düzenlemiştir. Malazgirt kalesi kuşatılmış fakat alınamamıştır. Anadolu'dan ayrılan Tuğrul Bey komutanlarını Anadolu'nun fethiyle görevlendirmiştir. Selçuklu orduları 1059'da Ermeni nüfusu ile dikkat çeken Sivas'ı fethetmiştir (Sevim, 1983: 12).

Selçuklu-Ermeni ilişkileri Sultan Alparslan döneminde daha yoğun bir hal almıştır. Daha önce başlatılan Anadolu'nun fethini sürdürmek isteyen Alparslan, 1064'te Rey'den Azerbaycan'a gelmiştir. Aras ırmağını geçen Alparslan, Erran'daki Lori Ermeni topraklarına girmiş ve burayı yöneten Ermeni prensi Giorg ile bir antlaşma imzalamıştır. Bu antlaşmaya göre Ermeni prensi Giorg Selçuklu hâkimiyetini tanımıştır. Sultan Alparslan ilerleyişine devam etmiş Gürcü prensi IV. Bagarat'ı da itaat altına almıştır. Daha fazla ileri gitmeyen Alparslan geri dönerek Aras ırmağı havzasına geldi. Dönemin en müstahkem kalelerinden olan ve Ermeni Sımbatoğlu Bagarat ile Gürcü Bakuran oğlu Grikor'un birlikte savunduğu Ani'yi kuşatmıştır. Ermeni kaynaklarında "Asla zapt olunamaz" denilen Ani'yi kuşatmanın sonunda fethetmiştir. Bizans adına Kars'ı yöneten Abas Şahanşahoğlu Gagik, Alparslan'ın Ani'yi fethetmesi üzerine Kars'ı Selçuklulara teslim etmiş Alparslan'ın emriyle kendisi de buranın yöneticisi olarak kalmıştır (Sevim, 1983: 13).

Elde ettiği başarılarından sonra Alparslan Orta Asya'ya dönmüş komutanlarını Anadolu'ya yapılacak seferler konusunda görevlendirmiştir. Alparslan'ın komutanlarından Gümüştegin, Afşin, Ahmedşah başta olmak üzere Selçuklu emir ve kumandanları Antakya, Adıyaman, Malatya, Gaziantep, Karaman, Urfa, Kayseri'ye kadar seferler düzenlediler. Sivas, Kayseri ve Malatya'daki Ermenilerle ilişkiler içerisine giren Selçuklular buradaki Ermenilere hoşgörülü davranmışlar ve Ermenileri Selçuklu hâkimiyetine ısındırmışlardır. Bu cümleden hareketle Ermeni Bogusag ailesi İslamiyet'i kabul edip Alparslan'dan Siverek yörelerinde yerleşme ve iskân izni istemişlerdir (Sevim, 1983: 14).

Sultan Alparslan 1067-1068'de Horasan'dan hareket ederek Aras ırmağını ikinci kez geçmiştir. Anadolu'da tam hâkimiyeti sağlamak amacıyla olan Sultan Alparslan, imparatorluğun doğusunda bulunan Karahanlı hükümdarının ölümü üzerine yaşanan karışıklıklardan dolayı geri dönmek zorunda kalmıştır. 1064 seferinden sonra yaptığı gibi

komutan, emir ve Selçuklu prenslerini Anadolu'nun fethinde görevlendirmiştir. Kutalmışoğlu Mansur ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman Şah başta olmak üzere Yakutî, Erbasgan, Emîr Sunduk, Afşin, Ahmedşah, Türkmân et-Türkî, Demlačoğlu Muhammed, Duduoğlu gibi Türkmen beyleri Bizans'ın yıpratılmasını sağlamışlardır.

Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun en parlak dönemini yaşatan Melikşah döneminde (1072-1092) Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı Erran ve Şirvan bölgeleri fethedilmiştir. Bu fetihler esnasında bölge tahribata uğramıştır. Bölge halkı da ağır vergilere bağlanmıştır. Anı Ermeni başpiskoposu Barseğ, beraberinde Ermenilerden oluşan bir heyetle vergilerin azaltılması ve sayıları dörde çıkarılmış Ermeni patrikliğinin durumunu görüşmek amacıyla İsfahan'a, Sultan Melikşah'ın huzuruna çıkmıştır. Sultan Melikşah, huzuruna çıkan Ermeni heyetini çok iyi karşılamış, ihsanlarda bulunmuştur. Sultan Melikşah, Ermeni Katolikosluğu'nun tek bir makamla temsil edilmesini kabul etmiş ayrıca kilise, manastır ve din adamlarının vergiden muaf tutulmasını emretmiştir. Sultan Melikşah, gelen Ermeni heyetini Selçuklu askeri birliğin koruması altında Anadolu'ya göndermiştir (Sevim, 1983: 14).

Sultan Melikşah'ın Ermeniler başta olmak üzere imparatorluğun hâkimiyetini kabul etmiş gayrimüslim azınlıklara göstermiş olduğu hoşgörülü tutumu Ermeni ve Süryanî kaynaklarında yer almıştır.

2.3.2. Türkiye Selçukluları Devri

Başkenti İznik olmak üzere, Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na bağlı olarak kurulan Türkiye Selçuklu Devleti'nin ilk sultanı olan Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Bizans'a tâbi Ermenilerin elinde bulunan Antakya üzerine sefere çıkmıştır. Bu sırada Antakya'yı Philaretos Brachamios adlı bir Ermeni yönetmektedir. Philaretos Brachamios, Malazgirt Savaşı sırasında Palu'da bulunan Bizans kuvvetlerinin komutanlığını da yapmıştır. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Bizans hâkimiyetinin giderek azaldığı yıllarda etrafına topladığı Ermeni kuvvetleriyle Maraş ve çevresini ele geçiren Philaretos Brachamios, burada bir prenslik kurmuştur (Yinanç, 2001: 20)

Bizans'a tâbi olmayıp Maraş-Urfa arasını, Samsat, Malatya, Harput, Elbistan, Tarsus ve son olarak da Urfa'ya hâkim olmuştur. Hristiyanlar için kutsal sayılan yerlerden olan Antakya'yı da ele geçiren Philaretos Brachamios, Kilikya'dan Güneydoğu Anadolu'ya kadar uzanan bir Ermeni Prensligi kurmuştur. 1084 yılında Antakya Türkiye

Selçuklu Devleti tarafından fethedilmiştir. Süleyman Şah, çoğunluğunu Ermenilerin oluşturduğu bölge halkına hoşgörülü ve adil şekilde davranmıştır. Philaretos Brachamios, topraklarının elinden çıkması üzerine Sultan Melikşah'ın huzuruna çıkmış ve Müslüman olmuştur. Kendisine önce Urfa daha sonra da Maraş dirlik olarak verilmiştir. Böylece Philaretos Brachamios'un yönettiği Kilikya'dan Doğu Anadolu'daki Harput'a kadar uzanan Ermeni Prensligi, Büyük Selçuklu İmparatorluğu sınırlarına dâhil edilmiştir (Sevim, 1983: 14).

Anadolu'nun batısında, İznik merkezli kurulan Türkiye Selçuklu Devleti döneminde de Ermeniler, tıpkı Büyük Selçuklu döneminde olduğu gibi dini ve idari serbestlik içinde yaşamışlardır. Bunun yanında Urfa'yı yöneten Ermeni Toros, Haçlılarla ittifak yapmış ve Urfa'yı Haçlılara teslim etmiştir. Böylece Urfa'da ilk Haçlı Prensligi kurulmuştur (1098). Haçlıların Antakya'yı almalarında da Ermeni Firuz isimli komutanın ihaneti önemli rol oynamıştır. Bütün bu Haçlılarla mücadele sırasında Ermeniler Türkiye Selçuklu Devleti'nin karşısında olmuştur (Sümer, 1963: 16).

Türkiye Selçuklu Devleti'ne tâbi Danişmendlilerin Tokat, Niksar, Kayseri, Sivas, Amasya, Çorum şehirlerini kapsayan hakimiyeti sırasında Ermeni prensliklerinin etkisi bu bölgelerde azalmıştır. Danişmend Gümüştegin Ahmed Gazi, önce Sivas'ı daha sonra da Sultan Melikşah'tan izin alarak 1090 yılında Malatya'yı fethetmiştir. Malatya'nın fethinde Ahmed Gazi'ye Ermeni vali Gabriel'in zalimâne yönetiminden bezmiş olan Ermeni ve Süryanî halk da yardım etmiştir. Danişmend Gümüştegin Ahmed Gazi, fethettiği bölgelerde Bizans ve Gabriel'in baskılarından bezmiş yerli halka adilâne davranmış, yiyecek, giyecek maddeleri ve tarım aletleri dağıtmıştır. Bizans hakimiyeti sırasında zindanlara atılanlar da serbest bırakılmıştır. Ahmed Gazi'nin bu tutumu çağdaş Ermeni ve Süryani kaynaklarına da (Urfalı Mateos, Süryanî Mihail, Abu'l-Faraç vb.) yansımıştır. Ahmed Gazi'nin 1105 yılındaki ölümü üzerine Urfalı Mateos, "Ahmed Gazi iyi bir adam, memleketi imar edici, Hristiyanlara karşı çok merhametli bir zattı. Tâbiyetinde bulunan Hristiyanlar, onun ölümü için büyük matem tuttular." demiştir (Sevim, 1983: 16).

Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan, Ermenilere daima hoşgörülü ve adaletli davranmıştır. Onun 1107'de ölümü üzerine yine Urfalı Mateos, "Sultanın ölümü sebebiyle Hristiyanlar, büyük matem tuttular. Çünkü o, her bakımdan iyi ve tatlı bir zattı." demiştir (Sümer, 1963: 17).

I. Kılıçarslan'ın ölümü ile Türkiye Selçuklu hâkimiyeti zayıflamıştır. Bunun üzerine Ermeniler savunması daha kolay olması bakımından Toros dağlarında Haçlıların yardımlarıyla yeni bir prenslik kurmuştur. Türkiye Selçuklularının hareketi sonucunda bu Ermeniler Göksun'a çekilmek zorunda kalmıştır. Malatya Selçuklu hükümdarı olan Tuğrul Arslan'ın atabeyi Artuklu Nuruddevle Belek Gazi, Harput ve Palu civarında yol kesicilik ve yağma hareketleri yapan Gerger Ermenileri üzerine yürümüştür. Gerger Ermenilerini hakimiyet altına alan Belek Gazi onlara iyi davranmış ve onları Hanzit'e yerleştirmiştir (Sevim, 1983: 16).

Türkiye Selçuklu hükümdarı I. Mesud döneminde, Kilikya Ermeni Prensi II. Toros, Selçuklu şehirlerine saldırmıştır. I. Mesud ve damadı Danişmendli Yağlıbasan birlikte hareket ederek Çukurova bölgesine yürümüştür. I. Mesud, II. Toros'a uyarılarda bulunmuş ve onu itaate davet etmiştir. II. Toros da Türkiye Selçuklularına tâbi olmuştur. Bu durumu Papaz Grigor, *“Sert ve azametli sultanın kendilerine saldırıya geçmemesini sağlayan Tanrı'ya şükür ve niyazda bulunan Ermeniler, buna son derecede çok sevinmişlerdir.”* demiştir (Sümer, 1963: 17).

II. Kılıçarslan'ın Danişmendli Yağlıbasan ile anlaşmazlığı ve eniştesi Musul Atabeyi Nuruddin Mahmud'un düşmanca hareketlerini fırsat bilen II. Toros'un kardeşi Stefan, Maraş'ı işgal etmiş ve bölge halkını katletmiştir. II. Kılıçarslan harekete geçmiş ve Maraş'ta sükûneti sağlamıştır. Bununla birlikte II. Kılıçarslan devletin güney taraflarında huzur ve asayışı devamlı kılmak amacıyla, Sancarşah'ı Ereğli'ye, Argunşah'ı Niğde'ye, Tuğrulşah'ı da Elbistan'a melik olarak atamıştır. II. Kılıçarslan'ın bir başka Ermeni seferi Eyyubi hükümdarı Salâhüddin Eyyubi ile olmuştur. Ermeni prensi II. Ruben'in Kilikya'da hayvanlarını para karşılığı otlatan Türkmenlere saldırması bu seferin nedeni olmuştur. II. Kılıçarslan ve Salâhüddin Eyyubi 1180 yılında Maraş'ı geçerek Ermeni topraklarına girmiştir. II. Ruben bu orduya karşı koyamayacağını anlayınca barış istemiştir. İsteği kabul edilmiş ve Selçuklu ve Eyyubi orduları geri dönmüştür (Sevim, 1983: 17).

II. Kılıçarslan ölümünden önce eski Türk hukuku ve töresi gereğince topraklarını on bir oğlu arasında bölüştürdü. Kardeşlerin taht kavgaları nedeniyle devlet II. Kılıçarslan'dan sonra büyük buhranlar yaşadı. Bizans ve Ermeniler devletin içine düştüğü bu sıkıntılı durumdan faydalanarak Selçuklu kentlerini yağmaya başladılar. Kilikya Ermeni Prensi II. Leon Toros dağlarından hareketle Ereğli, Kayseri'ye kadar sokuldu. Başta Bizans ve Papalık olmak üzere Avrupalı devletlerin desteği ile Büyük Leon adıyla krallık tacı bile

giymiştir. Leon'un bu hareketlerine karşılık Rüküddin II. Süleymanşah, 1199'da Kilikya'ya bir sefer düzenlemiş ve bu bölgede sükûneti sağlamıştır (Sevim, 1983: 18).

II. Süleymanşah'ın ölümünden sonra tahta geçen I. Gıyasüddin Keyhüsrev (1205-1211) ve İzzüddin Keykâvus (1211-1220) da Kilikya'ya seferler düzenlemiştir.

Türkiye Selçuklu Devleti'ne her bakımdan parlak bir dönem yaşatan I. Alâüddin Keykubad (1220-1237) Anadolu-Suriye kervan yolunu kesen Kilikya Ermenileri üzerine bir sefer yapmak zorunda kalmıştır. Beraberinde Emîr Çavlı ve Emîr Ertokuş ile birlikte harekete geçmiştir. Ermeni prenslerinin barış teklifine olumlu yanıt veren I. Alâüddin Keykubad, Selçuklu vasallığını yeniden kabul etmeleri, vermiş oldukları vergiyi iki katına çıkarmaları, sultan adına hutbe okutup para bastırmaları karşılığında yeni bir antlaşma yapmıştır. Böylece Ermeniler bir kez daha itaat altına alındığı gibi Anadolu-Suriye ticaret yolunun güvenliği de sağlanmıştır (Sevim, 1983: 18).

II. Gıyasüddin Keyhüsrev (1237-1246) döneminde 1243 yılında Baycu Noyan önderliğinde Anadolu'ya giren Moğol ordusu Türkiye Selçuklularını Köseadağ Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğratmış ve Anadolu'ya hâkim olmakta zorlanmamıştır. Baycu Noyan'ın ordusu içerisinde Ermeni ve Gürcüler de yer almıştır. II. Gıyasüddin Keyhüsrev bu savaş sonucunda Konya'ya gelmiş annesi de Kayseri'ye geçmiştir. Annesi kendisini burada da güvende hissetmemiş ve Halep'e gitmek için hareket etmiştir. Halep'e giderken Kilikya Ermenilerinin topraklarından geçmek zorunda kalmış ve Selçuklu Devleti'ne bağlı kral Hetum'dan yardım istemiştir. Moğollara iyi görünmek isteyen kral Hetum II. Gıyasüddin Keyhüsrev'in annesini ve maiyetini Moğollara teslim etmiştir. Ermenilerin bu tutumunu Süryanî yazarı Abu'l-Farac, *"Bu son derece menfur ve müstekreh hareket, bütün hükümdarların nazarında hiçbir vechile vukuu caiz sayılmıyordu."* diyerek kınamıştır (Yinanç, 2001: 21)

Selçuklu Devleti'ni sarsan iç ve dış olayları fırsat bilen Ermeniler, Köseadağ Savaşı'ndan sonra Türkiye Selçuklularına bağlı olmadıkları gibi onlar adına para da bastırmamışlardır. Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun sahibi haline gelen Moğolların hâkimiyeti altına girmişler ve yerel hâkimiyetlerini sürdürmeye çalışmışlardır.

Buraya kadar olan Selçuklu-Ermeni ilişkilerini toparlayacak olursak: Selçuklulardan önce Ermeniler, Doğu Anadolu'da Bagratuni ve Ardzruni adıyla anılan Ermeni hanedanların hâkimiyeti altında yöresel olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir (Yinanç, 2001: 23).

Bizans İmparatorları, özellikle II. Basil, doğuda yerel Müslüman beyliklerle işbirliği yapan Ermenilere karşı askeri harekatlarda bulunmuştur. Vaspurakan ve Armenia'daki Ermeni Krallıklarını ortadan kaldırmakla kalmamış bölge Ermenilerini Orta Anadolu'ya, Sivas ve kısmen de Kayseri'ye ve Kilikya'ya zorla göç ettirmiştir. Bizans'ın bu tutumunda Ermenilerin farklı bir mezhebe tabi olması etkili olmuştur. Söz konusu bu göç hareketi nedeniyle Selçuklular Doğu Anadolu önlerine geldiğinde bölgede Ermeni siyasi bir oluşumu mevcut değildi. Bu durum ise bölgenin Türkler tarafından fethini kolaylaştırmıştır (Sümer, 1963: 16).

Bizans İmparatorluğu'nun Ermenilere karşı bu tutumu, adaletli bir yönetim sergileyen Selçuklulara karşı halkın kolaylıkla ısınmasını sağlamıştır. Hatta Ermeniler Selçuklulara kurtarıcı gözüyle bakmışlar ve Selçuklu Devletlerinin vasalı olmayı kabul etmişlerdir. Selçuklular da Ermenilere karşı hoşgörülü olmuşlar ve Ermenilere adaletle hükmetmişlerdir. Bunun yanında Ermeniler, itaatle bağlı oldukları Selçuklu devletlerinin zor ve buhranlı zamanlarında kendileri için düşman olarak saydıkları Bizans İmparatorluğu başta olmak üzere, Moğollar ve Haçlılarla işbirliği yaparak Türklere karşı hareketlerde bulunmuşlardır. Buna karşılık Ermenilerin siyasi olarak yeteneklerinin az olduğunu söylersek yanlış olmaz buna kanıt olarak onların Bizans'a ve Selçuklulara karşı her fırsatta giriştikleri sonu başarısızlık ve hüsrarla biten seferlerini, ayaklanmalarını gösterilebilir (Sümer, 1963: 17).

Ermeniler başta Bizans ve Selçuklu, ardından Moğol ve Memlûklü idaresinde siyasi varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bununla birlikte Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçuklu Devleti dönemlerinde Ermeniler, vasallık statülerine rağmen geniş özgürlük ve müsamaha içinde yaşamışlardır. Türk kültür ve uygarlığı ile kaynaşmış ve Türklerle dostluk ilişkileri de kurmuşlardır.

Moğolların Anadolu'yu işgali ile birlikte XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türkiye Selçuklu Devleti çöküşe doğru geçerken Anadolu'nun muhtelif yerlerinde çeşitli Türk Beylikleri kurulmuştur. Bunlar içerisinde Karamanoğulları Beyliği, Ermenilere karşı Memlûklülerle birlikte hareket etmiş ve Çukurova bölgesine seferler düzenlemiştir.

İlhanlı hükümdarı Ebu Said'in ölümüyle birlikte Moğollar arasında iç mücadeleler çıkmıştır. Bunun sonucunda daha serbest hareket etmeye başlayan Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları Çukurova'ya, Ermenilerin meskûn olduğu mahallere yerleşmeye başlamıştır (Yinanç, 2001: 24).

1360 yılında Çukurova bölgesi Memlûklüleri tarafından fethedilmiştir. Ermenilerin elinde sadece Kozan ve Anazarba kalmıştır (Sümer, 1963: 18). Ermenilerin Bizans ve Papadan yardım istemeleri halinde ise Bizans onları Ortodoks olmaya Papa ise Katolik olmaya zorlamıştır. Bir kısım Ermeniler bu isteklere uymak zorunda kalmıştır. Din değiştirme isteklerini reddeden Ermeniler ise aralarında mücadeleye girişmiştir. Bu mücadelelerden yararlanan Türkmen Beyi Ebu Bekir Kozan'ı kuşatmıştır. Kral IV. Leon'un yönetiminden rahatsız olan Ermeniler Halep valisi Işık Temür'e haber yollayarak şehri teslim edeceklerini söylemişlerdir. Nihayet 1375 yılına gelindiğinde Çukurova bölgesinde de Ermeni hâkimiyeti sona ermiştir. Ramazanoğulları döneminde ise bölge tamamen Türkleşmiştir. Bölgede yaşayan Ermeniler ise Türk kültürünü benimsemişlerdir (Yinanç, 1989: 5).

2.4. Osmanlı Dönemi Türk-Ermeni İlişkileri

2.4.1 İslahat Fermanı'na Kadar Türk-Ermeni İlişkileri

Osmanlı Devleti ile Ermeniler arasındaki ilk ilişkileri devletin ikinci hükümdarı olan Orhan Bey Dönemi'ne kadar götürebiliriz. Orhan Bey Bursa'yı fethedip başkent yapmış ve Kütahya'daki Ermenileri ve bu Ermenilerin dini liderini Bursa'ya yerleştirmiştir (Çaycı, 2000: 9).

Ermenilerin, genel olarak Anadolu'da yaşadığı iki bölge vardır: bunlardan biri Doğu Anadolu Bölgesi diğeri ise Eski Çağ'da Kilikya adını alan Çukurova bölgesidir. Doğu Anadolu bölgesinin Osmanlıların eline geçmesi 1514'te olmuştur. Gürcistan'ın işgali ise III. Murat Dönemi'nde olmuştur. Kilikya bölgesi ise Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonucunda Memlûklüleri ile yapılan Mercidabık ve Ridaniye savaşları ile Osmanlı hakimiyetine geçmiştir. Osmanlılar bu bölgeleri hâkimiyet altına aldıkları sırada iki bölgede de Ermenilerin siyasi bir teşekkülü mevcut değildir. Bahsi geçen topraklarda hali hazırda yaşayan Ermenilerin ise ırkî açıdan bir millet olarak varlıklarından söz eden de kalmamıştır. Nitekim o tarihlerde XVI. yüzyılın başlarında yazılan tarihi kayıtlara bakıldığında bir Ermeni ırkı ve milletinden bahsedildiği görülmeyecektir (Gürün, 1983: 27).

Osmanlı Devleti, Doğu Anadolu toprakları için Safevilerle mücadele etmiştir. 1555 yılında ilk Osmanlı-İran antlaşması imzalanmıştır. 1639 yılında ise günümüzdeki Türkiye-İran sınırını büyük ölçüde belirleyen Kasr-ı Şirin Antlaşması imzalanmıştır. Buna göre Erivan İran'da kalmıştır. İran ile yapılan bu mücadelelerin büyük kısmı Ermenistan denilen

coğrafyada gerçekleşmiştir. Ancak gerek Osmanlı gerekse İran tarihi bakımından o tarihlerde, bu bölgede oturan Ermenilerin ismi geçmez, sadece Şah Abbas'ın 1603-1604'teki savaşlar sırasında Erivan ve Culfa'daki Ermenileri İran içlerine göç ettirdiği Ermeni kayıtlarında geçmektedir (Gürün, 1983: 55).

Türk-Ermeni ilişkileri içinde, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi oldukça önemli yer tutar. Fatih Sultan Mehmet, 1461 yılında Bursa'daki Ermeni Piskoposu Hovakim'i, İstanbul'a getirterek ona Ermeni Patriği unvanı vermiştir. Böylece İstanbul'da kendi içerisinde geniş yetkilere sahip iki patriklik vücuda getirilmiştir. İsa'da çift kilik gören mezhepler Ortodoks Patriğine, İsa'da tek kişilik gören Süryanî, Etiyopyalılar, Koptlar, Jakobitler gibi mezhepler ise Gregoryen Ermeni Patriğine bağlanmıştır. Böylece Ermeni Patriği nezdinde Ermeniler imparatorluk içinde önemli bir mevkiye yükseltilmiştir. İstanbul'daki Ermeni nüfusu ise Patrikliğin İstanbul'da olmasına paralel olarak hızla artmıştır (Gürün, 1983: 56).

Rusların 1556'da Astarhan Hanlığı'nı ortadan kaldırması ile başlayan Kafkasya'ya inme süreçleri 1723-1727 yıllarında Bakü'nün kuzeyindeki Kuba Hanlığı'nı işgal etmeleri ile devam etti. 1768'de Lehistan meselesinden dolayı başlayan Osmanlı-Rus savaşlarının sonucunda Osmanlı tarihinin en ağır antlaşmalarından biri olan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmıştır. Küçük Kaynarca Antlaşması, Rusya'ya, Osmanlı Devleti'nin içindeki Hristiyanlar hakkında söz hakkı vermiştir. Bu durum sonraki süreçte Osmanlı-Rus ilişkilerinin temel sorunu haline gelmiştir. 1787 senesinde Rus Çariçesi Katerina ile Avusturya İmparatoru II. Joseph Kırım'da bir araya gelmiş ve tarihte Grek ve Dakya Projesi adı verilen iki proje üzerinde anlaşmışlardı. Buna göre Osmanlı topraklarında Avusturya ve Rusya'nın müştereken yönetecekleri bir Ortodoks devlet vücuda getirilecekti (Danişmend, 2008: 65).

1787'de Osmanlı Devleti ile Rusya bir kez daha savaşmış 1792 yılında ise Yaş Antlaşması imzalanmıştır. Yapılan savaşlar ve yapılan antlaşmalar sonucunda İran'da yaşayan Ermeniler, Rusya'nın sınırları içine girmişlerdir. Ermeniler için önemli dini makamlardan biri olan İran'daki Eçmiyazin Katolikosluğu da Rus sınırları içinde kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasında 1839'da imzalan Edirne Barışı ile Gürcistan dahil Kafkasya Rusların eline geçmiştir. Bu antlaşma ile bir kısım Ermeniler Rusya topraklarına bir kısım Türk ise Osmanlı topraklarına göç etmişlerdir. Bu şekilde 100.000 kadar Ermeni Erzurum, Alaşkird bölgesinden Rusya'ya göç etmiştir. Bu Ermeniler ilerde Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin çekirdeğini oluşturmuştur (Gürün, 1983: 57).

Bölgede kalan Kafkasya Müslümanları ise Rus hâkimiyetini tanımak istememiş ve Şeyh Şamil önderliğinde mücadeleye girişmiştir. 1839 yılında II. Mahmut'un ölümü üzerine Osmanlı tahtına Abdülmecit çıkmıştır. Abdülmecit tahta çıkar çıkmaz Tanzimat Fermanı olarak bilinen "Tanzimat-ı Hâyriyye"yi ilan etmiştir. Buna göre yeni kanunların çıkacağı ve bu kanunların maddelerinin can, namus ve mal güvenliğini içereceği, vergilerin adaletli şekilde toplanacağı ilan edilmiştir.

Rusya'nın Kutsal Yerler Sorunu'nu bahane ederek Osmanlı Devleti'ne savaş açması üzerine Kırım Savaşı başlamış ve bu savaş sonucunda 1855'te Kars Rusların eline geçmiştir. Paris Barış Antlaşması ile savaş son bulurken Osmanlı Devleti Paris Konferansı'ndan önce gayrimüslimleri devlete daha fazla ısındırmak amacıyla 1856'da Tanzimat Fermanı'nın hükümlerini de teyit eden Islahat Fermanı'nı ilan etmiştir. Bu antlaşma ile 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya'nın üstlendiği "Hıristiyanların korunması hakkı" bütün Avrupa devletlerine verilmiştir (Gürün, 1983: 64).

1856 senesine kadar meydana gelen olaylar, Rusya başta olmak üzere Avrupalı devletlerin imparatorluk içindeki Ermenilerle özellikle ilgilenmediklerini göstermiştir. Rusya'nın ilgisi Rum Ortodokslara olurken Fransa ise Katoliklerle ilgilenmiştir (Gürün, 1983: 57). Bütün bu olaylar cereyan ederken Ermeni toplumu Osmanlı sınırları içerisinde huzur içinde yaşamlarını sürdürmekteydi.

Siyasi olarak Osmanlı Devleti içeride ve dışarıda farklı sorunlarla uğraşırken Ermeni toplumu da kendi içerisinde 1461'den beri alışık oldukları düzende değişiklikler ve huzursuzlar yaşamaya başlamıştır. Peki, bu huzursuzluk nereden ve nasıl doğmuş ortaya çıkmıştır. Henüz Kilikya Ermeni devleti zamanında Katolik Vatikan kilisesi Gregoryen Kilisesi'ni hâkimiyet altına almak istemiştir. Buna karşılık Gregoryen kilisesi Katolik kilisesinin tesirinde kalmamak için Katalikosluğun merkezini Sis'ten Eçmiyazin'e taşımıştır. Buna mukabil Ermeniler içerisinden birçok kişi Katolik mezhebine çekilmiştir. Bunda mezheplerin inanış farklılıkları da etkili olmuştur. Örneğin Gregoryenlerde günah çıkarmak yoktur bu sebeple bile Katolik kilisesine geçenler olmuştur. Ermeni milliyetçiliğinin ortaya çıkması ve Ermenilerin bilinçlenmesinde önemli rolü olan Mekhitaristler³ bu şekilde Katolikliğe geçmiş bir din adamının eseridir (Gürün, 1983: 66).

---

³ Mekhitar, XVII. yüzyılın sonlarında Sivas'ta doğmuş bir Ermeni'dir. 15 yaşında iken kiliseye intisap olmuştur. Daha genç yaşlarında "Roma kilisesi ile Ermeni Patrikliği'ni birleştirmek fikrine" saplanmıştır. 1700 yılında Ermenistan'a ihtiyacı olan kültürü yaymak için bir tarikat kurmak amacıyla bazı taraftarları ile Sivas'ı terk etmiştir. Bir süre İstanbul'da kalıp ilk kitaplarını yazdıktan sonra Venedik'e ait Modon şehrine geçmiştir. 1715'te Venedik'e gelmiş ve Venedik Senatosu, St. Lazarre adasını bunlara tahsis etmiştir. Bidayette bir manastır olarak ortaya çıkan Mekhitaristler, Napolyon'un İtalya'yı işgaline müteakip bütün

Bu şekilde Katolik Ermenilerin sayısı çoğalınca Ermeni Katolikler 1830'da ayrı bir toplum olarak tanınmışlardır. İngilizlerin baskıları sonucuyla 1859'da Protestan Ermeniler ayrı bir toplum olarak tanınmıştır. Bu şekilde Ermeni toplumu içerisindeki bölünmeler, huzursuzluk çıkararak ilk önemli gelişme olmuştur. Öte yandan Ermenilerin bir başka huzursuzluğu da Tanzimat Fermanı'ndan sonra ortaya çıkan Gregoryen Ermeni toplumunun organizasyonunda ortaya çıkan gelişmelerdir. İstanbul'daki Patrik Ermenilerin uhrevi ve dini temsilcisi durumdaydı. Bunun yanında İstanbul'da Ermeni seçkinlerinden oluşan Milli Konsey adında bir meclis vardır. Yapılan düzenlemelerle Milli Konsey içerisindeki asillerin Ermeni toplumunda önemlerine darbe indirilmiştir. Burada dikkat çeken husus devletin bütün bu görev ve yetki paylaşımına müdahil olmayıp Ermenileri bu konuda serbest bırakmasıdır. Yine bu yetki paylaşımı herhangi bir büyük devletin de müdahalesi olmadan cereyan etmiştir (Gürün, 1983: 68).

Sonuç olarak Ermeni toplumu başka kiliselere kayıyor, Katolik ve Protestan Ermeni Milletleri ortaya çıkıyor öte yandan da Gregoryen Kilisesi'nin yetkileri Patrikten Ermeni toplumuna geçiyordu. Osmanlı Devleti'nin bu şekilde Ermeni milletini serbest bırakması, hem dönemin şartlarından, hem de daha önemlisi Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki, niyetlerinin açığa çıkmasından kaynaklanıyordu. Devlet Ermeni milletine bu şekilde bir serbestiyetlik vererek Rusya'nın Gregoryen Kilisesi'ni yutmasına engel olmaya çalışmıştır.

Ermeni toplumuna gelince onlar ne bağımsız bir Ermenistan taraftarı idiler ne de Türkiye Ermenistan'ının Çarlık Rusya'sına katılması taraftarı idiler. Çünkü bağımsız bir Ermenistan'a Rusya'nın karşı olduğu biliniyordu. Ermenilerin Çarlık Rusya'sına katılması ise onların Ruslaşmasına ve kültürel olarak asimile olmasına sebep olabilirdi. Bu yüzden Ermenilerin tek kurtuluş çaresi Osmanlı İmparatorluğu içinde, muhtar bir Ermenistan'ın kurulmasıdır. Bunun için gereken tek şey ise bir arazi bölümüdür. Bu düşünce, 1856 Islahat Fermanı'ndan sonra daha da fazla açığa çıkmıştır.

Rusya 1826-1827 yıllarında İran'a ait iki Ermeni eyaletini, Erivan ve Nahcivan'ı aldı. Ermeni milleti de başta Patrik Nerses Aştarak olmak üzere Rusların en büyük destekçisi olmuştur. Nerses Aştarak, taraftarlarına, "*Ararat ülkesinin ve Ermeni milletinin kurtuluş saati gelmiştir. Eçmiyazin eski bağımsızlığını kazanabilir. Topyekûn ayağa kalkın, isyan edin, kahraman Ermeniler, Fars boyunduruğunu silkeleyin. İhtiyar Ararat'ı*

---

manastırlar kapanırken St. Lazarre bir Ermeni Akademisi haline çevrilmiş ve mevcudiyetini devam ettirmiştir (Dabağyan, Türkiye Ermenileri Tarihi, 2005: 474; Göyünç, Osmanlı İdaresinde Ermeniler, 1983: 475).

sevinçten titretin, vatanınızı kanla sulayın ve ebediyete kadar hür ve bağımsız yaşayın. Saatidir, ileri, şimdi veya hiçbir zaman.” diyerek ilk bildiriye de yapmıştır (Gürün, 1983: 71).

2.4.2. Islahat Fermanı’ndan Berlin Kongresi Kadar Türk-Ermeni İlişkileri

Islahat Fermanı’na kadar olan süreçte Osmanlı Devleti’nde Ermenilerle ilgili herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Öyle ki Kamuran Gürün’ün Herand Pasdermadjian’dan aktardığına göre Osmanlı Devleti’nin Ermenilere karşı olumsuz bir politikası yoktur: *“1876’ya kadar Türk politikasının Anti-Ermeni bir karakteri yoktu. Ermenilerin çok kere trajik olan durumları imparatorluğun genel şartlarından ve onların tâbi millet oluşlarından doğuyordu. Fiiliyatta, İstanbul’un geçen yıllar zarfında Ermeni işlerine müdahalesi, Katolik ve Ortodoks çevrelerden gelen asimiasyon çabalarına karşı Ermeni Kilisesinin bağımsızlığını korumak endişesiyle olmuştur.”* (Gürün, 1983: 80).

1869 yılında Mıgırdıç Hrimyan’ın Patrik seçilmesinden sonra bu durum değişmeye başlamıştır. Hrimyan’ın Patrik olmasıyla birlikte Ermeni milleti devamlı eziyet gören bir millet gibi takdim edilmeye başlanmıştır. Patrikhanenin bu şekilde davranması, mutlak haklarının ellerinden alınmasından kaynaklanmıştır. Büyük devletlerin müdahalesini sağlamak için Ermeniler, olumsuz propagandalarını artırmış ve sürekli hale getirmişlerdir.

Ermeniler Meşrutiyet’in ilanı ile ümitsizliğe düşmüşler fakat 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’nı yeni bir ümit kapısı olarak görmüşlerdir. Harp ilanının mecliste okunmasına, Ermeni mebuslar alkışlarla karşılık vermiştir (Gürün, 1983: 84).

2.4.3. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve Berlin Kongresi Sırasında Türk-Ermeni İlişkileri

24 Nisan 1877 yılında başlayan Osmanlı-Rus Savaşı’nda doğuda Gazi Ahmet Muhtar Paşa, batıda Gazi Osman Paşa’nın savunmaları yetersiz kalmış ve yenilgi kaçınılmaz hale gelmiştir. 31 Ocak 1878’de Edirne’de ateşkes yapılmış ardından barış görüşmeleri Ayastefanos’ta (Yeşilköy) yapılmıştır. Barış maddeleri içerisinde Ermenilerle ilgili bir madde konulmamıştır (Gürün, 1983: 105). Anadolu Ermenileri Rus çarına bir muhtıra vermiştir (Uras, 1976: 213).

Rus Büyükelçisi İgnatıyef, Ermeni Patriği temsilcisini cesaretlendirecek konuşmalar yapmıştır. Gerçekten de İgnatıyef sonrasında Ermeni Patrikliğinin elçisine, *“Gözünüz aydın, işleriniz başarıyla sonuçlandı...”* (Uras, 1976: 214) demek suretiyle Ayastefanos Antlaşması’na Ermenilere dair isteklerin geçtiğini ifade etmiştir. Enver Ziya

Karal'a göre söz konusu bu madde ile ileride Ermeni Sorunu adını alacak konunun da temelleri atılmış oluyordu (Karal, 2011: 129-130).

Rusya ise antlaşmanın Ermenilerle ilgili maddesinin uygulanıp uygulanmadığını takip eden devlet konumuna gelmiştir (Uras, 1976: 214). Ayastefanos Antlaşması'ndan sonra Rusya'nın uyguladığı göç politikası neticesinde kısa zamanda bölgede Ermeni nüfusu artmış ve Türkler bölgeden göç etmek zorunda kalmıştır (İşyar, 2004: 251-252).

Ayastefanos Antlaşması'nın imzalandığı şekliyle kalamayacağını Rusya dahi bilmektedir (Gürün, 1983: 106). Nitekim Bismark'ın inisiyatifiyle ve büyük devletlerin özellikle İngiltere, Avusturya ve Fransa'nın desteği ile Berlin'de 13 Haziran'da yeni bir toplantı düzenlenmiş ve 13 Temmuz'da Berlin Antlaşması imzalanmıştır.

Berlin Kongresi'nde Ermeni temsilcileri kongreye "Türkiye Ermenistan'ı" adıyla içerisinde istekleri ve bölgenin sözde nüfusunun yer aldığı bir rapor iletmıştır (Uras, 1976: 224). Rusya ise projenin gerçekleşmesi için Ermenilere teminat vermiştir. İngiltere ise çıkarları nedeniyle bu projeye olumsuz yaklaşmıştır (Karal, 2011: 130). Esasen İngiltere'ye göre Osmanlı Devleti'nin ayakta kalabilmesi imkânsızdır. Yıkılacak devletin enkazı üzerinde bir Rus devleti yerine bir İngiliz devletinin olması İngiliz çıkarları açısından şüphesiz en doğru olanıdır. Böylece Rusya'nın güneye inmesini bizzat İngiltere önleyebilecektir (İskefiyeli, 2006: 163-164). Eğer Rusya'nın ilerleyişi durdurulamazsa İngiltere'ye sadık bir Ermenistan ile tampon bölge oluşturulmalıdır (İlter, 1995: 157; Karal, 2011: 132).

Berlin'deki 31 gün süren ve yirmi oturumda sonuçlanan toplantı, İngiliz temsilcisi Lord Salisbury'nin Ayastefanos'un 16. maddesini değiştirme teklifiyle başlamıştır. Ayastefanos'un 16. maddesi düzenlenip Berlin Antlaşması'nın 61. maddesi olarak şu şekilde kabul edilmiştir. "*Bab-ı âli, Ermenilerle meskûn vilâyetlerde mahallî ihtiyaçların lüzum gösterdiği düzenlemeler ve ıslahatı vakit geçirmeksizin uygulamayı ve Çerkezlerle Kürtlere karşı oraların güvenliğini temin etmeyi üzerine alır. Babiâli, bu yoldaki tedbirlerini onların tatbikine nezaret edecek büyük devletlere muayyen zamanlarda bildirecektir.*" (Karal, 2011: 132).

Ermeniler tüm çabalarına rağmen Berlin'den Ermenistan'ın bağımsızlığına dair hiçbir şey elde edemedi. Ermeniler Berlin Antlaşması'ndan sonra İngiltere'ye bel bağlamıştır (Uras, 1976: 250). İngiltere ise çıkarları doğrultusunda Ermenilerin örgütlenmelerine izin vermiştir. Bu yolda bilinen en

önemli kişi, Ermeni soykırımı iddialarının kutsal kitabı sayılan "Mavi Kitap"ın yazarı Arnold Toynbee'dir (Başak, 2008: 108). Girişilen bu kamuoyu propagandasının içerisinde İngiltere'nin Osmanlı'ya savaş açmasının gerekliliğini dile getirenler dahi olmuştur (Kuran, 1984: 24). Talepleri gerçekleşmeyen Ermenilerin İstanbul kanadında, Rusya taraftarı olanlar ortaya çıkmıştır (Gürün, 1983: 113).

Berlin Antlaşması'nın Ermenilerle ilgili maddelerince Osmanlı Devleti'nin taahhüt ettiği ıslahatları yapması pek de mümkün olmamış ve II. Abdülhamit'in öncülüğünde Panislamizm giderek önem kazanmıştır (Karal, 2011: 133).

Osmanlı Devleti Berlin'de geçen ıslahatları yapabilmek amacıyla İngiltere'den borç talep etmiş fakat olumlu sonuç alamamıştır (Gürün, 1983: 114).

Osmanlı Devleti bu dönemde, yönetimde istikrarsızlıklar yaşamış ve 30 sene içinde 18 sadrazam değiştirmiştir. Özellikle Berlin Antlaşması'nın olduğu 1878'den 1896'ya kadar 14 sadrazam değişmiştir. Ermeniler konusunda İngiltere, Almanya'yı işin içine katmak istemiş Almanya ise padişahın güvenini kaybetmenin Avrupa barışı açısından olumlu sonuçlar vermeyeceğini söyleyerek bu konudaki görüşlerini açık etmiştir (Gürün, 1983: 124). Almanya ve Avusturya'nın Ermeniler konusunda Osmanlı Devleti'nin yanında olması şüphesiz II. Abdülhamit'in İngilizlere karşı elini güçlendirmiş ve ıslahat konusu 1886 yılına gelene kadar sürüncemede kalmıştır.

Ermeniler isyan hazırlıklarına başlamış ve ilk başlarda masonlar gibi kurumlarını oluşturmuşlardır. İstanbul'da, Ermeni öğrenciler ilk olarak 1862 yılında, İngiliz "Old Fellows" mason locasının alt kolu olarak "Ayk-i Orion" mason locasını kurmuşlardır. Yine bunun yanında Fransa'daki bir mason locasının alt kolu olarak "Ser (Sevgi) Locası" kurulmuştur (Sertçelik, 2009: 151). Bunun yanında birçok cemiyet kurulmuştur. Bu cemiyetler görünüşte sosyal amaçlı cemiyetlerdir (Uras, 1976: 421). Bu cemiyetlerin faaliyetleri tespit edilmiş ve bazılarının üyeleri yakalanmıştır (Sakarya, 1984: 73).

Bu örgüt ve cemiyetlerin yanında Ruslar tarafından desteklenen birçok Ermeni okullar da doğuda yaygınlaşmaya başlamış ve yeni yeni okullar açılmıştır. Bu okullar Ermeni isyanının en önemli unsuru oldular (Uras, 1976: 421). Din adamları da bu isyanlarda önemli yere sahiptir. Patrik İzmirliyan, bu meyandaki çalışmalarını neticesiyle "Demir Patrik" unvanı ile tanınmıştır (Sakarya, 1984: 74). Ermenilerin ayaklanmalarında en fazla katkıyı sağlayan Rusya Ermenileri olmuştur. Fakat Rusya, sınırlarında Bulgaristan gibi sorunlu bir ikinci devlet istememektedir ve tereddütdedir. Şüphesiz bahsi

geçen konuda en meşhur söz Prens Lobanof'a aittir: “Biz, Ermenisiz Ermenistan isteriz.” (Uras, 1976: 274).

Osmanlı Devleti içerisinde kurulan ilk Ermeni cemiyet 1860 kuruluş tarihli, "Hayırsever Cemiyeti (Benevolent Union)"dir. İhtilalci düşünce ve temellerle kurulan ilk Ermeni siyasi partisi Armenekan Partisi'dir. Zamanla Ramgavar (Hukuk-i Avam) partisine dönüşmüştür (Gürün, 1983: 115). Siyasi söylemlerle gerçek niyetlerini gizleyen Ramgavar Partisi ve günümüzdeki siyasetçileri, Karabağ Sorunu'ndan Türkleri sorumlu tutmakla birlikte 1973'te başlayan ve yaklaşık on yıl süren Türk diplomatlarına yönelik suikastları desteklemektedir (İlter, 1995: 518). 24 Nisan 1915'te tutuklanan Ermeni komiteciler arasında Ramgavar destekçilerinin ve üyelerinin de olduğu İngiliz Komiser Amiral Calthorp'un raporlarından anlaşılmıştır (Özdemir, Çiçek, Turan, Çalık ve Halaçoğlu, 2004: 62).

Armenia gazetesi etrafında birleşen Hınçak Parti amaçları uğruna cebir ve şiddete başvurabilirdi (Bakar, 2009: 33). Bunun yanında bu komite hedefleri uğruna kendi ırkdaşlarının da katline "olur" vermiş marjinal bir örgüttür (Bakar, 2009: 33). Komite şiddet yoluyla amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmıştır (Ermeni Komitelerinin Amaçları ve İhtilal Hareketleri, 2003: 22). Hınçaklar Anadolu'da merkez olarak İstanbul'u seçmişler Bafra, Merzifon, Amasya, Tokat, Yozgat, Arapkir Trabzon gibi yerlere de propagandacılar yollamışlardır. Hınçaklar daha çok gençler arasında taraftar bulmuştur (Sakarya, 1984: 76). Hınçak Partisi Kumkapı Nümayişi, Sasun İsyanı, Babiâli Nümayişi ve Zeytun İsyanı'nı üstlenmiştir (Uras, 1976: 441).

Ermenicede "federasyon" anlamına gelen Daşnaksutyun örgütünü birbirinden farklı düşünce içinde olan üç ayrı grup oluşturmaktadır (Göyünç, 1983: 64). 1890 yılında kurulan Taşnaksutyun'un kuruluş amacı ise Ermenileri birleştirmek ve Çarlık Rusya'sından Anadolu'ya geçecek Ermeni çetelere yardım etmektir (Sakarya, 1984: 87). Tiflis'te kurulup kısa süre sonra merkezini Cenevre'ye taşımıştır (Sertçelik, 2009: 156). Bir başka görüşe göre örgütün merkezi Trabzon'dur (Gürün, 1983: 133) Taşnaksutyun komitesinin karıştığı olaylar ise Osmanlı Bankası Baskını, 1904 Sasun İsyanı, Yıldız Suikastı'dır.

Ermenilerin kurmuş olduğu bu komiteler ve bu komitelerin basın-yayın propagandaları etkili olmuş ve Osmanlı topraklarında ilk Ermeni isyanları görülmeye başlamıştır.

Muş'un önde gelen isimlerinden olan Mutki aşiretinin reisi Musa Bey'in Ermeni bir kızı kaçırması (Sertçelik, 2009: 162) üzerine Ermeni Patrikliği, Ermenilerin can

güvenliğinin olmadığını öne sürerek bu olayı İstanbul'a taşımış, Başbakanlığa dilekçe vermiştir. Şikâyet amacıyla İstanbul'a giden Ermeniler İstanbul Patriğinin evinde kalmıştır (Bektaş, 2001: 54). Olayı takip eden II. Abdülhamit Musa Bey'in yargılanmasını emretmiş ve İngilizlerin girişimleri ile de Musa Bey sürgün edilmiştir. Başta İngiltere olmak üzere Avrupalı devletler bu olayı Osmanlı Devleti aleyhinde uzun süre propaganda aracı olarak kullanmış ve her fırsatta dile getirmişlerdir.

Ermeniler "Millet-i Sadıka" yerine tehlikeli unsurlar olarak görülmeye başlanmıştır. 20 Haziran 1890'da Erzurum'da çıkan bu isyan Osmanlı topraklarında çıkan ilk isyan olmuştur (Gürün, 1983: 140-141). Ermeni isyancılar okullara sığınmıştır sonrasında okulda yapılan aramalarda silah ve teçhizatlar bulunmuştur (Süslü, Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı, 1990: 42). Erzurum olayları, Avrupa'ya Ermenilerin katliama uğraması şeklinde aksettirilmiş, olayların müsebbibi olan Ermeniler Avrupalıların teşebbüsleri ile serbest bırakılmıştır. Suçluların cezalandırılmaması, Ermenileri daha da cesaretlendirmiş ve diğer isyanlarına kapı aralamıştır.

Musa Bey ve Erzurum olayları Ermenilerin istediği sansasyonu yaratmamıştır. Ermeniler daha büyük bir eylem arayışına girmişler ve İstanbul'da Kumkapı Gösteri'ni düzenlemiştir. Amaç Ermenileri uyuşukluklarından kurtarmak ve Babıâli'ye seslerini duyurmaktır. Taşkınlık yapan Ermenilerle Osmanlı askerleri arasında çatışmalar çıkmış ve çoğunluğu Türk askeri olmak üzere hayatını kaybedenler olmuştur (Uras, 1976: 463). Ermenilerin ümit ettiği dış müdahale gerçekleşmemiş olsa da üzere İstanbul başta olmak üzere Ermeni ve Müslüman halkın huzurunu bozmuştur (Gürün, 1983: 143).

Ermeniler için Merzifon'da bulunan Amerikan Koleji önemli bir merkez olarak görülmüştür (Vahapoğlu, 1992: 18). Merzifon başta olmak üzere çevre illerdeki Ermeniler sadece Müslümanlara karşı değil kendi ırkdaşlarına karşı da her türlü faaliyet içinde olmuş ve onlara da zulüm etmişlerdir (Koçaş, 1990: 177; Tosun, 2000: 38-39).

Sasun, isyanın olduğu dönemde Bitlis'e bağlı bir ilçe olmakla beraber Türk nüfusu çoğunluktadır (Gürün, 1983: 149). Sasun İsyanı'nı çıkaran elebaşının daha öncesinde Kumkapı Nümayişi'ne katılan Mihran Damadyan olduğu bilinmektedir (Karal, 2011: 137). Bölgeye gönderilen kuvvetler vasıtasıyla Mihran Damadyan yakalanmış ve İstanbul'a gönderilmiştir (Küçük, 1984: 110). İstanbul'da ise Avrupalı devletlerin yoğun girişimleri sonucu serbest bırakılmıştır. Hamparsum Boyacıyan da bölgeye gelerek katliamlarda bulunmuştur (Ethemoğlu, 1987: 26). İsyan bölgeye sevk edilen kuvvetler tarafından 23 Ağustos 1894'te bastırılmıştır. İngiltere Sasun İsyanı'nın destekçisi olmuş ve Osmanlı Devleti'n baskı yapmış Osmanlı Devleti de olayların sorumluluğunu Ermenilere

yüklemiştir (Karal, 2011: 138). II. Abdülhamit'in bu konuda Almanya ve Rusya'ya yaklaşması üzerine İngiltere Başbakanı Salisbury, Ermeniler konusunu öne sürerek Sadrazam Sait Paşa'ya tehdit içerikli bir bildirimde bulunmuştur (Karal, 2011: 140). Sasun İsyanı, İngiltere'yi ön plana çıkarmakla birlikte Fransa ve Rusya'yı da Ermeniler konusunda yanına çekmesini sağlamıştır. Bu durum ise Avrupalı devletlerin, Babıâli'ye, Berlin Antlaşması'nda söz verdiği ıslahatları yapma konusunda baskı yapmalarına neden olmuştur. Sasun İsyanı bahanesiyle, Avrupa'da Ermeniler lehine mitingler düzenlenmiştir (Uras, 1976: 473). Ölen Ermenilerin sayısının abartılı olduğunu İngiliz Yüzbaşı Norman da kabul etmiştir (Norman, 1983: 25).

İstanbul'da toplanan Ermeniler, Sultan Mahmut türbesinde Binbaşı Servet Bey'i katletmişler ve Babıâli'ye yürüyüşe devam etmişlerdir. Hükûmet askeri karıştırmadan şiddet olaylarını önlemeye çalışmış zabita ve yerli halk tarafından (Küçük, 1984: 161) dağıtılan Ermeniler çevredeki Beyoğlu, Galata, Kumkapı'daki kiliselere sığınmış ve dağılmışlardır. Göstericilere karşı askeri imkânların kullanılmaması hem gösterinin uzayarak Ermenilerin cesaretlenmesine neden olmuş hem de Müslüman halkı devreye sokarak, Müslüman-Ermeni çatışması çıkmış ve bu durum İstanbul'da bir anarşi ortamının doğmasına neden olmuştur (Karal, 2011: 142). Kiliselere sığınanlar başta olmak üzere isyancılar Babıâli tarafından büyük devletlerin baskıları ile serbest bırakılmıştır (Uras, 1976: 473). Başkentte bu şekilde bir gösterinin yapılmış olması Avrupalıların ilgisini çekmekle kalmamış Ermenilere bundan sonra yapacakları eylemler için cesaret vermiştir.

Sasun Olayı'ndan sonra İngiltere, Rusya ve Fransa'nın bir araya gelerek Osmanlı Devleti'ne Ermeniler konusunda bir teşebbüste bulunmaları Ermenileri cesaretlendirmiş ve bunun arkasından Osmanlı topraklarında çeşitli nedenlere bağlı olarak olaylar çıkmıştır (Gürün, 1983: 155). 1895 yılında çıkan bu olaylar sonucunda ölen Müslüman ve Ermenilerin sayılarını Osmanlı Hükûmeti şu şekilde tespit etmiştir: Müslümanlardan 134'ü kadın olmak üzere toplam 1828 kişi ölmüş, 1433 kişi de yaralanmıştır. Gayrimüslimlerde ise 401'i kadın olmak üzere 8717 kişi ölmüş, 2238 kişi de yaralanmıştır (Gürün, 1983: 157).

Zeytun bugün Kahramanmaraş'a bağlı Süleymanlı'dır. Zeytunlu Ermenilerin Ani'den geldikleri söylenmektedir (Uras, 1976: 487). 1563 yılı kayıtlarına göre bölgenin %90'ı Müslüman geriye kalan %10'u ise Ermenilerden oluşmaktadır (Yinanç ve Elibüyük, 1988: 32). 1860 yılında Lübnan'da meydana gelen olaylar ve bu olaylar sonucunda Osmanlı Devleti'nin Lübnan'a özerklik vermek zorunda kalması Zeytunluları daha da umutlandırmıştır (Dinçaslan, 2008: 37). 16 Eylül 1895'te Ermeniler isyan başlatmıştır.

Çıkan olaylar sonucunda 20.000 Müslüman ölmüştür. Ermenilerin kaybı ise isyanı çıkaran Aghasi'ye göre 125'tir (Gürün, 1983: 160). Araya büyük devletlerin girmesiyle isyancıların sağ-salim yurtdışına çıkmaları, silahlarını bırakmaları karşılığında ve Osmanlı Devleti'nin prestijini sarsacak şekilde sona ermiştir.

Zeytun İsyanı için Ermeni yazar Dabağyan (2001: 178) eserinde isyanın Vatikan ve Fransa tarafinsan çıkarıldığını ifade etmiştir.

Van, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla Rusya'dan gelen ihtilalci Ermenilerin merkezi olmuştur (Hocaoğlu, 1976: 313). Van merkezine gizlice giren elebaşları isyancılara teçhizat desteği de sağlamışlardır (Akçora, 1994: 100). Osmanlı Devleti yabancı devletlerin hakemliğini kabul ederek isyancıların silah bırakmasını istemiştir (Uras, 1976: 501). Devletin isyan için herhangi bir şey yapamaması Ermeni halkını daha da cesaretlendirmiştir.

1896 yılında Ermeniler tarafından düzenlenen son olay Osmanlı Bankası'nın basılması olmuştur. İsyancılar 14 Ağustos 1896'da Osmanlı Bankası'nı basmışlar ve içerisinde geniş hakları da barındıran isteklerini sıralamışlardır. Banka Genel Müdürü Sir Edgar Vincent aracı olmuş ve Türkiye'den serbestçe çıkmaları karşılığında isyancılarla antlaşmıştır. İsyancılar Banka Genel Müdürü Sir Edgar Vincent'ın yatına binmiş ve Fransa'ya gitmişlerdir (Uras, 1976: 503).

Taşnak Komitesi İstanbul'da padişah II. Abdülhamit'e suikast girişiminde bulunmuştur. Suikastın kararı Ermenilerce Sofya'da alınmıştır (Uras, 1976: 524-525). Ermeni davasında en büyük engel olan II. Abdülhamit hedef alınmıştır (Dabağyan, 2001: 129). II. Abdülhamit'in o gün Şeyhülislam ile görüşmeyi 1-2 dakika uzatması üzerine suikast girişimi başarısız olmuş ve padişah kurtulmuştur (Uras, 1976: 527). Daha sonra bulunabilen suçlu Ermeniler padişah tarafından affedilmiştir.

2.4.4. Adana Olayı ve II. Meşrutiyet Dönemi'nde Türk-Ermeni İlişkileri

1897'den 1914'e uzanan yıllar Osmanlı Devleti için en zor geçen dönemlerden biri olmuştur. Devlet içerde başta Ermeniler olmak üzere isyanlarla uğraşırken dışarıda da büyük devletlerin tazyikleri ve siyasi istekleri ile uğraşmak zorunda kalmıştır.

1897 Türk-Yunan Savaşı'ndan zaferle ayrılmış olunsu da Girit'in muhtariyeti tanınmış, 1901'de Fransa Midilli'ye girmiş, 1902'de de Makedonya isyanı çıkmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bu kötü gidişi durdurma çabaları ise II. Meşrutiyet'in ilanı ile sonuçlanmıştır. Arkasından 1908'de Avusturya, Bosna-Hersek'i işgal etmiş, Bulgaristan

bağımsız olmuş ve Yunanistan da Girit'i ilhak etmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanı ile ilk meclis toplantısı yapılmış arkasından da 13 Nisan 1909'da 31 Mart Olayı gerçekleşmiştir. 31 Mart Olayı'nın ertesi günü de Adana'da Ermenilerle Müslümanlar birbirine girmiştir.

Müslümanlar, hâkim millet durumunda olmayışlarından; Rumlar, eski sistemde sahip oldukları hakları kaybedecekleri korkusuyla Meşrutiyet'e karşı çıkmışlardır. Ermeniler ise hedeflerine ulaşabilmek adına Meşrutiyet'in ilanını fırsat olarak değerlendirmiş ve başta İttihat Terakki Cemiyeti olmak üzere muhalif gruplarla işbirliği içinde olmuşlardır (Kodaman, 2002: 169). Meşrutiyet'in tekrardan ilanı ile Adana'daki Ermeniler gizlice yürüttükleri faaliyetleri açıktan yürütmeye başlamış ve ideallerini daha yüksek sesle dillendirme cesareti göstermişlerdir (Günay N. , 2011: 291).

Yürürlükteki Anayasa'ya göre herkes silah taşıyabilecek olduğu için bölgedeki Ermeniler silahlanmaya başlamıştır. Eskiden de Ermenilerin yoğun olduğu Adana'da, kutsal bir Kilikya Devleti kurmak Ermenilerin en büyük hayallerinden birini teşkil etmektedir (Sarınay ve Karacakaya , 2012: 17). Bu çerçevede Adana Piskoposu Muşeg de halkı silahlanma konusunda teşvik etmiştir (Uras, 1976: 527). Ermeni Piskopos Muşeg halkı vergi vermemeye, jandarmaları kovmaya davet ederken arazilerin sahiplerinin kendileri olduğunu söylemek yoluyla Ermenileri isyana teşvik etmiştir (Ata, 2011: 283).

Silahlanma konusunda, terör örgütü kabul edilen Hınçak ve Taşnak komitelerinin Meşrutiyet'le birlikte terör örgütü statüsünden çıkarılıp yasal siyasi parti olarak kabul edilmeleri de önemli rol oynamıştır (Günay T. , 2004: 283). Adana valisi Cevat Bey'in yumuşak tutumu da bu faaliyetlere eklenince Ermeniler 14 Nisan'da ayaklanmış ve Müslümanlarla Ermeniler birbirine girmiştir (Uras, 1976: 556).

Adana'da olaylardan sonra sıkıyönetim ilan edilmiş ve suçlular divanı harbe sevk edilmiştir. Yargılananlar arasında bölge valisi Cevat Bey ve komutanı Mustafa Remzi Paşa da yer almıştır (Artuç, 2008: 66). Bölgeye Rumeli'den sevk edilen askerlere şehre geldiklerinde Ermeniler tarafından ateş edilmiş ve 15 asker şehit edilmiştir. Bunun üzerine bölgeye Cemal Paşa tayin olunmuştur (Artuç, 2008: 71). Olayların sorumlusu olarak görülen Muşeg olayların olduğu sırada Mısır'da bulunmakla beraber olay sonrası yakalanamamıştır.

Adana'da meydana gelen bu olaylar sakin bir dönemde meydana gelmemiştir bu yüzden de Avrupa'da pek gündem oluşturmamıştır. Bu dönemde daha çok Abdülhamit'in tahttan indirilmesi gündemde olmuştur. Avrupa bu dönemde daha çok Girit İsyanı, Türk-Yunan Savaşı, Fransa ve İngiltere arasında Faşoda Krizi, Fransa ile İngiltere arasında

Antant Kordial, 1905 Rus-Japon Savaşı, II. Meşrutiyet'in İlanı, Trablusgarp Savaşı ve son olarak Balkan Savaşları ile ilgilenmiş ve Ermeni sorununa uzak kalmıştır.

2.4.5. Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Ermeni İlişkileri

Ermeni sorununun dünya kamuoyunun gündemine girdiği sırada padişahlık yapan II. Abdülhamit, Ermenilere muhtariyet anlamına gelecek haklar verilmesine karşı çıkmış ve bu konuda Avrupalı devletlerle devamlı bir mücadele içerisinde olmuştur. II. Abdülhamit, Ermenilere yapılması planlanan ıslahat konusunu da devamlı ertelemiştir.

Balkan Savaşları Rusya'ya, Osmanlı Ermenileri konusunu yeniden gündeme getirme şansını vermiştir. Osmanlı Devleti ise konuyu diğer büyük devletler paylaşmıştır. İngiltere, Fransa ve Rusya elçileri İstanbul'da toplanmış ve 1895 yılındaki ıslahat projesini esas almış ve onu genişletmişlerdir (Bayur, 1991: 109). Bu proje ile Osmanlı topraklarının bir bölümü fiilen elden çıkmış ve Rusya'nın ilhakı için zemin hazırlanmıştır.

Almanya bu projeye karşı çıkmış ve bu proje çalışmalarına müdahil olmuştur. Almanya'nın da onayı alınarak yeni bir plan Babıâli'ye sunulmuştur. Buna göre Doğu Anadolu Erzurum, Sivas, Trabzon bir bölge; Van, Bitlis, Harput (Elazığ), Diyarbakır bir bölge olarak ikiye ayrılacaktır (Halaçoğlu, 2001: 54).

Bu proje ile Osmanlı Devleti'nin doğusunda iki ayrı teşekkül ortaya çıkarılmıştır. Osmanlı Devleti, projeyi 8 Şubat 1914'te kabul etmiş ve Said Halim Paşa aracılığıyla Rusya ile karşılıklı imza altına almıştır. Babıâli imzaladığı bu tasarıyı halkına açıklayamamıştır. 28 Mayıs 1914'te birinci bölgeye Norveçli Hoff, ikinci bölgeye ise Hollandalı Westernenk genel müfettiş olarak atanmıştır. Genel müfettişlerin gelmesinden yaklaşık bir ay sonra Birinci Dünya Savaşı çıkmış Osmanlı Devleti savaşa girdikten sonra 31 Aralık 1914'te bu genel müfettişlerin görevlerine son vermiş böylece Ermeniler lehine yapılacak ıslahat konusu da kapanmıştır (Uras, 1976: 579).

Doğu Anadolu'da özellikle Rusların destek ve kışkırtmaları ile Ermeni komiteciler organize olmaya başlamış ve halkı isyana teşvik etmişlerdir. Hınçak, Taşnaksutyun, Hınçak Veragazmiyal ve Ramgavar gibi Ermeni komiteler bir araya gelerek olası savaş sırasında nasıl davranacaklarını görüşmüş ve Osmanlı hükûmetini şüphelendirmemek için, "Ermenilerin sadık olduğunu, askeri görevlerini yerine getireceklerini ve dış tahriklere kapılmayacaklarını" açıklamışlardır. Bunun yanında savaş için her türlü hazırlıkları da devam ettirmişler ve Rus ordusu ilerlerse Osmanlı ordusunun iki ateş arasında bırakılması, resmi binaların bombalanması eğer Osmanlı ordusu ilerlerse de Rus askerlerine dâhil

olunması ve ülke içinde olaylar çıkarılması" kararlarını almışlardır (Tarih Boyunca Ermeni Meselesi, 1979: 177).

Türk ordusuna karşı silahlı saldırılar, askerden kaçarak Rus ordusuna dâhil olmak gibi olaylar ilk olarak Zeytun'da başlamıştır. Ağustos 1914'te Halep valiliği Zeytun'daki Ermenilerin askerden kaçtıklarını ve ayaklandıklarını bildirmiştir. Bunun yanında Bitlis ve Erzurum'da da Ermeniler ayaklanmışlardır (Tarih Boyunca Ermeni Meselesi, 1979: 181).

Ermeni komitecilerinin bu hareketlerinden haberdar olan Osmanlı hükûmeti önde gelen Ermenileri ve Ermeni Patriğini uyarılmışlar ve bu hareketlerin devamı halinde sert tedbirler alınacağını bildirmişlerdir. Savaşın başlaması üzerine içlerinde Osmanlı mebuslarının da olduğu bir kısım Ermeni sınırı geçmiş ve Rus ordusuna katılmışlardır. Bunlar içerisinde en meşhur olanı ise takma adı Armen Garo olan Karakin Pastırmacıyan olmuştur. Diğer yandan yurt içinde o zamana kadar alınan ve saklanan silahlar piyasaya çıkarılmış, seferberlik haliyle boş kalan şehirlere baskınlar düzenlemeye, yol ve köprüleri tahrip etmeye başlamışlardır. Antranik, Muşlu Simbat, Vanlı Hamazasp öncülüğünde Ermeni çeteciler Rusların ilerleyecekleri güzergâhlarda faaliyetlerde bulunmuşlardır. Vanlı Ermenilerin de bu çetelere katılmaları ile 1915 Nisan'ında Van'da bir isyan başlamıştır. Bunun üzerine Başkumandan Enver Paşa, Dâhiliye Nazırı Talat Bey'e 2 Mayıs 1915'te bir yazı yollamış ve "toplu halde bulunan Ermenilerin bu bölgelerden çıkarılmasını, Rusya'ya ya da Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağıtılmasını" istemiştir. İleride çıkacak Tehcir kararının ilk işareti de bu yazı olmuştur (Gürün, 1983: 206-207).

Ermenilerin Van'da çıkardıkları isyan çevre bölgelere de yayılmış Rusların da yardımı ile Van'ın stratejik yerleri tahrip edilmiştir. Bu baskılar sonucunda Van valisi 17 Mayıs'ta Van'ı terk etmek zorunda kalmıştır. Ermeniler tarafından Aram Manukyan Van'a vali olarak atanmıştır. Van'ı ele geçiren Ermeni ve Ruslar burada Müslümanları katletmişlerdir.

1915 yılının ilkbaharında İtilaf donanması Çanakkale önlerine gelmiş ve destansı bir direnişle başarısızlığa uğramıştır. Doğu'da Rus ilerleyişi devam etmiş, Güney'de Kanal harekâtı başlamış Irak Cephesi'nde ise İngilizler faaliyetlerini devam ettirmişlerdir.

Osmanlı Devleti, bu şekilde dışarıdan saldırılara uğrarken içeride de Van, Muş, Zeytun başta olmak üzere kendi toprakları üzerindeki Ermeni isyanlarıyla uğraşmak zorunda kalmıştır. Ermenilerin bu tutumları nedeniyle binlerce Müslüman yer değiştirmek

zorunda kalmıştır. Türk ordusunun geri ikmal hatları tehlikeye girmiş ve bu durum endişe verici bir hal almıştır.

Bu nazik durum karşısında Osmanlı Hükûmeti, cephedeki ordunun güvenliğini sağlamak, yurtiçindeki asayiş ve Müslümanların can güvenliğini sağlamak için çeşitli tedbirler almak zorunda kalmıştır.

Enver Paşa'nın daha önce Talat Paşa'ya gönderdiği 2 Mayıs 1915 tarihli yazıdan da anlaşılacağı üzere, Enver Paşa, isyan eden Ermenilerin bir arada değil de birbirlerinden uzak yerlerde ikamet ettirilmesini istemiş böylece onların isyan etme ihtimallerini azaltmak istemiştir. Bu çerçevede Osmanlı Devleti 6 Eylül 1914'te vilayetlere bir şifreli yazı göndermiş ve Ermeni parti liderlerinin kontrol altında tutulmasını istemiştir. 25 Şubat 1915'te Başkumandanlık, askeri birliklere 8682 sayılı bir emir yollamış ve Ermenilerin askeriyede kullanılmamasını, orduya bir muhalefet olursa her türlü karşı tedbirlerin alınmasını, muhalefet ve isyan olmayan yerlerde halkın rahatsız edilmemesini istemiştir. 24 Nisan 1915'te Dâhiliye Nezareti, Ermenilere ait komite merkezlerini kapatmış, evraklarına el koymuş ve komitenin elebaşlarını tutuklama emri vermiştir. Bu emir üzerine İstanbul'da 2345 kişi tutuklanmıştır. Ermenilerin her yıl "Ermeni Soykırımı" adı altında büyük gösteriler düzenledikleri ve Türkiye aleyhinde propaganda yaptıkları gün bu 2345 kişinin tutuklandığı 24 Nisan günüdür (Halaçoğlu, 2001: 63).

26 Mayıs 1915 günü Başkumandanlık Ermenilerin göç ettirilirken bazı düşüncelerin esas alınmasını Dâhiliye Nezareti'nden istemiştir. Bu yazıya göre, Ermeni nüfusun gönderildikleri yerlerde Müslüman nüfusun %10'unu geçmemesini, Ermenilerin kuracakları evlerin 50'den fazla olmamasını ve her ne sebeple olursa olsun ev değiştirmemelerini ifade etmiştir (Gürün, 1983: 213). Bu tezkerede savaş alanına yakın yerler ile Akdeniz'e yakın yerlerdeki Ermenilerin yer değiştirmesi planlanmıştır.

27 Mayıs'ta ise, 1 Haziran tarihli Takvim-i Vekayi'de yayımlanan "Vakt-i Seferde İcraat-i hükûmete karşı gelenler için cihet-i askeriyece ittihaz olunacak tedâbir hakkında Kanun-ı Muvakkat" adı ile Osmanlı ordusunun alacağı tedbirler için geçici kanun çıkarılmıştır (Gazigiray, 1982: 287).

Bu kanunun ilk maddesi ordu komutanlarına savaş sırasında hükûmetin emirlerine karşı çıkanlara ve asayiş bozanlara, silahlı saldırı ve direnişte bulunanlara her türlü karşı harekât hakkı vermiş ikinci maddesinde ise yine orduya, casusluk ve vatana ihanet ettikleri anlaşılana tek tek ya da toplu halde başka yere taşıma hakkı tanımıştır. Bu kanun ile bu göç ettirme işi Dâhiliye Nezareti'nden orduya devredilmiştir. Son olarak da 30 Mayıs'ta da Heyet-i Vükelâ (Bakanlar Kurulu) bu meyanda kararlar almıştır (Halaçoğlu, 2001: 71).

Görüleceği üzere hem geçici kanunda hem de Dahiliye tezkeresi ve Heyet-i Vükela'da alınan kararlarda "Tehcir" kelimesi dahi geçmemiş "diğer mahallere sevk ve iskan" ya da "diğer mahallere nakil ve iskan" tabirleri kullanılmıştır. Göç esnasında da yapılan yolsuzluklar ve her türlü olumsuzluklar için de soruşturma kurulu oluşturulmuştur. Suçlular Örfi İdari mahkemelerde yargılanmıştır.

Nüfus iddiaları karşısında Kamuran Gürün (1983: 227) en fazla 302.000 Ermeni kaybı olabileceğini ifade etmiştir.

Rusya, Osmanlı Devleti ile imzaladığı Brest-Letovsk anlaşması ile savaştan çekilmiş ve o zamana kadar ele geçirdiği yerleri Osmanlı hükûmetine bırakmıştır. Rusya'nın Kafkaslardan çekilmesi ile birlikte Gürcü, Azeri ve Ermenilerden oluşan Ön Kafkas Birleşik Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu sırada Osmanlı kuvvetleri 12 Şubat 1918'de harekâta başlamış sırayla Erzincan, Trabzon, Erzurum, Sarıkamış, Van, Batum ve son olarak da Kars ele geçirilmiştir.

Doğu Anadolu'da bu gelişmeler olurken itilaf devletleri de Osmanlı Devleti ile barış görüşmelerine başlamış ve 30 Ekim'de Mondros mütarekesi imzalanmıştır. Mütarekenin imzalanması ile olan olayların suçluları için özellikle İngiltere'nin girişimleri olmuş fakat Osmanlı Hükûmeti buna fırsat dahi vermeden kendisi bazı adımlar atmıştır. Yeni göreve gelen Ahmet İzzet Paşa hükûmeti, savaş sırasında yer değiştirilenlerin serbest bırakılmasını, eski yerlerine dönebileceklerini ve siyaset mahkûmları için genel bir af ilan edileceğini açıklamıştır. Padişah Vahdettin'in isteği ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası 1918 sonlarında İstanbul'da yeniden faaliyete geçmiş ve bundan sonra suçluları takip etme konusuyla bu parti ilgilenmiştir. Ahmet İzzet Paşa'nın istifası üzerine yeni hükûmeti Tevfik Paşa kurmuştur. Sonrasında ise 4 Mart 1919'da hükûmeti Damat Ferit devralmıştır. Bu kabinenin üyeleri Hürriyet ve İtilaf Fırkası'ndan seçilmiştir. Damat Ferit Paşa'nın kurduğu bu hükûmet İngilizlerin Ermeniler konusunda isteklerini yerine getiren bir maşa gibi çalışmıştır (Gürün, 1983: 241). Damat Ferit Mustafa Paşa, mahkeme kurdurmuş ve bu mahkeme İttihatçıları yargılamıştır. 13 Temmuz 1919'da Enver, Talat ve Cemal Paşalar gıyaben idama mahkûm edilmişlerdir. Böylece İstanbul'daki Ermeni davası sona ermiştir. Talat ve Cemal Paşalar daha sonra Ermeniler tarafından suikasta uğramışlardır.

2.4.6. Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde Türk-Ermeni İlişkileri (1919-1973)

2.4.6.1. Sevr Antlaşması ve Türk-Ermeni İlişkileri

Mondros Antlaşması'nın ardından Türk ordusu, mütarekenin şartlarına göre terhis edilmeye başlamıştır. İzmir'in işgal tarihi olan 15 Mayıs 1919 tarihine kadar Adana'yı Fransızlar, Urfa, Maraş ve Antep'i İngilizler, Antalya ve Konya'yı İtalyanlar, Merzifon ve Samsun'u da yine İngilizler işgal etmişlerdir. İzmir'in işgali ile birlikte Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıkmış ve Milli Mücadele dönemini başlatmıştır. Milli Mücadele'nin amaçları Sivas Kongresi'nde ilk defa tüm dünyaya duyurulmuştur. Sivas Kongresi'nde ele alınan konular 28 Ocak 1920'de son Osmanlı Mebûsan Meclisi'nde Misak-ı Milli adı ile karara bağlanmıştır (Atatürk, 1981: 300).

16 Mart 1920'de İstanbul, İngilizler tarafından fiilen işgal edilmiş meclis dağıtılmış ve mebuslar Malta'ya sürgün edilmiştir. 23 Nisan 1920'de Ankara'da, Büyük Millet Meclisi açılmış ve başkanlığına da Mustafa Kemal Paşa seçilmiştir. Böylece Milli Mücadele'nin merkezi hukuken de Ankara olmuştur. 3. Ordu Müfettişi olarak Samsun'a çıkan Mustafa Kemal Paşa'nın emrindeki ordulardan biri de Ermenilere ve Ruslara karşı Doğu Cephesi'nde mücadele edecek olan ve başında Kazım Karabekir'in bulunduğu 15. Kolordu'dur (Atatürk, 1981: 315).

Bolşevik İhtilali'nin çıkması üzerine Rus Çarlığı parçalanmış ve 1918'de Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan olmak üzere bağımsız üç ülke tarih sahnesine çıkmıştır.

Mondros Mütarekesi'nden sonra Ermenilerin yayılma politikaları daha da hız kazanmıştır. Çünkü bu antlaşma ile Kafkaslara kadar ulaşan Türk ordusunun Birinci Dünya Savaşı başındaki sınırlarına dönmesi kararlaştırılmıştır. Buna göre Türk ordusunun Kars, Ardahan ve Batum'u da boşaltması gerekmektedir. 26 Aralık 1919'da 9. Ordu karargâhı Kars'tan ayrılmış ve Türk ordusunun çekilmesiyle birlikte Doğu Anadolu Ermeni tehdidiyle baş başa kalmıştır.

Doğu Anadolu'nun bu şekilde Ermeni tehdidi altında olması ilk önce bu bölgenin savunulmasını gerekli kılmıştır. 23 Temmuz 1919'da Mustafa Kemal Erzurum Kongresi'ni açarken Ermeni sorununa vurgu yapmış, Ermenilerin aldıkları dış destekle taşkınlıklar yaptıklarını, Doğu Anadolu'da Ermenistan, Çukurova'da Kilikya adı ile bir Ermeni devleti kurmak istediklerini ifade etmiştir (Görgülü, 2002: 80-81).

7 Ağustos'ta sona eren Erzurum Kongresi'nin sonuç beyannamesinde Ermeni Sorunu ile ilgili olarak: "*Trabzon vilayeti ve Canik sancağı ile Vilayat-ı Şarkiye adını taşıyan Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Mamuretülaziz (Elazığ), Van, Bitlis vilayetleri ve bu saha dahilindeki bağımsız sancaklar, hiçbir sebep ve bahane ile yekdiğerinden ve Osmanlı camiasından ayrılmak imkanı tasavvur edilmeyen bir bütündür...*" (Görgülü, 2002: 83) kararı alınmıştır.

İstanbul'da, King-Crane heyetiyle bir araya gelen bazı parti ve gruplar, Ermenilere Doğu Anadolu'dan toprak verileceğini bildirmişler 3 Ordu komutanı Selahattin Bey de bu durumu Mustafa Kemal Paşa'ya bildirmiştir. Kararlarda Amerika'nın yardımı sağlamak suretiyle ve Ermenilere toprak verilebileceğini ancak bu devletin bağımsız olmasını değil büyük bir devletin mandasında olması gerektiğini belirtmiştir (Sarıhan, 1993: 43).

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'daki bazı partilerin aldığı bu kararlar konusunda 12. ve 20. Kolordu'ya, alınan kararların üzüntü verici olduğu, nüfusun çoğunluğunun Türk ve Kürt olduğu bu vilayetlerden bir karış toprağın bile verilemeyeceğini, bu Ermenistan hayalinin ilimsizlik ve vukufsuzluk olduğunu zira bu topraklarda varlığından bahsedilecek kadar Ermenilerin olmadığını söylemiş ve İstanbul'a aynen gönderilmesini istemiştir (Atatürk, 1981: 135-136).

Mustafa Kemal Paşa, Sivas Kongresi'ni açarken Ermenilerin Kızılırmak'a kadar yayılma siyaseti içerisinde olduklarını, katliamlara başladıklarını, Doğu Anadolu halkının da bu zulüm ve vahşetler karşısında milli cemiyetler kurduklarını ifade etmiştir (Görgülü, 2002: 91). Sivas Kongresi'nin sonuç beyannamesinde Ermenilerle ilgili olarak:

1) *Devlet-i Aliye-i Osmaniye ile Düvel-i İtilafiye arasında mün'akıt mütarekenin imza olduğu 30 Teşrinievvel 1334 tarihindeki hududumuz dâhilince kalan ve her noktası İslam ekseriyeti kahiresiyle meskûn olan Memalik-i Osmaniye aksamı yekdiğerinden ve camia-i Osmaniye'ye gayr-ı kabulü tecezzi ve hiçbir sebeple iftirak etmez bir kül teşkil eder.*

2) *Memalik-i Osmaniye'nin herhangi bir cüzüne karşı olacak müdahale ve işgale ve bilhassa vatanımız dâhilinde müstakil birer Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf harekâta karşı; Aydın, Manisa, Balıkesir cephelerinde Mücehedat-ı Milliye de olduğu gibi müttehiden müdafaa ve mukavemet esası meşru kabul edilmiştir.*" (Gürün, 1983: 253) kararları alınmıştır.

Beyannamenin bu ilk maddesine göre Mondros'un imzalandığı sırada mevcut olan sınırların değişmeyeceği ve çoğunluğu Müslüman olan vatanın bölünmezliği vurgulanmıştır. Sivas Kongresi'nde Ermenilerin ayrıca bir devlet kurma düşünceleri açık ve net bir şekilde reddedilmiştir (Görgülü, 2002: 92).

16 Mart'ta İstanbul'un işgali ile birlikte Doğu'da Ermeniler daha da cesaretlenmiş ve katliamlarına hız vermişlerdir. Ermenilere karşı harekât kaçınılmaz hale gelmiş ve 1920 Haziran'ında Ankara Hükûmeti Doğu'ya bir sefer düzenlemek için hazırlıklara başlamıştır. Kâzım Karabekir Paşa, Doğu komutanlığına atanmış ve kendisine Ermenilere karşı harekete geçme emri verilmiştir.

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra Osmanlı Devleti ile imzalanacak barış antlaşmasının esasları belirlenememiş ve barış antlaşması ancak 10 Ağustos 1920'de imzalanmıştır. Sevr Barış Antlaşması olarak tarihe geçen bu antlaşmanın gecikmesinin ise nedeni Araplar ve Ermeniler olmuştur. Rusya'nın savaştan çekilmesi nedeniyle onlara bırakılan ve Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerin geleceğinin belirlenememesi bu gecikmenin asıl nedenini oluşturmuştur.

Barış şartlarını görüşmek üzere toplanan Paris Barış Konferansı'na Ermenileri temsilen Aharonian ve Ermenilerin "milli delegasyon" da dedikleri Bogos Nubar Paşa katılmıştır. Ermenistan'ın sınırlarının çizilmesi konusunda Wilson'un hakemlik yapması istenmiş ve Wilson da bu teklifi kabul etmiştir. Bunun sonucunda da Sevr Antlaşması'na Ermenilerle ilgili olarak 88, 89, 90, 91, 92 ve dolaylı olarak ilgisi olan 230. madde eklenmiştir. Buna göre:

"Madde 88. Türkiye öteki müttefik devletlerin yapmış oldukları gibi, Ermenistan'ı özgür ve bağımsız bir devlet olarak tanıdığını bildirir.

Madde 89. Öteki Bağlı Yüksek taraflar gibi, Türkiye ile Ermenistan da Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis vilayetlerinde, Türkiye ile Ermenistan arasında sınırın saptanması işini ABD Başkanının hakemliğine sunmayı ve bu konudaki kararını olduğu kadar, Ermenistan'ın denize çıkışı ile sözü geçen sınıra bitişik bütün Osmanlı topraklarının askersizleştirilmesine ilişkin ileri sürülebileceği bütün hükümleri kabul etmeyi kararlaştırmışlardır.

Madde 230. Osmanlı Hükûmeti 1 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı İmparatorluğunun parçası bulunan herhangi bir toprak üzerinde, savaş durumu sırasında işlenen topluca öldürmelerden sorumlu olan ve müttefik devletlerce istenen kişileri kendilerine teslim etmeyi yükümlenir." (Meray ve Olcay, 1977: 74-75).

Bu şekilde İstanbul Hükûmeti'ne zorla kabul ettirilen Sevr Antlaşması, maddelerinden de anlaşılacağı üzere Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurulmasını kararlaştırmıştır. Yine bu antlaşmaya göre Ermeni sınırının belirlenmesi işi de Wilson'a bırakılmıştır. Wilson Türk-Ermeni sınırı olarak Giresun'un doğusundan, Erzincan'ın

güneyini izleyerek Bitlis ve Van'ın güneyinden geçen ve daha önce Rusların da işgali altında olan yerleri Türk-Ermeni sınırı olarak belirlemiştir (Kundakçı, 2001: 140).

Sevr Antlaşması ile daha da cesaretlenen Ermeniler harekete geçmiş ve böylece 1920'nin sonlarında Türk-Ermeni savaşı çıkmıştır. Bu sırada Batı cephesindeki gelişmeler de Ankara Hükûmeti'ni Ermeniler üzerine bir sefer yapmaya zorunlu kılmıştır. Zira, Doğu cephesinin bir an önce kapatılıp buradaki birliklerin Batı'ya kaydırılması Ankara Hükûmeti'nin planlarından birisini oluşturmaktadır (Kundakçı, 2001: 140). Ermeniler üzerine çıkılan harekât sonucunda 29 Eylül'de Sarıkamış, 1 Ekim'de Kağızman, 30 Ekim'de Kars geri alınmıştır. İleri harekâtını sürdüren Milli Kuvvetler 7 Kasım'da Gümrü, 12 Kasım'da Iğdır alınmıştır. Bu sırada Ermeniler TBMM'nin sunmuş olduğu mütareke şartlarını kabul etmişlerdir. 26 Kasım 1920'de Türk-Ermeni barış müzakereleri başlamış ve 2/3 Aralık 1920'de yeni Türkiye Devleti'nin ilk antlaşması olan Gümrü Barış Antlaşması imzalanmıştır (Özçelik, 2005: 59).

İstiklal Savaşı'nda kazanılan ilk zafer olarak tarihe geçecek olan bu mücadeleler Gümrü Antlaşması ile sonuçlanmıştır. Gümrü Antlaşması aynı zamanda TBMM'nin kazandığı ilk siyasi zafer olmuştur. Gümrü (Eleksandropol/Leninakan) kasabasında başlayan görüşmelere Ermenistan'ı temsilen Hatissian, Türkiye'yi temsilen de başta Kazım Karabekir olmak üzere Hamit ve Necati Beyler katılmıştır. Buna göre Türk-Ermeni savaş durumu sona ermiş, Batum hariç olmak üzere 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sonunda kaybedilen yerler Türkiye'ye iade edilmiş, Tehcir sırasında göç eden Ermenilerden isyana karışmamış olanların 1 yıl içerisinde eski yerlerine dönmelerine izin verilmiş, Ermeniler Sevr Antlaşması'nı kabul etmedikleri ilan etmiştir. Böylece Gümrü Antlaşması ile Ermenilerin, "Büyük Ermenistan" hayali de suya düşmüştür (Özçelik, 2005: 59).

Gümrü Antlaşması'ndan sonra Doğu'da bazı gelimeler yaşanmış ve Rus Kızıl Ordu'su bölgeye ilerlemiş bağımsız durumdaki Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan Cumhuriyetlerini, Sovyetlere bağlamıştır. Erivan'da Gümrü Antlaşması'nı imzalayan Taşnak hükûmeti görevden uzaklaştırılmış böylece Gümrü Antlaşması onaylanamamış ve yürürlüğe girememiştir. Gümrü Antlaşması yürürlüğe girmese bile TBMM'nin bir yabancı devletle imzaladığı ilk resmi antlaşma olması bakımından önem arz etmektedir ki ileride imzalanacak Moskova ve Kars Antlaşmaları Gümrü Antlaşması'nın yerini almıştır (Sarıhan, 1993: 309). Gümrü Antlaşması ile Oltu, Sarıkamış ve 1878 Berlin Antlaşması ile kaybedilen Kars, 42 yıl sonra tekrardan alınmıştır.

16 Mart 1921'de Moskova'da Ruslarla Moskova Antlaşması imzalanmıştır. Buna göre Gümrü Antlaşması ile saptanan sınırlar doğrulanmıştır. Kars, Ardahan Türkiye'de

Batum ise Sovyetlere bağı Gürcistan'a bırakılmıştır. Gümrü Antlaşması'nda Türkiye'nin himayesine bırakılan Nahçıvan'ın Azerbaycan'ın himayesinde özerk bir bölge olması kabul edilmiş fakat bu bölgenin bir başka devlete bırakılmaması şart koşulmuştur. Ermenilerin sonradan burayı ele geçirme ihtimaline karşılık bu madde Moskova Antlaşması'na da geçirilmiştir (Gürün, 1983: 271).

13 Ekim 1921'de Kars'ta Türkiye ile Kafkas cumhuriyetleri arasında Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. Kars Antlaşması da denilen bu antlaşmaya göre Türkiye'nin doğu sınırı Azerbaycan, Gürcistan ve son olarak tekraren Ermenistan tarafından kabul edilmiştir (Gürün, 1983: 273).

Kars Antlaşması'nda da devletler, Nahcivan'ın Azerbaycan'a bağı muhtar bir bölge olduğunu kabul etmiştir. Böylece Türkiye'nin doğu sınırı henüz Lozan Antlaşması imzalanmadan 1920-1921 yıllarında belirlenmiştir.

Doğu'da Ermeni Sorunu bu şekilde kapatılmış fakat güneyde Ermenilerin faaliyetleri henüz sona ermemiştir zira Fransızlar işgal ettikleri bu coğrafyaya 100.000 kadar Ermeni yerleştirmişlerdir (Hatipoğlu, 2001: 46).

Fransa'nın işgalde başarılı olamayacağını anlaması üzerine TBMM Hükûmeti ile Fransa arasında anlaşma sağlanmış ve 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Fransızların bu bölgeden çekilmesi ile Ermenilerin hayallerini kurdukları Kilikya Ermeni Devleti de daha kurulmadan tarihe gömülmüştür. Buradaki Ermenilerin büyük kısmı da Kıbrıs ve Suriye'ye göç etmiştir (Hatipoğlu, 2001: 122).

2.4.6.2. Lozan Barış Antlaşması ve Türk-Ermeni İlişkileri

Mondros Ateşkes Mütarekesi ve Sevr Antlaşması ile amaçlarına ulaşamayan Ermeniler için son bir ümit TBMM Hükûmeti ile İtilaf devletleri arasında yapılan Lozan görüşmeleri olmuştur. Ermenilerin Lozan'a yolladığı heyet Aharonyan, Alexander Hadisyan, Deredunkyanyan ve Leon Paşalyan'dan oluşmuştur. Ermenilerin yaptığı tüm girişim ve propagandalara rağmen Türk heyetinin kararlı tutumu karşısında Lozan'dan da istediklerini alamadan ayrılmışlardır.

İsmet Paşa TBMM Hükûmeti'nin temsilcisi olarak Lozan'a giderken TBMM tarafından kendisine 14 maddelik bir talimat verilmiş ve her sayfasına hükûmet üyeleri imza atmıştır. Verilen bu genel talimatın ilk maddesi şu şekildedir: "*1- Şark Hududu: Ermeni Yurdu mevzu-u bahs olamaz. Olursa inkıta-ı müzakereyi mucib olur.*" (Gürün, 1983: 299). Böylece TBMM Hükûmeti, İsmet Paşa'ya, konferansta Ermeni yurdunun

konuşulmasının dahi önlenmesini, eğer bu konu açılırsa ve bu konuyla ilgili dayatmalar gündeme gelirse müzakerelerin kesilmesini emretmiştir. Açık bir şekilde verilen bu talimatta İsmet Paşa müzakereleri kesme konusunda yetkili kılınmıştır.

Lozan'da azınlıklarla ilgili görüşmelerin ilki Lord Curzon başkanlığında 12 Aralık 1922'de yapılmıştır. Curzon konuşmasında Anadolu'da sadece Ermenilerin değil Yahudi, Nasturi ve Keldanilerin de büyük sıkıntılar çektiğini ifade ettikten sonra Anadolu'da bir Ermeni yurdu, "*National Home for the Armenian*", kurulması gerektiğini ifade etmiştir (Meray S. L., 1993: 181-185). Bunun üzerine söz alan İsmet Paşa Ermenilerin Osmanlı Devleti içerisindeki rahat durumlarını anlatmış, yabancıların kışkırtması ile Ermenilerin kendilerine verilen hak ve hürriyetleri kötüye kullandıklarını ifade etmiştir. Sonrasında söz alan Lord Curzon Türk heyetine karşı olan tutumunu sertleştirmiş ve konferansın mevcut tutanaklarını kamuoyuna açıklanması halinde kamuoyunda Türklere karşı büyük tepkilerin olacağını söyleyerek Türk heyetini tehdit etmiştir (Meray S. L., 1993: 201).

İsmet Paşa'nın Lozan'dan gönderdiği telgraflardan anlaşılacağı üzere, "Ermeni Yurdu" söz konusu edildiğinde Türk delegelerinden Rıza Nur toplantıyı terk etmiştir. Türk heyetinin bu kararlı tutumu sayesinde başta Curzon olmak üzere Avrupalı delegeler Türklerin bu konudaki sert tutumunu da görmüş ve Türklere baskı yapmaktan vazgeçmiştir. Böylece Lozan'da da Ermeni meselesi kapanmış ve başka ülkelerde Türklere verilen haklar kadar Türkiye'deki azınlıklara da haklar verilmesi kararlaştırılmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, 13 Ağustos 1923'te meclisin açılış konuşmasında Ermeniler ile ilgili şunları söylemiştir: "*Efendiler, şarkta Trabzon'u, cenupta Adana'yı ihtiva edecek büyük Ermenistan'dan eser kalmamıştır. Ermeniler tabii olan hudutları dahilinde bırakılmıştır. 93 S-seferinde Türk vatanından cebren ayrılan Elviye-i selâse tekrar sancağımız altına alınmıştır.*" (Şimşir, 2005: 188).

Lozan Barış Antlaşması ile Ermenilerin Anadolu üzerindeki tüm amaçları kâğıt üzerinde sona erdirilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti kendi iç politikasında atacağı adımlar üzerinde yoğunlaşma fırsatı bulmuştur. Fakat çok büyük bir dönüşüm gerçekleştiren Türkiye Cumhuriyeti, Ermeni sorununu bu dönemde unutmuş, Gümrü, Kars ve Lozan Antlaşması'ndaki ilgili maddelere de güvenerek bu sorunun kapandığını zannetmiştir (Şimşir, 2005: 190).

Tüm etnik guruplar gibi Ermenilerle de zaman içerisinde dostlukların kurulacağı düşünülmüştür. Yine cumhuriyet yönetimi, parçalanmış Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde kurulan yeni milli devletlerle iyi geçinme politikası gütmüştür. Bu şekilde barışçı

bir politikanın güdülmesi ve Ermeni sorununun unutulma nedenlerinden biri de şüphesiz rejim muhaliflerinin bu konuları kullanarak yeni ve genç cumhuriyeti yıpratma tehlikesini önlemektir.

Ermeni sorunu ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk karşılaşması Franz Werfel'in, "Musa Dağ'da Kırk Gün" adlı romanı 1933 yılında yayımlaması ile olmuştur. Romanda Antakya'daki Ermenilerin Türklere karşı direnişi anlatılmış ve Ermeni propagandası yapılmıştır. Romana tepkiler ise ilk olarak Türk aydınlarından gelmiştir. Falih Rıfkı Atay, Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde bu konuyu sık sık dile getirmiş ve Türk kamuoyunun dikkatini çekmiştir (Gürün, 1983: 301).

Batılı devletler de bu dönemde Avrupa'da kendilerince daha önemli konularla ilgilenmişler ve dış politikalarında Ermeni sorununu kullanmamışlardır. Sovyetler Birliği de Çarlık rejiminin uğraştığı bu konuyu tekrardan açıp Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerini bozmak istememiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi bölgesinde ve komşularıyla barış içinde geçinme politikasına karşılık Ermenistan'da göreve gelen hükûmetler bu "eski yara"yı devamlı surette kaşıyarak canlı tutmaya çalışmışlardır. Özellikle Taşnak hükûmetleri Batılı devletlerle ilişkiler kurmuş ve yoğun bir propaganda faaliyeti yürütmüştür. Bunun yanında çeşitli bildiriler dağıtmış ve bugün bile tartışma konusu olan Ermeni sorununu canlandırmışlardır (Şimşir, 2005: 225).

1920'lerde Ermeni milleti, tüm dünyaya yayılmış ve değişik ülke ve rejimlerde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu yayılıştan dolayı Ermenicenin yanında, konuştukları dil de çeşitlenmiştir. Sovyetlerin Ermenistan'ı kendi hâkimiyetine alması üzerine Rusya'daki Ermeniler de iki bölüme ayrılmıştır. Bir grup Sovyetler Birliği ile işbirliği yaparak büyük Ermenistan'ı kurabileceklerine inanırken diğer grubu oluşturan Taşnaklar ise Sovyetler Birliği'ni işgalci olarak addetmiştir. Fakat bu kadar ayrılmaya rağmen Ermenilerin hemfikir olduğu konu Türk düşmanlığı olmuştur (Şimşir, 2005: 226).

Sovyetler Birliği'nde Stalin'in başa geçmesi üzerine politika değişikliği olmuş ve Ermeniler yeniden önemli bir müttefik olarak görülmüştür. Bu çerçevede Stalin muhalif Ermenilerle barışma yolunu seçmiştir. Yine tüm dünyaya yayılmış Ermenilerle dost geçinmek onları yanına çekmek Stalin için önemli bir politika aracı olarak görülmüştür. Bu çerçevede 1920'lerde Ermeniler, Ermenistan'a çağırılmıştır. Bu çağrı sonucunda 28.000 Ermeni Sovyet Ermenistan'ına göç etmiştir (Gürün, 1983: 302).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarda Türkiye'nin en büyük destekçisi olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği İkinci Dünya Savaşı sırasında politikasını

tamamen değiştirmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük karşıtlarından olmuştur. Bu politika değişikliğinde Türkiye ile İngiltere, Fransa yakınlaşması etkili olmuştur. Stalin Türkiye'ye karşı Ermeni ve Gürcüleri kullanmıştır (Canaşia ve Berdzenişvili , 1987: 35).

Türkiye her türlü baskılara rağmen İkinci Dünya Savaşı'nın tarafı olmamış ve savaşa dâhil olmamıştır. Bunda Türkiye'nin maddi ve yasal isteklerinin karşılanmaması yanında Moskova yönetiminden de çekinmesi etkili olmuştur. Sovyetler Birliği de Türkiye'ye verilecek silahların Almanya'ya karşı değil de Moskova'ya karşı kullanılmasından çekinmiştir (Esmer, vd., 1968: 158).

Türkiye'nin savaşa sokulma çalışmaları ve daha doğru bir tabirle baskıları Kahire Konferansı'nda daha da artmış ve Avrupalılar, Türkiye'nin savaşa girmemesi halinde savaş sonrası "saygın bir konum" elde edemeyeceğini ifade etmişlerdir (Kurat, 1983: 296).

Baskılar karşısında daha da direnemeyen Türkiye Cumhuriyeti olası bir Moskova baskısını da düşünerek şubat 1945'te savaşa girmiştir. Savaş sonrasında SSCB, daha önce 1925 yılında imzalanan Türk-Rus Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması'nı bozmuş ve yeni bir antlaşma yapılması için iki koşul ne srmştir. Buna göre Boğazların statüsü yeniden ele alınmalı ve diğer bir şart ise konuyla alakalı olarak eski Ermeni toprağı olarak addedilen Kars ve Ardahan'ın Sovyetler Birliği'ne iade edilmesi talep edilmiştir. Bunun yanında Sovyet Hkmeti 1938'den beri boş olan Eçmiyazin Katogigos'luğuna atama yapılmasına izin vermiş ve bu kilise aracılığıyla amaçlarına ulaşmayı dşnmştir. Bu çerevde Başpiskopos Çrekiyan Katagigos seçilmiş sonrasında o da Kars ve Ardahan'ın Sovyet Ermenistan'ına dahil edilme çalışmalarına başlamıştır (Seydi, 2003: 102-103).

Başta Amerika olmak üzere dünyanın birçok yerindeki Ermeniler Sovyet Ermenistan'ına dönmeleri için teşvik edilmiş ve bu çerevde Ermeni parti ve grupları da çalışmalar yapmıştır. Bunun yanında Ermeni Ulusal Komitesi Osmanlı Devleti zamanında katledilen 1,5 milyon Ermeni'nin yerine başka ülkelerdeki Ermenilerin anavatanlarına dönmeleri istenmiş ve hatta ABD Başkanı Truman'a gönderdikleri mektupta uğradıkları zarar karşısında Türkiye'den tazminat talep etmişlerdir (Seydi, 2003: 103). Aynı istek ise 1946'da Lübnan Ermeni Komitesi tarafından dile getirilmiş ve Hatay dahil Suriye ve Lübnan'ın Ermeni kayıplarına karşılıık Sovyetler Birliği'ne bağlanmasını talep etmiştir (Gazigiray, 1982: 588). 22 şubat 1946'da Ermeni asıllı bir profesör Sovyet Akademisi'nde verdiği derste Van, Bitlis ve Erzurum'un eski Ermeni toprakları olduğunu iddia etmiştir (Soysal, 1997: 21).

Sovyetler Birliği'nin "Anavatana Dönüş" projesi beklenen desteği görmekle birlikte uygulamada başarılı olamamış ve Ermeniler de Sovyetler tarafından kullanılmıştır.

Sovyetler Birliği bu proje ile Türkiye'yi Sovyet uydusu haline getirmek istemiş ve Ermeni ve Gürcüleri kullanmıştır. Bunun yanında Türkiye'den toprak kopararak Batı bloğuna karşı Türkiye'nin doğusunda güçlü bir s elde etmek istemiştir. Yine bu proje ile İngiltere'nin etkisi kırılarak Ortadoğu petrollerine yaklaşılmasına, Türkiye'nin Batı bloğundan koparılması, Ermenistan'daki ve diasporadaki Ermenilerin daha sıkı bağlar ile Moskova'ya bağlanmasına çalışılmıştır. Fakat bu projede Türkiye ile ilgili olan amaçlara ulaşılamamıştır. Sovyetler Birliği Ermeniler ile ilgili olan amaçlarını bu tarihten sonra saklı tutmuş ve gizli servisler eliyle Türkiye aleyhinde çalışmalarını sürdürmüştür (Ural, 1998: 288).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye NATO'ya ye olmuş ve Ermeni konusunun kapandığını düşünmüştür. Stalin'den sonra Sovyetler Birliği hızla sanayileşmiş ve modernleşmiştir. Bu sanayileşme Ermenileri daha milliyetçi hale getirmiştir. Özellikle Ermeni aydınlar arasında kıpırdanmaya başlayan Ermeni milliyetçiliğinin en önemli merkezilerinden biri Erivan Devlet niversitesi olmuştur (Laçiner, 2005: 45).

Öte yandan Sovyetler Birliği'nin içerisindeki cumhuriyetlerde en homojen olanının Ermenistan olması yeni dönem Ermeni milliyetçiliğinin krklenmesinin bir başka nedeni olmuştur. 1970'lerin sonuna gelindiğinde Ermenistan'ın nüfusu içerisinde Ermenilerin oranı neredeyse %90'ı bulmuştur. Aynı dönemde Kazakistan'da Kazakların oranı %50'lerin altına düşmüştür. Bu homojenlik içerisinde Ermeniler Rusçanın yanında mutlaka anadilleri olan Ermeniceyi de öğrenmiş ve hayatlarının her alanında kullanmışlardır. Böylece Ermeniler tarihle olan bağlarını hep sıkı tutmuşlardır. 1960'larda canlanan milliyetçilik bu halk zemini üzerinde hayat bulmuştur (Laçiner, 2005: 47).

Türkiye sınırları dışında Ermeni propagandası, Ermeni milliyetçiliği ve Türk düşmanlığı hızla artarken Türkiye'nin içerisindeki Ermeniler devlete olan bağlılıklarını sürdürmüşler ve bunu metropolit aracılığıyla belirtmişlerdir. Kadıköy Metropolit Tomas, şükrü Saraçoğlu'na, "*Mensubu bulunduğum dinin gereği edebi şefimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün manevi huzurunda kutsal ruhunu zikredip, Milli şefimiz Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün ve o'nun kıymetli mesai arkadaşı yüksek Başbakanımız sizlerin millet ve memleket için hayırlı olan varlığımız daim olmasını Tanrı'dan dilemek vecibesini yerine getirmiş buldum*" diyerek sadakatlerini ifade etmiştir (Türkdoğan, 2006: 227).

1965 yılı Ermeni meselesinde önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Yukarıda bahsedilen zemin üzerine kurulan Ermeni milliyetçiliği 1915 olaylarının 50. yılında çeşitli gösteriler ve propagandalar ile dünya kamuoyuna en yoğun Şekilde servis

edilmiştir (Yinanç, 2001: 267). Türkiye ise bu olayları, komünist hareketlerin devamı olarak yorumlamış ve ileride daha büyük bir tehdit olabileceğini hesap edememiştir.

1965'te olaylar ilk olarak Erivan'da başlamış ve bir anma şeklinde başlayan 24 Nisan gününün akşamında olaylar kontrolden çıkmıştır. Olayların odak noktası ise Türkiye ve Türkiye düşmanlığı olmuştur. Göstericiler Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'ni kastederek "Bizim topraklarımız!" diye sloganlar atmıştır. Bu tarihten sonra her yıl yapılan geleneksel bir törene dönüşen bu gösteriler Ermeni Hükûmetleri ve SSCB de desteklemiştir (Laçiner, 2005: 48).

1965 yılında gösteri ve olaylar sadece Sovyet Ermenistan'ında değil dünyanın birçok yerinde düzenlenmiştir. Dünya çapında bir kampanya başlatılmıştır. Bu kampanya çalışmalarında Sovyet Ermenistan'ı ile birlikte Lübnan, Kıbrıs/Yunanistan ve Habeşistan da katılmıştır. Sonrasında bu gösteriler dünyanın birçok yerinde olmuş ve Türkiye bu gösterilere seyirci kalmıştır (Laçiner, 2005: 53).

1973'e kadar olan zaman diliminde Ermeniler, bildiri yayımlama, siyasi baskılar yapma, anıtlar açma, basın-yayın yoluyla propaganda faaliyetleri içerisinde olma gibi her türlü yolu denemiş amaçlarına ulaşamamışlardır. Artık Ermeniler için daha fazla ses getirici eylemler yapma vakti gelmiştir. Ermenilere göre artık sarılacak tek şey silah olacaktır.

BÖLÜM 3

3. TÜRK DİPLOMATLARININ SALDIRILARA UĞRAMALARI (1973-1994)

3.1. 1973

3.1.1. Mehmet Baydar ve Bahadır Demir

1970 yılında Los Angeles Başkonsolosluğuna atanan Mehmet Baydar⁴ ve 1971 yılında Başkonsolos Yardımcısı olarak Los Angeles'e gönderilen Bahadır Demir⁵, Ermenilerin öldürdüğü ilk diplomatlardır. 1972 yılında yaşlı bir Amerikan vatandaşı kendisinin İran asıllı olduğunu ileri sürerek Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosluğuna başvurmuş ve kendisini gizlemek amacıyla adının da Gourg Yanikî olduğunu ifade etmiştir. Elinde, Osmanlı Devleti Dönemi'ne ait bir tablo ve imzalı banknot olduğunu ve bunları Türkiye Cumhuriyeti'ne bağışlamak istediğini bildirmiştir. Bu sırada Başkonsolosluk görevini yürüten Mehmet Baydar dışişleri bakanlığına bir yazı yazarak, gerçek adı sonradan ortaya çıkan Mıgırdıç Yanıkyan'ın iddia ettiği üzere II. Abdülhamit zamanında saraydan kaçırılmış olan ve İtalyan ressam G. Fureli'ye ait bir resmin bununla birlikte bir banknotun İran asıllı bir Amerikan vatandaşının Türkiye'ye hediye etmek istediğini ifade etmiştir. Baydar gönderdiği yazıya ilişik olarak bahsi geçen resim ve banknotun fotoğrafını da yollamış ve Dışişlerinden talimat istemiştir. Kültür ve sanat alanıyla ilgili olmasından dolayı dışişleri bakanlığı yazıyı, devlet bakanlığı kültür işlerine yönlendirmiştir. Başbakanlık kültür müsteşarlığı da dönemin Devlet Bakanı İsmail Arar'ın imzası ile "*Yanikî'nin söz konusu tabloyu ve banknotu Hükûmetimize bağışlamak istemesi bakanlığımızca memnunlukla karşılamıştır.*" diyerek bu bağışların kabulü konusunda olumlu bir geri dönüş yapmıştır (Mutlu ve Bozkurt, 2007).

Bununla birlikte daha öncesinden, bölgede yaşayan Ermeniler Türklere karşı kıskırtılmakla birlikte çeşitli taşkınlıklarda bulunmuştur. Bu taşkınlıklar bazen şiddet olaylarına dönüşmüş ve 24 Nisan 1972'de Los Angeles Başkonsolosluğu binasına saldırılar düzenlenmiştir. Bütün bunlara rağmen Yanıkyan'dan kimse şüphelenmemiştir.

⁴ 1924'te Üsküdar'da doğmuştur. 27 Ocak 1950'de Dışişleri Bakanlığı'nın kadrosuna Üçüncü Kâtip olarak dahil olmuştur. Kuzey Atlantik Paktı Antlaşması (NATO) çerçevesinde Türkiye Daimi Deleğeliğinde bulunan Mehmet Baydar, 1960'ta Washington Büyükelçiliğine Başkâtip olarak atanmıştır. 22 yıllık diplomatlık süresinde son görev yeri ise T.C.nin Los Angeles Başkonsolosluğu olmuştur. 27 Ocak 1973'te, 49 yaşında bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir (Şimşir B. N., 2000: 82).

⁵ 9 Mart 1942'de İstanbul'da doğmuştur. 1966'da Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyasi(Diplomasi) şubesinden mezun olmuş 1967'de Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başlamıştır. İlk görev yeri olan Los Angeles'ta Muavin Konsolosluk görevini ifa ederken 27 Ocak 1973'te 30 yaşında bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir (Şimşir B. N., 2000: 82).

Başkonsolos Mehmet Baydar, Yanıkyan'a 13 Aralık 1972'de bahsi geçen eserlerin teslim edilme teklifinden duyduğu memnuniyeti ifade etmiş ve bu eserlerin ne zaman ve ne yolla yapılabileceğini sormuştur. Bunun üzerine yapılan telefon görüşmeleri sonucunda randevu yeri ve zamanı, Santa Barbara'daki Biltmore Oteli 27 Ocak 1973, saat 12.00 olarak saptanmıştır (Şimşir B. N., 2000: 83).

Kurban Bayramı tatilinden de yararlanarak Baydar yardımcısı Demir ile birlikte Biltmore Oteline gitmiş ve Yanıkyan ile görüşmüştür. Yanıkyan yanında bulundurduğu silahla iki diplomatı vurmuş, Baydar olay yerinde Demir ise kaldırıldığı hastanede ölmüştür. Büyükelçi Melih Esenbel'in Ankara'ya verdiği bilgiye göre Türk diplomatları öldüren kişinin Gourgen Mıgırdıç Yanıkyan olduğu, Yanıkyan'ın 26 yıl önce Türkiye'den Amerika'ya geldiği ve 77 yaşında olduğu ifade edilmiştir. Amerikan Büyükelçiliği ve FBI görevlilerinin verdiği bilgiye göre de katilin Tebriz doğumlu olduğu, suikastı önceden planladığı ve bunun için otelden oda kiraladığı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında kendisinin bazı tarih ve felsefe kitaplarının olduğu, önceleri maddi durumunun iyi olmasına rağmen karısının rahatsızlığı nedeniyle harcamalarının artıp maddi sıkıntılar yaşadığı da ifade edilmiştir. ABD yetkilileri, en can alıcı nokta olarak da katilin eylemini "1915 olaylarının intikamını almak" için yaptığını rapor etmişlerdir (Şimşir B. N., 2000: 85).

Yanıkyan'ın gerçekleştirdiği eylem tüm Türkiye'de infial yaratmış ve devletim tim kademeleri olayın tam anlamıyla açığa çıkarılması için seferber olmuştur. Yine devletin üst kademedeki görevlileri ve yabancı devlet adamları başsağlığı mesajları yayımlamışlardır. Dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başbakan Ferit Melen, Kıbrıs Türk liderleri Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş, İran Dışişleri Bakanı Abbas Ali Khalatbary, Ankara'daki Federal Almanya Büyükelçisi G. A. Sonnenhal ilk etapta Dışişleri Bakanı Halûk Bayülken'e bir başsağlığı mesajı yollamışlardır (Şimşir B. N., 2000: 87-88).

Dışişleri Bakanı Bayülken, 29 Ocak 1973'te TBMM'ye olayla ilgili bilgi vermiş ve olayın daha iyi anlaşılması ve gerekli olan şeylerin yapılması için Washington Büyükelçiliği Müsteşarı Ekrem Güvendiren'in Los Angeles'a gönderildiğini ifade etmiştir.

ABD Başkanı Richard Nixon da Cumhurbaşkanı Sunay'a başsağlığı mesajı yollamış ve duyduğu derin üzüntüleri ifade etmiştir. Başsağlığı mesajı yollayanların arasında Kaliforniya Üniversitesi'nde profesör olan ve Türk Tarihi derslerine giren ünlü Stanford J. Shaw da bulunmaktadır. Shaw mesajında dikkat çekici bir hususla, "...*Türk tarihi üzerine benim kendi derslerim de Ermeniler tarafından sık sık kesintiye uğratılmış ve*

engellenmiştir.” (Şimşir B. N., 2000: 96) diyerek ABD’deki Ermenilerin faaliyetlerine dikkat çekmiştir.

Dışişleri Bakanı Bayülken 28 Ocak 1973’te ABD Büyükelçisi William Handley’e öldürülen Türk diplomatlarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin öldürülen ilk diplomatları olduklarını belirtmiş, Ermenilerin gösterileri konusunda daha önceki uyarılarının dikkate alınmadığını ifade etmiştir.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, ABD Dışişleri Bakanlığı’na bir nota vermiş ve “*Olay hakkındaki gerekli tahkikatın en kısa zamanda yaptırılarak Büyükelçiliğe tafsilatıyla bildirilmesi, Failin ve varsa suç ortaklarının layık oldukları şekilde tecziyelerinin sağlanması, ABD’deki Türk temsilciliklerinin ileride bu gibi terörizm hareketlerine maruz kalmamaları için gerekli bütün tedbirlerin alınması*” (Şimşir B. N., 2000: 98) noktasında ricada bulunmuştur.

Öte yandan Türkiye Ermeni Kilisesi Patriği Şnork Kalustyan, ABD’de gerçekleşen olayı kınayarak Eçmiyazin’de bulunan ve tüm Ermenilerin dini lideri olan Ermeni Kalolikosu I. Vazken’in taziye telgrafını sunmuştur.

Santa Barbara savcısı, tutuklanan Yanıkyan için katil olduğu yönünde bir dava talebinde bulundu. Yanıkyan 13 Şubat 1973’te ABD mahkemesince dinlendi. Savcılığın sunduğu deliller yeterli görülerek Yanıkyan ve dosyası Kaliforniya Eyaleti Yüksek Mahkemesi’ne havale edildi.

Yanıkyan davasına bakan savcı yardımcısı, Yanıkyan’ın Ermeni meselesi ile ilgili yazmış olduğu ve cinayetten bir gün önce ABD basınına yolladığı yazıyı okumuş, olayı daha iyi ortaya çıkarabilmek için bu konuyla ilgili yeni okumalar yapmak istemiş ve Türk Büyükelçiliğine başvurmuştur. Savcı yardımcısı bu konuyla ilgili varsa İngilizce yazılmış eserleri incelemek üzere kendisine yollanmasını rica etmiştir. Washington Büyükelçisi, Ankara’ya durumu izah etmiş ve varsa ilgili malzemeleri talep etmiştir. Ermenilerin yalan yanlış bilgilerle İngilizce kaleme aldıkları onlarca kitap veya broşür olmasına rağmen Türkiye’nin bu konuyla ilgili hazırlamış olduğu bir çalışmanın olmadığı bu talep üzerine ancak ortaya çıkmıştır. Üniversiteler, Enstitüler başta olmak üzere Sivil Toplum Kuruluşları dahi olaya ilgi duymamış ve herhangi bir çalışma yapmamıştır. Arama çalışmaları sonucu sadece Büyükelçi Taha Carım’ın İngilizce ve Fransızca basılan, “Gerçek Nerededir? adlı konferans metni bulunmuş ve ABD’ye gönderilmiştir (Lütem, Olaylar Yorumlar, 2002).

Duruşmalarda Mıgırdıç Yanıkyan'ı Vasken Manasyan adlı Ermeni asıllı bir avukat ile Santa Barbara Barosundan James T. Lindsay temsil etmiştir. Santa Barbara Savcısı Yanıkyan'ı cinayeti, kasten ve planlayarak işlemek iddiasıyla suçlamış ve Yanıkyan'ı “soğukkanlı bir katil” olarak tanımlamıştır. Mahkemede, tanıklar dinlenmiş ve sonrasında Yanıkyan'ın avukatı Lindsay söz almıştır. Lindsay, Yanıkyan'ı bir kahraman gibi göstermeye çalışmış ve eylemini 1915 olayları nedeniyle gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Yine aynı avukat Mıgırdıç Yanıkyan'ın 1915'te Türklere karşı oluşturulan, başında Antranik adlı bir Ermeni generalin olduğu, Ermeni gönüllü ordusunun içinde bulunduğunu ve Van'a kadar ilerlediklerini söylemiştir. 20 Temmuz 1973'te karar açıklanmış ve Mıgırdıç Yanıkyan “birinci derece katil” sıfatıyla cezalandırılmıştır. Yanıkyan, Kaliforniya'da idam cezası olmadığı için müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır. Amerika'daki New York Times ve Washington Post gazeteleri davaya ve davanın yankılarına geniş bir şekilde yer vermiş ve Yanıkyan'ın “atalarının intikamı” ile eylemini gerçekleştirdiğini yazmışlardır (Şimşir B. N., 2000: 107).

ABD'deki bu olayın arkasından tüm dünyanın gündemine oturan katil Mıgırdıç Yanıkyan hakkında hem Amerikan istihbaratı hem de Türk istihbaratı detaylı araştırmalar yapmış ve Şubat 1973'te Yanıkyan hakkındaki bilgiler Dışişleri Bakanlığı'na iletilmiştir. Buna göre Yanıkyan 1896'da Rus işgalindeki Kars'ta doğmuş ve Rusya'da eğitim görmüştür. Yanıkyan'ın doğduğu dönem, çalışmanın ikinci bölümünde ele alındığı üzere Anadolu'da Ermeni komitecilerin çıkardığı isyanların yoğunlaştığı yıllardır. Yanıkyan, Antranik gibi Türklere karşı çetecilik faaliyetleri içerisinde olan Ermeni komitecileri “kahraman” olarak tanımıştır. Kendisi de gençliğinde bu çete faaliyetlerine katılmış ve Van'ı işgal edenler arasında bulunmuştur. 1924 yılına kadar Rusya'da kalan Yanıkyan, Rusya'nın içerisindeki büyük değişime de şahitlik etmiştir. II. Dünya Savaşı'na kadar İran'da kalan Yanıkyan 1956 yılında Amerika vatandaşlığına kabul edilmiştir. Amerika'da tarih ve felsefe konuların kitaplar çıkartan Yanıkyan İngilizcesinin zayıflığından dolayı yazılarını, Helen Ricky adlı bir kadına yazdırmıştır. Karısının hastalığına harcadığı servetinin ve yaşadığı moral çöküntünün etkisiyle “paranoyak” teşhisi konulan Yanıkyan, planladığı eylem ile Türklere karşı yeni bir savaş başlatmaya karar vermiştir (Şimşir B. N., 2000: 108).

Yanıkyan 10 yıla yakın cezasını çekmiş, 1983'te serbest bırakılmış ve kısa zaman sonra da ölmüştür. Fakat bu olay Türk Diplomatlarına karşı Ermeni etnik terörünü körüklemiş ve 1983'e kadar suikastların ardı arkası kesilmemiştir. Ermeni teröristlere

örnek olan Yanıkyan, olaydan bir gün önce gazetelere gönderdiği yazısında “*Her taraftaki Ermeniler bu taktiği, yeni tipteki savaş taktiğini izlemelidir. Şimdi ben, ilk adımı atmak için yazımı noktalıyorum. Belki benim bu eylemim birçok kimsenin uyuyan vicdanını uyandırmada daha etkili olur.*” (Şimşir B. N., 2000: 117) demiş ve kendisinden sonra gelecek Ermeni teröristlere adeta yol ve yöntem göstermiştir. Eski Taşnak komitecisi olan Mıgırdıç Yanıkyan, Türk diplomatlarına karşı saldırıların fitilini yakmış ve en azından Türkiye tarafından unutulmaya yüz tutmuş Ermeni etnik terörünü kamçulamıştır.

3.2. 1975

3.2.1. Dâniş Tunalıgil

Türkiye Cumhuriyeti'nin, teröre kurban verdiği ilk Büyükelçisi Dâniş Tunalıgil⁶ şehit olduğu bu görevine 1973'te atanmıştır. Üç silahlı kişi Viyana Büyükelçiliğini gündüz saatlerinde basarak Tunalıgil'i görevi başında şehit etmiştir. Büyükelçilik İkinci Müsteşarı Ülkü Başsoy'un Ankara'ya çektiği telgrafa göre olay 22 Ekim Çarşamba günü gündüz 12.00'ye doğru gerçekleşmiştir. Tunalıgil'den başka ölen ya da yaralanan olmamıştır. Olaydan sonra Maslahatgüzarlık payesi alan Ülkü Başsoy, Ankara'ya yeni bir telgraf çekmiş ve olayın sorumluluğunu New York'taki bir Ermeni gizil teşkilatının üzerine aldığını ifade etmiştir (Şimşir B. N., 2000: 122).

Dört katlı bir yapı olan Viyana Büyükelçilik binası hem idari işlerin yürütüldüğü yer hem de Büyükelçinin ikametgâhıdır. Viyana Büyükelçiliği görgü tanıklarının ifadesine göre saldırganlar otomatik silahlarla elçilik binasına girmiş ve çalışanları rehin almıştır. Büyükelçinin odasına giren saldırganlar üç el ateş ederek Tunalıgil'i şehit etmiştir.

Olaydan sonra Avusturya Cumhurbaşkanı Rudolf Kirschlaeger başta olmak üzere Başbakan, Dışişleri Bakanı, Milli Savunma Bakanı ve Avusturya hükûmetinin diğer üyeleri Viyana Büyükelçiliğine gelerek Tunalıgil'in eşine taziyelerini iletmişlerdir. Avusturya Cumhurbaşkanı Rudolf Kirschlaeger cenazenin Türkiye'ye yollanacağı sırada

---

⁶ 1915 yılında Ankara'da doğmuş, Galatasaray Lisesi ve İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1939'da Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlayıp devam ettiği dönemde Dışişleri Bakanlığı'na giren Dâniş Tunalıgil 1942'de Milano Başkonsolosluğu'nda Muavin Konsolos olmuştur. Buradaki görevi sırasında “Faşist” İtalya'yı ve onun lideri Mussolini'nin çalışmalarına tanıklık etmiştir. 1944'te Bern Büyükelçiliği İkinci Kâtipliğine atanmıştır. 1953'te Moskova Büyükelçiliği Müsteşarlığına atanan Tunalıgil, 1957'de Ankara'ya dönmüş ve önce Dışişleri Bakanlığı Birinci Daire Umum Müdürlüğüne sonra da Kâtibî Umumi İdari İşler Muavini olmuştur. Başarılarıyla yükselişine devam eden Tunalıgil, 45 yaşında Amman Büyükelçiliğine atanmıştır. Sonra sırasıyla Belgrad, Lahey ve son olarak şehit olduğu Viyana Büyükelçiliğine atanmıştır. 22 Ekim 1975'te Büyükelçiliği basan Ermeni teröristlerce şehit edilmiştir (Dolapçı, 2015).

havaalanında bulunmakla birlikte Tunalıgil'e Avusturya'nın en önemli ve en büyük nişanı olan "Grosses Goldenes Ehrenzeichen" nişanını da vermiştir (Şimşir B. N., 2000: 123).

Tunalıgil'in öldürülmesiyle ilgili 13 kişi yakalanmış fakat bunlar daha sonra serbest bırakılmıştır. Bunlardan 10'u Yugoslav, 2'si Romen 1'i Macar uyrukludur. Yakalanan şahıslar Büyükelçi çalışanlarına gösterilmiş ve fikir birliği ile serbest bırakılmışlardır. Sonrasında ise 3 Yunan vatandaşı üzerinde durulmuş fakat olayın faileri olmadıkları anlaşılmıştır. Avusturya polisi Tunalıgil'in katillerinin, 24 Ekim 1975'te Paris'te öldürülen İsmail Erez'in katilleri ile aynı olabileceğinin üzerinde durmuş ve çalışmalarını bu yönde genişletmiştir. Yine katillerin kullandıkları silah, mermi, pardösü, çanta gibi eşyaların yapım yeri Almanya olduğundan tahkikatın yönü Almanya'ya çevrilmiştir. Viyana İnterpol Dairesi Başkanı Ernst Erben, katilleri Avusturya'da aramanın anlamsız olduğunu fakat başka ülke polisleriyle de çalışmalarının sürdürdüklerini ifade etmiştir (Şimşir B. N., 2000: 124).

Türkiye ise olayın faillerinin bulunması için girişimlerine devam etmiş ve İstihbarat Daire Başkanı Mustafa Yiğit başkanlığında bir heyeti Viyana'ya göndermiştir. Avusturya'nın yaptığı arama çalışmaları çerçevesinde katillerin izine rastlanamamıştır.

15 Ocak 1981'de Viyana Büyükelçiliği'nin Ankara'ya yolladığı ve katillerin bulunamayıp dosyanın kapatıldığını ifade eden telgraf, Tunalıgil suikastı ile ilgili son belge olarak kalmıştır. Avusturya polisi geniş kapsamlı bir tahkikat gerçekleştirmiş olsa da başarılı olamamıştır. Katillerin bulunamamasının bir nedeni de Avusturya makamlarının katilleri yanlış yerde araması olmuştur. Öyle ki tutuklananlar arasında farklı etnik kimlikten kişiler olmasına rağmen Ermeni olmamıştır. O tarihlerde iki bine yakın Ermeni'nin yaşadığı Viyana'da Ermeni kiliselerinin cemaatine Türk düşmanlığı aşıladığı bilindiği halde Avusturya makamları Ermenilerden şüphelenmemiştir.

Tunalıgil'in öldürülmesiyle ilgili, New York'taki Associated Press'e gelen telefonda, gizli bir Ermeni örgütü eylemi üstlenmiştir. 24 Ekim 1975'te Batı Almanya Radyosu (WDR) da cinayetlerin Ermeniler tarafından işlenmiş olacağını ifade eden bir haber geçmiştir. Bunun yanında Alman Bild ve Süddeutsches Zeitung gazeteleri de olayların sorumlularının Ermeniler olduğunu yazmıştır. Madrid Büyükelçisi Zeki Kunalalp, Atina Büyükelçisi Kâmuran Gürün ve Bonn Büyükelçisi Vahit Halefoğlu eylemlerin faillerinin Ermeniler olduğuna dair haber ve ihbarların elçiliklerine geldiklerine dair raporlar vermişlerdir. Bütün bu örneklere rağmen Avusturya makamları Ermeniler üzerinde durmamış ve bu hususun üzerine zamanında gidilmemiştir. Bu ihmalkârlıkta, o zamana kadar ASALA ya da "Ermeni Adalet Komandoları" adının duyulmaması da etkili

olmuştur. Bu konuda kusur sayılacaksa eğer Türkiye'nin de hatası olmuştur zira Avusturya makamlarına Ermeniler hususunu hatırlatan taraf olmamıştır. Avusturya polisinin Yunan vatandaşlarını sorgulaması ve onların üzerinde durması tüm dikkatleri Rumların ve Yunanlıların üzerine çekmiş, diplomatları katledenlerin Rum-Yunan çeteleri olabileceği noktası ön plana çıkmıştır (Şimşir B. N., 2000: 138).

Yunanistan'da çıkan haberlerde, Tunalıgil ve Erez'in öldürülmelerinin tüm sorumluluğunu üstlenen örgütün ASALA olduğunu yazması üzerine Tercüman, "*Rumlar, elçilerimizin öldürülüşünü Ermeni örgütlerinin üzerine yıkmak istiyorlar.*" (Tercüman, 01.04.1976) şeklinde yazarak ısrarla faillerin Ermeniler olabileceği ihtimali önemsenmemiştir.

Tunalıgil'in katilleri başka yerde arandığı için bulunamamış ve dosyası kapanmıştır. Ayrıca bu olay, Türkiye'nin yakın tarihindeki Ermeni etnik terörünü ve olaylarını daha üzerinden yüz yıl geçmeden unuttuğunu, ihmal ettiğini göstermiştir. Tunalıgil'in şehit edilmesi Türkiye'yi yeniden Ermeni etnik terörü ile karşı karşıya getirmiştir.

3.2.2. İsmail Erez

22 Ekim 1975'te Viyana Büyükelçisi Tunalıgil'in suikast sonucu yaşamını yitirmesinden sadece iki gün sonra 24 Ekim 1975'te, Türkiye Cumhuriyeti'nin görevi başında şehit edilen ikinci Büyükelçisi Paris Büyükelçisi İsmail Erez⁷ olmuştur. Erez şehit olduğu görevine 1974 yılında atanmıştır. Erez, 24 Ekim 1975 Cuma günü, bir resepsiyondan dönerken Büyükelçiliğe 350-400 metre kadar uzaklıkta bulunan Bir Hakeim Köprüsünde otomobilin yavaşladığı sırada üç dört kişi tarafından saldırıya uğramış ve şehit edilmiştir. Bir Hakeim Köprüsünden büyükelçiliğe dönmek üzere Erez'in içinde bulunduğu araç yavaşlamış ve aracın burada yavaşlayacağı önceden hesap edildiğinden

---

⁷ 28 Eylül 1919'da İstanbul'da doğmuştur. Galatasaray Lisesini bitirmiş, Osmanlı Devleti'nin bürokrat yetiştirmek için 1859'da açtığı Mülkiye Mektebi'ne yani Siyasal Bilgiler Okulu'na 1939'da girmiştir. Eski Dışişleri Bakanları Vahit Halefoğlu, Ümit Halûk Bayülken, Osman Olcay, ODTÜ'nün kurucusu Kemal Kurdaş gibi önemli isimlerle aynı ya da yakın dönemlerde birlikte okumuştur. 1944'te Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başlamıştır. 1947'de Washington Büyükelçiliği Üçüncü Kâtipliğine atanmış sonrasında ise Başkâtipliğe terfi etmiştir. 1952'de Ankara'ya dönmüş 1954'te tekrardan Washington'a atanmıştır. 1959'da Birleşmiş Milletler nezdinde New York'taki, Türkiye Daimi Misyonu Büyükelçilik Müsteşarlığına atanmıştır. 1960'ta merkeze dönen İsmail Erez çeşitli üst kademe müdürlüklerden sonra 1964'te Prag Büyükelçisi olmuştur. 1967'de Beyrut, 1970'de Roma Büyükelçiliği yaptıktan sonra 1972'de Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliğine atanmış ve en sonunda 2 Kasım 1974'te Paris Büyükelçiliği görevine getirilmiştir. Başarılarından dolayı Papalık tarafından "Büyük Greguvar" nişanının "Komandör" rütbesi, İspanya Hükûmeti tarafından da "Isabella Catolica" nişanının "Komandör" rütbesi vermiştir. Evli ve iki kız çocuk babası olan Erez, 24 Ekim 1975'te bir saldırı sonucu 56 yaşında hayatını kaybetmiştir (https://www.yeniakit.com.tr/kimdir/%C4%B0smail_Erez Erişim Tarihi: 20.01.2019).

tam da bu nokta eylem yeri olarak seçilmiştir. Önce şoför Talip Yener'e ateş edilip araç durdurulmuş ardından da başka bir terörist araca yanaşarak beş kurşunla Erez'i şehit etmiştir. Büyükelçiliğin Ankara'ya yolladığı raporda şoför Talip Yener'in üç, İsmail Erez'in ise beş kurşun aldığı yazılmıştır (Arslan, 2017).

Olayın ardından hem dışişleri bakanlığı hem de Paris Büyükelçiliği gerekli yerlerde gerekli tedbirlerin alınması konusunda talimatlar vermiştir. Fransa Protokol Genel Müdürü Yardımcısı Mathiret Paris Büyükelçiliğine gelmiş ve başsağlığı dilemiştir. Bunun yanında Paris'te bulunan Yunanistan, Polonya ve İran Büyükelçileri de Türk elçiliğine gelip taziyelerini iletmiştir.

Fransa Dışişleri Bakanı Sauvagnargue, Türkiye geçici İşgüderi Kâmuran Tüzel'i 24 Ekim günü kabul etmiş ve gerekli tedbirlerin alındığı hususunda teminat vermiştir. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel ve Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil de Erez'in eşi Necla Erez'e taziye mesajları yollamıştır (Şimşir B. N., 2000: 168).

Erez'in katilleri hakkında Washington Büyükelçisi Melih Esenbel, Ankara'ya bir rapor vermiş ve bu raporda New York Times'ta çıkan bir habere istinaden, Lübnan'daki Ajans France Presse bürosuna gelen bir ihbardan bahsetmiş, hem Viyana'daki hem de Paris'teki olayların sorumluluğunu "Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Gizli Ermeni Ordusu/ASALA" adlı bir örgütün üstlendiğini bildirmiştir. Bu meyanda haberler Fransız basınında da çıkmış bunu da Paris Büyükelçiliği Ankara'ya raporlamıştır.

ASALA 26 Ekim 1975'te Beyrut'ta bir de bildiri yayımlamıştır. Bu bildiride, bu şiddet olaylarına yönelmelerinin nedeni olarak "yapıcı" yolların tükenmiş olmasını göstermişler Paris ve Viyana Büyükelçilerini seçmelerinin neden olarak "*...bunların Türk ve Ermeni halkaları ile Türk faşizminin gasp etmiş olduğu diğer azınlıkların ve bunların içinde de Hatay'da bulunan Arap halkına düşmanlıklarından dolayıdır.*" cümlelerini kullanmışlardır (Şimşir B. N., 2000: 171).

Türkiye Cumhuriyeti, Erez'i yurda getirme işlemlerini takip etmesi için Büyükelçi Namık Yolga'yı Paris'e göndermiştir. Paris'te 31 Ekim 1975'te Erez ve Yener için gıyabi cenaze namazı kılınmış ve dualar edilmiştir. Paris'teki İslam Enstitüsü Rektörü Hamza Boubaker, Erez'in nezdinde vuku bulan eylemin tüm Müslümanlara karşı yapıldığını ifade etmiş ve Fransız televizyonlarındaki Ermeni propagandalarına da karşı çıkmıştır.

Paris'te Büyükelçilik önünde yapılan anma ve uğurlama törenine Pakistan Büyükelçisi ve üç yüze yakın vatandaş da katılmıştır. Ardından Erez'in ve Yener'in Türk

bayrağına sarılı tabutları Le Bourget askeri havaalanına götürülmüştür. Törende Fransa Dışişleri Bakanı da hazır bulunmuştur. Yapılan törenin ardından uçak 10.45'te Türkiye'ye gitmek üzere havalanmıştır.

Avusturya'da şehit edilen Tunalıgil ile Paris'te şehit edilen Erez'in Türkiye'ye gönderilmeleri konusunda Avusturya ve Fransa'nın takındığı tutumlar da farklılık göstermiştir. Öyle ki Avusturya Hükûmeti Tunalıgil için önemli bir anma töreni gerçekleştirmiş, Cumhurbaşkanı ve Başbakan nezdinde katılımlar sağlamıştır. Fransa ise tertiplemediği tören ve hatta tahsis ettiği uçağa kadar Avusturya'ninkine nispetle daha aşağı derecede tutulmuş bir tutum sergilemiştir. Fransa'nın tahsis ettiği uçak üç buçuk saatlik yolu ancak yedi buçuk saatte kat edebilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 173).

Tunalıgil ve Erez'in şehit edilmelerinden sonra TBMM'de de çeşitli konuşmalar ve soru önergeleri verilmiş ve bu soru önergelerini dönemin Dışişleri Bakanı Çağlayangil cevaplamıştır. Şehit ailelerine maaşlar bağlanıp yardımlar sağlandığını bunun yanında yeni suikastların ya da saldırıların olmaması için gerekli önlemlerin alındığını TBMM'ye iletmiştir (Şimşir B. N., 2000: 187).

Olayın faillerinin aranması çalışmaları ise Fransız polisi tarafından devam ettirilmiş fakat tam anlamıyla sonuç elde edecek izler sürülmemiştir. Öyle ki cinayeti işleyebilecekleri şüphesiyle Yunanlılarla birlikte bazı Türkler üzerinde de durmuşlardır. Bu sıralarda eylemi üstlenen ASALA çeşitli açıklamalar yapmasına rağmen Fransız polisi bu cinayeti Ermenilerin işlemiş olacağı ihtimali üzerinde durmamıştır. Bunun yanında Avusturya'da Daniş Tunalıgil'i şehit ederken katillerin kullandığı silahlarla Erez'i şehit eden silahların benzer olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında katillerin robot resimleri de Fransız televizyonlarında olaydan ancak 9-10 gün sonra yayınlanabilmiştir. Cinayette kullanılan silahların tıpkı Tunalıgil'in şehit edilmesi olayında kullanıldığı üzere Macar yapımı olduğu saptanmış fakat Fransız polisi bu kadar önemli noktaları nazara almamıştır.

27 Mayıs 1976'da yani olayın üzerinden aylar geçtikten sonra Paris'te Ermenilerin ikamet ettiği bir evde patlama meydana gelmiş, bir Ermeni ölürken yaralı olan da polis tarafından gözaltına alınmıştır. Aynı evde ASALA adına imzalı bildirimler ele geçmiş, bu bildirimlerin Erez'in şehit edilmesinden sonra basına gönderilen bildirimlerle aynı yer ve matbaada basıldığı ve bunlardan Lübnan'a da gönderildiği anlaşılmıştır. Bunun üzerine Fransız polisi İsmail Erez'i katledenlerin Ermeniler olduğuna lütfen kanaat getirmişlerdir. Yakalanan tek Ermeni sanık daha sonra delil yetersizliğinden serbest bırakılmıştır (Şimşir B. N., 2000: 189).

3.3. 1976

3.3.1. Oktar Cirit

Los Angeles'teki "bireysel" eylem sayılmaz ise Tunalıgil ve Erez'den sonra 16 Şubat 1976'da Beyrut Büyükelçiliği Başkâtibi Oktar Cirit⁸, Türkiye'nin üçüncü diplomat şehidi olmuştur. Cirit şehit olduğu Başkâtiplik görevine 1975 yılında atanmıştır. Bu suikastı ve neticesinde gelen ölümü de Ermeni etnik terör örgütü ASALA üstlenmiştir (Şimşir B. N., 2000: 194).

Lübnan, o dönemde bir çeşit iç karışıklıklar geçirmiş ve güvenlik sorunları olan bir ülke haline gelmiştir. Bazı yerleri nispeten daha güvenli olan ülkede Cirit Beyrut'ta Hamra Caddesinde bir oyun salonuna girmiş kısa süre sonra da kendisine sokulan bir kişi tarafından yakın mesafe silah atışıyla şehit edilmiştir.

Olay sonrasında sorgu hâkimi Kemal El-Kadı, bazı tetkiklerde bulunmuş, görgü tanıklarını dinlemiş ve katillerin profilini belirlemeye çalışmıştır. Cirit'in gittiği oyun salonu binasının sahibi Edmond Salem ifadesi alınanlardandır. Edmond Salem adlı şahıs kısa boylu, bıyıklı, esmer birinin cinayeti işlemiş olacağını ifade etmiştir.

Başkâtip Cirit'in suikasta uğradığı ve şehit olduğu sırada Beyrut Büyükelçisi olan Necmettin Tuncel, Cirit'in vurulduğunu Ankara'ya rapor etmiş, failerin bulunması için yaptığı girişimleri de ifade etmiştir. Necmettin Tuncel Lübnan Dışişleri Bakanı ile de görüşüp katillerin bulunması ricasını iletmiştir. Herkes tarafından görülen katilin kısa sürede bulunmasını ifade eden Tuncel, aksi halde bu güvenlik zafiyeti çerçevesinde Büyükelçiliğin süresiz kapatılmasını Ankara'ya telkin edeceğini söylemiş ve bir anlamda Lübnan makamlarına gözdağı vermiştir (Şimşir B. N., 2000: 198).

Cirit'in katledilmesi Lübnan basınında geniş yer bulmuştur. Orient-Le Jour, El-Nehar gazeteleri olayın nasıl geliştiğine dair haberler vermiş El-Muharrer gazetesi ise "Ermeni Gizli Kurtuluş Ordusu" tarafından gazetelerine, "Türk Faşizmine İhtar Mahiyetinde Yeni Bir Adım" başlığında bildirin geldiğini bu bildiriye Cirit'in "Gizli Ermeni Ordusu" tarafından öldürüldüğünü eylemi ise "Antranik Paşa Hücresi'nin gerçekleştirdiğini yazmıştır. Aynı haberde devamla, "...bu eylem Türk makamlarına

⁸ 1946 doğumlu olan Oktar Cirit, Viyana Büyükelçiliğinde Başkâtiplik yaptıktan sonra Beyrut Büyükelçiliği Başkâtipliğine atanmıştır. 16 Şubat 1976'da hayatını kaybetmiştir (<https://www.yenisafak.com/tarih/sehit-edilen-diplomatlarimiz-3446843> Erişim Tarihi: 07.06.2018).

yöneltilen yeni bir ihtar niteliğindedir.” (Şimşir B. N., 2000: 201) denilmiştir. Aynı şekilde Cirit’in önceki görev yeri olan Avusturya’da da gazeteler bu eylemi konu edinmişlerdir.

Cirit’in cenazesini getirmek üzere Protokol Genel Müdür Yardımcısı İbrahim Dicleli görevlendirilmiştir. Beyrut’taki cenaze törenini yerinde izleyen gazeteci Cüneyt Arcayürek, Lübnan makamlarını olayı istenilen biçimde ele almamakla suçlamış ve savaşıkladıklarını Hürriyet gazetesine yolladığı mesajda belirtmiştir. Bunun yanında Arcayürek, Türkiye’nin de kusurları olduğunu olayın üzerinden çok zaman geçmeden gözü pek ajanların buraya gönderilmemesinin bir hata olduğunu aynı mesajda ifade etmiştir. Arcayürek Ankara’ya yolladığı mesajda sanki geleceği görmüş gibi “...*daha başka ülkelere de sıçraması mümkün görülen bu olaylar...*” (Şimşir B. N., 2000: 206) ifadesini kullanmıştır.

Bu sırada TBMM’de gerçekleştirilen bir oturumda “Beyrut Büyükelçiliği Başkâtibi Oktar Cirit’in Eşi ve Çocuğuna Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Bağlanmasına Dair Kanun” başlıklı bir kanun metni çıkarılmış ve Türkiye Cumhuriyeti şehit diplomatın ailesine sahip çıkmıştır (TBMM, Z.C., 1977:22).

Lübnan Hükûmeti Cirit’in öldürülmesi olayını devlet güvenliğini zaafa uğratanların ve düzeni bozanların yargılandığı, Meclis-el-Adalet denilen Yüksek Adalet Mahkemesi’ne sevk etmiş ve konuyu soruşturması için yüksek dereceli sorgu yargıcı görevlendirmiştir. Fakat yapılan bu çalışmalardan herhangi bir sonuç çıkarılamamıştır.

Önce Los Angeles’te sonra Viyana ve Paris’te son olarak da Beyrut’taki bu olaylar karşısında Pekin Büyükelçisi Adnan Bulak’ın Dışişleri Bakanlığı’na bildirdiği cümleler ilgi çekicidir. Bulak, bu olaylara karşı en etkili ve caydırıcı tedbirlerin alınmasını istemiş bu tedbirlerin alınmadığı takdirde de yeni cinayetlere hazır olunması gerektiğini ifade ettikten sonra şu ilgi çekici sözleri söylemiştir: “...*Ne kadar hissi hatta müfrit bir tepki şeklinde görülürse görülsün, şiddete şiddetle karşılık vermekten daha etkili bir tedbir olduğunu sanmıyorum. Üstelik bunun vazgeçiricilik bakımından tek çıkar yol olduğunda da tereddüt edilemez. Elimizdeki imkanları iyi kullanıp, imkansızlıkları ise başkalarının yaptığı gibi satın alarak, ajan tutarak, ekip dolaştırarak, Viyana, Paris ve Beyrut cinayetlerinin faillerini mutlaka bulup çıkarmamız ve bu çok alçakça saldırıların hesabını behemehal istememiz gerektiği kanısındayım. Aksi halde ve maalesef bu cinayetlerin arkasının gelmesini beklemek yanlış bir tahmin olmayacaktır.*” (Şimşir B. N., 2000: 207-208).

3.4. 1977

3.4.1. Taha Carım

9 Haziran 1977 tarihi, Türkiye Cumhuriyeti'nin karşılaştığı ve pek de yabancı olmadığı bir olayın da zamanı olarak tarihteki yerini almıştır. Bu sefer terör, Vatikan'da, ortaya çıkmış ve Türkiye'nin Vatikan Büyükelçisi Taha Carım'a⁹ kastetmiştir. Carım, Türkiye Cumhuriyeti'nin Tunalıgil ve Erez'den sonra görevi başında şehit edilen üçüncü Büyükelçisi olmuştur. Carım bu görevine 1973 yılında atanmıştı.

Viyana ve Paris'teki olaylardan sonra kendisine koruma verilmek istenmiş fakat Carım bunu kabul etmemiştir. Evine giderken görgü tanıklarının ifadesine göre esmer ve uzun boylu bir genç tarafından saldırıya uğramış, yüzünden ve sırtından yaralanmış ve Policlinico Hastanesine kaldırılmıştır. Carım, ameliyathaneden çıkamamış ve şehit olmuştur. Bu arada Roma Büyükelçisi Semih Akbil, Lübnan'daki AFP'ye bir telefon geldiğini ve bu olayı da Ermenilerin üstlendiğini söylemiştir (Şimşir B. N., 2000: 218).

Hollanda'da yayın yapan De Telegraaf gazetesinde Hollanda'nın eski Roma Büyükelçisi H. N. Boon, Carım için "Yiğit İnsan Carım" başlıklı bir yazı yazmış ve Birinci Dünya Savaşı'nda olan olaylardan bir Türk Büyükelçisi sorumlu tutulabilir mi? diye sormuştu (Şimşir B. N., 2000: 218).

Saldırıdan sonra Dışişleri Bakanı Çağlayangil ve Genel Sekreter Büyükelçi Şükrü Elekdağ Ankara'daki İtalya Büyükelçisini çağırılmışlar ve yeni saldırılar olmaması için gerekli tedbirlerin alınması yanında olayın faillerinin ortaya çıkarılmasını istemişlerdir. Başbakan Süleyman Demirel de konunun aydınlatılması için gerekli girişimlerin yapıldığını ve üzerinde titizlikle durulduğunu ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk de Carım'ın ailesine ve Dışişleri Bakanlığına taziye telgrafları göndermiştir. Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Turan Feyzioğlu, Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Rauf Denktaş da başsağlığı mesajları yayınlamışlardır (Şimşir B. N., 2000: 220).

---

⁹ 1914'te Cenevre'de doğmuştur. Galatasaray Lisesinden mezun olmuştur. Toulouse Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olan Taha Carım 1941 yılında Dışişleri Bakanlığına girmiştir. 1943 yılında Paris Büyükelçiliği Üçüncü Kâtipliğine atanmıştır. 1945'te merkeze gelmiş aynı yıl Atina Büyükelçiliği İkinci Kâtipliğine atanmıştır. 1950'de yeniden merkeze dönmüştür. 1951'de Şam Büyükelçiliğine Başkâtip olarak atanmıştır. 1952'de de İskenderiye Başkonsolosu olarak görev yapmıştır. Aynı yıl Paris'te Türkiye'nin, NATO Daimi Delegeliğini de yapmıştır. 1954'te de Milletlerarası Ekonomik İşler Dairesi Umum Müdür Muaviniği ve sonrasında da aynı kurumun müdürlüğünü yapmıştır. Sonrasında Karakas Büyükelçiliği (1957-1960), Ottawa (1961-1965), Beyrut (1965-1967) ve Tahran (1967-1969) Büyükelçiliklerini yapmıştır. 1969 yılında merkeze dönmüştür. 1973'te Vatikan Büyükelçisi olarak atanmıştır. Bu görevini yerine getirirken 9 Haziran 1977'de bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir (Şimşir B. N., 2000: 214).

Papa VI. Paulus da Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e bir başsağlığı mesajı yollamış “Asil ülkenizin Vatikan nezdindeki Büyükelçisi Ekselans Taha Carım'ı kurban alan bu şiddet hareketini şiddetle kınıyoruz. Vatikan nezdinde, kesinlikle barışçı olan pek yüksek görevini hakkıyla yerine getiren ve bütün meslektaşlarının takdirini kazanmış olan bir diplomata karşı düzenlenen bu suikast alçakça ve korkakça bir harekettir. Müteveffanın ruhu, yakınlarının huzuru, zihinlerin ve kalplerin teskini için Tanrıya dua ederken Ekselanslarına içten taziyetlerimizi, bütün Türk milletine de sempatemizi sunarız.” (Şimşir B. N., 2000: 222) demiştir.

Saldırı yabancı basında geniş yer tutmuştur. Vatikan'da yayın yapan ve Vatikan Devleti'nin de yayın organı olan L'Osservatore Romano, olayı olduğu gibi aktarırken; II Messaggero adlı İtalyan gazetesi ise olayı aktarmakla birlikte Türkleri ve Türkiye'yi haksız çıkaracak yorumlarda da bulunmuştur. Öyle ki gazete Los Angeles'teki cinayetlerin katili Yanıkyan için “1915 katliamından kurtulmuş olan” ibaresini dahi kullanmıştır. Yazının devamında da 1973'teki olayın ardından Ermeni sorununun yeniden gündeme geldiğini, konunun Birleşmiş Milletlere taşındığını ve bir sonuç alınmadığına değinilerek adeta Ermenilerin her yolu denediği sonuç alamayınca da şiddete başvurdukları ima edilmiştir. Bahsi geçen gazetede bir başka yorum yazısı da Ovidio Pagliara isimli bir gazeteci tarafından yazılmıştır. Bu yazıda Osmanlı Devleti zamanında Türklerin iki milyon Ermeni'yi katlettiğini, Ermenilerin de dedelerine yapılan bu katliamın intikamını almak için bu eylemlere giriştikleri ifade edilmiştir. Bununla birlikte Türkiye'deki Ermenilerin zorla Türkleştirildikleri, dinlerini yaşayamayıp dillerini de konuşamadıklarını da yazan gazete Ermenilerin açık propagandasını yapmıştır. Aynı mahiyetteki yazılar diğer İtalyan gazetelerinde de yer almıştır. Bu gazetelerden biri Corriera della Sera diğeri de II Tempo gazetesidir (Şimşir B. N., 2000: 227).

Yunanistan'da Akropolis, Vradini; Fransa'da L'Aurore, Le Quotidien de Paris, Le Figaro, Le Monde; İngiltere'de Financial Times, The Times, Guardian, Daily Telegraph, Arjantin'de La Nacion; Amerika'da ise Washington Post, The New York Times gazeteleri Taha Carım'ın öldürülmesini Türklere karşı olumsuz şekilde yansıtmışlardır (Şimşir B. N., 2000: 228).

Carım'ın cenazesini Türkiye'ye getirmek amacıyla Türkiye'den Yüksek Müşavir Büyükelçi Haluk Kura gönderilmiştir. Haluk Kura, Ankara'ya, yapılacak törenin ayrıntılarını raporlamıştır. Buna göre cenaze hastaneden resmi görevlilerce alınacak ve resmi törenin yapılacağı Ciampino askeri havaalanına getirilecektir. Burada Papa ve

Vatikan Devleti'ni temsilen Kardinal Benelli ve Vatikan'ın Dışişleri ile görevli en yüksek görevlisi Monseigneur Cassarole de bulunacaktır (Şimşir B. N., 2000: 233).

Türkiye'de ise resmi tören 15 Haziran 1977'de Başbakanlık binası önünde yapılmıştır. Bu törene Cumhurbaşkanı Korutürk, yeni Başbakan Bülent Ecevit, eski Başbakan Demirel, Genelkurmay Başkanı Semih Sancar başta olmak üzere bütün devlet erkânı katılmıştır (Şimşir B. N., 2000: 236).

Olayın ardından İtalyan polisi bir soruşturma başlatmış fakat gelişmeler hakkında Türk tarafını tatmin edecek bilgiler de vermemiştir. Bunun üzerine Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanı Mustafa Yiğit'i Roma'ya göndermiştir. Yiğit Ankara'ya bildirdiği raporda, İtalyan gazetelerinde haberi çıkan ve İtalyan polisinin de teyit ettiği, Carım'ın, Türk yapımı bir silahla öldürüldüğü bilgisinin asılsız olduğunu, Carım'ı öldüren silahın tıpkı Tunalıgil'in ölümüyle sonuçlanan suikastta kullanılan Macar marka olduğunu yazmıştır. Daha önce Tunalıgil ve Erez'in katledilmelerinde de olay yerine giden Yiğit bu bilgi birikimini İtalya polisiyle paylaşmış ve soruşturmaya katkı sağlamıştır (Şimşir B. N., 2000: 239).

Daha sonra Yiğit, İtalyan, Avusturyalı ve Fransız polislerle bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda elde edilen; Avusturya ve Vatikan cinayetlerindeki silahların ortak olduğu, iki cinayeti de üç kişilik timlerin işlediği ve silahların olay yerine yakın bir yerde bırakılmış olduğu bilgileri İtalyan polisinin elde etmiş olduğu son bilgiler olarak kalmış herhangi bir tutuklama yapılmamış ve mesafe de kat edilememiştir. Olaydan bir yıl sonra da Roma Savcılığı dosyanın kapatıldığını duyurmuştur. Bunu çok sert bir şekilde karşılayan Türk Dışişleri Bakanlığı, Roma Büyükelçiliğine talimat vermiş ve İtalyan makamlara gerekli başvuruların yapılmasını ve bunun kabul edilemez olduğunun bildirilmesini istemiştir. Roma Büyükelçiliğinin girişimleri sonucunda İtalya Dışişleri Bakanlığı, Roma Büyükelçiliğine, dosyanın kapanmadığını, eldeki delillerin yetersiz olduğunu bu yüzden de fiilen bir çalışma yapılamadığını, yeni unsurların ortaya çıkması halinde soruşturmanın titizlikle sürdürüleceğini söylemişlerdir. Bahsi geçen yeni unsurlar bir türlü bulunamamış ve Carım'ın adı da faili meçhuller arasında yerini almıştır (<https://www.haberler.com/vatikan-buyukelcisi-taha-carim-sehadetinin-41-10919244-haberi/> Erişim Tarihi: 04.02.2019).

3.5. 1978

3.5.1. Beşir Balcıoğlu

2 Haziran 1978'de Ermeni Terörü bu kez kendisini İspanya'da göstermiş ve Madrid Büyükelçisi Zeki Kuneralp'in makam aracına gündüz saatlerinde bir saldırı gerçekleştirmiş bu saldırı sonucunda Büyükelçinin eşi Necla Kuneralp ve eniştesi emekli Büyükelçi Beşir Balcıoğlu¹⁰ olay yerinde şoför Antonio Torres de hastaneye kaldırılırken ölmüştür. Balcıoğlu'nun son görevi Hartum Büyükelçiliği olmuş ve 1974'te emekli olmuştur.

Madrid Büyükelçiliği ile Ankara arasında doğrudan telsiz bağlantısı olmadığından Ankara, ilk bilgileri Reuter Ajansı'ndan almıştır. Sonrasında ise Paris Büyükelçiliği aracılığıyla Madrid'le bağlantı kurulmuş olayın doğruluğu teyit edilmiştir.

Dönemin Başbakanı Ecevit ve Dışişleri Bakanı Gündüz Ökçün resmi temeslarda bulunmak üzere New York'ta oldukları için olayı Ankara'dan gelen telgrafla öğrenmişlerdir. Dışişleri Bakan Vekili Hikmet Çetin, Bakanlığın merkez dairelerine bir başsağlığı mesajı yanında ihtiyatlı davranılması konusunda elçiliklere mesaj yollamıştır (Şimşir B. N., 2000: 246).

Madrid Büyükelçisi Zeki Kuneralp'in Ankara'ya verdiği bilgilere göre olayı yine Ermeni Soykırımını Adalet Komandoları adlı örgüt Agance France Presse'ye bilgi vererek üstlenmiştir.

Cumhurbaşkanı Korutürk, Büyükelçi Kuneralp'e başsağlığı mesajı yollamıştır. New York'ta bulunan Başbakan Ecevit'te başsağlığı mesajında Türk ulusunun barışçılığını kanıtlayacağını ifade ederek, itidal çağrısı yapmıştır. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı CGP Genel Başkanı Feyzioğlu, bu cinayet şebekelerinin ortaya çıkarılması için milletlerin işbirliği yapması gerekir derken Adalet Partisi Genel Başkanı Demirel de "*Türk düşmanlarının giriştikleri alçakça eylem*" sözlerini kullanmıştır (Şimşir B. N., 2000: 249).

---

¹⁰ 1909'da İstanbul'da doğmuştur. Galatasaray Lisesi ve İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. 1938'de Dışişleri Bakanlığına giren Beşir Balcıoğlu, 1939'da Paris Büyükelçiliği Üçüncü Kâtipliğine atanmıştır. 1945'te Belgrad Büyükelçiliği Başkâtipliğine, 1951'de Bern Büyükelçiliği Müsteşarlığına atanmıştır. 1957-1960 yılları arasında Napoli'de Başkonsolosluk yapmıştır. 1960'ta Oslo'da Ortaelçilik görevinde bulunmuş 1966'da Karakas Büyükelçiliğine atanmıştır. 1971 yılında ise bu kez Hartum Büyükelçiliğine getirilmiştir. 1974 yılında emekli olmuştur. 2 Haziran 1978'de de bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir (Şimşir B. N., 2000: 260).

Yurtdışında da İspanya Kralı Juan Carlos, olayı “canice bir saldırı” olarak nitelendirmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim, NATO Genel Sekreteri Luns da birer kınama ve başsağlığı mesajı yollamıştır (Şimşir B. N., 2000: 252).

Necla Kunalp ve Balcıoğlu'nun cenazelerini Türkiye'ye getirmek üzere Dışişleri Bakanlığı Protokol Daire Başkanı İbrahim Dicleli Madrid'e gönderilmiştir. Cenazeleri almak için de yine Türkiye'den bir uçak gönderilmiştir. Cenazeler 5 Haziran'da Büyükelçilik binasına getirilmiş ve burada bir tören yapılmış daha sonra da cenazeleri taşıyan uçak Getafe askeri havaalanından Ankara'ya gitmek üzere havalanmıştır. Cenazeler Esenboğa Havaalanına geldiğinde onları, Dışişleri Bakanı, Dışişleri Memurları ve İspanya Büyükelçisi karşılamıştır. 7 Haziran 1978'de de Ankara'da resmi cenaze töreni yapılmış ve cenazeler Maltepe Camii'ne götürülmüştür. Kılınan cenaze namazlarının ardından Necla Kunalp'in naaşı İstanbul'da aile mezarlığına, Beşir Balcıoğlu'nun naaşı da Ankara Karşıyaka mezarlığına defnedilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 255).

Madrid'de gerçekleşen bu eylemde teröristlerin asıl hedefinin Kunalp olduğu ama bacanağı olan emekli Büyükelçi Balcıoğlu'nu, Kunalp sanarak vurmuş oldukları ortaya atılan iddialardan olmuştur. İspanya'da çıkan bazı gazete ve dergiler ise teröristlerin aslında yanılmadıkları, asıl hedefin Balcıoğlu olduğu, daha önce kendisine Sudan'da bir saldırı girişimi olduğu ve Balcıoğlu'nun bu saldırıdan kurtulduğunu yazmışlardır. Sonuç her ne olursa olsun bir Türk diplomatı daha Ermeni etnik terörünün kurbanı olmuştur (Şimşir B. N., 2000: 259).

Cinayetin soruşturulması noktasında ise Madrid polisi olay yerine yakın bir bölgede eylemde kullanılan silahlardan birini bulmuş fakat başka somut bir delil de bulamamıştır. Bu sırada Ermenilerin, İspanyol hükümetini tehdit ettikleri yönünde haberler yer almıştır. Bu sırada daha önceki olaylarda da görev alan Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Yiğit Madrid'e gitmiştir. Madrid'de bir hafta kalan Yiğit, buradan Roma'ya geçmiştir (Şimşir B. N., 2000: 262).

İspanya Emniyet Genel Müdürlüğü ve Yabancılar Özel Müdür Yardımcılığı tarafından hazırlanmış raporda Türk Büyükelçiliği etrafında yapılan tetkikler sonucu eyleme karışabilecek kimselerin ikamet etmediği, şahitlik yapanların ifadelerinde belirli karışıklıkların olduğu ifade edilmiştir. Raporda devamla soyadı “ian” veya “yan” ile biten Ermenilerin dikkatle incelendiği ve İspanya'da bu soy isimli 18 yaşın üzerinde 50 kişinin saptandığı belirtilmiş fakat bu bilgiler bir sonuca bağlanamamıştır. Bununla birlikte adı

geçen raporda Paris'teki cinayete olan benzerliklere de değinilerek katillerin dış ülkelerden gelmiş olmasının kuvvetle muhtemel olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak Necla Kunalp ve Beşir Balcıoğlu'nun öldürülmeleri de faili meçhul olarak kalmıştır (Şimşir B. N., 2000: 265).

3.6. 1979

3.6.1. Yılmaz Çolpan

24 Ekim 1975'te katledilen Büyükelçi Erez'den sonra 22 Aralık 1979'da Paris Büyükelçiliği Turizm ve Tanıtma Müşaviri Yılmaz Çolpan¹¹ Champs-Elysees caddesinde vurularak şehit edilmiştir. Paris'teki bu ikinci suikastı da “Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları” üstlenmiştir. Çolpan'ın katilini Paris Büyükelçiliği resmi makamlardan değil de radyodan almıştır. Büyükelçilik Müsteşarı Cenk Duatepe ve Başkonsolos Süha Noyan'ın da aralarında bulunduğu görevliler morgda cesedi tespit etmişlerdir. Çolpan'ın biri kafasından, biri kalbinden ve son olarak kasığına kurşun isabet ettiği anlaşılmıştır (Şimşir B. N., 2000: 302).

Cumhurbaşkanı Korutürk ve Başbakan Demirel hem Turizm ve Tanıtma Bakanı Barlas Küntay'a hem de Çolpan'ın eşi Ülkü Çolpan'a başsağlığı mesajları yollamışlardır. Cumhuriyet Senatosu Başkanı Çağlayangil, Millet Meclisi Başkanı Cahit Karakaş, Cumhuriyet Halk Partisi Başkanı Ecevit, Turizm ve Tanıtma Bakanı Barlas Küntay, Ülkü Çolpan'a başsağlığı mesajı yollamışlardır. Çolpan'ın katledilmesi sonraki bölümde daha geniş ele alınacak olmakla birlikte Türk basınında da geniş yer almış Ergun Göze ve Uğur Mumcu gibi gazeteciler köşelerinde bu katliamı işlemişlerdir (*Cumhuriyet, Tercüman*, 24.12.1979).

Çolpan'ın cenazesinin Türkiye'ye getirilmesi için Büyükelçi Turgut İlkan Fransa'ya gönderilmiştir. Cenaze töreninde Fransa hükûmetini temsilen Protokol Genel Müdür Muavini De Surmain bulunmuştur. Bu tören sırasında Paris Büyükelçisi Hâmid Batu bir konuşma yapmış ve bu saldırıların tevekkülle karşılanmasının imkânsız olduğunu bu tür olayların hesabının sorulmasının gerektiği ve sorulacağını ifade etmiştir. Daha sonra Çolpan'ın cenazesi Orly Havaalanından Türkiye'ye gönderilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 308).

---

¹¹ 1928'de Gönen'de doğan Yılmaz Çolpan Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Fransızca bölümünden mezun olmuştur. 1970'de Paris'e Basın Ataşesi olarak gitmiş, 1971-1974'te Brüksel'de Turizm ve Tanıtma Ataşesi görevini yürütmüştür. 1976'da Ankara'da Tanıtma Genel Müdürü olmuştur. Son olarak Türkiye'nin Paris Büyükelçiliği Turizm ve Tanıtma Müşavirliği görevinde bulunmuş ve 22 Aralık 1979'da bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir (Şimşir B. N., 2000: 304).

Olayın faillerinin ortaya çıkarılması konusunda da Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığı girişimlerde bulunmuş ve bur çerçevede Fransız Büyükelçisi ile bir telefon konuşması gerçekleştirmiştir. Bu konuşma sırasında Dışişleri Bakanı Müsteşarı, Fransa Hükûmetinden cinayetin aydınlatılması noktasında beklentilerini dile getirmiştir. Bunun yanında Büyükelçi Hâmid Batu da Fransa Dışişleri Bakanlığı Avrupa Direktörü Dufourcq ile görüşüp Fransa'daki Türk diplomatlarının güvenliğinin sağlanması için tedbirler alınmasını ve Çolpan'ın katillerinin bulunmasını istemiştir. Batu devamında Fransa'da Ermeni terörizmini teşvik eden dernek ve bazı oluşumların olduğunu, yine bu teşekküllerin basın-yayın yoluyla propaganda yaptıklarını ifade ederek bu gruplar hakkında Fransa hükûmetinin önlemler almasını rica etmiştir. Batu, bu terör olaylarının cezalandırılmamış olmasını ve bazı Fransız televizyonlarında Ermenileri masum gösterecek yayınların yapılmasının Ermeni terörünü daha da cesaretlendirdiğini sözlerine eklemiştir. Büyükelçi Batu'nun girişimleri sonucunda Fransa Dışişleri Bakanlığı içinde Ermenilerden bahsetmeyecek ve şu çekingen açıklamayı yapacaklardır: *“Fransız makamları, her türlü terörizm eylemlerini kınarlar ve suçluyu yakalamak için ellerinden geleni yapacaklardır. Fransız makamları kurbanın ailesinin acısı önünde eğilir ve Türk halkının üzüntüsünü paylaşırlar.”* (Şimşir B. N., 2000: 311).

Çolpan'ın öldürülmesi ile ilgili soruşturma raporları Fransız makamları tarafından “gizlilik kaygısı” ile Türk tarafına gösterilmemiş ve Türk resmi makamları soruşturmanın hangi aşamada olduğunu öğrenememiştir. 20 Haziran 1983'te de Çolpan'ın dosyası Fransızlar tarafından kapatılmıştır. Böylece faili meçhul cinayetlerin içerisine Paris'teki bu saldırı da eklenmiştir.

3.7. 1980

3.7.1. Galip Özmen

31 Temmuz 1980'de terör yüzünü bu kez Yunanistan'ın başkenti Atina'da göstermiş ve Atina Büyükelçiliği İdari Ataşelerinden Galip Özmen ve kızı Pangrati şehrinde uğradıkları silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür. Aynı olayda Özmen'in eşi Sevim Özmen de ağır yaralanmıştır (Şimşir B. N., 2000: 316).

Olayı Atina Büyükelçisi Necdet Tezel telgrafla Ankara'ya bildirmiştir. Bunun yanında Yunan makamlarıyla irtibata geçildiğini Yunan Dışişleri Genel Sekreteri Büyükelçisi Theodopulos'un faillerin bulunması için Kamu Düzeni Bakanının görevlendirildiğini söylediğini de ifade etmiştir.

Tezel Ankara'ya çektiği bir başka telgrafta ise olayı, AP ajansını arayan Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Gizli Örgütü'nün üstlendiğini bildirmiştir.

Dışişleri Bakanlığı olaydan sonra iki yazılı açıklama yapmıştır. İlk açıklamada olay özetlenmiş ve faillerinin bulunması için her türlü girişimin yapılacağı ifade edilmiştir. Basında bu ilk açıklamaya yer verilmiştir. İkinci açıklamada ise "iğrenç olay" olarak nitelenen saldırı şiddetle kınanmıştır. Bunun yanında Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen de basına bir açıklama yapmış ve bu topraklar üzerinde hiçbir gücün hak iddia etmesine izin verilmeyeceğini ifade etmiştir (Şimşir B. N., 2000: 319-320).

Cumhurbaşkanı Vekili Çağlayangil, Başbakan Demirel başsağlığı mesajı yayınlamıştır. Bunun yanında Demirel yaptığı açıklamada saldırının Türkiye'ye ve Türk milletine yapılmış olduğunu ifade etmiştir. Yunanistan Başbakanı Rallis yaptığı açıklama ile bu terör olayını kınamıştır. Rallis, Yunan Dışişleri Bakanlığı Siyasi Müsteşarı Rendis ile Protokol Genel Müdürü Büyükelçi Economou'yu Büyükelçi Tezel'e göndermiştir (Şimşir B. N., 2000: 321).

Yunan muhalefet partileri de saldırıyı kınamıştır. PASOK lideri Papandreu ve Yunan İç Komünist Partisi lideri bu olayın Türkiye ile Yunanistan'ın dostluk ilişkilerini bozmak isteyenlerce yapıldığını iddia etmişlerdir. NATO ülkelerinden ABD, Almanya, Belçika ve İngiltere de saldırıyı kınamıştır (Şimşir B. N., 2000: 323).

Atina'da meydana gelen saldırıyı kınayanlardan birisi de İstanbul Ermeni Patriği Şnork Kalustyan olmuştur. Kalustyan açıklamasında saldırıyı Türkiye düşmanlarının yaptığını ve izlerini de kaybettirmek için suçu Ermenilere attıklarını ifade etmiştir.

Türk basınında da ileride daha geniş kapsamlı ele alınacağı üzere, Ali Sirmen, Uğur Mumcu, Zafer Atay ve Oktay Ekşi başta olmak üzere köşe yazarları olayı gündemlerine taşımışlardır (*Hürriyet, Cumhuriyet, Son Havadis, Tercüman* 02-11.08.1980).

Yunan basınında ise Akropolis, Elefteros Kosmos, Elefterotipia, Kathimerini, Mesimvrini, Rizospastis, Ta Nea, To Vima, Vradini gibi gazeteler saldırı gündemlerine almışlardır. Yunan gazetelerinde olayın faillerinin Yunanistan dışından geldiğini ve bu olayı gerçekleştirenlerin Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluğu bozmak istemeyenlerce gerçekleştirildiği yorumları yer almıştır (Şimşir B. N., 2000: 330).

Cenazelerin Türkiye'ye getirilmesi için de Dışişleri Bakanlığı Yüksek Müşaviri Büyükelçi Suat Bilge görevlendirilmiş ve Atina'ya gönderilmiştir. 6 Ağustos'ta Atina'da

Büyükelçilikte bir tören yapılmış cenazeler buradan da Hellinikon havaalanına gönderilmiştir.

7 Ağustos 1980’de Galip Özmen ve kızı için Dışişleri Bakanlığında bir tören yapılmış bu törene Dışişleri Bakanı Erkmen, Cumhurbaşkanı adına Genel Sekreter Vekili İlhan Öztrak, Devlet Bakanları Ekrem Ceyhun, Köksal Toptan, CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, CHP Genel Sekreter Yardımcısı Altan Öymen, eski Dışişleri Bakanı Gündüz Ökçün başta olmak üzere devlet memurları, askerler ve sivil halk katılmıştır. Maltepe camisinde kılınan cenaze namazının ardından Özmen ve kızı Neslihan Özmen Ankara Karşıyaka mezarlığında toprağa verilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 333).

Saldırının faillerine gelince diğer önceki saldırılarda olduğu gibi Atina’da katliamı gerçekleştirenler de sırra kadem basmış ve izlerine dahi rastlanamamıştır (<https://www.trthaber.com/haber/gundem/disisleri-bakanligi-galip-ozmen-ve-neslihan-ozmeni-andi-377841.html> Erişim Tarihi 05.03.2019)

3.7.2. Şarık Arıyak

Terör yüzünü bu kez çok uzaklarda, okyanus ötesinde kendisini göstermiş ve 17 Aralık 1980’de Sydney Başkonsolosu Şarık Arıyak¹² ve Koruma Görevlisi Engin Sever¹³ uğradıkları saldırı sonucunda öldürülmüşlerdir. Başkonsolos Arıyak şehit olduğu son görev yeri Sydney’e 1977’de atanmıştı.

Suikastı Canberra Büyükelçisi Hasan Üner, Ankara’ya bildirmiştir. Üner, saldırının sabah saatlerinde Arıyak’ın aracına bineceği sırada motosikletli iki şahıs tarafından gerçekleştirildiğini rapor etmiştir. Üner girişimlerin başlatıldığını ve Avustralya makamlarından faillerin bulunmasının talep edildiğini de sözlerine eklemiştir. Canberra Büyükelçisi Üner, Avustralya Dışişleri Bakanı Mr. Street ile görüşmüş ve saldırıyı Ermeni Soykırım Adalet Komandoları adlı örgütün işlediğini bu görüşmede öğrenmiştir. Ermeni Adalet Komandoları adlı terör örgütünün aynı günde Madrid, Paris ve Roma’da da eylemler yapacağını Avustralya makamlarından öğrenilmesi üzerine Dışişleri Bakanlığı,

---

¹² 1930’da İstanbul’da doğmuştur. 1953’te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinin Mali Şubesinden mezun olmuştur. 1959’da Dışişleri Bakanlığı meslek memurluğu sınavlarını kazanan Şarık Arıyak, merkezdeki çeşitli görevlerinden sonra 1963’te Roma Büyükelçiliği İkinci Kâtipliğine, 1966’da da Seul Büyükelçiliği İkinci Kâtipliğine atanmıştır. 1977 yılında Paris Büyükelçiliği Başkâtipliğine atanmıştır. 30 Kasım 1977’den beri Türkiye’nin Sydney Başkonsolosu görevini yürüten Arıyak 17 Aralık 1980’de 50 yaşında Sydney’de uğradığı saldırı sonucu hayatını kaybetmiştir (Sevinç, 2008).

¹³ 1952 yılında İstanbul’da doğmuştur. 1969’da Polis Kolejinden mezun olmuştur. 18 Mayıs 1979’da Sydney’e koruma memurluğuna atanmıştır. 17 Aralık 1980’de 28 yaşında Sydney’de uğradığı saldırı sonucu hayatını kaybetmiştir (Şimşir B., 2000: 350).

özellikle bahsi geçen bu elçilikler başta olmak üzere tüm dış merkezlere tedbirli davranmaları konusunda telgraflar çekmiştir (Şimşir B. N., 2000: 340-341).

Sydney saldırısının olduğu gün yurtdışında bulunan Dışişleri Bakanı İler Türkmen'in yerine vekâlet eden İlhan Öztrak, yapılan saldırıyı “iğrenç” olarak nitelendirmiştir. Sydney suikastının gerçekleşmesinden yaklaşık üç ay önce Türkiye’de 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi olmuş, meclis ve siyasi partiler kapatılmıştı. “Devlet Başkanı” olarak Kenan Evren, Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuştu. Suikast haberi üzerine Dışişleri Bakanı vekili Öztrak bir başsağlığı mesajı yayınlamıştır (Şimşir B. N., 2000: 342).

Suikast nedeniyle Avustralya’nın Ankara Büyükelçiliği de bir başsağlığı mesajı yayınlamıştır. Olay anlatılırken de Ermenilere dair hiçbir açıklama yapılmamıştır. Bununla birlikte Sydney Türk toplumu ve kuruluşları adına bir ortak açıklama yapılmıştır. Bu açıklamada da Ermeni kelimesine yer verilmemiştir. Öyle ki bu metin Sydney’de yayın yapan “2 EA” adlı etnik radyonun Türkçe yayın yapan kısmında okunmuştur. Bahsi geçen radyonun müdürü ise S. Kerkyasharian adlı bir Ermeni’dir. Bu sebeple olayın en önemli kısmı radyo tarafından sansürlenmiştir. Yine “2 EA” radyosu haberlerinde de Ermenilere hiç değinmemiştir. Bu sebeple de Avustralya’da yaşayan ve İngilizce bilmeyen Türkler belli bir süre Arıyak’ın ve korumasının kimler tarafından şehit edildiğini öğrenememişlerdir. Aslında aynı şekilde Avustralya resmi makamları da olaydan bahsederken Ermeni kelimesine değinmemekte hassas davranmışlardır. Öyle ki Avustralya Dışişleri Bakanı Tony Street, Türkiye Dışişleri Bakanlığına dolaylı bir başsağlığı mesajı iletmış fakat doğrudan bir telgraf çekmemiştir (Şimşir B. N., 2000: 344).

Sydney suikastı 18 Aralık’ta NATO Genel Sekreteri Luns tarafından dile getirilmiş ve duydukları üzüntüyü Türk Daimi Temsilcisi Osman Olcay’a ilettiğini ifade etmiştir. NATO bir bildiri ile saldırıyı da kınamıştır. Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı da bir açıklama yapmış ve saldırıyı çirkin gördüğünü ifade etmiştir. Diğer yandan Kanada Dışişleri Bakanı Mark Mac Guigan da Türkiye Dışişleri Bakanı İler Türkmen’e bir başsağlığı mesajı göndermiştir. Bununla birlikte Sydney şehrini de içine alan New South Wales Eyaleti Başbakanı Neville Wran ve Avustralya’daki Ermeni Başpiskoposu K. Kazanjian Türkiye’nin Canberra Büyükelçisi Üner’e, başsağlığı mesajları yollamışlardır. Öte yandan Türkiye’de İstanbul Ermeni Patriği Şnork Kalustyan ve Ermeni Katolik Cemaati Ruhani Lideri Başpiskopos Kkahan Çolakyan bir basın toplantısı düzenlemiş saldırıyı lanetlemiştir (Şimşir B. N., 2000: 345).

Türk basını saldırıya geniş yer vermiş ve olayı manşetlerden duyurmuşlardır. Necati Zincirkıran, Fahir Armaoğlu, Orhan Birgit, Mümtaz Soysal, Mehmet Ali Birand, Örsan Öymen, Ali Sirmen, Ergun Göze Zafer Atay gibi dönemin önemli sima ve kalemleri Sydney'deki olayı lanetleyen yazılar yazmıştır (*Cumhuriyet, Dünya, Günaydın, Milliyet, Tercüman*, 18-22.12.1980).

Saldırı, Avustralya basınında ise şaşkınlık yaratmıştır zira Avustralyalılar bu zamana kadar, ülkelerinde bu tarz terör olaylarının olamayacağını düşünmüşlerdir. Hükûmet yanlısı bir gazete olan Canberra Times, 18 Aralık 1980'de attığı manşette: *“Ermenilerin Türklerden İntikamı. Bugünün düşmanlıkları dünün haksızlıklarından kaynaklanıyor.”* (Şimşir B. N., 2000: 363-365) diyerek Ermenileri mazur gören açıklamalarda bulunmuştur. Bununla da kalmayan gazete, Sevr Antlaşması'na dair bir harita yayınlamış ve bu haritada Doğu Anadolu Bölgesi'ni bir Ermenistan devleti olarak göstermiştir. Aynı gazete Türklerle Ermenilerin hesaplaşmalarının Avustralya topraklarında olmasından duydukları rahatsızlığı dile getirmiş ve katledilen Türklere değil de olayların Avustralya topraklarında gerçekleşmesinden rahatsız olmuştur. Melbourne'de çıkan The Age adlı gazetede buna benzer bir konuyu işlemiştir. 1915'te iki milyona yakın Ermeni'nin yerlerinden edildiğini ifade eden The Age gazetesi bu durumu “barbarlık” olarak nitelendirmiştir. (Şimşir B. N., 2000: 365).

The Australian ve The Advertiser gazetelerinin asıl rahatsızlıkları ise bu saldırının kendi ülkelerinde gerçekleşmiş olması ve ilerde yeni karışıklıkların yaşanabileceği korkusu olmuştur.

Avustralya'da yayın yapan Türk gazetelerinden biri olan Yeni Nesil gazetesi saldırıyı “Vahşet!” başlığı ile vermiş ve şu yazıyı kaleme almıştır: *“YAZIK... İnsanlık tarihinin sayfalarına yeni bir leke daha sürdüler... İnsan haklarını vahşice bir kerre daha çiğnediler... Düşünebilen bir insanın yapamayacağı hunharlığı yapabildiler... İnsanlıktan yoksun, merhametten yoksun, vicdandan yoksunlar... Nefretle karşılıyoruz bu adiliği... Eli kolu bağlı bir kinle haykırıyoruz ve diyoruz ki... Unutmayınız, Türkiye Cumhuriyeti'ne dikilen kem gözler kör edilecek, art niyetli eller kesilecektir. Unutmayınız Türkiye Cumhuriyeti bir Şarık bir Engin değil, binler Şarık, binler Engin, binler Mehmetler, Ahmetler'in kanlarıyla sulanmış mukaddes topraklardır. Bizim bu toprakların muhafaza ve korunmasında ne kadar şehit verdiğimizizi bu menfur olayı planlayanlar gayet iyi bilmektedirler. Unutmayınız Türk milleti gerektiğinde yek vücut düşmana karşı koymasını bilebilen bir millettir. Unutmayınız, Türk milleti acılara göğüs gerebilen bir millettir.*

Başınız sağolsun aziz millet... Başınız sağ olsun bacılarım... Başınız sağ olsun yavrularım... Kahrolsun Türk düşmanları... Kahrolsun insanlık düşmanları... Kahrolsun adi tedhişçiler.” (Şimşir B. N., 2000: 366).

Sydney’de yayın yapan Türk gazetesi Yorum gazetesi de daha çok Avustralya etnik radyosunun yanlış bilgi verdiğini, bunun da başında bulunan Ermeni ile alakalı olduğunu ifade etmiştir. Gazete aynı şekilde Avustralya Ermenilerinin ruhani lideri olan K. Kazanjian’ın, kendi dindaşlarını aklamak için cinayeti aşırı Türk solcularının ya da Kürtlerin yapmış olabileceğine dair açıklamalarını işlemiştir.

Sydney Başkonsolosu Şarık Arıyak ve Engin Sever için bir hafta sonra 24 Aralık 1980’de bir cenaze töreni düzenlenmiştir. Yapılan töreninin ardından cenazeler, Frankfurt’tan Ankara’ya gönderilmiştir. 26 Aralık 1980’de Ankara’da yapılan törene ise Devlet Başkanlığı Genel Sekreteri Tuğgeneral Hasan Sağlam, Milli Güvenlik Konseyi Üyesi Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer, Başbakan Bülent Ulusu, Başbakan Yardımcısı Zeyyat Baykara, Dışişleri Bakanı İlder Türkmen, Milli Savunma Bakanı Halûk Bayülken, İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner, Ticaret Bakanı Kemal Cantürk, Devlet Bakanları, İlhan Öztrak ve Nimet Özdaş cenazeye katılan üst düzey devlet görevlileri olmuştur. Yapılan törenlerin ardından Şarık Arıyak Cebeci asri mezarlığına, Engin Sever de İstanbul Edirnekapı Polis şehitliğine defnedilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 370).

Saldırının üzerinden bir yıl geçmiş olmasına rağmen katillere dair herhangi bir iz bulunamamıştır. Sydney’de çıkan Türk gazetesi Yeni Vatan, saldırının yıldönümünde hem şehitleri anmış hem de katillerin hala bulunmadığını hatırlatmıştır. 23 Mart 1983’te Arıyak ve Engin Sever için bir ön mahkeme yapılmış ve duruşmaya Türk Büyükelçiliğinden Konsolos Orhan Ertuğruloğlu da katılmıştır. Yapılan duruşmada herhangi bir suç deliline rastlanamadığından 10.25’te başlayan mahkeme 13.20’de sona ermiştir. Böylece saldırının üzerinden 27 ay geçtikten sonra Avustralya makamları bu cinayetlerin de üzeri kapatmıştır (<https://www.haberhurriyeti.com/sehitlerimizi-andik-37-yildir-yakalanmayan-katilleri-bulun-dedik/> Erişim Tarihi 18.12.2018).

3.8.1981

3.8.1. Reşat Moralı-Tecelli Arı

4 Mart 1981’de, Ermeni etnik terörünün adresi yeniden Paris olmuş ve Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Reşat Moralı¹⁴ ile Din Görevlisi Tecelli Arı¹⁵,ya bir suikast gerçekleştirmiştir. Bu sırada yanlarında Anadolu Bankası Temsilci İlkay Karakoç’un da bulunduğu fakat saldırıdan yara almadan kurtulduğu anlaşılmıştır. Paris Büyükelçisi Adnan Bulak’ın Türkiye’de olmasından dolayı saldırı ile ilgili gelişmeler Maslahatgüzar Gün Gür’den alınmıştır. Maslahatgüzar Gür’ün Ankara’ya verdiği raporda Agence France Presse’e gelen bir üstlenme mesajı olduğunu ve bu saldırıyı da “Ermenistan’ın Kurtuluşu İçin Gizli Ermeni Ordusu (ASALA)”nın üstlendiğini bildirmiştir. Saldırıdan sonra olay yerinde yapılan incelemede, suikastın üç değişik kişi tarafından yapıldığı ve yirmi el ateş edildiği anlaşılmıştır (Şimşir B. N., 2000: 383).

Saldırının gerçekleştiği gün Suudi Arabistan’da bulunan Başbakan Ulusu ve Dışişleri Bakanı Türkmen olaydan hemen haberdar edilmiş ve Türkmen bir başsağlığı ve geçmiş olsun mesajı yayınlamıştır. Dışişleri Bakanı’na vekâlet eden Devlet Bakanı Öztrak bir açıklama yapmış ve saldırının faillerinin bir an önce bulunmasını Fransız makamlarından talep etmiştir. Devlet Başkanı Orgeneral Evren de Çalışma Bakanlığına bir başsağlığı mesajı göndermiştir. Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç da bir açıklama yapmış ve başsağlığı dileklerini iletmiştir (Şimşir B. N., 2000: 387).

Moralı ve Arı’nın şehit edilmesi olayında ABD Dışişleri Bakanlığı, bir açıklama yaparak saldırıyı kınamıştır. NATO Genel Sekreter Yardımcısı Petrignani de bir toplantı sırasında üzüntüsünü dile getirmiştir. NATO’nun Türkiye Daimi Temsilcisi Büyükelçi Osman Olcay da söz alarak, “*Konsey önünde sık sık bu taziyelere teşekkür etmek durumunda kalmamak isterdim. Bunun için uygar ulusların etkin önlemler almaları gerekir.*” (Şimşir B. N., 2000: 388) demiş ve toplantıda bulunan ülke temsilcilerine de bir mesaj vermiştir.

---

¹⁴ 1943’te Safranbolu’da doğmuştur. 1961’de Karabük Demir-Çelik Lisesini bitirmiştir. 1966’da Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmuş ve Yüksek Lisans sonrasında Doktora yapmak üzere Fransa’ya gitmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı’ndaki hizmetlerinden sonra 1976’da Çalışma Bakanlığı kadrosuna geçmiş ve Paris Büyükelçiliği Çalışma Müşavirliğine atanmıştır. 4 Mart 1981’de Ermeni terörüne kurban giden ilk Çalışma Müşaviri olmuştur (Şimşir B., 2000: 384).

¹⁵ Ermeni teröristlerin şehit ettiği ilk Türk din adamı olan Tecelli Arı, 1946 yılında Kütahya’da doğmuştur. İzmir Yüksek İslam Enstitüsünden mezun olmuş, 1969’da cami hatibi olarak göreve başlamıştır. 1975’te Bolu Öğrenim Yurdu Müdürlüğüne atanmıştır. 1980’de Fransa’da çalışan Türk vatandaşlarına din hizmeti vermek üzere Paris Çalışma Ataşeliğine Din Görevlisi olarak atanmıştır. Bu görevdeyken şehit edilmiştir (Şimşir B., 2000: 384-385).

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Karasek de bir kınama mesajı yayınlamıştır. Bunun yanında 5 Mart'ta İngiltere Hükûmeti, 11 Mart'ta da Federal Almanya Hükûmeti bir kınama açıklaması yapmıştır.

Moralı ve Arı'nın Fransa'da Ermeniler tarafından öldürülmesi Türk-Fransız ilişkilerini gündeme getirmiştir. Öyle ki Türk basınında Fransa suçlanıyor ve katilleri yakalamadığına dair köşe yazıları yer alıyordu. Fransa ile ilişkilerin kesilmesi noktasında dönemin Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Kâmuran Gürün 1995: 266), “...5 Mart günü Saltık Paşa'nın yanında istihbarat örgütleri ile bir toplantı yapıldı. Fransa'dan sefirimizi çekmek ve benzeri fikirler ileri sürüldü, ben sustum. O gün öğleden sonra Evren Paşa'yı ziyaretle bu düşüncelerin olumlu tarafı bulunmadığını anlattım. 6 Mart günü Evren Paşa'nın yanında yapılan yeni bir toplantıda da, Sefareti küçültmenin veya ilişkileri kesmenin Ermeni davasına hizmet olacağını söyledim. Herhangi bir karar alınamadı.” demiştir. Her ne kadar Fransa ile ilişkiler kesilmese bile 6 Mart 1981'de Fransa Büyükelçiliğine bir nota verilmiştir.

Moralı ve Arı'nın cenazelerini getirmek üzere Dışişleri Bakanlığı Yüksek Müşavir Büyükelçisi Ekrem Gökşin, Çalışma Bakanlığında Yurtdışı İşçi Sorunları Genel Müdürü Öktem Akdoğan ve Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Hamdi Mert görevlendirilmiştir. Moralı ve Arı'nın naaşları Paris'teki Villa Coubray askeri havaalanından Türkiye'ye gönderilmiştir. 12 Mart 1981'de Moralı ve Arı için Başbakanlık önünde bir devlet töreni düzenlenmiştir. Devlet Başkanı Evren ve Başbakan Ulusu'nun yanında Dışişleri Bakanı Türkmen ve diğer devlet erkânı cenaze töreninde hazır bulunmuştur. Maltepe Camisinde kılınan cenaze namazlarının ardından Moralı'nın naşı İstanbul'da, Arı'nın naaşı da İzmir'de toprağa verilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 397).

Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Bulak, Moralı ve Arı'nın şehit edilmesi ile doğrudan Devlet Başkanı Evren'den aldığı talimat dolayısıyla Fransız makamları nezdinde bazı girişimlerde bulunmuştur. Bulak, Fransa Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri De Leusse'yle yaptığı görüşmede katillerin bulunamaması ve Fransa'da yapılan yanlış yayın ve programların önlenememesi noktasında Fransa Hükûmeti'ni açıkça eleştirmiştir. Bulak başka bir girişimi de Fransa İçişleri Bakanı nezdinde yapmış ve Türkiye'nin beklentilerini dile getirmiştir. Adnan Bulak'ın bir başka girişimi de Fransa İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürü M. Lambert nezdinde olmuş ve saldırının tahkikat raporunu talep etmiştir. On gün içerisinde üst üste önemli makamlarla üç görüşme yapan Paris Büyükelçisi Bulak son olarak 24 Mart 1981'de Fransa Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri nezdinde bir

girişimde bulunmuş ve Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri Jacques Wahl ile görüşmüştür. Bu görüşmede Bulak, Türkiye'nin istek ve beklentilerini sıralamış, Fransa'da yayın yapan bazı gazete ve kanalların özellikle Haybaykar dergisinin yanlı tutumunu eleştirmiş ve Fransa'nın bunlara nasıl izin verdiğini sorgulamıştır. Görüşme sırasında Adnan Bulak, Genel Sekretere: “...Fransa'da 300 bin Ermeni bulunduğu, bu varlığa göz kapanamayacağı yolunda beyanlara da rastlıyoruz. Bu beyanı asla kabul edemeyiz. Biz Fransa ile devletten devlete ilişki halindeyiz. 300 bin Ermeni var ise, 45 milyonluk Türk Devleti kale alınmayacak mı? Üstelik Fransa'da 300 bin Ermeni varsa, 100 bin de namus ve şerefi içinde çalışan ve Fransa'ya katkıda bulunan Türk vatandaşı vardır. Fransız vatandaşı Ermeniler, Ermenilik dolayısıyla ayrıca rüçhan sahibi ve tercih konusu mudurlar?” (Şimşir B. N., 2000: 404-405) demiş ve tepkisini en manidar şekilde dile getirmiştir.

Bulak'ın yaptığı tüm girişimle sonuçsuz kalmış Morali ve Arı'nın katilleri de bulunamamıştır. Fransız makamlarının yürüttükleri soruşturmalar hakkında Türk makamlarına da bilgiler verilmemiştir. Bunun yanında Türklere yapılan saldırılar da devam etmiştir.

3.8.2. Mehmet Savaş YERGÜZ

9 Haziran 1981'de, Türk diplomatlarına kasteden terör bu kez yüzünü İsviçre'de göstermiş ve Cenevre Başkonsolosluğu Sözleşmeli Sekreteri Mehmet Savaş Yergüz'ün¹⁶ hayatına son vermiştir. İşinden çıkıp evine gitmekte olan Yergüz, başından ve göğsünden aldığı yaralar neticesinde olay yerinde şehit olmuştur. Hôpital Cantonale hastanesine kaldırılan Yergüz'ün öldüğü anlaşılmıştır. Ankara'ya ilk bilgiler ise Bern Büyükelçisi Doğan Türkmen ve Birleşmiş Milletler Cenevre Daimi Temsilcisi Büyükelçi Kâmrân İnan'dan gelmiştir. Olay akşamında Dışişleri Bakanlığı tüm dış temsilciliklere telgraf çekmiş Yergüz'ün şehit edildiği bilgisini vermiştir (Şimşir B. N., 2000: 411).

Dışişleri Bakanı Türkmen Bern Büyükelçiliği ve Cenevre Başkonsolosluğuna başsağlığı telgrafları çekmiştir. Yergüz'ün naşını Türkiye'ye getirmek üzere Ankara'dan

---

¹⁶ 1942'de Muğla'da doğmuştur. Galatasaray Lisesinden mezun olan Mehmet Savaş Yergüz, Yükseköğrenimini Fransa'da yapmış 1966-1971 yıllarında Paris'te Gazetecilik Yüksek Okulunda okumuştur. 1970-1972 yılları arasında Fransa'da Renault fabrikalarının İdaresi Merkezinde Teknik Tercüman olarak çalışmıştır. Bir dönem Fransız Radyo ve Televizyonunda ve Agence France Presse'te staj görmüştür. Haziran 1978'de Dışişleri Bakanlığına başvurmuş kasım ayında da T.C. Cenevre Başkonsolosluğu Sözleşmeli Sekreterliğine “mahallen tayin” edilmiştir. Cenevre Başkonsolosluğunda Sözleşmeli Mahalli Sekreter olarak iki buçuk yıla yakındır çalışan Yergüz, 9 Haziran 1981'de Ermeni teröristler tarafından şehit edilmiştir (<http://geneva.cg.mfa.gov.tr/Mission/ShowSpeech/12175> Erişim Tarihi 28.03.2019)

Yüksek Müşavir Büyükelçi Aydın Alacakaptan görevlendirilmiş ve Cenevre'ye gönderilmiştir. Cenevre Başkonsolosluğunda yapılan törende Başkonsolos Münir Kekevi cenaze törenini Ankara'ya rapor etmiştir. Yergüz için Ankara'da "devlet töreni" düzenlenmiş, Milli Güvenlik Konseyi Üyesi Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun, Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Orgeneral Haydar Saltık, Başbakan Ulusu, Başbakan Yardımcıları Turgut Özal ve Zeyyat Baykara, Dışişleri Bakan Vekili Devlet Bakanı İlhan Öztrak, Devlet Bakanı Mehmet Özgüneş, Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, Turizm Bakanı İlhan Evliyaoğlu başta olmak üzere subaylar, yargı temsilcileri Fransa ve İsviçre Büyükelçileri katılmıştır (Şimşir B. N., 2000: 413).

Dışişleri Bakanı Vekili Öztrak cenaze töreninde yaptığı konuşmada, bu zamana kadar işlenen cinayetlerin faillerinin bulunamadığını ve devletlerin gerekli hassasiyeti göstermedikleri bu noktada Yergüz'ün katilini yakalayan ve özverili çalışmalar yapan İsviçre makamlarına teşekkür etmiş ve sözlerini şu şekilde tamamlamıştır: "...Ancak şimdiye kadar gösterdiğimiz soğukkanlılık ve metanet yanlış değerlendirilmemelidir. Unutmamak gerekir ki, bizim sabrımızın da pek tabii olarak bir sınırı vardır. Caniler işledikleri cinayetlerin hesabını er veya geç muhakkak vereceklerdir." (Şimşir B. N., 2000: 414).

Yergüz'ün naaşı Maltepe Camisinde kılınan cenaze namazının ardından memleketi Fethiye'de toprağa verilmiştir.

Dış temsilciliklerimize karşı işlenen cinayetlerden farklı olarak İsviçre'deki katil halkın da yardımıyla yakalanmış ve İsviçre mahkemelerine çıkarılmıştır. Yakalandığında üzerinde nüfus cüzdanı, pasaport gibi kimliğini açığa çıkaracak şeyler olmadığı için katilin hakkında ilk etapta bilgi sahibi olunamamıştır. Katil adının Krikoryan olduğunu ve 1959'da doğduğunu ifade etmiştir. Sonrasında Sorgu Hâkimi Rogers Dussaix tarafından sorguya çekilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 415-418).

Sorgu sırasında adının Mardiros Jangotchian (Çankoçyan) olduğunu, 20 Temmuz 1958'de Beyrut'ta doğduğunu, güveni olmadığı için ilk etapta adını söylemediğini, cinayeti işledikten sonra üzerindeki kazağı değiştirdiğini, olay sırasında üzerinde bulunan teçhizatı "kuruluşunun" gizlice kendisine ulaştırıldığını, Lübnan'da silahlı talimler yaptığını, saldırıdan altı gün önce İsviçre'ye geldiğini ifade etmiştir. Katil Mardiros Jangotchian olay gününü de diğer günler gibi geçirdiğini, konsolosluğun karşısındaki pastanede pasta yediğini, Mehmet Savaş Yergüz'ü takip ettiğini ve üç el ateş ederek öldürdüğünü söylemiştir.

Sorgu hakiminin, bu katliamı neden yaptınız sorusuna bir bçuk milyon Ermeni'nin intkamı için, diyen Mardiros Jangotchian, iki yıldır ASALA'ya mensup olduğunu, örgütün (ASALA), Ermenilerin sesini duyurmak için daha ideal bir yer olduğunu düşündükleri Cenevre'yi seçtiğini, saldırıyı iki ay önce planladığını itiraf etmiştir (Şimşir B. N., 2000: 419).

Türk kamuoyu ve devlet adamları İsviçre makamlarını katili yakalamasından dolayı kutlamış ve soruşturmanın da aynı ciddiyetle sürdürülmesini istemiştir. Katil Mardiros Jangotchian, Cenevre Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmıştır. Katil Mardiros Jangotchian'ın talebi üzerine Ermeni olayları ve iddialarıyla ilgili 13 kişi mahkemece dinlenmiştir. Bu kişiler arasında katilin anne-babası, büyükannesi, Ermeni asıllı Fransa vatandaşı yazar Jean-Marie Carzou, Ara Toranian, İsviçre'de yaşayan Ermeni papaz James Karnusian ve Fransa'da yaşayan papaz Arthur Helvadjan katılmıştır. Dinlenen bu kişiler de Ermeni olaylarını ve sözde Türk zulmünü anlatmışlardır. Yapılan duruşmalar sonucunda katil Mardiros Jankodjian 19 Aralık 1981'de 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırılmış cezasını 10 yıl çektikten sonra katil Mardiros Jangotchian, 1991'de serbest bırakılmıştır (<https://www.haberler.com/sehit-diplomat-yerguz-cenevre-de-anildi-9713525-haberi/> Erişim Tarihi 28.03.2019).

3.9. 1982

3.9.1. Kemal Arıkan

1970'li yıllardan itibaren Los Angeles şehri, Türk diplomatları açısından tehlikeli ve zor bir görev yeri haline gelmiştir. Öyle ki Los Angeles, ABD'nin Kaliforniya eyaletinin merkez şehridir ve Kaliforniya eyaleti de Ermeni nüfusunun en yoğun olduğu yerlerden biridir. Özellikle bölgede Ermeni çocuk ve gençlerine verilen eğitim çerçevesinde Türklere karşı kin ve nefret duygusu artmıştır. 1973 yılında Los Angeles Başkonsolosu Baydar ve Konsolos Muavini Demir'in görevleri başında, 76 yaşında bir Taşnak komitecisi tarafından şehit edilmesi Türk düşmanlığını daha da körüklemiştir. Yanıkyan'ın aldığı ceza sonrasında da çeşitli Ermeni basın-yayın organları Yanıkyan'ı kahraman gösteren yazılar yazmış ve çeşitli propagandalar yürütmüşlerdir. Bütün bunların sonucunda Los Angeles'te bir Türk olarak görev yapmak zor ve tehlikeli bir hale gelmiştir (Şimşir B. N., 2000: 463).

1978'den itibaren Kaliforniya Eyaleti'nin Adalet Bakanlığı görevini Ermeni kökenli George Deukmejian (Dökmeciyan) yürütmüştür. Kaliforniya eyaletindeki tüm adli

ve emniyet makamları ona bağılı olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Bu süreçte yapılacak olan Kaliforniya valiliği seçimlerine de Taşnak Partisi'nin adayı olarak katılacaktı. Deukmejian'ın Adalet Bakanlığına getirilmesinin ardından Ermeni tedhiş hareketlerinde gözle görülür derecede artış meydana gelmiş ve Türk kuruluşları, Türk etkinlikleri ya da Türk Konsolosluğuna açıktan açığa eylem ve saldırılar artmıştır. Yapılan bu saldırılardan sonra da yakalanan Ermeniler hakkında herhangi bir cezai bir işlem de yapılmamıştır. Bu durum da bölge Ermenilerini Türklere karşı daha da cesaretlendirmiştir. 1980 Ekim'inde Başkonsolosluk konutuna, bir hafta sonrasında Hollywood'da Türk Seyahat acentesine, 1981 Kasım'ında da Türkiye Başkonsolosluğuna Ermeniler tarafından bomba atılmıştır (şimşir B. N., 2000: 464).

Başkonsolos Kemal Arıkan,¹⁷ böyle bir ortamda ve şehirde görev yapmaya çalışmıştır. Alaska, Arizona, Colorado, Idaho, Montana, Nevada, Oregon, Utah, Washington, Wyoming eyaletleri, Hawai ve Pasifik adaları da Kaliforniya'ya ek olarak Kemal Arıkan'ın görev sahası içerisinde olmuştur.

28 Ocak 1982 yılında evinden işine gitmek için çıkan Arıkan, yanında kimse olmadığı halde arabasına binmiş ve yaklaşık 100-150 metre gittikten sonra ana yola ıştaki "dur" uyarısını da dikkate alarak beklemiş ve bu esnada kimliği belirsiz iki kişi tarafından silahlı saldırıya uğramıştır. Başına üç yüzüne ve göğsüne on kadar daha mermi isabet eden Kemal Arıkan olay yerinde şehit olmuştur. Başkonsolos yardımcısı telefonla Washington Büyükelçiliğini bilgilendirmiş, Washington Büyükelçisi şükrü Elekdağ da Ankara'ya durumu bildirir telgrafı çekmiştir. Elekdağ, cinayeti "Ermeni Soykırım Komandoları'nın üstlendiğini de bildirmiştir. Elekdağ, katillerin kaçarken bindikleri arabanın da Sassounian (Sasunyan) adlı bir kişiye ait olduğunu eklemiştir (şimşir B. N., 2000: 466).

Amerika basınında da Los Angeles Times, verdiği bilgilerde olayın Ermeniler tarafından gerçekleştirildiği, cinayetle ilgi bir silahın bulunduğunu, yine olayla ilgili dört kişinin gözaltına alındığını ifade etmiş ve Başkan Reagan'ın olayı "trajik ve alçakça" şeklinde değerlendirdiğini yazmıştır (şimşir B. N., 2000: 466).

---

¹⁷ 1927'de İskilip'te doğmuştur. Ankara Gazi Lisesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Harvard niversitesinden mezun olmuştur. 1955 yılında Dışışleri Bakanlığında çalışmaya başlamıştır. Ankara'da Milletlerarası Ekonomik İlişkiler Dairesi Umum Müdürlüğünde çalışmış 1957'de Prag Büyükelçiliğinde İkinci Ktipliğe atanmıştır. Çeşitli görevlerden sonra 1964 yılında şikago Başkonsolosluğunda Birinci Sınıf Konsolos görevine atanmıştır. 1968-1970 yılları arasında Merkez şube Müdürlüğü yapan Kemal Arıkan, 1970'de Canberra Büyükelçiliği Müsteşarlık görevine atanmıştır. 1973'de Sydney Başkonsolosu olarak atanmıştır. Eylül 1978'den itibaren Los Angeles Başkonsolosu olarak görev yapan Arıkan, 28 Ocak 1982 yılında bir saldırı sonucu hayatını kaybetmiştir (şimşir B. N., 2000: 462).

ABD Dışışleri Bakanlığı yazılı bir açıklama yapmış, saldırıyı kınamış, Ermenilerin adını zikretmiş ve başsağlığı mesajlarını iletmiştir. ABD Başkanı Reagan, Dışışleri Bakanı Haig ve Dışışleri Bakan Vekili Stoessel Türkiye'ye ve Arıkan'ın ailesine başsağlığı mesajlarını iletmiştir. Amerika tarafından yapılan açıklamalar, Türkiye tarafından olumlu karşılanmış sert ve katillerin hak ettikleri cezaları alması noktasında umut verici bulunmuştur.

Federal Almanya Dışışleri Bakanlığı da olayı ilk defa açıkça kınamıştır. Katliamın ardından Washington Büyükelçiliği Müsteşarı Mithat Balkan, Los Angeles'e gönderilmiş ve geçici olarak Los Angeles Başkonsolosluğu görevini üstlenmiştir. İlk iş olarak da Kaliforniya bölgesindeki basın-yayın organlarını aydınlatmaya başlamış ve Ermenilerin yalanlarla dolu iddialarını çürütme çalışmalarına başlamıştır. Bunun yanında Kemal Arıkan'ın şehit edilmesiyle ilgili mektup kampanyası başlatılmış ve Türkiye'den de olmak üzere çeşitli ülkelerden Kaliforniya'daki gazetelere mektuplar gönderilmiştir. Yine Los Angeles Türkleri de harekete geçmiş aralarında "News and Views (Haberler ve Görüşler)" adı ile terör karşıtı bir grup oluşturmuşlardır (Şimşir B. N., 2000: 475).

Washington ve Kaliforniya'da bulunanlar başta olmak üzere çeşitli Türk sivil toplum örgütleri, Ermenilerin iddialarına karşılık açıklamalar yapmıştır. Washington Türk-Amerikan Derneği Başkanı Hasan bin Ali bir basın toplantısı düzenlemiş Türk-Amerikan Dernekleri Kurulu da Washington Post gazetesine bir ilan vermiştir.

Arıkan için hem Los Angeles'te dini bir cenaze töreni düzenlenmiş resmi devlet töreni de havaalanında yapılmıştır. Törene Başkan Reagan'ı temsilen Büyükelçi Edward Marks başkanlığında bir heyet katılmıştır. Törende Türkiye Büyükelçisi Elekdağ bir konuşma yapmıştır. Arıkan'ın naaşı daha sonra Ankara'ya getirilmiştir Karşılama Dışışleri Bakanı Türkmen de hazır bulunmuştur. Kemal Arıkan'ın naaşı yapılan törenin ardından İstanbul Aşşyan'da toprağa verilmiştir.

Arıkan'ın katledilmesi Amerika'da yankı uyandırmaya devam etmiş ABD Kongresinin en önemli üyelerinden Güney Caroline Senatörü ve Senato Hukuk Komisyonu Başkanı Strom Thurmond, senatoda Ermeni terörünü lanetleyen bir konuşma yaptı ve Türkiye Büyükelçisi Elekdağ'ın Kemal Arıkan'ın cenaze törenindeki konuşmasını aynen okumuştur. New York Milletvekilleri Stehen Solarz ve Joseph P. Addabbo, Texas Milletvekili Charles Wilson, Louisiana Milletvekili Bob Livingston, Senatör Hayakawa Türkiye lehinde katliamı kınayan açıklamalar yapmışlardır. Kaliforniya Milletvekili

Ermeni Charles Pashayan Jr. de Temsilciler Meclisinde saldırıyı kınayacak mahiyette konuşmuş olsa da konuyu yine Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan olaylara getirmiş ve Ermeni yalanlarını tekrar etmiştir. 11 Şubat 1982’de ise Senatör Danton, terörizmin kınanması için Senatoya bir karar örneği sunmuştur. Karar tasarısı bazı değişikliklerle birlikte içerisinde “Ermeni” kelimesi de geçmemek üzere Senatoda kabul edilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 485-486).

Arıkan’ın öldürülmesi ile ilgili olay günü dört kişi yakalanmıştır. Yakalananlardan biri Lübnan’dan ABD’ye göç eden bir ailenin 19 yaşındaki oğlu olan ve katil sanığı olarak yakalanan Hampig Sassounian (Sasunyan)’dır. Sassounian, Hampig adı yerine İngilizce “Harry” adını da kullanmıştır. Bunun yanında yakalanan diğer üç kişi ise 18 yaşından küçük oldukları gerekçesi ile serbest bırakılmışlardır. Asıl katil olarak Hampig Sassounian ve “Koke” lakaplı Krikor Saliba belirlenmiştir. 21 yaşındaki Saliba yakalanamamış ve Kanada, Fransa üzerinden doğduğu Beyrut’a kaçmıştır. Burada Lübnan iç savaşında ölmüştür dolayısıyla Saliba mahkeme önüne çıkarılamamıştır. Yapılan duruşmalarda, Kemal Arıkan’ın eşi, Hampig Sassounian’ın kardeşleri de olmak üzere görgü tanıkları dinlenmiştir. Görgü tanıklarından biri olan Hampig Sassounian’ın hapisane arkadaşı Jeffrey Scott Busch, Hampig Sassounian’ın cinayeti planlı olarak işlediğini, “Ermeni Adalet Komandoları” adlı örgüte üye olduğunu kendisine söylediğini ifade etmiştir. Tanıklar dinlenmiş ve dokuz hafta sonra karar aşamasına gelinmiştir. 4 Ocak 1984’te jüri, Hampig Sassounian’ı “birinci derece cinayetten suçlu” olduğuna karar vermiştir. ABD basınında New York Times ve Los Angeles Times gazeteleri Hampig Sassounian’ın “birinci derece cinayetten suçlu” bulunmasına yer vermiş ve bu sebepten dolayı da hâkimin nihai kararının ömür boyu hapis ya da idam cezası olacağını yazmışlardır. Mahkeme kararını 18 Ocak 1984’te açıklamış ve Hampig Sassounian’ın devlet hapisanesinde afsız ömür boyu hapsedilmesine karar vermiştir (<https://avim.org.tr/tr/Yorum/LOS-ANGELES-BASKONSOLOSU-KEMAL-ARIKAN-I-1982-YILINDA-KATLEDEN-HARRY-HAMPIG-M-SASSOUNIAN-IN-SARTLI-TAHLIYESI-1> Erişim Tarihi: 16.03.2019).

Los Angeles Başkonsolosu Suat Çakır, davanın savcısı Lael Rubin’i aramış ve kendisine gayretleri için teşekkür etmiştir. 15 Haziran 1984’te Yargıç Nelson, cezayı Hampig Sassounian’a sözlü olarak tebliğ etmiş ve mahkeme süreci sona ermiştir. Yargıç Nelson kararı Hampig Sassounian’a bildirirken şu sözleri söylemiştir: *“Bu şehirde, bu eyalette çok değişik kökenli pek çok insan yaşar. Bir Türk’ün, Ermeni’dir diye bir*

Ermeni'yi öldürmesine izin verilemeyeceği gibi, bir Ermeni'nin de Türk'tür diye bir Türk'ü öldürmesine izin verilemez.” (Şimşir B. N., 2000: 497).

3.9.2. Orhan Gündüz

Los Angeles Başkonsolosu Arıkan'ın bir suikast sonucu öldürülmesinin üzerinden yaklaşık üç ay geçmişken bu kez Boston Fahri Başkonsolosu Orhan Gündüz¹⁸, “Adalet Komandoları” denilen Ermeni Taşnak terör örgütü tarafından şehit edilmiştir. Gündüz'ün önce bürosu bombalanmış ardından da kendisi öldürülmüştür. Olayla ilgili ilk bilgiler de Washington Büyükelçisi Elekdağ tarafından Ankara'ya aktarılmıştır. 22 Mart 1982'de Fahri Konsolosluk önünde bomba patlatılmış olayda büyük çapta maddi hasar meydana gelmiştir. Bu ilk bombalama eyleminde herhangi bir can kaybı olmamıştır (Şimşir B. N., 2000: 502)

4 Mayıs 1982'de bu sefer teröristlerin hedefindeki isim Fahri Başkonsolos Gündüz olmuş ve saldırı sonucu şehit olmuştur. Cinayeti “Ermeni Adalet Komandoları” adlı örgüt üstlenmiştir.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren, Başbakan Ulusu, Dışişleri Bakanı Türkmen, Danışma Meclisi Başkan Vekili Vefik Kitapçığı hem Dışişleri Bakanlığına hem de Gündüz'ün eşine taziye mesajları göndermişlerdir.

Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Gürün, ABD Büyükelçisi R. S. Hupe'yle bir görüşme yapmış ve katillerin yakalanmasını istemiştir. Gürün bir ay önceki Amerika seyahatinde de yaptığı resmi görüşmelerde özellikle Gündüz'ün korunmasını talep etmiştir. Zira, Gündüz'ün görev yaptığı Boston Fahri Konsoloslugu bombalanmıştır. Fakat yerel polis de dahil herhangi bir önlem alan olmamıştır. Gürün bu noktayı da hatırlatmıştır. Büyükelçi de lazım gelen tedbirlerin alınması için Amerika'daki ilgili makamlara gerekli yazıların yazılacağını iletmiştir (Şimşir B. N., 2000: 503).

Boston Fahri Başkonsolosu Gündüz'ün öldürüldüğü tarihte Türkiye bir ara rejimin içerisindeydi. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi itibariyle Türkiye'de siyasi partilerin faaliyetleri durdurulmuş Türkiye Büyük Millet Meclisi de feshedilmiştir. Milli Güvenlik

---

¹⁸ 1922 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1942'de Harp Okulundan mezun olmuş, yüzbaşı rütbesine kadar yükselmiş ve sonrasında ordudan ayrılıp Amerika'ya yerleşmiştir. Boston'da Topkapı adıyla hediyeyle eşya dükkanı açmış ve bölgedeki Türkleri örgütlemiştir. Amerika vatandaşlığına geçmemiştir. Amerika'da sürekli ikamet izni olan yabancılar statüsüne dahil olmuştur. 1971 yılından beri Türkiye'nin Boston'da Fahri Konsoloslugu yürütmüştür. Türkiye'den herhangi bir maaş almadığı gibi dükkanının bir bölümünü “Fahri Konsolosluk” olarak ayırmıştır. 4 Mayıs 1982'de 60 yaşındayken Ermeni teröristler tarafından vurularak öldürülmüştür (Şimşir B. N., 2000: 520).

Konseyi ile birlikte Danışma Meclisi vardır. Danışma Meclisi 6 Mayıs 1982’de Boston’da gerçekleşen saldırı ve Ermeni terörü ile ilgili toplanmıştır. Bu toplantıda Dışişleri Bakanı Türkmen bir konuşma yapmış ve Ermeni terörü ile ilgili yapılması gerekenleri sıralamıştır. Bu sırada Amerika’da Büyükelçi Elekdağ Boston saldırısı üzerine bir basın toplantısı düzenlemiştir. Elekdağ, başta NBC televizyonu olmak üzere Boston suikastı ile ilgili Amerikan kamuoyu aydınlatılmıştır.

Gündüz’ün öldürülmesi üzerine ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Holmes, Amerika Hükûmeti adına başsağlığı mesajı yayınlamıştır. Ayrıca Beyaz Saray Basın Sözcüsü de 5 Mayıs’ta bir basın açıklaması yapmış ve saldırıyı kınamıştır. ABD Başkanı Reagan da aynı gün Devlet Başkanı Evren’e bir başsağlığı mesajı yollamıştır (Şimşir B. N., 2000: 513).

Gündüz için Boston’da bir cenaze töreni düzenlenmiş ve o gün için haçları sökülmüş bir kilisede de anma töreni yapılmıştır. Ailesinin isteği üzerine de Gündüz’ün naaşı Boston’da toprağa verilmiştir. Cenaze törenine Büyükelçi Elekdağ, Müsteşar Murat Sungar da katılmıştır.

3.9.3. Erkut Akbay

Ermeni etnik terörünün diğer kurbanları Lizbon Büyükelçiliği İdari Ataşesi Erkut Akbay¹⁹ ve eşi Nadide Akbay olmuştur. Öğle yemeği için evlerine döndüklerinde silahlı saldırıya uğramışlar ve Erkut Akbay olay yerinde eşi ise kaldırıldığı hastanede şehit olmuştur. Saldırı ile ilgili bilgileri Lizbon Büyükelçisi İsmail Soysal Ankara’ya aktarmıştır. Saldırıyı yine “Ermeni Soykırım Adalet Komandoları” üstlenmiştir. Dışişleri Bakanlığı da yurtdışında bulunan Başbakan Ulusu ile Dışişleri Bakanı Türkmen’i bilgilendirmiştir. Kamuoyuna ilk bilgileri ise Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili Öztrak vermiştir.

ABD Dışişleri Bakanlığı saldırıyı kınayan bir açıklama yapmış ve bu açıklama Türk basınında da yer almıştır.

Devlet Başkanı Orgeneral Evren, Danışma Meclisi Başkanı Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak, Kıbrıs Türk Federe Devlet Başkan Vekili ve Meclis Başkanı Nejat Konuk, Başbakanı Mustafa Çağatay, Meclis Başkan Vekili Ekrem Ural başta olmak üzere çeşitli devletler ve devlet kuruluşları Dışişleri Bakanlığına taziye mesajları yollamıştır.

---

¹⁹ 1943’te Adana Kadirli’de doğmuştur. 1963’te Yozgat Lisesi, 1968’de de Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesinden mezun olmuştur. 1970 yılında İdari Memur olarak Dışişleri Bakanlığında çalışmaya başlamıştır. 1973 yılında Brasilia Büyükelçiliği Kançılara Memurluğuna atanmıştır. 1979 Kasım’ında da Lizbon Büyükelçiliği Kançılara Memurluğuna atanmıştır. 7 Haziran 1982 yılında 39 yaşındayken Ermeni teröristler tarafından şehit edilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 534).

Türkiye Ermenileri adına Başpiskopos Şnork Kalustyan da Öztrak'a bir mesaj yollamıştır. Yabancı devletler de saldırıyı kınamıştır. ABD Dışişleri Bakanı Alexander M. Haig, Kanada Dışişleri ile görevli Devlet Bakanı Mark MacGuigan saldırıyı kınamış ve başsağlığı telgrafları çekmişlerdir.

Akbay'ın naşını Lizbon'dan almak üzere Dışişleri Bakanlığından Büyükelçi Behiç Hazar Portekiz'e gönderilmiştir. 14 Haziran'da Erkut Akbay için bir cenaze töreni yapılmıştır. Ankara'da yapılan törene, Devlet Başkanı Evren adına Tuğgeneral Akay Şakman, Milli Güvenlik Konseyi adına Tuğgeneral Şamil Özdilli, Başbakan Ulusu, Danışma Meclisi Başkanı ve eski Başbakan Sadi Irmak, Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili Öztrak, Ankara'da bulunan Kıbrıs Türk Federe Devleti Başbakanı Mustafa Çağatay, Ankara Belediye Başkanı Süleyman Önder de katılmıştır. Akbay'ın naşı 16 Haziran 1982'de Ankara'da Cebeci asri mezarlığında toprağa verilmiştir.

Cinayetin failleri ise diğer birçok saldırıda olduğu gibi bulunamamıştır. Birkaç şüpheli üzerinde durulmuş olsa da onların da izlerine rastlanamamıştır <https://www.sabah.com.tr/dunya/2013/06/08/teror-kurbani-akbay-cifti-icin-lizbonda-anit-dikildi> Erişim Tarihi: 18.03.2019). Katillerin cezasız kalmaları onları cesaretlendirmiş olacak ki bir yıl sonra yine Lizbon Büyükelçiliğine silahlı baskın düzenlenmiştir.

3.9.4. Atilla Altıkat

1982 yılında Kanada'da Türk temsilciliklerine ve Türk temsilcilerine karşı iki ayrı suikast düzenlenmiştir. İlk suikastta 8 Nisan'da Büyükelçilik Ticaret Müşaviri Kâni Güngör ağır yaralı olarak kurtulmuştur. 27 Ağustos 1982 yılındaki ikinci suikastta ise Ottawa Büyükelçiliği Askeri Ataşesi Kurmay Albay Atilla Altıkat şehit edilmiştir. Her iki saldırıyı da Ermeni terör örgütleri üstlenmiştir (<https://turkishcanada.org/albay-atilla-altikat/> Erişim Tarihi: 18.03.2019)

Ottawa suikastında dikkat çeken bazı hususlar ön plana çıkmaktadır. Öyle ki daha önceki suikastlarda teröristler hedeflerini, ya evlerinin önünde ya da yakınında pusuya düşürürlerken Altıkat'ı ise araçla takip edip evinden ya da iş yerinden uzak bir yerde şehit etmişlerdir. Yine daha önceki eylemlerde kullanılan silahlar olay yerinden kısmen uzak yerlerde bulunmuşken bu sefer katiller cinayet silahını Altıkat'ın aracının içerisine bırakmışlardır. Bunun yanında Ermeni teröristlerin bu zamana kadar ki hedefleri sivillerken ilk defa bir askeri görevli hedef olarak seçilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 556).

Altıkāt'ın şehit edilmesiyle ilgili olarak Devlet Başkanı Evren, Başbakan Uluşu, Dışışleri Bakan Vekili ve Milli Savunma Bakanı Bayülken, Dışışleri Bakanı Türkmen birer başsağlığı mesajı yayınlamışlardır.

Türkiye Ermenileri Patriği Başpiskopos Şnork Kalustyan da Dışışleri Bakanlığına başsağlığı mesajlarını iletmiştir.

Kanada Dışışleri Bakanı Mark Mac Guigan, Kanada Başbakanı Pierre Elliott Trudeau, Kanada Milli Savunma Bakanı J. Gilles Lamontagne, Kanada Muhalefet Lideri Joe Clark başta olmak üzere Kanada Hükûmeti ve muhalefeti saldırıları kınamış ve başsağlığı mesajları göndermişlerdir. Fakat bu yazılarında “Ermeni” kelimesini kullanmaktan da kaçınmışlardır (Şimşir B. N., 2000: 563).

Kanada basını da Altıkāt'ın öldürülmesine geniş yer vermiştir. Toronto Star gazetesi “Bu, Vahşi ve Anlamsız Cinayettir.” başlığını atmış ve Kanada Dışışleri Bakanı ile Başbakanının görüşlerine yer vermiştir (Şimşir B. N., 2000: 567). Kanada'nın önemli gazetelerinden biri olan The Globe and Mail de saldırıyı “Ermeni Soykırım Adalet Komandoları” adlı örgütün üstlendiğini yazmıştır.

4 Eylül 1982'de Başbakanlık binası önünde Altıkāt için bir tören düzenlenmiş Dışışleri Bakanı Türkmen burada bir konuşma yapmıştır. Bundan sonra Altıkāt için Maltepe Camisinde cenaze namazı kılınmış ve naaşı İzmir'de toprağa verilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 576).

Dışışleri Bakanı Türkmen, Kanada Dışışleri Bakanı Mark Mac Guigan'a Kanada Hükûmeti ve makamlarını sergiledikleri duruşlarından ötürü takdir etmiş ve teşekkür etmiştir. Yine katillerin bulunması için de gerekli çalışmaların yapılacağına olan inancını da yinelemiştir. Fakat Altıkāt'ın şehit edilmesinden sonra gösterilen saygı ve özveri katilleri bulmak konusunda gösterilememiş ve katillerin izine rastlanamamıştır.

3.9.5. Bora Süelkan

Ottawa Büyükelçiliği Askeri Ataşesi Hava Kurmay Albay Altıkāt'ın şehit edilmesinden kısa bir süre sonra 9 Eylül 1982'de Burgaz Başkonsolosluğu İdari Ataşesi Bora Süelkan²⁰ Ermeni teröristler tarafından şehit edilmiştir. Suikastı ve ilk gelişmeleri

---

²⁰ 1937 yılında Karaisa'da doğmuştur. 1961'de Dışışleri Bakanlığında çalışmaya başlamıştır. 1966-1968 yılları arasında Köln Başkonsolosluğu yapmıştır. 1971'de Halep Başkonsolosluğunda Mahalli Kâtiplik yaptıktan sonra 1974 yılında Strasbourg Başkonsolosluğunda İdari Ataşelik görevine atanmıştır. 30 Mart 1982 yılından itibaren Burgaz Başkonsolosluğunda İdari Ataşe olarak görev yapmakta olan Bora Süelkan 9

Sofya Büyükelçisi Yıldırım Keskin, Ankara'ya bildirmiştir. Süelkan evinin önünde kimliği belirsiz bir kişi tarafından vurulmuş ve olay yerinde ölmüştür. Katil silahını da olay yerinde bırakarak kayıplara karışmıştır. Burgaz Başkonsolosu Yavuz Gör de hatıralarında Süelkan'ın şehit edilmesini anlatmış ve olaydan önceki gece Bora Süelkan'la yemek yediklerini ve eve dönerken kendisine “*Beyefendi... Bu gece nedense içimde bir sıkıntı var.*” dediğini yazmıştır (Gör, 1996: 169).

Olayın ardından akşam saatlerinde Bulgar Haber Ajansı bir açıklama yapmış ve saldırının “Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları” tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Olayla ilgili Devlet Başkanı Evren, Başbakan Ulusu, Dışişleri Bakanı Türkmen olmak üzere devlet görevlileri ve sivil kuruluşlar başsağlığı mesajları yayınlamışlardır. Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Todor Jivkov, Evren'e bir başsağlığı mesajı göndermiş ve saldırıyı kınamıştır (Şimşir B. N., 2000: 590).

Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Ercüment Yavuzalp, Ankara'daki Bulgar Büyükelçisi Vladimir Giantcharov'u makamına çağırarak ve Bulgaristan'ın Süelkan'ın katillerini bir an önce bulmasını rica etmiştir.

Süelkan için Sofya Büyükelçiliğinde bir cenaze töreni düzenlenmiş ve naaşı Türkiye'ye gönderilmiştir. Ankara'da Başbakanlık binası önünde yapılan törene Törene Milli Güvenlik Konseyi üyeleri, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun, Başbakan Ulusu, Danışma Meclisi Başkanı Irmak, Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Orgeneral Necdet Üruğ başta olma üzere çok sayıda devlet memuru katılmıştır. Törende Dışişleri Bakanı Türkmen ve mesai arkadaşları adına, İdari Memur Ünal Kayseri birer konuşma yapmışlardır. Maltepe Camisinde kılınan cenaze namazının ardından Süelkan'ın naaşı Cebeci Asri Mezarlığa defnedilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 599).

Türkiye, Süelkan'ın katillerinin biran önce bulunması için her türlü girişimde bulunmuş ve Bulgaristan ile gerekli görüşmeleri yapmıştır. Bu görüşmelerden biri de Burgaz Başkonsolosu Yavuz Gör'ün Bulgar Polis Müdürü Muhtarof ile görüşmesidir. Muhtarof, Gör'e gereken her şeyin yapılacağını ve Türk diplomatlarının can güvenliğinin sağlanacağına dair teminat vermiştir. Sofya Büyükelçisi Yıldırım Keskin de Bulgaristan Dışişleri Bakan Yardımcısı İvan Ganev ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Ganev,

---

Eylül 1982'de şehit edilmiştir (http://bulgarianturks.blogspot.com/2017/01/turkiye-cumhuriyeti-burgaz-idari_1.html Erişim Tarihi: 19.03.2019).

Keskin'e, cinayetin organize olarak işlendiğini, bir bayram gününü özellikle seçtiklerini, ilk defa sosyalist bir ülkenin seçildiğini bu yolla bir mesaj verilmek istendiğini belirtmiştir. Bulgar makamlarının yaptığı çalışmalar sonuçsuz kalmış ve katillerin izine rastlanamamıştır (Şimşir B. N., 2000: 601).

Türk diplomatlarının maruz kaldığı suikast girişimlerinin ve bu saldırılar sonucunda şehit sayısının artması sonucunda TBMM'de bu menfur saldırılara karşı sert eleştiriler getirilmiş ve çeşitli önergeler sunulmuştur. Saldırıların arttığı 1982 yılında Danışma Meclisi Milli Güvenlik Konseyi'nce seçilen üyesi Mehmet Hazer ve arkadaşlarının yurtdışındaki temsilciliklerimize, Ermeniler tarafından yapılan saldırılar konusunda görüşlerinin ve duygularının dünya kamuoyuna ve özellikle dünya parlamentolarına iletilmek üzere bir metin haline getirilmesine dair önergesi olurken (TBMM, Z.C., 1982: 331-332); Danışma Meclisi Ankara üyesi Hamza Eroğlu ve 17 Arkadaşının yurtdışındaki temsilcilerimize karşı Ermeniler tarafından yapılan cinayet ve saldırılarla ilgili olarak özel gündem yapılmasına dair bir başka önergesi (TBMM, Z.C., 1982: 300) olmuştur.

3.10. 1983

3.10.1. Galip Balkar

9 Mart 1983'te, Türkiye saatiyle 14.00 ve civarında bütün ajanslar flaş haberler geçmiş, Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar'ın²¹ öldürüldüğünü haber yapmıştır. Fransız AFP ajansı ve Avusturya radyosu Balkar'ı öldüren kişinin Kürt olduğunu ifade etmiştir. Belgrad Büyükelçiliğinden gelen resmi bilgilerde ise Galip Balkar'ın evinin 400 metre kadar uzağında arabasının içinde olduğu halde silahlı saldırıya uğradığı ve hastaneye kaldırıldığı aktarılmıştır. Yine Belgrad Büyükelçiliğinin bildirdiğine göre şoför Necati Kaya yaralanmış, olayın faillerinden birisi yaralı olarak ele geçirilmiştir.

Yugoslavya Dışişleri Bakan Vekili Mirko Ostoviç, Belgrad Büyükelçiliğine gitmiş ve geçmiş olsun dileklerini bizzat iletmıştır. Dışişleri Bakanı Türkmen de olaydan hemen sonra Ankara'daki Yugoslav Büyükelçisi Redzep Djiha'yı Bakanlığa çağırılmış hem bilgi almış hem de olayın faillerinin ortaya çıkarılmasını istemiştir. Ayrıca Türkmen, Güner Öztekin'i Olağanüstü Özel Elçi olarak Belgrad'a yollamıştır.

---

²¹ 1936 yılında İstanbul'da doğmuştur. Ankara Koleji ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. 1959 yılında Dışişleri Bakanlığına girmiştir. 1961'de Paris NATO Daimi Delegasyonuna Üçüncü Kâtip olarak atanmıştır. 1966-1969 yılları arasında Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Özel Kalem Müdürlüğünü yapmıştır. 1969'da Londra Büyükelçiliği Başkâtipliği görevine atanmıştır. Merkezde ise Müşterek Güvenlik Dairesinde Genel Müdür Yardımcılığı, Daire Reis Vekilliği görevlerini yapmıştır. Ekim 1981'de de Belgrad'a Büyükelçi olarak atanmıştır. 9 Mart 1983'te uğradığı silahlı saldırı sonucu hayatını kaybetmiştir (Şimşir B., 2000: 606).

Yugoslavya Cumhurbaşkanı Petar Stamboliç, Devlet Başkanı Evren'e geçmiş olsun mesajı göndermiştir. Bunun yanında Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Rauf Denктаş, Dışışleri ve Savunma Bakanı Dr. Kenan Atakol, NATO Genel Sekreteri Luns, Kanada Elçi-Müsteşarı B. M. Mawhinnes de başsağlığı mesajları göndermiştir (Şimşir B. N., 2000: 617).

Son yapılan soruşturmalar kapsamında Balkar'a iki terörist saldırmıştır. Saldırganlardan birinin 23 yaşında, Lübnan pasaportu taşıyan Haroutiony Kirkor Levonian olduğu ve yaralı olarak yakalandığı anlaşılmıştır. Lübnan pasaportlu Raffi Alexandre Elbekian ise kaçmış fakat ertesi gün yakalanmıştır. Dışışleri Bakanı Türkmen, Yugoslavya Dışışleri Bakanı Masjov'a bir mesaj yollamış ve katillerin çok kısa sürede yakalanmasından dolayı teşekkür etmiştir.

Yugoslavya'da meydana gelen saldırıyı Türk kamuoyunda geniş yerbulmuş ve gazeteler manşetten okurlarına duyurmuştur. Bunun yanında Uğur Mumcu, Oktay Ekşi, Mehmet Barlas, Teoman Erel, Mümtaz Soysal ve Cihat Baban gibi köşe yazarları hem Belgrad saldırısını hem de genel olarak Ermeni terörünü kaleme almışlardır. Bu sırada Galip Balkar'ın durumu da gitgide kritik bir hal almıştır. Öyle ki doktoru Nikola Sekuloviç Galip Balkar'ın komadan çıkma ihtimalinin çok az olduğunu, komadan çıksa dahi bitkisel hayata girmesinin büyük bir olasılık olduğunu açıklamıştır. Bütün müdahalelere rağmen Galip Balkar, 11 Mart 1983'te tedavi gördüğü hastanede ölmüştür.

Balkar'ın naaşını Türkiye'ye getirmek üzere Ankara'dan Dışışleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Hikmet Özkan Belgrad'a gönderilmiştir. Devlet Başkanı Evren ve Eski Cumhurbaşkanı Korutürk, Dışışleri Bakanı Türkmen'e taziye mesajları yollamışlardır.

Balkar'ın cenazesini Türkiye'ye getirmek için Dışışleri Bakanlığı Genel Sekreter Yardımcısı Büyükelçi Özkan, Belgrad'a gönderilmiştir. Belgrad'da düzenlenen resmi törenden sonra Balkar'ın cenazesi Ankara'ya getirilmiştir. Ankara'da 15 Mart 1983'te bir resmi tören düzenlenmiştir. Tören sırasında Dışışleri Bakanı Türkmen bir konuşma yapmış, terör konusunda Yugoslavya, ABD ve İngiltere'nin örnek tutumuna değinmiş, terör konusunda gerekeni yapmayan ülkeleri, özellikle de Fransa'yı isim vermeden eleştirmiştir. İlder Türkmen'in bununla ilgili sözleri şu şekildedir: *“Yugoslavya Hükûmeti, bu saldırıda sadece Türkiye'ye karşı değil, fakat aynı zamanda kendisine yönelik bir tedhiş hareketi görmüş ve uluslararası sorumluluğun idraki içinde davranmıştır. Bütün ülkeler*

aynı şekilde kararlı ve etkin bir tepki gösterelelerdi uluslar arası terörizmin bugünkü boyutlarına ulaşması imkansız olurdu. Başka bazı ülkelerin, özellikle Birleşik Amerika ve İngiltere'nin de benzer bir yaklaşım içinde olduklarını bu vesile ile kaydetmek gerekir. Buna karşın bir ülke hala Ermeni terörizminin merkezi ve bütün tedhişçiler için melce olmakta devam etmektedir. Bu ülkede radyo, televizyon ve basın sistemli bir şekilde Ermeni tedhişine destek olan propagandanın başlıca aracı haline gelmiştir.” (Şimşir B. N., 2000: 656).

Yugoslavya Cumhurbaşkanlığı, Balkar'a iki ülke arasındaki ilişkilere ve dostluğa katkılarından dolayı Kordonlu Bayrak Nişanı vermiştir. Buna karşılık Türkiye Cumhuriyeti de saldırı sırasında üstün gayret ve cesaret gösteren olay sırasında hayatını kaybeden öğrenci Zeljko Milivojeviç ve ağır yaralanan emekli Albay Slobodan Brajeviç'e “Birinci Derecede Altın Şeref Madalyası ve Rozeti” verilmesini bunun yanında teröristlerden birisini yaralayarak ele geçirilen adı açıklanmayan güvenlik görevlisine de “Üstün Cesaret ve Feragat Madalyası” verilmesini kararlaştırmıştır (Şimşir B. N., 2000: 657).

Madalyaları vermek üzere Yugoslavya'da bir tören düzenlenmiş ve basında geniş yer bulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin Madalya Kanunu ve yönetmelik esaslarına göre Birinci Derecede Altın Şeref Madalyası, savaşın kazanılmasını kolaylaştıran, önemli birlikleri, kendi hayatını tehlikeye atarak kurtaran Türk ve yabancı uyruklu asker ve sivillere verileceği belirtilmiştir. Yine Altın Üstün Cesaret ve Feragat Madalyası ve Rozeti de savaşta, barışta kendisine verilen görevleri hayatını tehlikeye atarak yerine getiren Türk ve yabancı uyruklu asker ve sivillere verileceği belirtilmiştir. Öyle ki bunlar İstiklal Madalyası'ndan sonra verilen en büyük, önemli ve şerefli madalyalardır. Türkiye Cumhuriyeti bu önemli madalyaları teröre karşı duran bu Yugoslavlara vererek bir anlamda tüm dünyaya da mesaj vermiştir (Şimşir B. N., 2000: 660-662).

Saldırının ve cinayetin failleri için iddianame altı ayda hazırlanabilmiş ve 7 Eylül 1983'te mahkemeye sunulmuştur. Duruşmalar ise 6 Aralık 1983'te başlayabilmiştir. Sürecin uzamasında o yıl Saraybosna'da yapılması planlanan Kış Olimpiyatları da etkili olmuştur. Yine sürecin uzamasında saldırıda, sadece diplomatların değil Yugoslav vatandaşların da ölmesi ve görgü tanıklarının fazla olması da etkili olan sebeplerdendir. Gerçekten de karar olimpiyat oyunlarının bitiminde ve tamı tamına saldırının yıldönümünde vermiştir. Yugoslavya kanunlarına göre idam cezasını sadece askeri mahkemeler verebilmektedir. İdamdan sonra ömür boyu hapis cezası olmadığı için en ağır ceza “20 yıl” haptir. Duruşmalar sırasında Savcı iki katil için de idamdan sonraki en

yüksek ceza olan “20 yıl” hapis cezası istemiştir. Sanık avukatları mahkemenin, Türkiye ile Ermenilerin geçmiş süreçteki çatışmaları dikkate alarak karar vermesini istemişler ve katillerin de aslında “üniformasız savaşçı” olduklarını iddia etmişlerdir. Mahkeme kararını 9 Mart 1983’te açıklamış ve iki katil 20 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır (Şimşir B. N., 2000: 671).

Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yaparak Yugoslavya’nın örnek tutumunu ve her türlü propagandaya rağmen tarafsız karar vermesini tebrik ve takdir etmiştir.

Karara, savunma avukatları tarafından itiraz edilmesi üzerine Sırbistan Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi dosyayı incelemiş ve Raffi Elbekian’ın cinayette ikinci derecede rolü olduğu, duygusal bakımdan gelişmemiş ve dengesiz olduğu için cezasını 15 yıla düşürmüştür.

1987 Mayıs’ında ABD’de yayın yapan Armenian Reporter adlı gazete birinci derece suçlu katil Haroution Levonian’ın serbest bırakıldığını yazmıştır. Belgrad Büyükelçiliğinin girişimleri sonucu gerçekten Levonian’ın sağlık sorunları bahane gösterilerek serbest bırakıldığı anlaşılmıştır. Yugoslavya makamları başlarda gösterdikleri duyarlı tutumu terk etmiş ve tam zıttı bir davranış içerisine girmiştir. Öyle ki katilin nereye gittiğini dahi bilmediklerini iddia etmişlerdir. Levonian, Yugoslav makamlarının iddia ettiği gibi 2-3 aydan çok daha fazla yaşamış önce Yunanistan’a oradan Beyrut’a ve son olarak da Erivan’a yerleşmiş ve uzun süre yaşamıştır. Olaylardan duyduğu herhangi bir pişmanlık olmadığını da her fırsatta tekrarlamıştır (Şimşir B. N., 2000: 681).

Diğer katil Raffi Elbekian da 3 Aralık 1990’da serbest bırakılmıştır. Katil sonrasında Beyrut’a yerleşmiş ve Yugoslavya DT Magazin adlı dergiye verdiği röportajda kendisini Cumhurbaşkanı Slobodan Miloseviç’in affettiğini ifade etmiştir.

Böylece Balkar’ı öldüren katillerden Levonian 4 yıl, Elbekian da 8 yıl ancak hapis yatmışlar ve daha sonra serbest bırakılarak hayatlarına devam etmişlerdir.

3.10.2. Dursun AKSOY

Türkiye Cumhuriyeti Brüksel Büyükelçiliği İdari Ataşesi Dursun Aksoy²², 1983 yılının Ramazan Bayramında, evinin önünde otomobiline binerken uğradığı saldırı sonucu şehit olmuştur. O tarihlerde Brüksel Büyükelçisi olan Faik Melek yazdığı hatıratında,

---

²² 1944’te Isparta İslamköy’de doğmuştur. 1976’da Dışişleri Bakanlığına girmiştir. 1979’da Brüksel Büyükelçiliği Ataşeliğine atanmıştır. 14 Temmuz 1983’te 39 yaşında uğradığı saldırı sonucunda şehit olmuştur (Şimşir B., 2000: 698).

Aksoy'un öldürülmesini "Brüksel yıllarıma gölge düşüren acı olay" şeklinde nitelemiştir (Melek, 1994).

Saldırıyı yine Ermeni teröristler üstlenmiştir. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun yanı sıra NATO gibi önemli uluslararası örgütlerin de merkezinin bulunduğu şehirde meydana gelen bu saldırı, "Avrupa'nın diplomasi merkezinde işlenen cinayet", şeklinde tüm dünyaya duyulmuştur. Ermeni terör örgütlerinden "Ermeni Gizli Kurtuluş Ordusu (ASALA)", "Ermeni Soykırım Adalet Komandoları" ve "Ermeni Devrimci Ordusu" saldırıyı kendilerinin yaptığını ayrı ayrı ifade etmişlerdir.

Cumhurbaşkanı Evren, Başbakan Ulusu, Danışma Meclisi Başkanı Irmak, Dışişleri Bakanı Türkmen başta olmak üzere önemli kurum kuruluş ve parti başkanları taziye mesajları yayınlamıştır.

Türkiye Ermenileri Patriği Şnork Kalustyan da saldırı sonucu bir açıklama yapmış ve Dışişleri Bakanı Türkmen'e bir başsağlığı mesajı yayınlamıştır. Şnork Kalustyan yaptığı açıklamada Türkiye Ermenilerinin vatanlarına bağlılığı ve sadakatini vurgulamış saldırılar hakkında da "bu olaylar Ermeni ırkının alınına kara leke sürmektedir" demiştir (Şimşir B. N., 2000: 701).

Amerika Birleşik Devletleri, saldırıyı kınayan ilk devlet olmuştur. Bunun yanında Belçika Dışişleri Bakanlığı, NATO Genel Sekreterliği, Federal Almanya Hükûmeti, Filistin Kurtuluş Örgütü saldırıları kınamış ve Türkiye'ye başsağlığı dilemiştir.

Aksoy'un cenazesini yurda getirmek üzere merkezde Büyükelçi Asım Akyamaç Brüksel'e gönderilmiştir. 19 Temmuz'da Brüksel'de Büyükelçilik önünde bir cenaze töreni tertip edilmiştir. 20 Temmuz'da da Aksoy'un naaşı Ankara'ya getirilmiştir. 21 Temmuz'da da Başbakanlık önünde bir cenaze töreni düzenlenmiştir. Maltepe camiinde kılınan cenaze namazının ardından Dursun Aksoy, Isparta İslamköy'de toprağa verilmiştir.

Saldırı ile ilgili 1959 Siirt doğumlu Hüsnü Göl isimli Türk uyruklu bir Ermeni Hollanda'da yakalanmıştır. Brüksel'de katili taşıyan taksinin şoförü de, Aksoy'un katilini teşhis etmiştir. Sanık Hüsnü Göl, Aralık 1983'te Hollanda'dan Brüksel'e iade edilmiştir. Fakat gelişmeler Türkiye'nin arzu ettiği şekilde cereyan etmemiş ve Göl, Fransa'dan getirttiği yalancı şahitler sayesinde olay günü Fransa'da olduğuna sorgu hakimini inandırmış ve sorgu hakiminin onayı ile serbest bırakılmıştır. Başka bir şüphelinin de olmaması nedeniyle Aksoy'un failleri de kayıplara karışmıştır (Şimşir B. N., 2000: 711).

3.11.1984

3.11.1. Erdoğan Özen

Avusturya’da, 20 Haziran 1984’te, Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği görevlilerine karşı ikinci suikast tertip edilmiş, Viyana Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Erdoğan Özen²³ hayatını kaybetmiştir. Daha önce 1975 tarihinde Viyana Büyükelçisi Tunalıgil’e bir saldırı olmuş ve Tunalıgil makam odasında vurulmuştu. Bu defa saldırı Özen’in aracına bomba yerleştirmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. Kullanılan bombanın şiddetinden ötürü yanmış cesedin Özen’e ait olduğu, saldırıdan beş saat sonra, parmağındaki alyanstan ancak anlaşılmıştır. Olayla ilgili ilk bilgileri Viyana Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Ünal Maraşlı aktarmıştır (Şimşir B. N., 2000: 780)

Patlama ile ilgili Viyana’ya gönderilen Emniyet Genel Müdürlüğünden Patlayıcı Madde Uzmanı Başkomiser Güner Akdeniz bir rapor hazırlamıştır. Bahsi geçen bombanın aracın sol arka tekerleğine bağlandığı, bombanın zaman ayarlı olduğu, kullanılan ateşleme sisteminin daha önce çeşitli saldırılarda ASALA tarafından kullanılan sisteme benzediği yer almıştır. Bu sırada AFP’nin Paris bürosuna gelen bir telefonda Özen’in öldürülmesi ile ilgili bombalama eylemini “Ermeni Devrimci Ordusu (Armenian Revolutionary Army)” adlı örgüt üstlenmiştir (Kocabaş H. T., 2006).

Avusturya polisinin düşüncesine göre asıl hedef elçilik binasıdır. Özen’in aracını elçilik garajına park etmesi düşünülmüş ve bombanın tesirinin daha tahrip edici olması amaçlanmıştır. Fakat Özen aracını o gün dışarıya park etmiş ve teröristlerin asıl amaçları da gerçekleşmemiştir.

Cumhurbaşkanı Evren, Özen’in öldürüldüğü sırada Dalaman’da bulunuyordu. Burada bir konuşma yapan Evren, yurtiçinde huzur ve güvenin sağlandığını fakat dış ülkelerde bu huzuru sağlayamadıklarını bunda da kendi kabahatlerinin olmadığını, olayların yaşandığı ülkelerin kabahatleri olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Evren, ilerde silahın geriye tepeceğini ve terörün birçok ülkeyi rahatsız edeceğini de belirtmiştir (Şimşir B. N., 2000: 782).

Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mustafa Kalemlı, Dışişleri Bakanlığı İstihbarat ve Araştırma Dairesi Başkanı Erhan Tunçel, Refah

---

²³ 1934 yılında İzmir Bademli’de doğmuştur. 1959’da İzmir Yüksek Ticaret Okulunu bitirmiş 1966’da da Çalışma Bakanlığında çalışmaya başlamıştır. 1980 yılında Viyana Büyükelçiliği Çalışma ve Sosyal İşler Müşavir Yardımcılığına atanmıştır. Viyana Büyükelçiliğinin Çalışma Müşavir Vekili olarak çalıştığı sırada, 20 Haziran 1984’te aracına yerleştirilen bombanın patlaması ile şehit olmuştur (Kocabaş H. T., 2006).

Partisi Genel Başkanı Ahmet Tekdal başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş temsilcisi başsağlığı mesajı yayınlamıştır. Bunun yanında Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Özen'in katledilmesinden duyduğu üzüntüyü aktardı. KKTC Bakanlar Kurulu da toplanıp bir kınama kararını kabul etti.

Viyana'daki Maslahatgüzar Ünal Maraşlı, Avusturya Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Siyasi İşler Yardımcısı Büyükelçi Bauner'i ziyaret ederek Türkiye'nin beklentilerini dile getirmiş ve özellikle Avusturya basınının Ermenileri masum ve haklı göstermeye çalışan yayınlarına dikkat edilmesini ve bu tür yayınların engellenmesini istemiştir. Bu girişimin hemen ardından Avusturya Radyo ve Televizyonu (ÖRF) başta olmak üzere Türk düşmanlığını körükleyen yayınların ardı arkası kesilmemiştir. Yapılan yayınlarda, olayların 70 yıl öncesine dayandığı, dönemin İstanbul Hükûmeti'nin aldığı kararla Ermenilerin zorla göç ettirildiği ve Ermenilere Türkler tarafından yapılan katliamlarla 1.5 milyon Ermeni'nin öldüğü öne çıkarılmıştır. Yine bu yayınlarda Ermenilerin amacının, bu sözde soykırımın intikamını almak, Türkiye'nin soykırımı kabul edip tazminat ödemesini sağlamak ve nihayet Ermeni topraklarını geri almak olduğu da yapılan yayınlarda vurgulanmıştır (Şimşir B. N., 2000: 789).

Bu sırada dikkat çeken bir başka husus da Türkiye'nin girişimlerine rağmen Avusturya Hükûmetinin resmi olarak Özen'in katledilmesini kınamamış olmasıdır. Öyle ki ABD ve Fransa dahil bazı Avrupa ülkeleri olayı resmi olarak kınamalarına rağmen saldırının yaşandığı ülke olan Avusturya, bu saldırıyı kınamamıştır.

Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz TBMM'ye Viyana suikastı ile ilgili bilgi vermiştir. MDP grubu adına konuşan Kâmrân İnan da "*Sabır güzel şeydir. Ancak devlete karşı yönelen saldırılar karşısında lüzumundan fazla sabır göstermek büyük bir yanlış olur.*" (Şimşir B. N., 2000: 791) diyerek gerekli sert tedbirlerin alınmasını istemiştir.

Özen'in naaşını yurda getirmek için Büyükelçi Behiç Hazar, Çalışma Bakanlığında Yurtdışı İşçi Sorunları Genel Müdür Yardımcısı Durmuş Kondel Viyana'ya gönderilmiştir. Özen için hem Viyana Büyükelçiliğinde hem de İzmir'de cenaze töreni düzenlenmiştir.

Avusturya makamları, Özen'in katillerini bulamadıklarını "*Patlamadan hemen sonra polisin yaptığı titiz araştırmalar hiçbir sonuç vermedi.*" (Şimşir B. N., 2000: 800)

cümlesiyle resmi olarak açıklamıştır. Gerçekten de “titiz araştırmalar”dan bir sonuç çıkmamış ve Erdoğan Özen’in katli de faili meçhul olarak kalmıştır.

3.11.2. Evner Ergun

Kasım 1984’te Ermeni terörünün adresi yine Avusturya olmuş ve Birleşmiş Milletler Viyana Bürosu’ndaki tek Türk Direktör Evner Ergun²⁴, evinden çıkıp aracıyla işe giderken kırmızı ışıktaki beklediği sırada pusuya düşürülmüş ve şehit edilmiştir. Öyle ki Ergun’un işe gidiş güzergâhındaki ışıkların senkronize olduğu tek senkronize olmayan ışığın öldürüldüğü ışık olduğu sonradan anlaşılmıştır. Bu da katillerin ne kadar profesyonel oldukları, cinayeti planladıklarını göstermiştir.

Eski Büyükelçilerden Erdem Erner, Dışişleri Bakanlığında geçirdiği günleri anlattığı hatıratında Viyana’nın Ermeni terörü ile ilgili olarak hep “ilk”leri barındırdığını yazmış ve şu ilginç notları düşmüştür: *“İlkleri sıralıyorum: 1) Dâniş Tunalıgil, ilk öldürülen Büyükelçimizdir (22 Ekim 1975). 2) Tunalıgil’i vurmak için teröristlerin serbestçe girdikleri ilk dış temsilcilik binası, Viyana’dakidir. 3) Uzaktan kumandalı bomba ile ilk havaya uçurulan şehidimiz Erdoğan Özen’dir (20 Haziran 1984). 4) Birleşmiş Milletler örgütüne mensup ilk Türk’ün öldürülmesi olayı da, Evner Ergun’un şahadeti ile Viyana’da olmuştur.”* (Erner, 1993: 242).

Saldırıdan sonra, Associated Press’in Roma bürosuna telefon eden bir kişi suikastı “Devrimci Ermeni Ordusu”nun yaptığını bildirmiştir. Bu sırada Avusturya Radyo ve Televizyonu (ÖRF) daha önceki suikastlarda olduğu gibi Türk aleyhtarı tutumunu olduğu gibi devam ettirmiştir.

Şehit Ergun Birleşmiş Milletler hizmetinde görev yapmaktaydı ve uluslararası memur statüsündeydi. Birleşmiş Milletler içerisinde yüksek mevkilere çıkabilmiş bir Türk’tü. New York Times gazetesi Evner Ergun için şu satırları yazmıştır: *“Terörizm uğursuz yüzünü bu defa Viyana’da gösterdi. 1967 yılından beri Birleşmiş Milletler kadrosunda görevli olan Evner Ergun, silahlı bir Ermeni tarafından katledildi. Bay Ergun’un ünü fevkalade idi. Onun tek ‘suçu’ vatandaşlığıdır. O bir Türk idi.”* (Şimşir B. N., 2000: 811).

---

²⁴ 2 Ocak 1932’de İstanbul’da doğmuştur. Mimar ve şehir planlamacısı olan Evner Ergun, Orta Doğu Teknik Üniversitesinde, İstanbul Üniversitesinde, New York Üniversitesinde ve Viyana Webster Kolejinde ders vermiştir. 1967 yılında Birleşmiş Milletlere katılmıştır. 1977 yılında Birleşmiş Milletler Sosyal ve İnsani İşler Merkezi Direktör Yardımcılığına atanmıştır. Uluslararası Kadınlar Konferansı, Uluslararası Gençlik Yılı gibi Birleşmiş Milletler etkinliklerini planlamıştır. 1979’dan itibaren Viyana’da çalışmaya başlamıştır. 19 Kasım 1984’te 52 yaşında uğradığı silahlı saldırı sonucu şehit olmuştur (Şimşir B., 2000: 811).

Ergun için Birleşmiş Milletlerin hem Viyana'daki bürosunda hem de New York'taki merkezinde tören düzenlenmiştir. New York'taki törene Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Perez de Cuellar da katılmıştır.

19 Kasım 1985'te ölümünün üzerinden bir yıl geçen Ergun için bir anma töreni düzenlenmiş ve Birleşmiş Milletler Viyana Bürosunun (Vienna International Centre) dış cephesine Ergun için bir plaket çakılmıştır. Ergun'u katledenler de daha önce Viyana'da meydana gelen saldırılarda olduğu gibi bulunamamıştır.

3.12. Saldırılarda Durulma

1980'li yılların başları, Ermeni etnik terörünün “hızla ve artarak” devam ettiği fakat 1984'ten başlayarak bir anda durduğu yıllar olmuştur. Öyle ki 1980'li yılların başlarında Avustralya Başkonsolosu Şarik Arıyak, Paris Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Reşat Moralı, Din Görevlisi Tecelli Arı, Cenevre Başkonsolosluğu Sözleşmeli Sekreteri Mehmet Savaş Yergüz, Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan, Boston Fahri Başkonsolosu Orhan Gündüz, Lizbon Büyükelçiliği İdari Ataşesi Erkut Akbay, Ottawa Büyükelçiliği Askeri Ataşesi Kurmay Albay Atilla Altıkat, Burgaz Başkonsolosluğu İdari Ataşesi Bora Süelkan, Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar, Brüksel Büyükelçisi İdari Ataşesi Dursun Aksoy, Viyana Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Vekili Erdoğan Özen, Birleşmiş Milletler Viyana Bürosundaki Türk Direktör Evner Ergun Ermeni terörüne kurban giden Türk diplomatları olmuşlardır (Şimşir B. N., 2000: 5-13).

Bu ikinci dönemde Türkiye'nin Ermeni etnik terörüne bakış açısında da değişimler yaşanmıştır. Bu dönemde 12 Eylül askeri darbesi ile beraber Türkiye'nin Ermeni sorununa karşı tavrı sertleşmiştir. Türkiye'nin bu tavrının sertleşmesinde şüphesiz en önemli etken 1980'lerin başında Ermeni etnik terörünün zirveye çıkmış olmasıdır. Askeri müdahale ile gücü ele geçirmiş olan yönetim, Ermeni terörüne karşı nasıl bir yöntem izleyeceğini de ilk zamanlarda netleştirememiştir. Aynı zamanda askeri darbe ile yönetime gelmiş olması Avrupa'ya karşı ciddi prestij kaybına da neden olmuştur. Bu durum yeni yönetimin, Ermeni terörü konusunda Batı'ya karşı elini zayıflatmıştır (Laçiner, 2005: 62).

Sadece askeri yönetim değil tüm Türkiye Ermeni terörü konusunda iki uç düşünce arasında gidip gelmiştir. Öyle ki bir grup Ermeni terörüne karşı en sert tepkinin gösterilmesini, Sevr'in canlandırılması anlamına gelen bu sorunun halledilmesini, Batı ile ilişkilerin azaltılmasını hatta NATO'dan çıkılmasını isterken diğer grup ise iddia sahibi iddiasını ispatlamak zorundadır, diyerek Ermenilerin iddialarını ispatlamasını, Türkiye'nin

bu sorun üzerine daha fazla giderek Ermeni etnik terörünü popülerleştireceğini savunmuştur. İlk görüş daha çok orduda ve radikal partiler tarafından desteklenirken ikinci görüş daha çok Dışişleri çevresinde taraftar bulmuştur. Her iki görüşün de haklı yanları olmakla birlikte Türkiye bu dönemde Ermeni sorununa çok yönlü yaklaşmamıştır. Sorunun terör boyutu için farklı, tarihi boyutu için farklı, siyasi boyutu için de farklı çözüm yolları geliştirememiştir (Laçiner, 2005: 63).

Türkiye bu dönemde daha çok duygusal tepkiler vermiştir. Türkiye'nin bu tepkisi de sürpriz sayılmamalıdır. Çünkü o tarihlerde Türkiye henüz konunun tam olarak hakimi de değildir. Ermenilerin ne yapmaya çalıştıkları çoğu kesim tarafından henüz kavranamamıştır. Dönemin Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Kâmuran Gürün'ün de ifade ettiğine göre (1995: 205-206) Türkiye'nin bu sorunla ilgili bilgi birikimi olmadığı gibi bu sorunla ilgili belgeleri, dergileri dahi takip etmişliği yoktur. 1980 yılı itibariyle Türk arşivleri ise kapalıdır. Türkiye'nin bu sorunla ilgili attığı ilk adımlar 40'a yakın önemli Türk görevlilerin öldürülmesi sonucu olmuş ve tek boyutlu broşürler vs yazdırılmıştır. Bunun yanında kınama mesajları yayınlanmış, kurullar oluşturulup toplantılar yapılmıştır. Fakat soruna tek boyutlu ve ezberci yaklaşılması herhangi bir mesafenin kat edilmesini engellemiştir. Yine de ne olursa olsun alınan bazı önlemler Ermeni etnik terörünü 1984'ten itibaren azaltmıştır.

Ermeni etnik teröründe durulmanın bir başka nedeni de terörün amacına ulaşmak için kullandığı yöntemi değiştirmesidir. Şiddet kullanarak amacına ulaşmaya çalışan Ermeni etnik terörü, hedeflerine varmada sivil mücadeleyi tercih etmeye başlamıştır. Batı kamuoyu şiddet kullanan Ermenileri çoğu zaman anlayışla karşılamış teröristleri de nerdeyse “milli kahraman” haline getirmiştir. Bununla birlikte Batı, resmi söylemlerinde Ermeni terörünü kınamış ve Türkiye'yi de tam olarak karşılarına almak istememişlerdir. Bu çerçevede Ermeniler şiddet eylemleri ile amaçlarına ulaşamayacaklarını, Batı'nın desteğini kaybetmeye başladıklarını anlamış ve daha çok “sivil mücadele”ye yönelmişlerdir (Şimşir B., 2005: 2001).

Saldırılardaki bu durulma döneminde amaç “soykırım”ın özellikle Batı başkentlerinde tanınmasını sağlamaktır. Bu amaçla bütün Ermeni grupları buldukları yerlerde Ermeni iddialarını, yüksek makamlara kabul ettirebilmek amacıyla çalışmalar yapmışlardır. Öte yandan sözde Ermeni soykırımı ile Yahudi soykırımı arasında bir bağ kurulmaya başlanmış ve bunu kabul etmeyenler de “inkârcı” olarak suçlanmıştır (Laçiner, 2005: 66).

1980’li yıllarda saldırılarda durulma yaşanırken Ermeniler arasında bir soykırım endüstrisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Ermeni sanatçılar, eğitimciler, siyasetçiler bir şekilde bu iddialara katkı sağlamak amacıyla devreye sokulmuştur. Sinema filmlerinde, romanlarda, tiyatro oyunlarında, şarkılarda sözde soykırım işlenmiştir.

Saldırılarda durulmanın bir başka nedeni de bu dönemde Türkiye karşıtı başka grupların ortaya çıkmasıdır. Özellikle Batı kamuoyu ve Türkiye karşıtı çevreler sahneye yeni çıkan PKK’yı desteklemeye başlamıştır. Ermeniler de artık adlarının terörle anılmasından rahatsız olmaya başlamışlar ve saldırılarına ara vermişlerdir.

Saldırıların yavaşlamasında bir başka etken de Türkiye gibi stratejik bir ortağı kaybetmek istemeyen ABD’nin ve Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar’ın katillerini kısa sürede yakalayıp yargılayan, teröristleri en ağır cezaya çarptıran Yugoslavya’nın Ermeni etnik terörüne karşı tutumları olmuştur.

Saldırılarda durulmanın bir başka nedeni de dünyada, bu soruna sadece insani açıdan yaklaşan çevrelerin açıktan tepki vermeye başlaması olmuştur. Tamamen savunmasız insanlara karşı yapılan bu saldırılar birçok kesimi vicdanen rahatsız etmiştir. Bu ise Ermenileri yeni saldırılar konusunda ciddi anlamda düşündürmüştür.

Yine bu çerçevede bakıldığında Ermeni toplumu da kendi içerisinde iddialarını kabul ettirirken kullanılan yöntemi tartışmış ve Ermeni toplumunda görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Bu durum da saldırılarda durulmaya yol açmıştır.

Ermeni etnik terörünü başlatan ve devam ettiren ASALA başta olmak üzere diğer fanatik Ermeni gruplar da kendi içerisinde fraksiyonlara bölünmüştür. Bu durum terörist Ermenileri, Türklere karşı yapılacak saldırılarda organize olmaktan uzaklaştırmıştır.

Saldırı ve suikastların yavaşlamasının başka bir nedeni de özellikle Batı Avrupa ülkelerinde yoğun bir şekilde yaşayan Türk vatandaşlarının varlığı olmuştur. Öyle ki yurtdışındaki Türklerin sabırları taşmış ve ciddi anlamda tepkilerini ortaya koymuşlardır. Bu durum Ermenileri yeni suikastlar hususunda düşündürmüştür.

Yukarıda bahsedildiği gibi Ermeni sorunu Türkiye Cumhuriyeti için unutulmuş bir sorundur. Bu saldırılarla karşılaştığı dönemde Türkiye’nin, ilmi ve fikri anlamda hazırlığı yoktur. Saldırıların 1970’li yılların sonu 1980’lerin başında zirveye ulaşması çeşitli çevrelerde rahatsızlık uyandırmış ve ilk defa 1980’lerin ortalarından itibaren arşiv belgeleri başta olmak üzere ilmi verilere dayanarak eserler oluşturulmuştur. Bu durum hem Ermeni teröristlerin saldırılarını zayıflatmış hem de bu saldırıların tamamen bitmesini sağlamıştır.

3.13. 1991

3.13.1. Çetin Görgü

7 Ekim 1991’de Türkiye’nin Atina Büyükelçiliği Basın Ataşe Yardımcısı Çetin Görgü²⁵, evinin önünde uğradığı silahlı saldırı sonucu hayatını kaybetmiştir. Bu zamana kadar ki suikastları Ermeni terör örgütleri üstlenmişken bu sefer Türkiye’nin adını ilk defa duyduğu “17 Kasım” adlı Yunan terör örgütü saldırıyı üstlenmiştir. Görgü şehit olduğu bu son görev yerine 1989’da atanmıştır (*Milliyet*, 09.10.1991).

Ankara’ya suikastla ilgili ilk bilgileri Atina Büyükelçisi Hüseyin Çelem vermiştir. Saldırının tarihi de basın tarafından manidar bulunmuştur. Öyle ki Yunan Başbakanı Mitsotakis ve Dışişleri Bakanı Andonis Samaras ertesi günü henüz ölmüş Fener Rum Patriği Dimitrios’un cenaze töreni için İstanbul’a resmi bir ziyaret yapmayı planlamışlardır. Saldırı bu cenaze töreninden bir gün önce gerçekleşmiştir. Bu sebeple olsa gerek Yunan devlet adamları Atina Büyükelçisi Hüseyin Çelem’i bizzat ziyaret ederek başsağlığı dileklerini iletmışler ve her türlü işbirliğine açık olduklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık Çelem de korunmasını istediği personelin listesini Yunan devlet adamlarına iletmiştir. Yunanistan Dışişleri Protokol Genel Müdürü Gheogiou, Dışişleri Bakanı Andonis Samaras Hüseyin Çelem’i bizzat ziyaret eden Yunan devlet adamlarından ikisidir (Şimşir B. N., 2000: 821).

1975 yılından beri 16 kişinin ölümüne sebep olan “17 Kasım” adlı terör örgütü, Elefthérotypia adlı sosyalist Yunanistan gazetesine bir bildiri göndermiş ve Görgü’yü kendilerinin öldürdüklerini ifade etmiştir.

Yunan parlamentosunda bir konuşma yapan Başbakan Mitsotakis, saldırının Türk-Yunan dostluk ilişkilerine darbe vurmak amacıyla yapıldığını söylemiştir. Ana muhalefet PASOK Partisi Başkanı Andreas Papandreu da aynı meyanda açıklamalar yapmıştır. 300 üyesi bulunan Yunan Parlamentosu saldırıyı oy birliği ile kınamıştır. Yunan basını saldırının zamanına dikkat çekerek suikastın “açık bir provokasyon” olduğunu yazmışlardır. Başbakan Mitsotakis basına bir açıklama yapmış ve katillerin bulunup örnek olacak şekilde cezalandırılacağını iddia etmiştir (Şimşir B. N., 2000: 823).

---

²⁵ 1963 yılında Manisa’da doğmuştur. Hacettepe Üniversitesi İngilizce Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur. 1985’te Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünde göreve başlamıştır. 1989’da Türkiye’nin Atina Büyükelçiliğinde Basın Ataşe Yardımcılığına atanmıştır. İki yıl kadar bu görevde kalan Çetin Görgü 7 Ekim 1991’de bir suikast sonucu 28 yaşında şehit olmuştur (*Milliyet*, 09.10.1991).

Öte yandan Türk Hükûmeti adına Dışişleri Bakanı Safa Giray sert bir açıklama yapmış Atina'da o zamana kadar Türklere karşı girişilen olayları sıralamış ve Yunan makamlarını suçlamıştır. Giray ayrıca Yunanistan'da eğitim sistemine kadar işleyen Türk düşmanlığının bu tür saldırıları kolaylaştırdığını ve teşvik ettiğini ifade etmiştir.

Görgü için Başbakan Mesut Yılmaz ve Dışişleri Bakanı Giray birer başsağlığı mesajı yayınlamıştır. Bunun yanında Cumhurbaşkanı Konstantinos Karamanlis, Başbakan Konstantin Mitsotakis, Dışişleri Bakanı Andonis Samaras da birer başsağlığı mesajı göndermiştir. Yunanistan ana muhalefet partisi PASOK Genel Başkanı Andreas Papandreu, Çetin Görgü'nün öldürülmesiyle ilgili olarak Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a, Başbakan Mesut Yılmaz'a, parti başkanları Süleyman Demirel ve Erdal İnönü'ye birer başsağlığı mesajı yollamıştır. Öte yandan Selanik Belediye Meclisi oybirliği ile Çetin Görgü'ye yapılan saldırıyı kınamıştır (Şimşir B. N., 2000: 825).

Görgü'nün naaşını almak üzere Basın-Yayın Genel Müdürlüğü Personel Daire Başkanı Yüksel Başaran Atina'ya gönderilmiştir. Görgü için Atina Büyükelçiliğinde kısa bir tören düzenlenmiş ve naaşı Türkiye'ye gönderilmiştir. 11 Ekim 1991'de ise Ankara'da resmi cenaze töreni yapılmıştır. Törende Başbakan Yılmaz bir konuşma yapmış ve katillerin bulunması için Yunan makamlarının ellerinden geleni yapacaklarına olan inancını ifade etmiştir. Bütün bu istek ve beklentilere rağmen Görgü'nün katilleri de bulunamamıştır. Yıllar sonra çıkan bir gazete haberinde Çetin Görgü'nün katillerinin yakalandığına dair bilgiler yer almıştır (<https://www.haberler.com/firari-tetikci-yakayi-ele-verdi-6835290-haberi/> Erişim Tarihi: 19.03.2019).

3.14. 1993

3.14.1. Çağlar Yücel

1991 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali ve Körfez Savaşı nedeniyle Bağdat'ta bulunan Türk Büyükelçisi Necati Utkan geri çekilmiş ve iki yıl boyunca da yeni bir Büyükelçi gönderilmemiştir. 1993'te ise Türk-Irak ilişkilerinin canlandırılması amacıyla maslahatgüzar seviyesinde Türkiye'nin temsil edilmesine karar verilmiş ve Sadi Çalışlar maslahatgüzar olarak Bağdat'a gönderilmiştir. Çalışlar'ın Bağdat'ta görev yaptığı sırada Büyükelçilik İdari Ataşesi Çağlar Yücel ve haberleşme teknisyeni Hüseyin Kerimoğlu silahlı saldırıya uğramış Yücel olay yerinde ölmüş Kerimoğlu ise yaralanmıştır (Şimşir B. N., 2000: 844).

Saldırı ile ilgili ilk bilgileri Maslahatgüzar Çalışlar Ankara'ya bildirmiştir. Buna göre Yücel ve Kerimoğlu, İran Büyükelçiliğinden henüz alınmış ve satın alma işlemleri tamamlanmayan bir araç içerisinde saldırıya uğramışlardır. Öyle ki plaka da hala Irak Büyükelçiliğine aittir. Saldırının gerçekleştiği yer de “Halkın Mücahitleri” örgütünün Bağdat'taki karargâhının önüdür. Irak'tan gelen bu ilk bilginin ardından Dışişleri Bakanlığı Orta Doğu İşleri Genel Müdürü Büyükelçi Gün Gür, Irak'ın Ankara Büyükelçisi Rafi El Tikriti'yi Dışişleri Bakanlığına çağırması olayla ilgili geniş bilgi istemiş ve Irak'taki diğer Türk personelin güvenliğinin sağlanmasını istemiştir (Şimşir B. N., 2000: 845).

O güne kadar Türk temsilciliklerine birçok saldırı olmuş ve bu saldırılan çoğu Avrupa ve Amerika'da meydana gelmiştir. İlk defa Doğu ülkelerinde, Irak'ta bir saldırı gerçekleşmişti. Saldırı ile ilgili Irak Dışişleri Bakanı Mohammed Saeed Al-Sahaf ve Irak Protokol Şefi Büyükelçi Vidad Ijjam birer başsağlığı mesajı yayınlamıştır. Olayla ilgili soruşturmayı yürüten Bağdat Sadoon Polis Merkezi yetkilileri, Yücel ve Kerimoğlu'nun İranlı Halkın Mücahitleri Örgütü'nün (HMÖ) Bağdat'taki Kahramani meydanına yakın olan merkezinden geçerken kimlik kontrolü için durdurulmak istediklerini fakat “dur” ihtarına uymadıkları için HMÖ üyeleri tarafından otomatik silahlarla saldırıya uğradıklarını açıklamıştır (Şimşir B. N., 2000: 847).

Yücel ve Kerimoğlu'na düzenlenen suikast Türk diplomatlarına karşı yapılan suikastlardan farklı olarak Ermeni terör örgütleri tarafından değil Halkın Mücahitleri isimli İran örgütü tarafından üstlenmiştir. İran'daki Humeyni rejiminin karşısında olanlar, İran'ın dışında, “İran Ulusal Direniş Konseyi (Şûra-i Milli Mukavemet-i İran)” adlı rejim karşıtı örgüt kurmuşlardır. Bahsi geçen bu örgütün silahlı kanadı “İran Halkının Mücahitleri (Mücahidin-i Halk-ı İran)” adını taşıyordu. Türk diplomatlarına yapılan saldırıyı da İran Halkının Mücahitleri üstlenmiştir. Bunun yanında Türkiye'den de özür dilemişlerdir. Türk diplomatlarının kullandıkları aracın daha önce Humeyni taraftarları tarafından kullanıldığını, Halkın Mücahitlerine karşı bu araçla eylemler yaptıklarını bu sebeple de öncesinden bilinen bu araca ateş ettiklerini, yanlışlıkla da Türk diplomatını öldürdüklerini ifade etmişlerdir. Halkın Mücahitleri Örgütü Lideri Massoud Rajavi de meydana gelen olaydan ötürü özür dilemiş ve başsağlığı dileklerini iletmiştir (Şimşir B. N., 2000: 851).

Yücel ve Kerimoğlu'na karşı girişilen suikast Halkın Mücahitleri adlı örgüt için propaganda malzemesi haline dönüşmüştür. Öyle ki örgütün elebaşları ve üyeleri ardı ardına mesajlar yayınlamış, Türk makamlarına da mektuplar yollamıştır. Türk makamları ise bir örgüte cevap verme gereği duymamış doğal olarak muhatap almamıştır. Halkın

Mücahitleri söz konusu olay ile adını tüm dünyaya duyurmakta başarılı olmuştur. Avrupa'da Halkın Mücahitleri ile ilgili haberler yapılmaya başlanmıştır. Öte yandan İran resmi makamları da suçu Halkın Mücahitlerine atmışlar ve Yücel ve Kerimoğlu suikastı iki grubun çekişmesine dönmüştür (Şimşir B. N., 2000: 859).

Bağdat saldırısı, İran basınında da geniş yer bulmuştur. Tahran merkezli Cumhuri İslami gazetesi ve Selam gazetesi olayla ilgili Irak ve Türkiye'yi suçlamış ve onların besledikleri, Halkın Mücahitleri teröristleri tarafından hedef haline getirilmelerine şaşırılmamak gerekir, anlamında yazılar ve yorumlara yer vermiştir (Şimşir B. N., 2000: 860-861).

Tahran'da İngilizce yayın yapan Teheran Times adlı gazete ise Yücel ve Kerimoğlu'na yapılan suikastın yapılma nedenlerini araştırmıştı. Teheran Times adlı gazeteye göre Türkiye, Halkın Mücahitleri adlı örgütü destekliyor ve Türk topraklarında faaliyetlerine izin veriyordu. Son zamanlarda ise İran ile Türkiye'nin arasında meydana gelen olumlu gelişmeler vardı ve yapılan güvenlik işbirliği antlaşmalarına göre Türkiye, Halkın Mücahitleri Örgütü'nün üyelerini sınır dışı etmeye başlamıştı. Halkın Mücahitleri Örgütü de bu sebeple Yücel ve Kerimoğlu'na karşı bir saldırı girişiminde bulunmuştu (Şimşir B. N., 2000: 862).

Yücel ve Kerimoğlu suikastıyla ilgili Irak makamları iki kişiyi gözaltına aldıklarını açıklamış fakat söz konusu kişilerin isimlerini ya da bu kişilerle ilgili bilgileri Türk makamlarına vermemişlerdi. Son olarak Irak makamlarından 31 Ocak 1995 tarihli bir nota alınmıştır. Bu notadan anlaşıldığına göre sanıklar beşer yıl ağır hapis cezasına çarptırılmıştır. Bunun dışında Irak resmi makamlarından herhangi bir bilgi alınamamıştır. Gerçekten bu iki kişi kimdi ya da beş yıl cezanın hepsini çekmişler miydi, soru işaretleri dizisi olarak kalmıştır.

3.15. 1994

3.15.1. Ömer Haluk Sipahioğlu

Türkiye Cumhuriyeti'nin Yunanistan'daki en önemli temsilciliği olan Atina Büyükelçiliğine 1980, 1991 ve 1994 yılları olmak üzere üç ayrı suikast düzenlenmiş ve bu saldırılarda dört şehit vermiştir. İlkinde İdari Ataşe Galip Özmen ve kızı Neslihan Özmen,

1991’de Basın Ataşesi Çetin Görgü, son olarak da 1994’te Büyükelçilik Müsteşarı Ömer Halük Sipahioğlu²⁶ hayatını kaybetmiştir.

Özmen ve kızı Neslihan Özmen’in katledildiği suikastı Ermeni terör örgütü ASALA üstlenmiştir. Atina’da bundan sonra suikastları Ermeniler Yunan terör örgütlerine devretmişlerdir. 1991 ve 1994’teki son olayları “17 Kasım” isimli Yunan terör örgütü üstlenmiştir. Söz konusu örgüt, 16 Temmuz 1991’de Maslahatgüzar Deniz Bölükbaşı ile İdari Ataşe Nilgün Keçeci’nin araçlarına, öncesinde bomba yerleştirerek uzaktan kumanda ile havaya uçurmuş fakat Türk diplomatları son anda kurtulmuşlardır (Şimşir B. N., 2000: 868).

Daha önceki saldırılar da dikkate alınarak Atina’da görev yapan Türk diplomatlarının isimleri, adresleri ve araç plakaları gizli tutuluyordu. Bu bilgileri ancak belli başlı Yunan yetkilileri biliyordu. Yunan Milli İstihbarat Teşkilatı ile yakın ilişkisi herkesçe bilinen aşırı sağcı Shotos isimli gazete 16 Şubat 1994’te, “Atina’daki 84 Türk hedefinin isimleri” başlığıyla Türk görevlilerin isimlerini, adreslerini ve araç plakalarını paylaşmış ve kendi deyimiyle açık hedef olarak göstermiştir. Bunun üzerine Türkiye’nin girişimleri ile adresler ve araç plakaları değiştirilmiştir. Shotos gazetesi bu sefer 9 Mart 1994’te “Yunanistan’da faaliyet gösteren en tehlikeli Türk diplomatları” başlığıyla Türk diplomatlarının ev adreslerini yayımlamıştır. Yapılan bu yayınlarla Türk görevlileri sanki uluslararası antlaşmalarla Yunanistan’ın koruması gereken görevliler değil de Yunanistan çıkarları doğrultusunda “katli vacip” tehlikeli kişiler olarak tanıtılmıştır. Bu bilgilerin Yunanistan’ın resmi makamlarınca gazetelere sızdırıldığı da bazı Türk çevrelerince akla gelen en gerçekçi ihtimallerden biri olarak görülmüştür. Gerçekten de bu yayınların ardına Atina Müsteşarı Sipahioğlu, uğradığı saldırı sonucu, evinin önünde şehit edilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 868-869).

Sipahioğlu’nun katledilmesini Ankara’ya Atina Büyükelçisi Hüseyin Çelem bildirmiştir. Saldırıyı 4 sayfalık bildiri ile “17 Kasım” adlı terör örgütü üstlenmiştir. Söz konusu bildiri olay yerine yakın bir çöp kutusuna bırakılmış ve saldırı akşamı “Sky” Radyo-Televizyonuna haber verilmiştir (Şimşir B. N., 2000: 870).

Cumhurbaşkanı Demirel ve Başbakan Tansu Çiller, Sipahioğlu’nun eşine başsağlığı mesajı göndermiştir. Yunan Hükûmeti adına sözcü Venizelos bir açıklama yapmış ve

---

²⁶ 1948 yılında İstanbul’da doğmuştur. 1977 yılında Dışişleri Bakanlığında çalışmaya başlamıştır. 1987-1991 yılları arasında Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECD)’nde çalışmış, Uluslararası Enerji Ajansı’nda (IEA) Türkiye’nin Enerji Müsteşarlığını yapmıştır. 17 yıllık diplomat olan Ömer Halük Sipahioğlu, 46 yaşında bir saldırı sonucu şehit olmuştur (*Milliyet*, 07.07.1994).

Yunanistan'ın duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Bunun yanında 1991'de Çetin Görgü'nün öldürülmesinde Türkiye Büyükelçiliğine bizzat gelen Yunan devlet adamlarının aksine bu kez kimse Türk Büyükelçiliğine gelerek taziyelerini sunmamıştır.

5 Temmuz 1994'te Sipahioğlu için Atina Büyükelçiliğinde cenaze töreni düzenlenmiş ve bu törene Suudi Arabistan, ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Hollanda, İtalya, İspanya, Avusturya, İsveç, Finlandiya, Danimarka, Pakistan, Fas, Tunus, Lübnan Büyükelçilerinin de aralarında bulunduğu birçok Büyükelçi törene katılmıştır. Yunanistan'ı ise sadece protokol şefi Mitsialis temsil etmiştir. Törende Atina Büyükelçisi Hüseyin Çelem Yunanistan'ın tutumunu eleştiren sert ifadeler kullanmıştır. Hüseyin Çelem'in konuşması dikkat çekicidir: *“Yunanistan'da bazı çevrelerin Türkiye'ye husumet ilan etmiş olduklarını görüyoruz. Bu, Türkiye'den çok Yunanistan için tehlikeler taşıyan bir husustur. Türkiye büyük ve güçlü olmanın verdiği güven ve sükûnetle bu husumeti bugüne kadar kabul etmemiş ve mukabele yoluna gitmemiştir. Ancak, bugün buradan Türk Devleti'ne husumet ilan etmiş olan çevreleri, Türkiye'nin bu düşmanlığı kabule karar verecek olmasının Yunanistan açısından sonuçları üzerinde düşünmeye davet ediyorum. Kendilerini Yunan halkının yüksek çıkarlarının koruyucusu, Yunan milli vicdanının sesi kabul eden ve terörü bu sözde işlevlerinin aracı olarak gören bu sefil çevrelerin, yakın tarihi hatırlamalarını isterim. Bu kafalar geçmişte Yunan halkını çok büyük ve hâlâ unutmadığı felaketlere sürüklemişlerdir. Bu felaketlere sebep olanların akıbetleri de malumdur. Tarih, ancak ders alındığı ölçüde tekerrür etmemektedir.”* (Şimşir B. N., 2000: 877). Eleştirilerine devam eden Hüseyin Çelem, konuşmasını şu şekilde bitirmiştir: *“Daima belirte geldiğim üzere, Yunanistan'ın, kendine daima iyi niyetle yaklaşmış olan büyük ve güçlü komşusu Türkiye ile bir husumet ilişkisi içerisinde olmaktan bekleyebileceği bir fayda yoktur. Bilakis kaybedeceği vardır.”* (Şimşir B. N., 2000: 877).

Atina Büyükelçisi Çelem'in konuşması Atina'da büyük ses getirmiş, Yunan gazeteleri, Çelem'in konuşmalarını “tehdit ve tahrik edici” olarak yorumlamıştır. Niki gazetesi, Türkiye'nin Sipahioğlu ve diğer suikasta uğramış “ölülerinden” yararlanmaya çalıştığını, Avriani gazetesi, Türkiye'nin misilleme ile Yunanistan'ı tehdit ettiğini, her türlü sınırları zorlayıp cüretlik sınırlarını aştığını yazmıştır. Elefterotipia gazetesi, Çelem'in Yunanistan'ı tehdit ettiğini, Elefteros gazetesi de Çelem'in neredeyse Yunanistan'a savaş ilan ettiğini yazmıştır (Şimşir B. N., 2000: 878).

Bunun yanında konuya daha tarafsız yaklaşanlar da olmuştur. Antenna-1 radyosunda yorumcu 4 şehit vermiş bir ülkenin elçisi olarak Çelem'i anlayışla

karşılığını, acısını anladığını, cenazede üst düzey bir Yunan devlet görevlisinin bulunmadığını, eğer cenaze törenine bu şekilde yüksek dereceden bir katılım olsaydı Türk Büyükelçinin daha yumuşak bir konuşma yapacağını ifade etmiştir. Gelen tepkiler üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Ferhat Ataman, Çelem'in açıklamalarının arkasında durduklarını ve aynı görüşleri paylaştıklarını açıklamıştır. Bu açıklama da Yunan basınında, Türkiye'nin tahrik edici tutumunun devam ettiği şeklinde, yorumlanmıştır (Şimşir B. N., 2000: 879).

Cumhurbaşkanı Demirel, Başbakan Çiller, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş, Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Deniz Baykal, Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden, Kültür Bakanı Fikri Sağlar, Milli Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz başta olmak üzere birçok kurum, kuruluş Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'e başsağlığı mesajı göndermiştir.

Sipahioğlu'nun katilleri izlerini kaybettirmişlerdi. Atina'daki bazı ülkelerin Büyükelçileri, Türk Büyükelçiliğine gelerek bazı kuşularını dile getirmişler ve aslında "17 Kasım" adlı bir terör örgütünün olmadığını, 20 yıldır bu cinayetleri işleyenlerin aslında Yunan devleti olduğunu, bu sebeple de herhangi bir ipucu elde edilemediğini dile getirmişlerdir. Gerçekten de daha önceki bölümde de ifade edildiği gibi "17 Kasım" terör örgütü üzerindeki sis perdesi hâlâ kaldırılamamıştır (Şimşir B. N., 2000: 890).

Sipahioğlu'nun katledilmesi 21 yıldır devam eden ve Türk diplomatlarını hedef alan suikastlar zincirinin de son halkası olmuştur. 1973'te Los Angeles'te Mehmet Baydar ve Bahadır Demir'in öldürülmesiyle başlayan bu cinayetler 1994'te Sipahioğlu'nun şehit olmasıyla sona ermiştir.

3.16. Saldırlarda Nihayet

Ermeni etnik terörünün saldırıları 1980'li yılların ortasında durulmuş ve kısa süre sonra da bu durulma sona ermiştir. Bunun yanında Türkiye'nin önemli temsilciliklerine ve temsilcilerine karşı yöneltilen şiddet eylemleri devam etmiştir. Bu eylemler ise 1991 ve 1994 yıllarında Atina'da "17 Kasım", 1993'te de Bağdat'ta İranlı "Halkın Mücahitleri" adlı terör örgütlerin eylemleridir. Terör olaylarının azalıp sona ermesini tek bir nedenle açıklamak zordur. Bu eylemlerin bitişinin farklı sebepleri vardır.

Kimi çevrelerce terörün bitmesi Türkiye'nin ve Türk hükûmetlerinin başarısı olarak gösterilmiştir. Buna göre Türkiye kendisine yöneltilen şiddet eylemleri ile aktif biçimde

mücadeleye girmiş ve teröristleri yaptığı gizli operasyonlarla ortadan kaldırmıştır (Çitlioğlu, 2007: 257-258).

Hiçbir şiddet ve terör eylemi sadece fiziksel müdahale ve mücadele ile sona ermez (Ergil, 1980:1). Özellikle ASALA gibi geniş bir coğrafyaya yayılan ve bu eylemleri oldukça profesyonel olarak gerçekleştiren bir örgütün birkaç müdahale ve mücadele ile sona ermesi düşünülemez. Bunun için terör saldırılarının bitişini salt Türkiye'nin politikaları ile açıklamak zordur. Türk diplomatlarına karşı yapılan terör eylemlerinin sona ermesinde iç ve dış faktörler etkili olmuştur.

Ermeni etnik terör örgütü ASALA, 15 Temmuz 1983'te Fransa'nın Orly havaalanında Türk Hava Yolları'nın bürosu önünde bombalı bir saldırı gerçekleştirmiş 4'ü Fransız, 1'i Amerikalı, 1'i İsveçli ve 2'si Türk olmak üzere 8 kişi hayatını kaybetmiştir. Orly saldırısı Ermeni etnik terörüne, uluslararası kamuoyunun sırt çevirmesine neden olmuştur. Orly saldırısına kadar özellikle Batı'da Ermeni etnik terörüne sempati ile yaklaşmış, kimi çevrelerce de açıktan ya da gizlice desteklenmiştir. Orly saldırısı bir dönüm noktası olmuş uluslararası kamuoyu Ermeni etnik terörüne olan sempatisi kaybetmeye, verdiği desteği de çekmeye başlamıştır. Bu durum şüphesiz şiddet eylemlerinin sona ermesinin önemli etkenlerinden olmuştur (Kantarcı, Kasım, Kaya, ve Laçiner, 2002: 113).

Orly saldırısından sonra uluslararası kamuoyunun Ermeni terörünü kınaması ve desteğini çekmesi Ermeni grupları içerisinde uzun süredir perde arkasında devam eden Hınçak-Taşnak çekişmesini gün yüzüne çıkarmıştır. Bunun yanında Ermeni gruplar içerisindeki liderlik mücadelesi de bu çekişmeyi daha da kuvvetlendirmiştir. Bu durum Ermeni örgütlerinin vurucu militanlarını iç mücadelelerde kaybetmesine yol açmıştır.

Ermeni etnik terörünün en önemli temsilcisi olan ASALA, şiddet eylemlerini hedef olarak gördüğü Türkiye'ye taşınmak istemiş, 7 Ağustos 1982'de Ankara Esenboğa havaalanında bir eylem gerçekleştirmiştir. Bu eylemde teröristlerden biri yakalanmış diğer terörist de yakalanmıştır. Bu girişim Ermeni terörünün, Türkiye topraklarında etkin olabilecek güçte olmadığını ortaya çıkarmış bu durum ise Ermeni terörünün inandırıcılığı ve caydırıcılığını kaybetmesine neden olmuştur.

Terör saldırılarının nihayete ermesinin bir başka nedeni de yukarıda da değinildiği üzere Türkiye'nin Fransa başta olmak üzere Belçika, Almanya, Avusturya gibi ülkelerde Ermeni etnik terörünü hedef alan eylemleri olmuştur. Orly saldırısından sonra Türkiye

planlı olarak operasyonlar yürütmüş ve Ermeni etnik terörünün sona ermesini sağlamıştır (Vatandaş, 2005: 207).

Bu çalışmada daha önce de değinildiği üzere Türkiye Cumhuriyeti özellikle Ermeni etnik terörünü 1970’li yıllara kadar olan süreçte unutmuştur. Bu sorunun yeniden gündeme geldiği 1970’li yıllarda Türkiye bir şaşkınlık yaşamış, suskun ve edilgen bir politika izleyerek bu sorunu görmezden gelmiştir. Türkiye’nin bu suskunluk evresinde Ermeni terörü örgütlenip güçlenmiş ve özellikle Batı kamuoyunda yaptığı propaganda faaliyetleri ile destek bulmuştur. 1980 askeri darbesi ile yönetimi ele geçiren Kenan Evren ve onun onayladığı hükümetler ilk etapta bu soruna karşı nasıl bir tavır takınacaklarını tam olarak kestirememişlerdir. Bu dönemde ordu ve bazı radikal partiler Ermeni terörüne karşı sert önlemler alınması gerektiği vurgularken Dışişleri çevreleri ise daha ılımlı bir politika güdülmesini istemiştir. Her iki grubun da haklı yanları olmakla birlikte Türkiye bu soruna çok yönlü yaklaşmamıştır. Bu dönemde Türkiye’nin Ermeni iddialarına karşı yazmış olduğu bilimsel bir makalesi dahi yoktur. İşte bu dönem Türkiye’nin Ermeni etnik terörüne bakış açısını da değiştirmiştir. İlk kez bu dönemde bilimsel anlamda Ermeni iddialarına cevap vermeye başlanmıştır. Üniversitelerde düzenlenen sempozyum ve konferanslarla bir kamuoyu oluşturulmuş, çeşitli eserler ve makaleler kaleme alınmıştır.

Ermenilerin 1980’lerin ortalarından itibaren hedeflerine ulaşmak için seçtikleri yöntemi değiştirerek daha çok sivil mücadeleye yönelmeleri terör saldırılarının sona ermesinin bir başka nedenini oluşturmuştur. Bunun yanında Türkiye’de daha çok sempatican toplayabilecek yapıdaki PKK’nin ASALA’ya göre güçlü bir aktör olarak ortaya çıkması Ermeni etnik terörünün sahneden çekilmesine neden olmuştur (Çitlioğlu, 2007: 258).

BÖLÜM 4

4. TÜRK DİPLOMATLARININ UĞRADIKLARI SALDIRILARIN TÜRK BASININDA GÖRÜNÜMÜ (1973-1994)

4.1. MEHMET BAYDAR ve BAHADIR DEMİR

Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ve yardımcısı Orhan Gündüz Üçüncü bölümde ilgili başlıkta da belirtildiği üzere 27 Ocak 1973'te 77 yaşındaki bir Ermeni tarafından Biltmore otelinde silahla vurularak öldürülmüştü. Gourgen Mıgırdıç Yanıkyan tarafından gerçekleştirilen cinayet Türk basınında geniş yer bulmuştur. Akşam gazetesi, "Amerika'daki İki Konsolosumuz Öldürüldü-Ermeni Kini Yine Hortladı" (Akşam, 29.01.1973), haberiyle saldırıyı duyururken dönemin önemli diğer bir gazetesi Hürriyet, 29 Ocak'taki sayısında "Katil Hınçak Teşkilatı üyesi yaşlı bir Ermeni, Amerika'da iki diplomatımız öldürüldü" manşetiyle saldırıyı okuyucularına duyurmuştur. Saldırının meydana gelişini anlatan gazete, Yanıkyan'ın zengin bir emlak komisyoncusu olduğunu ve Hınçak Komitesi'ne dahil olduğuna da yer vermiştir. (Hürriyet, 29.01.1973) "Amerika'da görevli iki konsolosumuz öldürüldü." başlığı ile okuyucularına cinayeti duyuran Adalet gazetesi de Yanıkyan'ı emlak komisyonculuğu yapan, dini ve felsefi eserler yazan birisi olarak tanımlamıştır. (Adalet, 29.01.1973) Aynı günkü Hürriyet gazetesi "Kötü Haber Tez Ulaştı." başlığı ile Baydar ve Demir'in öldürüldüklerine dair haberlerin, ailelerine nasıl ulaştığını kaleme almıştır. (Hürriyet, 29.01.1973) Öte yandan gazete Amerikan Dışişleri Bakanlığının ve diğer yetkililerin saldırıyla ilgili üzüntü duyduklarını ifade etmiş, Federal Araştırma Bürosu (FBI)'nin olaya el koyduğunu yazmıştır. Bunun yanında Türk makamlarının da cinayetin "siyasi bir komplo" olabileceği hususundaki endişelerine değine gazete, bu konuyla ilgili araştırmalar yapma üzere Los Angeles elçilik yetkililerinden Ekrem Güven'in görevlendirildiğini ifade etmiştir. Amerika'daki Türk yetkililerinin açıklamalarına da değinen gazete, son aylarda Ermenilerin yoğun bir propaganda içinde olduklarını, Türkiye aleyhindeki faaliyetlerini de dile getirmiştir. (Hürriyet, 29.01.1973)

Hürriyet gazetesinin 29 Ocak'taki sayısı neredeyse saldırıyla ilgili haberlerden oluşmuştur. Baydar ve Demir'in kısa hayat hikayelerine yer veren Hürriyet gazetesi, "Hınçak Nedir?" başlığı ile Yanıkyan'ın mensubu olduğu örgüte yönelik bilgiler de paylaşmıştır: "Hınçak Komitesi Kafkasya'da bulunan Ermeni halkına bağımsızlık kazandırmak amacıyla 1980'de kurulan bir teşkilattir. Başkanı Ermeni patriği Matyas

İzmirliyan idi Ermeni ihtilal komitelerine bağlı olarak çalışıyordu. Osmanlının içinde çalışan yöneticileri Avedis, Nazerbekyan, Asad ve Şamardu'dur. Osmanlıdaki eylemleri Erzurum isyanı ve Kumkapı Nümayişi (1890) Merzifon, Kayseri, Yozgat olayları (1893) Birinci Sasun isyanı (1895) Babı Ali Numayışı (1895) Zeytun İsyanı (1895).” (Hürriyet, 29.01.1973) Cumhuriyet gazetesinden Ümit Gürtuna'nın aktardığına göre, saldırının ardından Mıgırdıç Yanıkyan'ın Erzurum'da doğduğunu açıklayan Santa Barbara polisi ve soruşturmayı yürüten savcılığı suikastın “manyaklığa” varan bir nefretle işlendiğini ifade etmişlerdir (Gürtuna, 1973). “Bir Ermeni, Amerika'da 2 Konsolosumuzu öldürdü.” ve “Abdülhamit'e ait bir tabloyu iade bahanesiyle iki diplomatımız tuzağa düşürüldü.” başlıkları ile cinayeti okuyucularına duyuran Milliyet gazetesi Baydar ve Demir'in hayatlarına dair notlar aktarmıştır (Milliyet, 29.01.1973).

Bunun yanında Milliyet gazetesi, “Çirkin Kin” başlığı atarak Amerika'da ve diğer Avrupa ülkelerinde Türkler aleyhine girişilen, kin ve nefret dolu propagandalara değinmiştir (Milliyet, 29.01.1973). Gazete bir başka haberinde ise Amerikan elçisinin taziyede bulunduğunu, Türk Hükûmetinin de ABD'deki Türk vatandaşlarının can güvenliğinin sağlanmasını istediğini yazmıştır. (Milliyet, 29.01.1973) “Amerika'da İki Türk Diplomatı öldürüldü” başlığı ile cinayeti duyuran Tercüman gazetesi ise Yanıkyan'ın cinayeti planlı olarak işlediğini dile getirirken Dışişleri Bakanı Halûk Bayülken'in, Amerika'dan diğer Türk memurların can güvenliğinin sağlanmasını istediğini yazmıştır. (Tercüman, 29.01.1973) Dönemin diğer bir gazetesi Son Havadis, “Bir Ermeni, Los Angeles'ta İki Diplomatımızı Öldürdü.” (Son Havadis, 29.01.1973) diyerek cinayeti okuyucularına duyurmuştur.

Los Angeles saldırısının ertesi günü de gazeteler cinayeti işlemeye devam etmiştir: “Alçak Katil!” (Akşam, 30.01.1973) “Hain Ermeni'yi Kimler Kudurttu?” (Akşam, 30.01.1973) diyen Akşam gazetesi, Yanıkyan'ın aşırı milliyetçi Ermeniler tarafından kışkırtıldığını dile getirmiştir. Bunun yanında Türkiye'de Ermeni Patriğinin, “Olay Nefret Yarattı” (Akşam, 30.01.1973) sözlerine yer veren gazete, Türkiye Ermenilerince de saldırının kınandığını yazmıştır. Son Havadis ise Türk Dışişlerinin diğer Türk temsilciliklerinin güvenliği ile ilgili attığı adımları, “Temsilcilerimizin Emniyeti İçin Teşebbüse Geçildi” (Son Havadis, 30.01.1973) manşetiyle gazeteye yansıtmıştır. Yine alınan güvenlik önlemleri çerçevesinde, Amerika'daki Türk cemaatlerinin aldığı önlemlere de değinen gazete, “Türk Cemaati, Los Angeles'taki Türk-Ermeni Derneği Yemeğini İptal Etti” (Son Havadis, Adalet, 30.01.1973) şeklinde haber yapmıştır. Son Havadis,

Yanıkyan'ın özel hayatıyla ilgili bilgileri de yazmış, *“Katil Ermeni Bir Rus Kadınla Evli”* (Son Havadis, 30.01.1973) diyerek olayın arkasındaki ülkeleri sorgulamıştır. Adalet gazetesi *“Bir iddia”* başlığı ile verdiği haberde, Amerikan makamlarının, Yanıkyan'ın ailesinden 26 kişinin Türkler tarafından öldürüldüğü iddiasına yer vermiştir. Bunun yanında Mehmet Baydar ve Bahadır Demir'in öldürülmeleri ile ilgili görgü tanığının olmadığını, Yanıkyan'ın cinayeti işledikten sonra telefonla otel görevlilerini aradığını da belirtmiştir (Adalet, 30.01.1973).

Cumhuriyet gazetesi de saldırının ertesi günü Los Angeles suikastına geniş yer vermiştir. Saldırının nasıl olduğuna dair uzun uzadıya haber geçen gazete Amerikan devletinin olayla ilgili üzüntüsünü dile getirdiğini de sütunlarına eklemiştir (Cumhuriyet, 30.01.1973). Cumhuriyet gazetesinin aynı tarihli basımında Dışişleri Bakanı Halûk Bayülken'in, ABD'nin resmi makamlarıyla temasa geçtiğini Türk diplomatlarının güvenliğinin sağlanmasını istediği yönünde bilgiler de yer almıştır. Los Angeles saldırısı ile ilgili olarak Mehmet Barlas, *“Dünyada Bugün”* adlı köşesinde, *“Bu bir dava değil, ‘cınnet’dir’* başlığıyla suikastı yorumlamıştır: *“77 yaşındaki Ermeni asıllı Amerikan vatandaşı Mıgırdıç Yanıkyan'ın iki seçkin diplomatımızı katletmesi, sadece ‘manyaklık’ kavramı içinde sebeplendirilemez. Çünkü çılgınlıklar kişileri aşıp, kuşaklara ya da yeni büyük kitlelere sirayet ettiği zaman, siyasi ve sosyal nitelikler kazanırlar... Eğer çağdaş insan kendisini bu çeşit kan bağlarsa, ne Katoliklerle Protestanlar, ne Kızılderililerle beyazlar ve hatta ne Amerikalılarla İngilizler bir arada yaşayabilir. Biz bu bakımdan küçük bir azınlığın yürüttüğü ‘Ermeni Davası’nın’ ‘Ermeni Cınneti’ haline dönmesine artık ‘Yeter’ diyoruz.”* (Barlas, 1973). Aynı günkü Cumhuriyet gazetesi basımı, *“Olayların Ardındaki Gerçek”* başlığını kullanarak yazarsız, *“Los Angeles Olayı”* adlı bir makale yayımlamış, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Ermenilerin giriştikleri NEMESİS eylemleri ile Los Angeles saldırısı arasında bir bağ kurmuştur: *“...Tarihin derinliklerinden gelen bir takım çağdışı davaları yürütmeye çabalayan garip kuruluşların kaderi zaman içinde kaybolmaktadır. Ne var ki, yurtdışında yaşayan kışkırtıcı Ermeni örgütlerinin durumunu bu cinayetle birlikte gözden geçirmek gerekiyor. Los Angeles'te Türk diplomatlarını tuzağa düşürerek öldüren 77 yaşındaki Ermeni bir örgütün adamı mıdır? Yurt dışında görev başında bulunan hariciye memurlarımızın hayatlarını tehdit eden geniş kapsamlı bir eylem söz konusu mudur? Herhalde Türkiye aleyhine yıllardan beri yatırım yapan kışkırtıcı örgütlerin I. Dünya Savaşı'ndan sonra bir süre Los Angeles'teki metodu uyguladıkları unutulmamalıdır. O zamanlar yurtdışında bulunan İttihat ve Terakki ileri*

gelenleri içinde -başta Talat Paşa olmak üzere- bu kanlı yöntemin kurbanı olanlar vardır. Cinayet, yurtdışındaki kışkırtıcı Ermeni örgütlerinin gerçek kimliklerini açıklamak bakımından dünya kamuoyuna belki bir şeyler öğretmiştir; ama iki değerli diplomatımızın kaybı da bizim milletçe acımızdır.” (Cumhuriyet, 30.01.1973).

Türkiye Ermenileri Patriği Başpiskopos Şinork Kalustyan Los Angeles’te meydana gelen olayı kınamış ve bir bildiri yayınlamıştır. Üzüntüsünü belirten Patrik Kalustyan gazetelere de gönderdiği bildirisinde: *“Memleketimizin çok kıymetli iki evladının, iki diplomatımızın Amerika’da katledilmelerine dair kara haberi hüznle duyduk... Bütün yurttaşlar gibi derin bir acıya gark olmuş bulunuyor ve bir manyak tarafından irtikab olunduğu şüphesiz olan bu cinayeti şiddet ve nefretle takbih ediyoruz. (Cumhuriyet, 30.01.1973) demiştir.*

30 Ocak’taki Hürriyet gazetesinin manşeti, ileride Türkiye’nin uğraşacağı bu sorunun ve cinayetlerin devamının geleceğini duyurur mahiyettedir: *“Olay seri cinayetlerin başlangıcı mı?”* Gazete haberin devamında: *“Los Angeles’ta Başkonsolosumuz ve konsolosumuzun şehit edilmesi esrar perdesine büründü Amerikan makamları bu cinayetlerin siyasi bir maksatla mı yoksa bir cinayetler serisinin başlangıcı mı olduğunu kesinlikle tespit etmeden açıklama yapmaktan kaçınıyor. Cinayetin çelişik ifadeler yüzünden esrar perdesine büründüğü açıklandı.” (Hürriyet, 30.01.1973) şeklinde ifadeler kullanmıştır. “Avrupa’daki Ermeniler Faaliyetlerini arttırdı.” başlığı ile verilen başka bir haberde de Avrupa’da Ermenilerin Türk düşmanlığı için gazeteler satın aldıkları ve haber yaptırdıkları dile getirilmiştir: *“...Belçika ve Fransa’da bulunan Ermeniler Belçika’nın en büyük gazetesi “Le Sair” De Alfred Brochard adlı gazetecinin kendileri hakkında bir yazıyı kaleme almalarını sağlamışlardır. Yazıda tarihin yanı sıra Komünist propagandası yapıp Talat Paşa’nın sözde katliamları hakkında bilgi ustalıkla verilmektedir. Katliamlara karşı Ermenilerinde Doşnak, Hınçak ve Romkayarlar adı altında intikam partilerini kurdukları söylemekten çekinmeyen Brachoad bu partinin Rusya ve Ermeni kiliseleri tarafından desteklendiği belirtilmektedir.” (Hürriyet, 30.01.1973).**

Aynı tarihli Hürriyet’te Ermenilerin Los Angeles’te bir abide diktiklerini, abidenin üzerinde de *“Ermeni asıllı Amerikalılar tarafından dikilen bu abide insanlığa karşı işlenmiş cürümler yüzünden ebediyete intikal edenlere ithaf olmuştur.”* yazdığı belirtilmiştir. (Hürriyet, 30.01.1973) Hürriyet gazetesi Yanıkyan hakkında da bilgiler vermiştir. Yanıkyan’ın nerden Amerika’ya geldiğini, cinayeti hangi amaçla işlediğini kendi

ağzından çıkan cümlelerle okuyucularına aktaran gazete, Yanıkyan'ın imzasını taşıyan ve Ermenice yazılmış bir mektubu da “*Katil Ermeni, Cinayeti Hınç Almak İçin İşlemiş*” başlığı ile haber yapmıştır: “*Yanıkyan Son Mektubunda Ermenileri “aynı taktiği” uygulamaya çağırıyordu.*” İki Türk diplomatın katili Yanıkyan cinayeti işleyeceği olay günü postaya verdiği bir mektup ve bazı yazılarla, burada yayınlanan bir gazeteye gönderdiği öğrenilmiş. Dün “*Santa Barbara Nevs Press*” gazetesine gelen mektupta “*benim hareketim birçok insanın uyuyan vicdanının uyanmasını sağlayacak ve bütün insanlığın hayrına olacak*” demiştir. (Hürriyet, 30.01.1973)

Hürriyet gazetesi 30 Ocak tarihli sayısında Ermeni Başpiskoposu Şinork Kalustyan'ın başsağlığı mesajının yanında Dışişleri Bakanı Halûk Bayülken'in mecliste yaptığı konuşmaya ve Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel'in “*Olayı derin üzüntü ve nefretle karşıladım.*” sözlerine de yer vermiştir. (Hürriyet, 30.01.1973) 30 Ocak tarihli Milliyet gazetesi de Ermeni Patriği Şinork Kalustyan'ın başsağlığı mesajına değinmiş, Los Angeles'teki saldırıdan önce Türklerin tehdit edildiğini ve Yanıkyan'ın Ermenilerin yaptığı siyasi propagandalarla “kahraman” haline getirilmeye çalışıldığına değinmiştir. (Milliyet, 30.01.1973) Tercüman gazetesi ise Yanıkyan'ın polise verdiği ilk ifadesine değinmiştir: “*Yanıkyan, polise verdiği ifadesinde cinayeti Türklerden intikam almak için islediğini söyledi. Bir süre önce Santa Barbara'da gazetecilerle görüşen Yanıkyan, ailesinin 1915 olayları sırasında Türkler tarafından katledildiğini, bu olaydan sonra doğum yeri olan Erzurum'u terk edip Rusya'ya gittiklerini, ailenin kalan fertlerinin de burada Komünistler tarafından yok edildiğini söyledi.*” (Tercüman, 30.01.1973).

Son Havadis de aynı şekilde Yanıkyan'ın Amerikan makamlarına verdiği ilk ifadeleri derleyerek okuyucularına sunmuştur. Yanıkyan'ın Ermeni Sorunu ile ilgili söylediği sözlerini, “*Katil, ‘Ermeniler Her Yerde Bu Taktiği Uygulamalı’, diyor.*” (Son Havadis, 31.01.1973) başlığı ile vermiştir. Son Havadis gazetesi 31 Ocak 1973 yılında Mehmet Baydar ve Orhan Gündüz'ün, Mıgırdıç Yanıkyan tarafından katledilmesiyle ilgili bir “Başyazı” kaleme almıştır. İsimsiz olarak kaleme alınan yazıda katilin intikam almak için bu kadar zaman beklemesi manidar bulunmuştur. Saldırının kişisel bir eylem olarak görülmesini yanlış bulan gazete, olayla ilgili şu yorumda bulunmuştur: “*Gazetelerimiz, Los Angeles'taki işlenen iğrenç cinayeti, ‘Türk düşmanlığının yeni bir görüntüsü’ olarak yorumluyorlar. Bu çoğu zaman olduğu gibi, olayın heyecanı sırasında verilmiş acele bir hükümdür. Bu olayı fanatik bir intikam teşebbüsü, gözü dönmüş bir Ermeni'nin kişisel bir tecavüzü olarak değerlendirmek kanaatimizce yanlıştır. Tarihsel Türk-Ermeni ilişkilerinin*

tatsız bir dönemini, yanlış yorumlayan bir Ermeni'nin hasta bir ruhla, intikam alması için bunca yıl beklemiş olması rastgele iki Türk'ü tuzağa düşürerek arkadan vurması için yetmiş yaşını beklemiş olması, aklın alacağı bir durum değildir." (Son Havadis, 31.01.1973) Milliyet gazetesi de Yanıkyan'ın sözlerine değinmiştir: "Katil Yanıkyan, cinayeti işlediği gün, Santa Barbara'da çıkan Newspress gazetesine gönderdiği mektubunda şunlar yazıyordu: "Yıllardan beri düşünüp taşındım, her şeyi uzun zamandan beri gece gündür planladım. Suçu açıkça işleyecek ve sonra teslim olacağım. Böylece dünyanın dikkati Ermeni kavminin üstüne ve Türkler'in katliamlarına çekilmiş olacak. Bu, yeni biçimde bir savaşın başlangıcıdır. Artık bütün köprileri yıkıyorum. Benim için dönüş yok. Uğrunda yaşayacağım bir şey kalmadı. Şimdi yazıyı kesip ilk adımı atmak için eyleme geçiyorum." (Milliyet, 31.01.1973) Milliyet, aynı günkü sayısında Yanıkyan'ın, diğer Ermenilerin kendisini takip edeceğine dair söylediği sözlere değinmiş aynı zamanda Los Angeles Belediye Başkanı Sam Yorty'nin daha önce Mehmet Baydar'a verdiği şehrin sembolik anahtarının, Mehmet Baydar'ın eşi Güner Baydar tarafından "olaylara seyirci kaldıkları" iddiası ile bir tepki olarak Sam Yorty'e iade ettiğini yazmıştır. (Milliyet, 31.01.1973) Tercüman da "Yanıkyan: Türklere Karşı Bir Savaşın Öncüsüyüm" başlıklı bir haber yayımlamıştır. (Tercüman, 31.01.1973) Öte yandan Adalet gazetesi "İki konsolosumuzu öldüren Yanıkyan'ın deli olduğu ileri sürüldü" başlığı ile yayımladığı haberde Türkiye'nin Fahri Konsolosu Myron Goldsmith'in Yanıkyan'ın sağlık durumu ile ilgili iddiasına yer vermiştir: "Öte yandan, San Francisco'da, Türkiye'nin San Francisco Fahri Başkonsolosu Myron Goldsmith, polis tarafından korunmayı reddetmiştir. Büyük bir Türk dostu olarak tanınan ve bundan yıllarca önce, Fransisco bölgesinde Ermenilerin Türklere karşı açtıkları iftira kampanyasına karşı koyarak Türkiye'de yıllar önce katledildikleri iddia edilen Ermeniler için ufak bir Amerikan Kasabasında bir anıt dikilmesini önleyen Goldsmith, katil Yanıkyan'ın cinayetleri tek başına işlediğine kani olduğunu söylemiştir. Goldsmith, Yanıkyan'ın akli dengesini kaybetmiş biri olduğunu belirtmiştir." (Adalet, 31.01.1973).

Mıgırdıç Yanıkyan'ın Amerikan polisi tarafından ilk sorgusundan söylediklerine atıf yapan Akşam gazetesi, "Yanıkyan Masum Rolüne Büründü" (Akşam, 01.02.1973) demiş ve Yanıkyan'ın masum olduğuna dair iddiaları yazmıştır. 1 Şubat tarihli Cumhuriyet gazetesinde Yanıkyan tarafından öldürülen diplomatların ailelerine maaş bağlanması için yapılan kanun teklifini ve ABD Başkanı Nixon'un, dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a üzüntülerini bildiren bir mesaj gönderdiğini yazmıştır. (Cumhuriyet, 01.02.1973)

Hürriyet gazetesinin önemli yazarlarından biri olan Doğan Uluç, haberinde Genç Ermeniler Teşkilatı'na üye bir Ermeni gencinin kendisini aradığını ve *“Diplomatlarınızın başına yeni olaylar gelecek. Yakında Beyrut, Londra ve Paris gibi yerlerdeki diplomatlarınızın da başına bir şey gelirse şaşırmayın. Barbar Türkleri bütün dünyanın nefretle anması için çalışıyoruz.”* dediğini ifade etmiş ve ileride meydana gelecek seri cinayetlerinin başladığını bir anlamda duyurmuştur (Hürriyet, 01.02.1973). Aynı tarihli gazetede Yanıkyan'ın tutuklandığını, Cumhuriyet Halk Partisi Ordu Milletvekili Memduh Ekşi tarafından meclise, öldürülen diplomatların eşi ve çocuklarına maaş bağlanması için kanun teklifi verildiği de yer almıştır (Hürriyet, 01.02.1973). Milliyet gazetesi 1 Şubat'ta Lübnan asıllı Ermenilerin “çılgınlık” derecesindeki Türk karşıtı faaliyetlerine değinmiştir. Aynı günkü Milliyet gazetesi News Pres gazetesinin muhabirinin Yanıkyan'la önceden tanış olduklarını ifade etmiştir. Bunun yanında Milliyet, Amerika Başkanı Nixon'un taziye mesajını da yayımlamıştır. (Milliyet, 01.02.1973) Tercüman gazetesi 1 Şubat'ta, Yanıkyan'ın Amerika Ceza Mahkemeleri usulüne göre yargılandığını ve hakimin sorularına “masumum” şeklinde cevap verdiğini yazmıştır. Yine aynı haberde Amerikan makamlarının, Yanıkyan'ın News Pres'e gönderdiği 118 sayfalık yazıyı delil olarak kabul ettiklerini de ifade etmiştir (Tercüman, 01.02.1973). Adalet gazetesi de *“Yanıkyan, fanatik Ermenileri Türk'e karşı kışkırtıyor”* başlığı ile verdiği haberde: *“Katil ermeni “Uyuyan dünya vicdanını uyandırmak için bu harekete başvurduğunu” ileri sürerek “Yeni tip bir savaşın” başladığını söyledi. 77 yaşındaki Yanıkyan, iki Türk diplomatını, dünya kamuoyunun dikkatini “Ermeni davasına” çekebilmek için öldürdüğünü sonda, davranışını “yeni tip bir savaşın” başlangıcı olarak nitelemiş ve fanatik Ermenileri, kendi izinden yürüyüp taktiğini uygulamaya çağırmıştır. Yanıkyan “Uyuyan dünya vicdanını uyandırmak için” bu harekete başvurduğunu söylerken, işlediği korkunç cinayetlerden “bütün dünyanın yararlanacağı” gibi bir iddia da ortaya atmıştır. “New Press” gazetesi, gerek mektubun ve gerekse gazeteye postalanan 118 sayfalık bir kitap müsveddесinin Ermenice kaleme alındığını bildirmiştir. Yanıkyan, Ermenilere Türklere karşı kışkırtmaya çalışırken: “Bu sonuca varmak için yıllarca çalıştım ve aklımda olanları gerçekleştirmek için aylar gerekti. Şu anda bütün köprüleri attım. Geri dönmek artık söz konusu değil” demektedir.”* ifadelerini kullanmış ve Yanıkyan'ın Ermeniler adına “yeni tip” bir yöntemi başlattığını yazmıştır (Adalet, 01.02.1973).

2 Şubat tarihli gazeteler de Los Angeles saldırısını ve cinayetleri işlemeye devam etmiştir. Milliyet, cenazelerin 3 Şubat'ta Türkiye'ye geleceğini yazmış Mehmet Baydar'ın

köpeğinin de uzun formaliteler sonucunda Türkiye'ye getirileceğini ifade etmiştir. (*Milliyet*, 02.02.1973) Tercüman da “*İki Hariciyecimizin Cenazeleri Yarın Yurda Getiriliyor*” başlığı ile Baydar ve Demir'in cenazelerinin geliş haberlerini işlemiştir (*Tercüman*, 02.02.1973).

3 Şubat'ta Milliyet gazetesi, Dünya Ermenileri Başpiskoposu Birinci Vasken'in Türk Ermenileri Patriği Kalustyan'a gönderdiği “*Bir Ermeni olarak cinayetten utanç duyuyorum, şaşkınlık içindeyim. İnanamıyorum. Tarihten hala ders almamış sözde yazar bir manyağın işlediği cinayete inanmak istemiyorum*” sözleri ile başlayan başsağlığı mesajına yer vermiştir. Bunun yanında gazete, Baydar ve Demir için Amerika'da düzenlenen cenaze törenine yer vermiş ve bir de fotoğraf kullanmıştır. Cenaze namazını Mısırlı bir imamın kıldırıldığını yazan gazete, cenazeye katılanları da sıralamıştır (*Milliyet*, 03.02.1973). Öte yandan Tercüman, “*Mıgırdıç Yanıkyan İşgal Sırasındaki Adana Valisi Kemal Bey'i Süngülemişti*” başlığı ile verdiği haberde Fransız işgal kuvvetleri komutanının şoförü Mahmut Sayım'ın iddiasına değinmiştir (*Tercüman*, 03.02.1973).

Öldürülen şehit diplomatların cenazeleri, 2 Şubat'ta yurda getirilmiştir. Baydar ve Orhan Gündüz için düzenlenen cenaze törenini anlatan Cumhuriyet, cenaze töreninde önemli siyasilerin, kuvvet komutanlarının ve yabancı özel temsilcilerinin de bulunduğunu, siyasilerden; Turhan Feyzioğlu, Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit'in yan yana yürüdüklerini fakat hiç konuşmadıklarını not etmiştir (*Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman* 04.02.1973).

Dönemin önemli gazetelerinden Son Havadis ise suikasta dair ilgi çekici bir başlık kullanmıştır: “*Bir manyağın kapanan bir yarayı deşmeye yeltenen parmaklarını lanetliyoruz.*” (*Son Havadis*, 06.02.1973).

Los Angeles'te işlenen cinayetin ardından Fransa'nın Marsilya şehrinde, Türkiye'nin uyarı ve girişimlerine rağmen bir Ermeni anıtının açılışı yapılmıştır. Cumhuriyet gazetesi bu konuyu da işlemiş Büyükelçi Hasan Esat Işık'ın bazı görüş alışverişlerinde bulunmak üzere Türkiye'ye geldiğini yazmıştır. Yine Cumhuriyet, aynı olayla ilgili Fransız *Le Provençal* gazetesinin, ‘Bu yer Ermeni milleti için hac yeri olacaktır.’ başlığına da değinmiştir (Daponte, 1973). Aynı şekilde Milliyet de Marsilya'da açılan bu anıta değinmiştir (*Milliyet*, 13.02.1973). Tercüman ise Fransa Büyükelçisi Hasan Esat Işık'ın, Marsilya'da Ermenilerin anısına yaptırılan anıtın açılışına Fransa Spor Bakanı

Joseph Comitti'nin katılması üzerine Türkiye'ye dönmesini kaleme almıştır (*Tercüman*, *Milliyet* 13.02.1973).

Açılan bu anıtla ilgili Türkiye, Fransa'ya duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir (*Milliyet* 14.02.1973). Söz konusu anıt Türkiye kamuoyunu belli bir süre meşgul etmiştir. 16 Şubat'ta *Tercüman*, "Fransa'dan Ciddi Açıklama Bekliyoruz" başlığı ile verdiği haberde Fransız makamlarından açıklama beklendiğini ifade etmiştir. Bunun yanında aynı haberde Fransız makamlarından yapılan açıklamaya da değinilmiş ve Fransa Spor Bakanının Fransa adına değil kendi şahsı adına açılışa katıldığını bildirmiştir (*Tercüman*, 14.02.1973). Bu sırada tartışmalar devam ederken Anıt Komitesi, anıtın yazılarının değiştirilemeyeceğini ifade etmiştir (*Tercüman*, 17.02.1973).

Los Angeles saldırısı, Türk vatandaşı olan ya da Türkiye'de hayatını sürdüren Ermenileri de rahatsız etmiştir. Türkiye Ermenileri bir basın açıklaması yapmışlar ve saldırıyı kınamışlardır. Türk vatandaşı olan bir Ermeni avukat, *Cumhuriyet* gazetesine şu açıklamayı yapmıştır: "*Şaşkınlık içindeyim. İnanamıyorum. Tarihten hala ders almamış sözde yazar bir manyağın islediği cinayete inanmak istemiyorum. Tek kelime ile acım büyüktür. Bu ifadem, samimiyet derecesini 27 senedir yakın siyasi hayat arkadaşlarım, 24 seneye yakın mensubu olduğum İstanbul Barosu'nun üyeleri, İstanbul Adliyesi'nin güzide hâkimleri ve mensupları, belediyemizin rahmetli Hasim İşcan dönemindeki meclis üyeliğim fırsatı ile İstanbul belediyesi camiası ve bütün beni şahsen ve yakinen tanıyanlar takdir buyururlar. İnsanlık adına menfur cinayetten utanç duyuyorum. İnsanlık adına caniyi lanetliyorum. Vatanım ve mensubu bulunduğum Türk milletinin iki değerli evladının şehit edilmesi sonucu aile efradı ve yakınlarının ve Türk milleti olarak duyulan elim acıya bütün varlığımla iştirak ediyorum. Bu samimi hislerime Türkiye Ermenilerinin istisnasız iştirak ettiğine ve onların da hislerine tercüman olduğumdan emin olarak şehitlerimizin ailelerine en içten taziyetlerimi arz ediyorum ve menfur cinayeti dünya kamuoyunda şiddetle telin ediyorum. Avukat Agop Binyat*" (*Cumhuriyet*, 22.02.1973).

22 Şubat tarihli *Tercüman* gazetesi Marsilya'da açılan anıtla ilgili bir haber daha yapmıştır. "Gaziantep'te Fransız Saldırısını Sembolize Eden Anıt Yapılacak" başlığı ile verdiği haberde, Türk Devrim Kurumunun, Marsilya'daki Ermeni anıtının kaldırılmaması halinde Gaziantep'te Fransa'nın işgal sırasında uyguladığı vahşi davranışları sergileyen bir anıt yapılmasını kararlaştırdığını yazmıştır. Söz konusu anıtın Cumhuriyetin 50. Yılında açılması planlanmıştır (*Tercüman*, 22.02.1973). Öte yandan Erzurum Ülkü Ocakları

Başkanı Müeyyet Primoğlu da Erzurum'da Ermeni mezalimini anlatan bir anıtın yapılmasını teklif etmiştir (*Tercüman*, 23.02.1973).

Son Havadis aynı zamanda devlet adamı Nihat Erim'in Avrupa seyahatleri sırasında dış basına verdiği demeçleri de eleştirmiştir. "*Fransız Basını, Erim Hükûmeti, Avrupa Konseyi ve M. Yanıkyan*" başlığı ile verilen haberde, Nihat Erim'in, dış basına Türkiye'nin demokrasiye, insan haklarına verdiği önemi anlatan demeçler vermesini "hesap vermek" şeklinde değerlendiren gazete şu şekilde bir yorum yapmıştır: "*Nihat Erim Bey biraz sonra Fransa'ya gittiğinde, sanki, dış kamuoyuna açıklayacak başka birşeyimiz yokmuş gibi her görüştüğü devlet adamına demokrasiye, insan haklarına ve adalet prensiplerine sadakatinden bahsedişini onu hiç yoktan yabancılara kendi devlet ve hükûmet işlerimizin hesabını vermek ister gibi göstermiştir.*" (*Son Havadis*, 26.02.1973).

Baydar ve Demir'in şehit edilmesinin üzerinden yaklaşık üç ay geçtikten sonra Hürriyet gazetesi, bir Ermeni'nin Amerika'da Türkiye aleyhine yaptığı bağışı konu edinmiştir. "*Bir Ermeni Türkiye Aleyhine 30 Milyon Bağışladı*" başlığı ile verilen haberde, "*Amerika'daki Ermenilerin Türkiye ve Türklük aleyhine yürüttükleri faaliyet ilim ve kültür yuvalarında da kendini göstermeye başladı. Bir Ermenin vasiyeti gereğince New York Üniversitesi'nin yakın doğu enstitüsünün Türk Dili, Türk Tarihi ve Türk Edebiyatı bölümlerinin kapatılması ve bunların yerine Ermeni Tarihi, Ermeni Dili ve Ermenilerle ilgili bölümlerin açılmasını şart koyan Agop Kavorkyan adlı zengin Ermeni vasiyetin yerine getirilmesiyle New York Üniversitesine 2 milyon dolar (30 milyar lira) verilmesini istemiştir. Vasiyette istenilen hususlar yerine getirilmiş ve yeni açılan merkez için bir buçuk milyon dolar verilmiştir. Yakın doğu çalışmalar müdürü Prof. Francis Pater, Kavorkyan Vakfının yıllardan beri kendilerini desteklediği Türkçe bölümlerin yeterince öğrenci almadığından dolayı kapatıldığını söyledi. Ancak bu Türkçe bölümler kapatıldıktan kısa bir süre sonra Ermeni Dili ve Ermeni Tarihi kurslarının başlaması dikkat çekti.*" (*Hürriyet*, 06.04.1973) denilmiştir.

Bu sırada Türkiye o zamana kadar "unuttuğu" Ermeni sorununu hatırlamış ve bu meyanda eserler kaleme alınmaya başlanmıştır. Bu yayınlardan Boğaziçi Yayınevi'ne ait olan "Ermeni Komitecileri" adlı kitabın ilanı Cumhuriyet gazetesinde yer almıştır: "*Yüzyıldan beri süregelen Ermeni meselesini ve propagandasını belgelerle aydınlatan en yeni, en mükemmel eser: Ermeni Komitecileri, 30 bölüm, resimli, haritalı. 336 sayfa, 20 lira. Ödemeli sipariş adresi: Boğaziçi Yayınevi, P. K. 1397, İstanbul. Kitapçınızdan arayınız. Ücretsiz broşür isteyiniz.*" (*Cumhuriyet*, 14.05.1973).

4.2. DÂNİŞ TUNALIGİL

Ermeni terör örgütlerinin üstlendiği ilk cinayet Viyana’da meydana gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin Viyana Büyükelçisi Dâniş Tunalıgil, Büyükelçiliği basan Ermeni teröristlerce katledilmiştir. Tunalıgil’in katledilmesinden önce yaşanan gelişmeler Türkiye’nin Ermeni sorunu ile uzun yıllar uğraşacağıının habercisi niteliğindedir. Cumhuriyet gazetesinin 16 Nisan 1975’te verdiği haberde, Amerika’nın politikaları ile Ermeni hareketine güç kattığını sonucunda da Amerika Temsilciler Meclisinin, 24 Nisan gününü “Ermenilere Karşı İşlenen İnsanlık Dışı Suçları Anma Günü” olarak ilan ettiğini yazmıştır (*Cumhuriyet*, 16.04.1975). Ayrıca taslağın ilk metninde yer alan “Türkler’in Ermeniler’e karşı işlediği insanlık dışı suçlar” ifadesinden Türk kelimesinin çıkarıldığı da geçmektedir (*Cumhuriyet*, 16.04.1975). Ertesi günkü Cumhuriyet gazetesinde CHP’li Milli Savunma Bakanı Hasan Esat Işık’ın açıklamaları yer almıştır. Bu açıklamada Hasan Esat Işık, Amerika’nın tarihinde de katliam örnekleri olduğunu, Türklerle Ermenilerin dışarıdan bir müdahale ve kışkırtma olmadığı sürece birbirlerine sevgi ve saygı besledikleri yer almıştır (*Cumhuriyet*, 17.04.1975). Amerika’nın bu politikaları karşısında Cumhuriyet’in yazarlarından Ali Sirmen, “Dünyada Bugün” isimli köşesinde Amerika’ya eleştiren ve tarihiyle yüzleştiren ağır bir yazı yazmıştır: “*ABD Temsilciler Meclisi Thomas O’Neill adındaki üyesinin önerisine uyarak, 24 Nisan’ı insanın insana zulmü günü olarak kabul etmiştir. 24 Nisan’ın seçilmesi ise 1915’te Türklerin 600 bin Ermeni’yi hunharca katletmiş olmalarındanmış. İşte aziz dost ve müttefikimiz can-ı azizimiz ABD’nin yasama organından 19’a karşı 377 oyla geçen karar bu. Ve biz bu ABD’nin çıkarlarının bekçisi olarak NATO’nun uç kalesiyiz... Bu arada Ermeni sorununa dokunacak değiliz. Ama hemen belirtmekte yarar var. I. Dünya Savaşı sırasında Anadolu’da bir Ermeni sorunu oldu ve emperyalizmin körüklediği olaylarda Türk ve Ermeni bu toprağın evlatlarının çok kanı döküldü. Ancak aziz dostumuz ABD’nin Ermeni davasında ve Türkiye karşısındaki tutumunun ne olduğunu birkaç olayla hatırlatmakta yarar var: Anadolu’da bir ‘Ermeni yurdu’ kurmak isteyen güçlerin başında ABD gelir. Wilson ilkelerinin 12. maddesi Ermeniler’e Anadolu’da devlet kurdurmayı amaçlar. 1919 Eylül’ünde Paris Konferansı üyelerine bir rapor sunan King Crane Amerikan Komisyonu da Ermeni yurdu önerisini tekrarlamıştır. ABD Lozan Konferansı sırasında da Türkiye’yi parçalamak ve bu topraklar üzerinde Ermeni yurdu kurmak istemiştir. 22 Kasım 1922’deki oturumda Amerikan delegesi Child bu konuda söz almış ve Türkiye’yi dünyaya insanlığa karşı suç işlemiş bir ülke olarak göstermiştir. 30 Eylül tarihli toplantıda ise, Ermeni yurdu taslağı konferansa*

sunulmuştur. ABD'nin 1927 yılında Türkiye'ye gelen Cumhuriyet Hükûmeti nezdindeki ilk büyükelçi Grew da Ermeni sorunu konusunda ülkesine döndüğünde şunları söylüyordu: Size Ermeni vatani sağlamaktan sevinç duyacaktım. Fakat bu vatani kuvvet zoruyla almak için 300 bin kişilik bir ordu göndermekte başarısız kaldınız... Biz ABD'nin gerçek yüzünü ve hakkımızda ne düşündüğünü bildiğimizden, bu karara şaşırmadık. Şaşırması gerekenler, ABD'yi büyük müttefikimiz ve dostumuz olarak kabul eden tüm politikacılarımız ve Amerikancılarımızdır. Ancak Temsilciler Meclisi kararının gülünçlüğüne dokunmamak da olanaksız. Bilindiği gibi ABD günümüzün en büyük emperyalist ülkesidir. Ve Çan Kay Şek'ten, Lon Nol'a, Van Tiyö'den Pinochet'ye kadar yeryüzünün tüm kanlı katillerinin ardında tetiği tutan parmak ABD'dir... Şili'deki kanlı cinayet şebekesinin ardında, Nobel Barış Ödülü sahibi Henry Kissinger'in bulunduğu ABD Kongresi'nde açıklandı. Vietnam'da ölen yüzbinlerin, Napalmla yakılan çocukların ardında Sam Amca'nın kanlı hayali vardı... Üstelik ABD jenosit'in en büyük örneğini vererek, bir ırkın % 90'ını yok etmiştir. Bugünkü Amerikalıların insancıl ataları yenedünyaya ayak bastıklarında oralarda 2 milyon 400 bin kızılderili yaşıyordu. Demokrasi koruyucularının ataları bu Kızılderililerin 2 milyon 200 binini sistemli bir şekilde öldürmüştür. Bu jenosit için prim konmuş, bir kızılderilinin kesik kafatasını getirene 40 sterlin verilmiştir. Zamanla bu prim 100 sterline kadar çıkarılmıştır. İnsanlığa karşı en büyük suçları kılı kıpırdamadan işlemiş bulunan ABD'nin insanseverlik rolüne çıkmasından daha iğrenç ve daha yalancı, daha alçakça bir şey düşünülemez.” (Sirmen, 1975).

Yine aynı günkü Cumhuriyet'te Işık'ın, daha önce Fransa'yı “Ermeni anıtı” konusunda protesto amacıyla Paris Elçiliğini bıraktığı sözlerine ve “Düşman Dost” başlıklı imzasız köşede Amerika'nın Ermeniler konusundaki tutumunu eleştiren yazıya yer verilmiştir (*Cumhuriyet*, 17.04.1975). Önemli tarihçilerden Niyazi Berkes de ‘Olaylar ve Gerçekler’ adlı köşesinde Ermeni sorununun tarihi arka planını kaleme almış ve Amerika'da yapılan Ermeni propagandasının ve Ermeni gençlerin nasıl kin ve nefretle büyütüldüklerini anlatan bir yazı kaleme almıştır (Berkes, 1975). 25 Nisan tarihli Cumhuriyet'te ise Lefkoşa'da Kıbrıs Rum Temsilciler Odası, “Ermeni Kırımının 60. Yılı” dolayısıyla bir mesaj yayınlamışlar ve 1974 yılında Türkiye'nin yaptığı Kıbrıs Harekâtında Ermenilerin de öldüğünü öne süren bir haber yer almıştır (*Cumhuriyet*, 24.04.1975).

Amerika başta olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerinde sözde soykırımı anma yürüyüşleri yapılmış New York, Paris, Lyon, Marsilya, İsrail ve Lefkoşa'da Türk aleyhtarı yürüyüşler yapılmıştır (*Cumhuriyet*, 11.05.1975).

Türk kamuoyuna da yansıdığı üzere Ermeniler arasında giderek artan bir Türk düşmanlığı vardır. Bu kin ve nefret tohumları yeşermiş ve Viyana Büyükelçisi Tunalıgil, Ermeni teröristlerce katledilmiştir. Tunalıgil, Türkiye Cumhuriyeti'nin teröre kurban verdiği ilk Büyükelçisi olmuştur. Tunalıgil'in katledilmesi Türk basınında geniş yer bulmuştur.

Hürriyet gazetesi olayı “*Viyana elçimiz öldürüldü*” (Hürriyet, 23.10.1975) şeklinde verirken Milliyet, “*Viyana Elçimiz Tunalıgil Öldürüldü*” (Milliyet, 23.10.1975), Tercüman, “*Bir Ermeni Örgütü Viyana Büyükelçimizi Öldürdü*” (Tercüman, 23.10.1975) manşetlerini atmıştır. Cumhuriyet ise Viyana polisinin hem saldırı sırasında hem de cinayetten sonra yeterince çaba sarf etmediğini yazmıştır (Cumhuriyet, 23.10.1975).

Hürriyet gazetesi ise “*Elçiliğimize Göre Katiller Rum veya Ermeni*” başlığı ile Türk Büyükelçiliğinden aldığı bilgileri aktarmış ve katillerden birinin Türkçe konuştuğunu yazmıştır (Hürriyet, 23.10.1975). Yine aynı tarihli Hürriyet, Tunalıgil'in kız kardeşi Süheyla Turgut'un açıklamalarına yer vermiştir. Turgut'un “*ağabeyimin hiç kimseye zararı dokunmazdı. Hiç düşmanı yoktu. O kimseyi incitmezdi onu niçin öldürsünler anlamıyorum.*” sözlerini yazan gazete ayrıca Dâniş Tunalıgil'in hayat hikayesinden de kesitler aktarmıştır. (Hürriyet, 23.10.1975) Bunun yanında Hürriyet Viyana'daki Türk Büyükelçiliğinin güvenlik zaaflarının olduğu ve girilmesi en kolay elçiliklerden biri olduğuna yer verilmiştir. Gazete ayrıca cinayeti üstlenen örgüte dair de bir haber yapmıştır: “*Amerika'da ki Ermeniler Cinayete Sahip Çıktı*” başlıklı haber şu şekildedir: “*Viyana büyükelçiliğimize göre Tunalıgilin öldürülmesi olayına ilk sahip çıkan “Ermeni Kurtuluş Teşkilatı” adlı örgüt olmuştur. New York Associated Press Ajansının bürosunu arayan bir kişi bu örgütün bir üyesi olduğunu ve olayı kendilerinin yaptığını iddia etmiştir.*” (Hürriyet, 23.10.1975). Gazete ayrıca Demirel ve CHP Genel Başkanı Ecevit'in başsağlığı konuşmalarına da yer vermiştir (Hürriyet, 23.10.1975).

Milliyet, Viyana Polis Müdürünün “Türk elçiliğini iyi koruyamıyorduk” şeklindeki açıklamalarına yer vermiş ancak cinayetten sonra elçilik binasının etrafından güvenlik önlemlerinin arttırıldığını yazmıştır. Ayrıca Milliyet aynı tarihli basımında Cumhurbaşkanı Korutürk'ün başsağlığı mesajını da yazmıştır (Milliyet, 23.10.1975). Akşam gazetesi de Ermenistan Gizli Kurtuluş Ordusu'nun Beyrut'ta kurulduğunu ve sözde Ermeni katliamının intikamını almak için faaliyette bulduklarını yazmıştır. Ayrıca Akşam'da Süleyman Demirel'in, “*Sol düşüncüyü benimseyenler komünizmi tehlike saymıyor*” şeklindeki açıklamalarını da yayınlamıştır (Akşam, 24.10.1975).

Dâniş Tunalıgil'in bir saldırı sonucu hayatını kaybetmesi üzerine ilk olarak şüphelenilenlerden biri de Rumlar olmuştur. Cumhuriyet gazetesi bu şüpheyle ilgili “*Kimlikleri Saptanamayan Katillerin Bu Kez de EOKA-B Mensubu Oldukları İddia Edildi*” (Cumhuriyet, 24.10.1975) başlıklı bir haber yapmıştır. Yine Cumhuriyet'te Paris Büyükelçiliğinin, Fransız resmi makamlarını güvenlik tedbirlerinin arttırılması hususunda uyardığını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 24.10.1975).

Hürriyet gazetesi ise 24 Ekim'de Avusturya polisinin katillerin araçlarını aradıklarını, aracın plakasının belirlendiğini, katillerin yakalanmasına yardım edenlerin “15 bin mark” ile ödüllendirileceğini yazmıştır. Bunun yanında saldırıya dünya devletlerinin verdiği tepkiyi ele almış Londra'nın EOKA'yı suçladığını, Fransa'nın ise sessiz kalmayı tercih ettiğini yazmıştır (Hürriyet, 24.10.1975). Aynı zamanda gazete Viyana polisini de suçlamıştır. Elçiliğin kapısında güvenlik önlemlerinin alınmadığını, bu anlamda “polis gafil avlandığını” dile getiren gazete, Dâniş Tunalıgil'in eşi ile kızının kimseyle görüşürülmediğini sütunlarına taşımıştır (Hürriyet, 24.10.1975). Hürriyet gazetesi, cinayetin faillerinin de kimler olabileceği hususunda haberler yapmıştır. Dâniş Tunalıgil'in kişisel husumetinin olmadığını aktaran gazete, Dışişleri Bakanlığından alınan ve henüz resmi olmayan bilgiye değinmiş, ilk tahminlerin Ermeni komiteciler olabileceğini yazmıştır (Hürriyet, 24.10.1975). Başka bir haberde ise Viyana polisinin beş ihtimal üzerinde durduğunu, Daniş Tunalıgil'i EOKA-B, Avrupa'da yaşayan Türk yer altı örgütleri, Ermeni örgütleri, Kürtler ve Viyana bağlantılı uyuşturucu kaçakçılarından birisinin öldürdüğü ihtimallerini yazmıştır (Hürriyet, 24.10.1975).

Hürriyet'in 24 Ekim tarihli baskısı neredeyse tamamen Dâniş Tunalıgil suikastını işlemektedir. İç sayfalardaki bir haberde “Son Beş Yılda On Diplomat Öldürüldü” başlığı ile İsrail Başkonsolosunun, Ürdün Başkanının, Arabistan'da Amerikan Büyükelçisinin, İspanya Başkanının, Güney Kore Başkanının eşinin, Lefkoşa'da Amerikan Elçisinin değişik tarihlerde öldürüldüğü hususunu dile getirmiştir (Hürriyet, 24.10.1975).

Milliyet gazetesi de Dâniş Tunalıgil suikastını geniş şekilde işlemiştir. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in “*Amacı politik olan bu kanlı saldırıları kınarız.*” açıklamasına değinen gazete Büyükelçilik binasında daha önce kıskançlık cinayetinin işlendiğini de yazmıştır (Milliyet, 24.10.1975).

Tercüman gazetesi de “*Elçimizi Öldürenler Bulunamadı*” başlığı ile verdiği haberde EOKA-B Rum örgütünün üzerinde şüphelerin yoğunlaştığını ifade etmiş başka bir

haberde ise Amerikan haber ajanslarından alınan bir bilgiye atfen Beyrut'ta kurulan Ermeni Gizli Kurtuluş Ordusu adlı örgütün cinayeti işlemiş olabileceğini yazmıştır (Tercüman, 24.10.1975).

Tunalıgil'in katledilmesiyle ilgili sadece haberler değil çeşitli makaleler de kaleme alınmıştır. Cumhuriyet gazetesinden Nadir Nadi: “Ama önceki gün Viyana Büyükelçimizin hayatına mal olan feci cinayeti nasıl izah edeceğiz? Şu satırları yazdığımız sırada olay henüz aydınlanmamış olmakla birlikte bunun kişisel nedenlere dayalı adi bir cinayet olmadığı meydandadır. Üç silahlı adama, Büyükelçilik kapısında nöbet tutan polis memurunun gözleri önünde büyük bir soğukkanlılıkla içeri giriyor, Elçilik kapıcısını korkutarak telefon bağlantısını kesiyor, sekreteri de nötralize ettikten sonra içlerinden biri Büyükelçinin yandaki bürosuna geçiyor, elindeki otomatik silahı ateşliyor, diplomatımızı masası başında öldürüyor. Cinayeti üç yıl önce Los Angeles’de konsolosumuzu ve yardımcısını vuran manyak, yaşlı Ermeni’nin durumuna benzetmek olanağını da bulamıyoruz. Saldırığı planlayanlar en az üç kişidir. Bunlar Büyükelçiliğin girdisini, çıkışını, orada görevli olanların sayısını ve çalışma düzenlerini bilmektedir. Planı iyi hazırlamışlar, başarı ile uygulamışlar, sonra da geldikleri gibi soğukkanlılıkla Avusturyalı polisin gözü önünde çekip gitmişlerdir.” (Nadi, 1975) şeklinde bir yazı yazmıştır.

25 Ekim’de ise Dâniş Tunalıgil cinayeti ile ilgili gelen bilgiler kesinleşmeye başlamıştır. Hürriyet gazetesi Tunalıgil’i öldürenlerin Yunan pasaportu taşıdığını ve Yunanistan’dan Viyana’ya geldiklerini yazarken aynı zamanda başka bir haberde “Viyana elçimizin katili üç Rum” başlığını kullanmıştır (Hürriyet, 25.10.1975). Son Havadis de “Tunalıgil’i Öldüren 3 Yunanlının Olaydan 2 Gün Önce Viyana’ya Geldiği Açıklandı.” (Son Havadis, 25.10.1975) başlığını kullanmıştır.

Milliyet’te Burhan Felek, “Canilere Lanet, Şehitlere Rahmet” başlıklı yazısında, “Avrupa’nın en sakin ve emniyetli bir şehri olan Viyana’daki Türk Büyükelçisi, makamında öldürüldü.” diyerek tepkisini dile getirmiştir. Gazete ayrıca Viyana televizyonunun, Ermeniler lehinde yaptığı yayına da tepki göstermiştir (Felek, 1975).

26 Ekim tarihli Hürriyet’te ise Viyana polisinin birden bire delil açıklamak, tanık göstermek, Türkiye’ye açıklama yapma gereği duyduğunu yazmıştır. Polisin Türk yetkililere suç delili olarak bir “pardösü” gösterdiği yazılmıştır (Hürriyet, 26.10.1975). Milliyet gazetesinde Mehmet Ali Birand’ın aktardığına göre Viyana polisinin, katillerin

bulunması noktasında her şeyin şansa kaldığını, ifade eden beyanatlarını yazmıştır (*Milliyet*, 28.10.1975).

15 Kasım'da *Hürriyet*'te çıkan habere göre Viyana polisi katili yanlış yerde aramaktadır. Polise yakın kaynaklara göre katillere elçilik içinde birinin yardımcı olduğu iddiası ortaya atılmıştır. Bu şüphenin sebebi de cinayet günü elçilik kapıcısının hasta olması cinayetin tam 12 de işlenmiş olması ayrıca elçinin o saatte görevinin başında olması ve bunun katiller tarafından bilinmesi gösterilmiştir (*Hürriyet*, 15.11.1975). 2 Aralık'ta Tunalıgil'in katlinde kullanılan silahın Almanya'da bulunduğu dair bir haber geçmiştir (*Tercüman*, 02.12.1975).

Öte yandan 22 Aralık *Hürriyet* gazetesinde, "Viyana Yabancılar İçin Ölüm Şehri Oldu." şeklinde bir haber çıkmıştır. Haberde OPEC Genel Merkezine gelen tedhişçilerin 70'i aşkın sivili rehin almasına değinilerek son üç ay içinde ikinci kez tüm dünyanın gözünün Viyana'ya çevrildiğini yazmıştır. Gazete haberinde: "*Dünyanın siyasi bakımdan en istikrarlı ve sakin yeri olan Avusturya yabancı ülke temsilcilikleri için adeta "ölüm şehri"ne dönüştü.*" diyerek imalı bir söylemde bulunmuştur (*Hürriyet*, 22.12.1975).

Yaklaşık iki ay sonra ise gerçek faillerin kimler olduğu ortaya çıkarılmıştır. *Barış* gazetesi "*Gizli bir Ermeni örgütü Türkiye'yi tehdit ediyor*" (*Barış*, 03.01.1976) derken *Günaydın* gazetesi de "*Bildiri yayınlayan 'Gizli Ermeni Ordusu' örgütü Türkiye'ye tehditler savurdu*" (*Günaydın*, 03.01.1976) haberini okuyucularıyla paylaşmıştır.

4.3. İSMAİL EREZ

Dâniş Tunalıgil'in Viyana'da katledilmesinden yalnız iki gün sonra bu kez Fransa'da Paris Büyükelçisi İsmail Erez öldürülmüştür. Önceki Paris Büyükelçisi Hasan Esat Işık'ın Marsilya'da açılan ve Türkiye ile Fransa'nın arasındaki ilişkileri gerginleştiren "Ermeni anıtı" nedeniyle Türkiye'ye dönmüş ve uzun süre Paris'e Büyükelçi statüsünde bir temsilci gönderilmemiştir. Erez 1974 yılının Kasım ayında Paris'te göreve başlamıştır (*Daponte, Türkiye ile Fransa arasındaki ilişkiler yeni bir döneme giriyor, 1974*).

Erez'in son röportajlarından birisi de *Cumhuriyet* gazetesinin Paris muhabiri olan Kosta Daponte ile olmuştur. Erez bu görüşmede Fransa makamları ile güvenlik konusunda görüştiklerini, alınan güvenlik önlemlerinin yetersiz olduğunu, "*eğer istesinler şimdi şuracıkta ya da sokakta öldürebilirler*" ifadelerini kullanmıştır. Gerçekten de Erez'in "aklına gelenler başına gelmiş" ve Büyükelçilik yakınında silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür (*Cumhuriyet*, 25.10.1975).

Erez ve şoförü Talip Yener'in öldürülmesi Türk basınında geniş yer bulmuştur. Tercüman, *"Elçilerimizi Yunanlı Tedhişçiler Öldürmüştü"* (Tercüman, 25.10.1975) derken, Cumhuriyet, *"Fransa Büyükelçimiz Erez de Dün Paris'te Öldürüldü"*, (Cumhuriyet, 25.10.1975) Hürriyet ise *"Kahpelik"* (Hürriyet, 25.10.1975) manşetlerini kullanmıştır. Milliyet ise *"Viyanada suikastından iki gün sonra Paris Büyükelçimiz öldürüldü."* (Milliyet, 25.10.1975) manşetini kullanmıştır.

Hürriyet gazetesi cinayete dair en fazla haber geçen gazete olarak göze çarpmaktadır. *"İnsanlık Adına Utanç Verici"* başlıklı haberde, Cumhurbaşkanı Korumturk'ün açıklamasına atıf yapılmıştır. Diğer devlet adamları Ecevit'in, "utanç verici", Demirel'in de "caniler" tabiri ön plana çıkarılmıştır (Hürriyet, 25.10.1975). Bunun yanında gazete öldürülen diplomatlarımız için İstanbul'da iki bini aşkın öğrencinin Topkapı'dan Beyazıt'a kadar olan protesto yürüyüşüne dair fotoğraflar kullanmıştır (Hürriyet, 25.10.1975). *"Yunan Dostu Giscard, Bile Üzüldü"* başlığı ile verilen haberde ise Fransa Cumhurbaşkanı Valery Giscard Destaing'in taziye mesajına değinmiş ve Türk-Yunan ilişkilerinin kötü olduğu bu dönemde Yunanistan'a her türlü desteği veren Fransa Cumhurbaşkanı'nın bu mesajı samimi bulunmamıştır (Hürriyet, 25.10.1975). Öte yandan gazete, *"Paris Radyosunun Küstahlığı"* başlığı ile verdiği haberde, Paris Radyosunda, Türklerin 10 asırdan beri Ermenilere "eza ve cefa" ettiklerini, bu olayı anlamak için de ünlü Ermeni asıllı Fransız şarkıcı Aznavaur'un plagını çalmayı, ve sözde soykırımı anlatan Jeon Maie Carzou'nun "Armenias 1915" kitabını okumanın gerektiği, yorumlarının yapıldığını yazmıştır (Hürriyet, 25.10.1975). Gazete ayrıca Erez'in özgeçmişi ile ilgili haberler verirken, Erez'in kızının, *"Babam Beyrut'dayken Ermenilerden tehdit mektubu almıştı. Mektup Roma'dan atılmıştı postaya... (işimize fazla karışma yoksa öldürürüz) diyorlardı. Oysa kimseden korkmazdı."* (Hürriyet, 25.10.1975) sözlerine de yer vermiştir.

Hürriyet katilin kim olduğuna dair haberlere de yer vermiştir. Paris polisinden alınan bilgileri derleyen gazete, suikastın çok planlı şekilde işlendiğini, olaydan kısa süre sonra cinayeti Kıbrıs'taki EOKA-B tedhiş örgütünün üstlendiğini yazmıştır (Hürriyet, 25.10.1975).

Hürriyet, Tunalıgil ve Erez'in şehit edilmelerinden sonra "Utaniyoruz ve haykırıyoruz" başlıklı bir yazı yayınlamıştır: *"Kırlı eller ister Rum, ister Ermeni veya bir başka etnik grubun temsilcisi olsun, alçak insanlar olduğu aşikâr... Tahkikat, üzüntü bildirisi veya bir başka nezaket yolu bir milletin infialini durduramaz. Katiller hemen"*

yakalanıp teşhir edilmedikçe, biz büyük ülkelerin küçüklüğü ile utanç duyacağız. Utanıyoruz ve haykırıyoruz. İnsanoğlu bu kadar küçülemez çünkü. Bunun bir tek adı olabilir: Kahpelik.” (Hürriyet, 25.10.1975).

Milliyet gazetesi, Fransız Büyükelçi Roger Vaurs’un, *“İnanılacak gibi değil, yıkıldım, mahvoldum. İsmail en sevdiğim arkadaşlarımdandı.”* sözlerine yer vermiştir. Ayrıca gazete aynı gün, Erez’in eşi Necla Erez’in, saldırıdan bir gün önce Erez’in kendisine söylediği, *“Yarın beni de öldürebilirler!”* sözlerini okurlarına duyurmuştur (Milliyet, 25.10.1975).

Tercüman ise 25 Ekim tarihli sayısında Demirel’in Isparta’dan acilen döndüğünü ve Bakanlar Kurulunun toplandığını ve alınacak tedbirleri görüştüklerini yazmıştır. Ayrıca Fransa’nın Devlet Başkanı Valery d’Estania’nın Cumhurbaşkanı Korutürk’e yolladığı taziye mesajına yer verilmiştir (Tercüman, 25.10.1975).

26 Ekim’de Cumhuriyet gazetesi *“Suikastlara ilişkin soruşturma sürüyor. Elçilerimizi öldürenler henüz yakalanamadı”* başlığını kullanırken hemen yanında kullanılan karikatür oldukça manidardır. Hristiyanların sembolü olan haç şeklinde bir kılıç, silaha girmiş haldedir. Silahtan ise kan akmaktadır (Cumhuriyet, 26.10.1975). Ayrıca gazete, Rum, Ermeni ve Kürt asıllı 14 kişinin tutuklandığını fakat sorgulamadan bırakıldığına ve bazı siyasi partilerin Erez suikastı ile ilgili yaptıkları açıklamalara değinmiştir (Cumhuriyet, 26.10.1975).

Cumhuriyet gazetesinin önemli yazarlarından Uğur Mumcu, *“Cinayetlerin Ardından”* isimli köşesinde, *“Ele geçen ilk ipuçları, her iki cinayetin de Yunanlılar ya da Kıbrıslı Rumlar tarafından işlendiğini ortaya koymaktadır. Bu ipuçları gerçeği yansıtıyorsa, Kıbrıs sorununu bireysel terörle çözmeye çalışan bir çeteye karşı karşıyayız demektir.”* (Cumhuriyet, 26.10.1975) şeklinde yazarak cinayetin faillerini yanlış yerde aramış ve suikastları Kıbrıs sorunu ile alakalı görmüştür. Aynı gazeteden Ali Sirmen ise *“Dünyada Bugün “Cinayetler ve Sağduyu”* isimli köşesinde, *“Gelen haberler ve Atina’nın tutumu, cinayetlerin Kıbrıslı Rum ya da Yunanlılar tarafından işlendiği kuşkularını yoğunlaştırmaktadır.”* (Cumhuriyet, 26.10.1975) yazarak o da katilleri Rum toplumunda aramıştır. Nadir Nadi de *“Karanlık Niyetler”* başlıklı yazısında, saldırıların Türkiye’nin diğer ülkelerle ilişkisine vurulmuş bir darbe olarak değerlendirmiştir. Nadir Nadi saldırıların devam edebileceği konusunda da önemli noktalara değinmiştir: *“Şimdilik üzerinde durulması gereken noktalardan biri şu: Türkiye Cumhuriyeti’ni hedef alan bu*

iğrenç saldırıların iki kurbanla sona ereceğini sanmamalıdır. Dış temsilcilerimizi paniğe kaptırıp felce uğratmayı, iş göremez hale düşürmeyi tasarladığı anlaşılan bu örgütün zincirleme cinayetleri sürdürüp gitmesi olasılığını gözden uzak tutmamalıyız. Bu varsayımı unutmuyarak gerekli önlemleri ona göre vakit geçirmeden almalıyız. Yalnız temsil edilmekte bulunduğumuz ülkelerin güvenlik kuvvetlerine güvenmenin yeterli olamayacağı kanısındayız.” (Nadi, Karanlık Niyetler, 1975).

Hürriyet gazetesinin 26 Ekim tarihli manşetinde “*Üçüncüsü Var Mı?*” başlığı kullanılmıştır. Yine Hürriyet “*Yurtta İnfial Büyüyor*” başlığı ile verdiği haberde Milli Türk Talebe Birliği üyelerinin, Amerika, Yunanistan, Fransa ve Avusturya konsolosluklarına siyah çelenk koyulmasını konu edinmiştir. Bunun yanında gazete İsmail Erez’in otopsi raporunu da yayınlamıştır (*Hürriyet*, 26.10.1975). Hürriyet gazetesi de Paris’ten ve Amerika’dan alınan bilgilerden yola çıkarak suikastta Rumların, Yunanlıların ve EOKA-B örgütünün ön plana çıktığını yazmış buna karşılık Rum yönetiminin ve “kanlı Papaz” dediği Makarios’un susmayı tercih ettiğini dile getirmiştir (*Hürriyet*, 26.10.1975).

Hürriyet gazetesi, Dışişleri Bakanlığının açıklamalarına atıf yaparak cinayetin EOKA-B örgütü tarafından işlendiği kesinleşirse ikili görüşmelerin etkilenebileceğini yazmıştır. Ayrıca Hürriyet dış basında geçen haberlere de yer vermiştir: “*Telegraph Gazetesi’ Ermeni Kurtuluş Cephesinin Marksist ve Komünist bir örgüt olduğunu belirtmektedir. Financial Times ise bu gergin ortamda Türk Fransız ilişkileri için olumsuz olacağını yazdı. Bürüksel’den Le Sair Gazetesi cinayetleri gizli Ermeni terör örgütünün üstlendiğini yazmaktadır. ‘la libre belgigve’ ise iki yıl önce Los Angeles’te iki diplomatımızın yaşlı bir Ermeni tarafından öldürüldüğü hatırlatmakta Lahey de ise ‘Ne Telegraat’ iki gün içerisinde iki cinayetin işlenmesinin Avrupa’da dehşet yarattığını yazdı. Televizyonu ise cinayetleri EOKA-B işlediğine dair işaretler olduğunu belirtti. Roma’da ki ‘Il Messeggero’ gazetesi olayı Ermeni katliamı olarak yazdı. ‘Pease Sera’ gazetesi ise Viyana’dan sonra Paris başlığını verdi.*” (*Hürriyet*, 26.10.1975). Milliyet ise “*TRT’de Yarı Matem Programı*” başlığı ile TRT’de düzenlenen programın detaylarını aktarmıştır. Ayrıca suikastı işleyenlerin ya EOKA-B örgütü ya da Ermeniler olduğunu da yazmıştır (*Milliyet*, 26.10.1975). Tercüman’ın aynı tarihli sayısı da Fransa’da yapılan Türk karşıtı yayınlara yer vermiş ve cinayetin “sözde Ermeni Katliamı”na ve Kıbrıs olayına misilleme olarak işlendiğini yazmıştır (*Tercüman*, 26.10.1975). Son Havadis ise Fransa’nın bu tutumunu, “*Devletimize karşı siyasi bir tavidir.*” (*Son Havadis*, 27.10.1975) şeklinde yorumlamıştır.

27 Ekim'de Hürriyet gazetesi, öldürülen büyükelçiler Tunalıgil, Erez ve şoför Yener'in resmi cenaze törenlerinin yapılacağını, cinayetleri işleyenler hususunda Avrupa'da çıkan bazı haberlere göre Kıbrıs'ta kurulmuş EKAS adlı bir örgütün olabileceğini yazmıştır. Bahsi geçen örgütün içerisinde ise Ermeniler, eski EOKA'cılar, Kıbrıs Kurtuluş Teşkilatı, El Fetih ve FKÖ üyelerinin olduğunu ifade eden gazete Avusturya ve Paris polisini acizlikle suçlamıştır (*Hürriyet*, 27.10.1975). Başka bir haberde ise İsmail Erez için Paris'te düzenlenen cenaze törenine iki bine yakın Türk vatandaşının katıldığını, törende “intikam, intikam” sloganları attıkları ifade edilmiştir (*Hürriyet*, 27.10.1975).

Milliyet gazetesinden Hasan Pulur köşesinde, “*Devlet elçilerini korumalıdır.*” başlıklı yazısında “*Devlet, bu elçilerini korumalıdır. Göz göre göre bu masum insanların canını, cinayet şirketinin eline teslim etmemelidir.*” (*Milliyet*, 27.10.1975) ifadelerini kullanmıştır. Gazete Türk Tabipler Birliği'nin “Suikastlar tarihe bir leke olarak geçecektir.” başlıklı bildirisini de okurlarına duyurmuştur (*Milliyet, Tercüman*, 27.10.1975). Bu sırada Londra Büyükelçiliğini telefonla arayan kimliği belirsiz bir kişi “Ermeni Adalet Komandoları” adlı bir örgüte üye olduğunu söyleyip tehditler savurmuştur. Devlet adamı Numan Menemencioğlu ise yaptığı açıklamada her türlü tedbirin alındığını ifade etmiştir (*Milliyet*, 27.10.1975).

28 Ekim tarihli Tercüman gazetesi Ülkü Ocakları Genel Başkanı Sami Bal'ın açıklamalarına yer vermiştir: “*Çok iyi bilinmelidir ki bu gibi kahpece ve alçakça saldırılar, bir başka millet üzerinde belki etkili olabilir, ama büyük Türk milleti üzerinde ancak ve ancak birleştirici bir tesir icra eder.*” (*Tercüman*, 28.10.1975). Tercüman aynı zamanda şehit diplomatların cenaze törenini de fotoğraflarla haber yapmıştır (*Tercüman*, 28.10.1975). Akşam gazetesinde ise aynı günde Bülent Ecevit'in “*Altı Ayda Olumlu Kararlar Alamayan Hükûmetin Zorlukları Daha da Arttı*” başlıklı açıklamalarına yer vermiştir (*Akşam*, 28.10.1975). Cumhuriyet ise cenaze törenini işlerken Fransa'da bulunan Ermenilerin cinayetleri kınadığını ama bu kınamanın samimiliğini sorgulamıştır (*Cumhuriyet*, 28.10.1975).

Hürriyet gazetesi, “*Ruhları Şad Olsun*” başlığı ile verdiği haberde cenaze törenlerine değinirken, dış basında geçen haberleri de işlemiştir. Dış basındaki haberlere atıfta bulunan gazete cinayetleri “*Rumların değil Ermeniler ile işbirliği yapan Gearge Habbuş'a bağlı Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'ne ve El Fetih'e bağlı gerillaların*

müştereken yaptıklarını” yazmış Yunan basınında “Apoyevmatini” gazetesinde flaş olarak verilen habere atıfta bulunarak, Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı savaş hazırlığı yaptığını ifade etmiştir (Hürriyet, 28.10.1975). Aynı tarihli Hürriyet gazetesi “Olay Çözüleceğine Örtülüyor” başlıklı haberinde, Ermenilerin Rumları, Rumların da Ermenileri suçladığını, Fransız polisinin çelişkili açıklamalar yaptığını, bu yüzden de katillerin yakalanması hususundaki ümitsizliği yazmıştır (Hürriyet, 28.10.1975). Erez’in katli dolayısıyla Fransız basının yayınları ve Fransa’nın tutumu yine Hürriyet’te üzüntü ve tepkiyle karşılanmıştır. “Cinayetler ve Fransa” isimli imzasız başyazıda bu tepki şu şekilde yer almıştır: “İki Büyükelçimizin katli olayı, sadece kötü niyetlilere ne kadar kolay bir şekilde hedef teşkil edebileceğimizi ortaya koymakla kalmadı, batı dünyasının bize nasıl nasıl baktığını bir kere daha gösterdi. Özellikle Paris Büyükelçimiz Erez’in katlinden sonra Fransızların tutumu, ilgiyle gözetlenmeye değer doğrusu. Viyana Büyükelçimiz Tunalıgil’in katli olayından sonra Avusturya polisi, faillerin bulunması için bütün gücünü sarf etti... Avusturya Cumhurbaşkanı, Tunalıgil’in cenazesini uğurlamaya havaalanına kadar geldi. Ve böylece anlaşıldı ki, Avusturyalılar üzüntümüzün samimi ortağıdır. Tunalıgil’in acısı daha çok tazeyken, Paris Büyükelçimizin katli olayıyla karşılaştık. Ve bu defa Fransızların davranışlarını izledik. Önce Fransız Radyosu -ki devlete aittir...- Büyükelçi Erez’in katlini, son sayfası 1915’te kapanmış olan Ermeni tehcirinin intikamı gibi gösterdi. Bir ‘Oh olsun’ demediği kaldı. Mağdur olduğumuzu söylemeye değil de ‘Türklerin barbarlığı’ hikâyelerini diriltmeye kalkıştı. Böylece Fransızların bizi nasıl gördüğü tekrar ortaya çıktı. Sözün burasında bir dakika duralım: Batılıların büyük bir kısmı, önyargılarından kendilerini kurtaramazlar. Onlar için Türkler ne yaparlarsa yapsınlar barbardırlar. Ama örneğin milyonlarca Yahudi’nin öldürülmesi nedeniyle Almanlar barbar olmazlar. Bunun suçu sadece Hitler’indir. Sonra ülkelerinin bağımsızlığı için savaşan İrlandalıları kurşuna dizen İngilizlerin barbarlığından kimse bahsetmez... Cezayir’deki katliamlar ve Vietnam vahşetleri ne Fransızlar için utanç vesilesidir ne de Amerikalılar için. Yirmi yıl süreyle Kıbrıs’ta katledilen Türkler yüzünden batı dünyası Rumları hiç suçladı mı? Ama sıra Türklere gelince, İttihat ve Terakki döneminin, yani batmış bir imparatorluğun hesabını kapatmaya imkân yoktur. Devlete karşı isyan etmiş bir azınlığın cezalandırılması, isyancıların değil, üstelik bu olaylardan yarım asır sonra dünyaya gelen kuşakların suçuymuş gibi ikide bir ortaya sürülür... Fransız Radyosu’nu yönetenler ve polisine emir verenler, acaba bilinen küstahlıklarını bir yana bırakıp kirli ellerini yıkayamazlar mı?” (Hürriyet, 28.10.1975).

Milliyet gazetesi yurtdışındaki muhabirleri aracılığıyla gelişmeleri yakından takip ederken, 28 Ekim günü Türkiye'deki Ermenilerin basın açıklamasına değinmiştir. Mehmet Ali Aybar isimli Ermeni vatandaşın "Cinayetleri nefretle karşıladık" sözlerini ön plana çıkarmıştır. Yine gazete aynı tarihli sayısında "Katiller Kim?" başlıklı haberinde faillerin bulunamamasına gönderme yaparken, bir Kıbrıs Rum gazetesinden aldığı bilgilerle, öldürülecek Türk sayısının 12 olduğunu da yazmıştır (*Milliyet*, 28.10.1975).

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı günü çıkan gazetelerde de saldırılar işlenmeye devam etmiştir. Tercüman "Katil Kim?" (*Tercüman*, 29.10.1975) diye sorarken, Cumhuriyet'ten Ali Sirmen, "Acaba Rum militanlar iki Türk diplomatını öldürürken ne gibi hesaplar peşinde koşmuşlardır?" (*Cumhuriyet*, 29 Ekim 1975) şeklinde bir başlıkla diplomatların öldürülme nedenlerini uluslararası siyaset açısından irdelemiştir. Hürriyet gazetesi saldırılara dünyadan gelen tepkileri yazmış, Avusturya ve Paris polisinin cinayetlerdeki benzerlikten dolayı birlikte çalışmaya başladıklarını kaleme almıştır (*Hürriyet*, 29.10.1975-01.11.1975). Hürriyet aynı tarihli basımında Bulgar Türklerinin düzenlediği tepki yürüyüşüne ve Londra'da BBC merkezli haberlere yer vermiştir. Yunan basınından da haber geçen gazete, Laos gazetesine atıf yaparak saldırılarla ilgili olduğu iddia edilen Yunanlıların olayla hiçbir ilgisi bulunmadığını ve serbest bırakılmalarının istendiğini, dile getirmiştir (*Hürriyet*, 28.10.1975). Tercüman gazetesi ise İngiliz The Times Gazetesi'nden aldığı bilgilerle, suikastlarda Türk Halk Kurtuluş Ordusu adlı kanun dışı Komünist örgütün rolü olduğu iddiasına yer vermiştir (*Tercüman*, 29.10.1975).

30 Ekim tarihli gazetelerde ise cinayetlerle ilgili Tercüman'dan Ahmet Kabaklı'nın yorumları dikkat çekicidir: "*Batıya karşı korunmanın iki yolu kalmış görünüyor: Biri sersem batıcıların istediği tarzda Hristiyan olarak, manevi teslim bayrağını çekmek... İkincisi: İslam âleminin önündeki yerimizi tavizsiz ve dürüst bir tarzda alarak güçlenmek ve batıya Kanuni gibi, ısramadığı elimizi öptürmek.*" (*Tercüman*, 30 Ekim 1975).

Cumhuriyet gazetesinden İlhan Selçuk da 'Pencere' isimli köşesinde saldırıları değerlendirirken, Türk demokrasi tarihi alanındaki çalışmaları ve yazmış olduğu *Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye* kitabıyla tanınan Stefanos Yerasimos'tan alıntılar yapmıştır. Cinayetlerin ve saldırıların arkasındaki gücün İngilizler ve Fransızlar olduğunu dile getirmiştir (Selçuk, 1975). Milliyet'ten Burhan Felek de Türki Cumhuriyeti'ni hatta Türk milletini toptan hedef aldığını dile getirmiştir (*Milliyet*, 28.10.1975). Katillerin yakalanması için Fransız polislerinin 'elektronik beyin' denilen bir sistemden

yararlanılacağını yazan Tercüman ise Paris'e giriş -çıkışların sıkı bir şekilde kontrol edileceğini Fransız basınından aldığı bilgilerle paylaşmıştır (*Tercüman*, 30 Ekim 1975).

31 Ekim'de Hürriyet gazetesi Paris polisinin ancak bir hafta sonra katillerin robot resmini çizerek dağıtabildiğini eleştirmiş, "*Ermeniler Özel Ayin Düzenledi.*" başlıklı başka bir haberde ise 1915 yılının 60.yıldönümünde Ermenilerin Başpiskoposu Manukyan tarafından bir ayin düzenlendiğini, normalde bu ayinin 24 Nisan'da yapılıyor olmasına rağmen Türk diplomatlarının öldürülmesinin hemen arkasından yapılması Türkler arasında infialle karşılandığı dile getirilmiştir (*Hürriyet*, 31.10.1975).

Cumhuriyet gazetesinden Oktay Akbal, "Evet-Hayır" adlı köşesinde gelişen olayları değerlendirmiştir: "*Türkiye dostunu düşmanını tanımalı artık! Düşmanı dost bilmemeli, dostu da düşman... Hem 'büyük ulusların dostu yoktur dememiş miydi De Gaulle', Türkiye'yi kendileri için, kendi gelecekları için 'büyük tehlike' sayan düşman dostlarımız başımıza çorap mı örmek istiyorlar? Nasıl bir çorap bu? Bilinmedik, alışılmadık türden... Nelerin olacağını yakın bir gelecekte göreceğiz. O zaman anlamlandıracağız bu cinayetleri, gerçek suçluları maskelerinden sıyrılmış olarak tanıyacağız. Öyleyse tek bir yumruk gibi olmamız gerek. 'Tam bağımsızlık' çizgisinde, inancında, bilinçli bir bütün olarak toplanmak, gerçek düşman nerede, ne yapıyor, bize neler hazırlıyor görmek, bilmek, yüreklilikle, sağduyu ile tetikte beklemek...*" (Akbal, 1975).

1 Kasım'da cinayetlerle ilgili kayda değer bir haber yapılmamıştır. 2 Kasım'da ise Hürriyet gazetesinde Yunanistan'ın Fransa ve Avusturya devletlerinden ilginç isteklerini yazmıştır. "Yunanistan Katiller Rum Çıkarsa Açıklama Yapılmamasını Talep Etti" başlığı ile verilen haberde, Yunanistan'ın, Kıbrıs görüşmelerinin olumsuz etkilenmemesi için katillerin Yunan çıkması halinde açıklanmaması Fransa ve Avusturya'dan istediği ifade edilmiştir (*Hürriyet*, 02.11.1975).

Milliyet gazetesi Türkiye'nin Viyana ve Paris'teki Büyükelçilerinin öldürülmesi ve Türk dış ilişkileriyle ilgili düzenlenen forumdan bahsetmiş, foruma katılanlardan bahsetmiş ve fotoğraflamıştır (*Milliyet*, 02.11.1975). Yine aynı gazetede Kocaeli Milletvekili Dışişleri Eski Bakanı Turan Güneş ve CHP Bursa Milletvekili Dışişleri ve Milli Savunma eski Bakanı Hasan Esat Işık'ın Fransa'nın tutumlarını eleştiren sözlerine yer vermiştir (*Milliyet*, 02.11.1975). Tercüman gazetesi Fransa'nın Dışişleri Bakanı Jean Savvargmargues'in Türkiye'yi ziyaretini konu edinmiştir. Fransa Dışişleri Bakanının katillerin bulunması için Fransa makamlarının çaba göstereceğini sözlerine yer vermiştir (*Tercüman*, 02.11.1975). Milliyet gazetesi ise bu ziyaret ile ilgili Fransız Le Monde

gazetesine atıfta bulunarak Türkiye'nin Fransa ile ilişkilerini düzeltmek istediğini yazmıştır (*Milliyet*, 04.11.1975). *Milliyet* 7 Kasım tarihli sayısında Fransa Dışişleri Bakanının "Ankara ile aramızdaki yanlış anlama giderildi." açıklamasına yer vermiştir (*Milliyet*, 07.11.1975).

8 Kasım 1975 tarihli *Hürriyet* gazetesinde "Elçilerimizi "Terör Komandoları" Örgütü Öldürmüştü" başlıklı bir haber yer almıştır. Avrupa'da çeşitli ülkelerde soruşturma yapan Türk ajanlarının elde ettiği bulgular rapor halinde Ankara'ya gönderilmiştir. Rapor dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'e sunulmuştur. Raporda cinayetlerin, "dünya politikasını karıştırma, dünyada huzursuzluk yaratmak" amacı taşıyan "Terör komandoları" adlı bir örgüt tarafından işlendiği öne sürülmüştür (*Hürriyet*, 08.11.1975). Bahsi geçen rapor aslında oldukça ilginçtir zira olayları önleyecek olan Türk devletinin ve kurumlarının o zamanki yapısını ortaya koymaktadır. *Hürriyet*'in aynı günkü başka bir haberinde Londra'da kurulmuş yaklaşık 30 kadar silahlı üyesi olan "Kemalistler" isimli gizli bir örgütün Türk hedeflerine yapılacak herhangi bir tecavüz karşısında harekete geçmek üzere hazırda bekletildiğini yazmıştır (*Hürriyet*, 08.11.1975).

17 ve 18 Kasım *Hürriyet* gazetesinde İsmail Erez'in şoförü Talip Yener'in eşine İmar ve İskân Bakanlığının Sosyal konutlarından bir daire verilmesine, babasına da maddi yardımda bulunulmasına dair girişimlerin başlatıldığı haberleri yer almıştır (*Hürriyet*, 17.11.1975-18.11.1975).

28 Kasım 1975 *Tercüman* gazetesi "Elçilerimiz Hapishane Hayatı Yaşıyor" başlığı ile verdiği haberde yurtdışındaki Türk temsilciliklerinde çalışan görevlilerin dışarı dahi tedirgin çıktıklarını ifade etmiştir (*Tercüman*, 28.11.1975). 29 Kasım tarihli *Tercüman* ise hem Dâniş Tunalıgil hem de İsmail Erez'in faili meçhul olarak kaldığını ilan edercesine bir haber yapmıştır. "Elçilerimizin Katilleri İçin Viyana ve Paris Polisi 'Ümit Yok!' Diyor" başlıklı haberde Tunalıgil'in öldürülmesinin üzerinden 39, Erez'in öldürülmesinin üzerinden 37 gün geçmesine rağmen cinayetlerin aydınlığa kavuşturulamadığını yazmıştır (*Tercüman*, 29.11.1975).

Türk basınında olayların faileri hakkında her geçen gün yeni isimlerin, örgütlerin adı ortaya atılmıştır. "Yeni Bir Yunan Gizli örgütü Ortaya Çıkarıldı" başlıklı haberde bu seferde katillerin 'Genç Panhelenizm Teşkilatı' isimli, Stuttgart merkezli örgütün cinayetleri işlediği yazılmıştır (*Hürriyet*, 01.12.1975).

4.4. OKTAR CİRİT

Los Angeles'te Mıgırdıç Yanıkyan'ın bireysel eylemi sayılmazsa Dâniş Tunalıgil ve İsmail Erez'den sonra Türkiye'nin üçüncü diplomat şehidi Beyrut Büyükelçiliği Kâtibi Oktar Cirit olmuştur. Cirit'in katledilmesi Türk basınında geniş yer bulmuştur. Çeşitli gazetelerde köşe yazıları ve yorumlar da yer almıştır.

Cirit'in 16 Şubat 1976'da katledilmesinde France Presse Ajansı'na bir mektup gönderilmiş, 'Ermenistan'ın Kurtuluşu için Gizli Ermeni Ordusu' adlı örgütün Türkiye'nin diğer Batılı ülkelerle ilişkilerini sabote edeceğini, Türkiye'nin genel anlamda tüm çıkarlarının baltalanacağı yazılmıştır (*Cumhuriyet*, 03.01.1976).

Cirit'in silahlı saldırı sonucu öldürülmesi, *Cumhuriyet* gazetesinde, "Beyrut'ta Elçilik Kâtibi Oktar Cerit dün öldürüldü" (*Cumhuriyet*, 17.02.1976), *Hürriyet* gazetesinde, "Beyrut 1. Kâtibimiz Öldürüldü" (*Hürriyet*, 17.02.1976), *Milliyet*'te ise "Ankara'da Daha Bilgi Yok" (*Milliyet*, 17.02.1976) manşetleriyle Türk kamuoyuna duyurulmuştur.

Olaydan sonra Beyrut polisi yaptığı açıklamada, saldırının Lübnan iç savaşıyla ilgili olmadığını, Oktar Cirit'in kasten ve planlanarak öldürüldüğünü açıklamıştır (*Hürriyet*, 17.02.1976). *Akşam* gazetesi ise cinayete ancak bir gün sonra yer vermiştir: "Başkâtip Cirit saat 18.00 civarında Beyrut'un Elhamra Caddesi'nde kimliği tespit edilmemiş bir şahıs tarafından vurularak şehit edilmiştir." (*Akşam*, 18.02.1976).

18 Şubat tarihli Türk gazetelerinde, olayın Ermeni terör örgütlerince yapıldığına dair haberler yer almıştır. *Tercüman*'da, "Oktar Cirit'i Vuran Suikastçı Kaçarken Ermenice Konuşmuş" (*Tercüman*, 18.02.1976), *Cumhuriyet*'te, "Beyrut'ta çıkan bir gazete de, gizli bir Ermeni örgütünün Cirit'in öldürülmesinden sorumlu olduğunu bildirdiğini yazmıştır." (*Cumhuriyet*, 18.02.1976) şeklinde haberler yer almıştır. *Hürriyet* gazetesinin yazarlarından Cüneyt Arcayürek, "Beyrut Başkâtibimizi Ermeniler öldürdü", (*Hürriyet*, 18.02.1976) başlıklı yazısında Cirit'in Ermeniler tarafından öldürüldüğünü dile getirmiştir. *Son Havadis* gazetesi ise Lübnan polisinin katili arama çalışmalarına değinirken öte yandan TBMM kürsüsünde saldırıyı kınayan açıklamalara yer vermiştir (*Son Havadis*, 18.02.1976).

Beyrut saldırısı ile ilgili *Hürriyet* gazetesinde *Günün Yazı'sı* adlı köşede, "Kaçınıcı Bu" başlığıyla bir yazı kaleme alınmıştır. Bu yazıda Türk hükûmetinin bahsi geçen saldırılar karşısındaki politikaları eleştirilmiştir. Türkiye'nin cinayetler karşısında suskun kaldığını ifade eden yazının bir kısmı şöyledir: "Bizim hükûmete gelince,

diplomatlarımızın nişan tahtasına çevrilmesi karşısında içeride aslan kesilirken, dışarıdan ilamaşallah bir özür dilemediği kalıyor.” (Hürriyet, 18.02.1976).

Hürriyet gazetesinin aynı tarihli sayısında, saldırının Ermeni Kurtuluş Ordusu tarafından gerçekleştirildiğini yabancı basına atıfla ifade etmiştir. El Muharrer, Associ’ated Press ile Reuter gibi uluslararası haber ajanslarına dayanarak verilen bilgide Ermeni Kurtuluş Ordusu’nun bir görevi daha yerine getirdikleri, bilgisi yer almıştır (*Hürriyet, Cumhuriyet* 18.02.1976). Bunun yanı sıra başka bir haberde, Cirit’in öldürülmesinin üzerinden bir gün geçmeden yine Beyrut’ta bu kez Beyrut Büyükelçisinin makam otomobiline saldırı düzenlendiği ve şoför Faruk Çınar’ın yaralandığı bildirilmiştir (*Hürriyet, Tercüman*, 18.02.1976). Milliyet gazetesi ise aynı günde bir Ermeni örgütünün “Biz yaptık” açıklamasına yer vererek, görgü tanıklarının verdiği ifadeye göre katilin Ermenice konuştuğunu ifade etmiştir. Aynı gazetede dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil’in Beyrut suikastı ile ilgili “*Önceki cinayetlerle bağlantı olduğunu sanıyorum*” açıklamasına da yer verilmiştir (*Milliyet*, 18.02.1976).

19 Şubat tarihli gazeteler ise saldırının Ermeniler tarafından işlendiğiyle ilgili yeni bilgiler ve detaylar vermiştir. Tercüman gazetesi, “Cirit’i ‘Antranik Paşa Örgütü’ Öldürmüş” (*Tercüman*, 19.02.1976) manşetini kullanırken, Hürriyet ise “Cinayeti Atmaca İşledi” (*Hürriyet*, 19.02.1976) başlığıyla Oktar Cirit’i katleden Ermeni örgütünün Antranik adlı kuruluşun alt kolu olan “Atmaca” isimli tedhiş örgütünün olduğunu yazmıştır. Son Havadis gazetesi, “ Tek Suçu Türk Olmaktı” manşetini kullanırken (Son Havadis, 19.02.1976), Milliyet ise Ermeni Kurtuluş Ordusu Antranik Paşa Kolu imzalı, Beyrut’taki France Press Ajansına gönderilen bildiride geçen “ Cirit ölümü hak etti” ifadelerine yer vermiştir (*Milliyet*, 19.02.1976).

Tercüman yazarı Ahmet Kabaklı da olayla ilgili bir yazı kaleme almıştır. “Gün Işığında ‘Yeni Bir Cinayet’” başlıklı yazısında Batı kamuoyunun Türkiye’yi suçlu göstermeye çalıştıklarını, bunun için de her yolu denediklerini ifade eden Kabaklı, Cirit ve diğer Türk diplomatlarının daha öncesinden tehdit mektupları aldıklarını da vurgulamıştır (Kabaklı, 1976).

20 Şubat tarihli Hürriyet gazetesi, “Hürriyet Muhabiri Öldürülecek” manşetini kullanarak olaydan beş saat sonra Beyrut’a ulaşan ve cinayeti işleyen “Atmaca” adlı tedhiş teşkilatını tespit eden gazeteci Cüneyt Arcayürek’in Ermenilerin hedefinde olduğu dile getirilmiştir (*Hürriyet*, 20.02.1976-21.02.1976).

21 Şubat’ta ise gazeteler Cirit’in Ankara’da düzenlenen cenaze törenine yer vermiştir (*Hürriyet, Milliyet* 21.02.1976). Tercüman’da ise Ahmet Kabaklı “Suçlu Kim”

başlıklı bir yazı yazmış ve saldırının sorumlularını sorgulamıştır (Kabaklı, Suçlu Kim, 1976).

22 Şubat'ta Hürriyet gazetesi Ermenilerin hedefinde olduğu kesinleşen Arcayürek'in Türkiye'ye döndüğünü yazarken, Arcayürek'in, "*Lübnan makamları soruşturmayı iyice hasıraltı ettiler*" açıklamalarına yer vermiştir (Hürriyet, 21.02.1976).

23 Şubat tarihli Milliyet gazetesinde her hafta bir sohbet hazırlayan Abdi İpekçi'nin Türk-Ermeni ilişkilerini konu alan ve bu konu çerçevesinde de Hagop Sivaslıyan adlı Ermeni asıllı Türk vatandaşıyla yaptığı sohbet yer almıştır. Sivaslıyan'ın Türk-Ermeni ilişkilerine dair dostane açıklamaları 23 Şubat tarihli Milliyet'in ana konularından biri olmuştur (Milliyet, 23.02.1976).

24 Şubat tarihinde Hürriyet gazetesinde "Oktay Cirit Olayların Son Halkası Değil" başlıklı yorum-haber yer almıştır. Bu haberde tedbirlerin yetersizliği vurgulanırken, Elçiliğin istemesine rağmen Ermenice bilen birisinin sefarete atanmadığı eleştirilmiştir. "*Yazı şu şekildedir: Elçilik istediği halde Beyrut sefaretine Ermenice bilen mütercim atanmadığından o yanlı gazetecilerin ölüm olaylarını nasıl değerlendirdiklerini kimse bilmiyor. Beyrut'daki Ermenilerin Paris ve New York'la ilişkili olduğunu bilmeyen yok takip edende yok. Beyrut'ta belki de binbir güçlükle Ermeni bildirimleri tercüme ettiriliyor. Elde edilen raporlar üzerinde yeterince durulmadı. Viyana ve Paris'teki vahşetin sorumluları kesinlikle Ermenilerdir diyemsek te bu bildirimler bir ışık. Atmaca itham edilirken Beyrut'taki Ermenilerin tümünü hedef almıyoruz. Bugün Lübnan'da yaşayan 300 bin Ermeni var. Burada bir grup Ermeni fikrini canlı tutmak istiyor. Olayı enternasyonalleştirme istiyorlar. Ama gerçek şu ki "Atmaca" Ermeni cemaatinden sızdırılan ya da gönüllü olarak verilen paralarla beslenmekteydi. Oktay Cirit öldürülmeyebilirdi. Çünkü Beyrut'da son bir yıl içinde çeşitli olaylar olmuştur. Gerekli tedbirler alınabilirdi. Oktay Cirit olayların bir halkasıdır ama son halkası değildir.*" (Hürriyet, 24.02.1976).

Aynı gazetede Almanya merkezli bir gizli örgütün Türk temsilciliklerini tehdit ettiği ve yüzü aşkın mektup gönderdikleri de yazılmıştır (Hürriyet, 24.02.1976). Saldırının üzerinden bir ay geçtikten sonra Hürriyet gazetesinde "Tehlikeli 10 Kişi Tespit Edildi" başlığı ile bir haber yayımlanmıştır. Dışişleri Bakanlığının, Türk temsilciliklerine gönderdiği bildiriye atıf yapan gazete Dışişleri Bakanlığının, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın ulaştığı bilgileri Türk temsilcilikleriyle paylaştığı vurgulanmış ve 10 isim üzerinde durarak, bu isimlere karşı dikkatli olunmasını istemiştir (Hürriyet, 16.03.1976).

Ermeni terör örgütlerinin Türk temsilciliklerini hedef almalarıyla ilgili Cumhuriyet gazetesinden Uluğ İğdemir, 'Arada bir' isimli köşesinde "Düşmanlık Mutsuzluktur" adlı bir yazı kaleme almış, saldırıları değerlendirmiştir. Ermeniler ve Türkler arasında meydana gelen olayların Rus ve İngiliz kaynaklı olduğunu belirten İğdemir, son olarak Ermeni geçlerine seslenmiştir: "*Şimdi bütün Ermeni gençlerine sesleniyorum. Türklerden intikam almak amacıyla örgütlenen Gizli Ermenistan Kurtuluş Ordusu'nun dünyaya duyurduğu girişimler, Türklerle Ermeniler arasında yabancılara açtığı uçurumu kapatmak yerine derinleştirecektir. Bundan hiç kimse bir şey kazanmaz, belki birkaç suçsuz ve masum insan ölür, maddi zararlar olur. Ama bunun ne Ermeniler ne de Türk ulusuna bir yararı olur.*" (İğdemir, 1977).

4.5. TAHA CARIM

Türkiye Cumhuriyeti, 9 Haziran 1977'de bir başka büyükelçisini Ermeni terörüne kurban vermiştir. Türkiye'nin Vatikan Büyükelçisi Taha Carım, uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürülmüştür. Carım'ın öldürülmesi Türk basınında geniş yer bulmuştur. Hürriyet Carım'ın katledilmesini, "Vatikan Elçimiz Öldürüldü." (*Hürriyet* 10.06.1977) başlığı ile verirken, Milliyet ve Tercüman gazeteleri "Vatikan Büyükelçimiz Öldürüldü" (*Milliyet*, *Tercüman* 10.06.1977) başlığını kullanarak suikastı Türk kamuoyuna duyurmuştur. Barış gazetesi, "Vatikan Büyükelçimiz Carım Öldürüldü" (*Barış*, 10.06.1977) derken, Günaydın gazetesi "Ermeniler Vatikan Elçimizi Öldürdü" (*Günaydın*, 10.06.1977) başlığını kullanmıştır. Son Havadis de "Vatikan Büyükelçimiz Taha Carım 2 Kişi Tarafından vuruldu" (*Son Havadis*, 10.06.1977) başlığını kullanmıştır.

Saldırıyı gerçekleştirenlerin kimler olduğu konusunda da gazetelerde haberler yer almıştır. Tercüman, "Suikastı 'Ermeni Soykırımı' adlı bir teşkilat üzerine aldı" (*Tercüman* 10.06.1977) derken Son havadis de suikastın bir Ermeni örgüt tarafından yapıldığının ihbarı alındığını yazmıştır (*Son Havadis* 10.06.1977). Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri de saldırı sonrası AFP'nin Beyrut bürosuna bir telefonun geldiğini ve 'Ermeni Soykırım' isimli bir örgütün cinayeti üstlendiğini yazmıştır (*Cumhuriyet-Hürriyet*, 10.06.1977).

Öte yandan Millet gazetesi ise Milliyetçi Hareket Partisi Genel Sekreteri Nevzat Köseoğlu'nun verdiği demeci gazetesinin sayfalarına taşımıştır. Köseoğlu'nun 'insanlıktan nasibi almamış iki canı' tarafından şehit edildiğine dair söylemlerinin yanı sıra, "*Büyükelçimize sıkılan kurşunların aynı zamanda Türk milletine ve bütün insanlığına sıkılmış birer kurşun*" cümlelerine de gazetede yer almıştır (*Millet*, 10.06.1977).

11 Haziran tarihli gazeteler Carım suikastına daha geniş yer vermişlerdir. Cumhuriyet gazetesinde, ‘Olayların Ardındaki Gerçek’ adlı köşede “Bu kaçınıcı” başlığıyla bir yazı kaleme alınmıştır. Türk makamlarını yeterli tedbir ve önlemlerin alınmadığı konusunda eleştiren yazı ağır ifadeler içermektedir. Yazının bir bölümünde şu ifadeler yer almaktadır: “*Gazeteler Taha Carım’ın koruma polisi talep etmediği için yalnız olduğunu yazıyorlar. Oysa Ermeniler konusunda yayın yaparak bazı gerçeklerin gün ışığına çıkmasına hizmet etmiş diplomatlarımızı savunmasız ve korumasız bırakmak çok büyük bir aymazlıktır.*” (Cumhuriyet, 11.06.1977). Millet gazetesi 11 Haziran tarihli sayısında, İtalyan polisinin katilerin peşine düştüğünü, katilin Ermeni olduğuna inanan Roma polisinin, aramalarını Ermeni cemaatinin arasında yoğunlaştığını, bir anlamda ‘insan avı’na çıktığını yazmıştır (Millet, 11.06.1977). Aynı tarihli Tercüman gazetesi de Roma polisinin Türk asıllı Ermeniler üzerinde durduğunu yazmıştır (Tercüman, 11.06.1977).

Hergün gazetesi Carım’ın hayat hikâyesine dair notların yanında, dört yılda altı Türk diplomatının öldürüldüğünü, suikastı ‘Ermeni Soykırımı’ adlı örgütün üstlendiğini yazmıştır. Bunun yanında gazete, İtalyan polisinin kendilerine daha önce gelen ihbarlarda üst düzey bir Türk temsilcisinin öldürüleceğini bildirdiklerini, bunun üzerine Taha Carım’a koruma verildiğini fakat Carım’ın “*Beni öldüreceklerse buna engel olunamaz. Bu yüzden muhafıza gerek yok!*” diyerek korumanın görevine son verdiğini de ifade etmiştir (Hergün, 11.06.1977). Akşam ve Son Havadis de Carım’ın koruma istemediğine değinmiştir (Akşam, Son Havadis, 11.06.1977). Barış gazetesi de Carım’ın hayat hikâyesine değinirken, Fransızca, İngilizce ve İspanyolca bilen Carım’ın Şilili şair Paplo Neruda’nın şiirlerini Türkçeye çevirdiğini de yazmıştır (Barış, 11.06.1977).

Hürriyet gazetesi ise aynı tarihli gazetesinde cinayetin Ermeni terör örgütleri tarafından paylaşılamadığını, Ermeni Soykırımı adlı örgütten sonra şimdi de Ermeni Katliamı İçin Adalet Komandoları adlı örgütün Carım suikastını üstlendiğini yazmıştır (Son Havadis, Hürriyet, 11.06.1977). “Olayda hem Büyükelçimizin, hem de İtalyan polisinin tam bir gafleti vardır.” (Son Havadis 11.06.1977) başlığını atan Son Havadis olaydan hem İtalyan polisini hem de Carım’ın kendisini sorumlu tutmuştur. Zira, Carım kendisine verilen korumayı istememiştir. Dönemin hükûmetine yakınlığı ile bilinen gazete hükûmeti eleştiren cümlelerine devam etmektedir: “... Olaydan alınacak dersler vardır. Büyükelçilerimizin korunma tedbirlerinden kendi kendilerine feragat etmemelerini Dışişleri Bakanlığımız süratle tamim etmelidir...Üzerinde durulacak bir konu da şudur: Dışişlerimiz Büyükelçilerimize özel koruma memurları yollamıştı. Bu memurlar nasıl görev yapmaktadırlar ki, Büyükelçinin ikametgahının kapısındaki suikastın faillerine müdahale

edilememiştir. Türkiye'den gönderilen koruma polisi, neden şoförün yanında bulunmuyordu? Şayet bulunsaydı, suikast işlenirken ve işlendikten sonra, suikastçının ölü veya diri ele geçmesi sağlanırdı. Yoksa Vatikan Büyükelçiliğimize, vazifeli memur (koruma memuru) gönderilmemiş midir? Bu durumun da açıklığa kavuşturulmasında fayda vardır. Olayın failleri ele geçirilmediği takdirde, daha birçok olayların patlak vereceğinden şüphe edilmemelidir.” (Son Havadis 11.06.1977).

Türk basınının Carım'ın neden korunmadığına dair ağır eleştirilerinden sonra Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yapma gereği duymuştur. Bakanlık, 1975'ten itibaren güvenlik işlerinde kullanılan '50 milyon lira'nın harcandığını açıklarken, Batı Avrupa'daki elçilerimize koruma verildiğini, Taha Carım'ın bunu istemediğini söylerken “*Bakanlık, koruma görevlileri istemeyen Büyükelçilerimize bunu zorla kabul ettirmek zorunda değildir.*” açıklamasını yapmıştır (Milliyet, 11.06.1977).

Tercüman gazetesi olay sırasında Carım'ın silahını çekmek istediği fakat yeterli zamanı bulamadığını ifade etmiştir (Tercüman, 11.06.1977). Cumhuriyet gazetesi daha önceki olaylara atıf yaparak Türk hükûmetinin önlemler alacağına dair açıklamalar yaptığını fakat herhangi bir önlemin alınmadığını yazmıştır (Cumhuriyet, 11.06.1977).

Aynı gün Barış, Milliyet ve Hürriyet gazeteleri Papa VI. Paulus'un, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e gönderdiği mesajı da yayınlamıştır. Mesajda, “*Ekselans Taha Carım'ı kurban alan bu şiddet hareketini şiddetle kınıyoruz. Vatikan nezdinde, kesinlikle barışçı olan pek yüksek görevini hakkıyla yerine getiren ve bütün meslektaşlarının takdirini kazanmış olan bir diplomata karşı düzenlenen bu suikast alçakça ve korkakça bir harekettir.*” cümleleri yer almıştır (Barış, Hürriyet, Milliyet 11.06.1977).

Bunun yanında Milliyet gazetesi Süleyman Demirel'in gazeteye verdiği demeci yayımlamıştır: “*Fevkalade elim bir olaydır. Çok müteessirim. Avrupa'da vahşet kol geziyor. Bu cinayeti işleyenlerin yanına bırakamayız.*” (Milliyet, 11.06.1977) Milliyet aynı gün Milliyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Turan Feyzioğlu'nun başsağlığı açıklamalarına da yer vermiştir (Milliyet, 11.06.1977).

12 Haziran tarihli Hergün gazetesi Roma polisinin başlattığı 'insan avı'nın devam ettiğini, görgü tanıklarının ifadelerine göre çizilen robot resimlerinin İtalyan polisine dağıtıldığını, İtalyan Başbakanı Giulio Andreotti ile Dışişleri Bakanı Arnaldo Foriani'nin Türkiye'nin Vatikan nezdindeki işgüderine başsağlığı mesajları yolladıklarını dile getirmiştir (Hergün, 11.06.1977). Milliyet ve Tercüman gazeteleri de İtalyan polisinin sınırlarda önlemler aldığını, katillerin robot resimlerinin çizildiğini ve dağıtıldığını ifade etmiştir (Milliyet, Tercüman 11.06.1977).

Bu sırada Hürriyet gazetesi “Ruslar Bizi Altı Ay Önce Uyarılmıştı” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haberin içeriğinde Carım’ın ‘kritik elçiler’ arasında bulunmasına rağmen Vatikan’a koruma gönderilmediği yer almıştır. Bunun yanında Hürriyet gazetesi, Sovyet Dışişleri Bakanlığının altı ay önce Türk makamlarını, suikast hazırlığı yapıldığı konusunda uyardığını da iddia etmiştir (*Hürriyet*, 11.06.1977).

Yine Hürriyet gazetesinde, özellikle Batı medya organlarının Ermeni yanlısı tutumu eleştirilmiştir. Bu meyanda yazı yazarlardan biri de Metin Doğanalp’tir. Doğanalp “Satılmış Kalemler” başlıklı yazısında, konuyla ilgili şu satırları dile getirmiştir: “*Vatikan Elçimizin öldürüldüğü günden bu yana bir takım batı basını nerede ise oh oldu dercesine yıllar önceki bir olayı dile getirmektedirler. Sanki yıllar öncesinin intikamını almağa kalkan üç beş zirdeliyi kahraman ilan edecekler. Neden öldürülmüş Vatikan Büyükelçimiz ve daha önce öldürülen diplomatlarımız yüzyıllar önce yapıldığı iddiası bir türlü kanıtlanamayan Ermeni katliamının karşılığı imiş. Eğer bu asırda bu insanlar bu şekilde düşünüyorlarsa başta Almanlar olmak üzere artık her milletin birbirinden hesap sorma günü gelmiş demektir. İsraililer Almanlardan, Almanlar Alsas Loren olayları dolayısıyla Fransızlardan, Doğu Avrupa ülkeleri Ruslardan hesap soracaklardır.*” (Doğanalp, 1977).

13 Haziran tarihli gazeteler Carım’ın katledilmesini işlemeye devam etmiştir. Tercüman, Carım’ın öldürüldüğü yerde bulunan silah ve şarjöre değinirken (*Tercüman*, 13.06.1977), Hürriyet ise Carım’ın Ermenilerle ilgili hazırlamış olduğu araştırmayı “Gerçek Nerede” başlığı ile yayınlamaya başlamıştır. Carım’ın Ermenilerle ilgili düşünceleri ve yazdıkları kayda değerdir: “*Büyükelçimiz Taha Carım’ın Ermeniler ile ilgili araştırmasında Ermeniler adına eylem yapanlar tarihi gerçekleri, coğrafi bilgileri saptırıp kavramları karıştırıyorlar. İddialarına göre Türkler daima Ermenilerin bağımsızlığına karşı çıktı. Onların servetlerini ellerinden aldı. Britanya ve Lorausse ansiklopedileri Bu iddiaları araştırma yapmadan veriyor. 1965-70 yıllarında Ermeni eylem merkezleri tarafından hazırlanan, Türk aleyhtarı yoğun bir propaganda görülmeye başladı. Bugünkü Türkiye’nin doğusunu Ermeni toprakları olarak görmekte ve toprakları sistemli bir şekilde Türklerin istila ettiklerini iddia etmektedir. Dünya kamuoyuna eksik tarih ve coğrafya bilgisiyle duyurmaya çalışmaktadırlar. Kısacası Ermeniler Sevr antlaşmasını dirilterek hayallerine kavuşmak istiyorlar. Ölü doğan Sevr antlaşması sadece Yunanistan ile mütteliklerinin kuklası padişah tarafından imzalanmıştı. Günümüzde bu antlaşmayı öne sürerek Türkiye’nin ulusal topraklarında bir Ermeni ya da Kürt devleti kurulmasını istemek. İkinci dünya savaşında Fransa’daki Vichy hükûmetinin Nazilere verdiği hakları*

istemek gibi anlamsız olur Osmanlı hükûmeti hata ve sevaplarıyla yok olmuştur. Küller üzerine yeni bir dünya doğmuştur ve her halükarda Türkiye Cumhuriyeti'nin bu durumla yakın uzak hiçbir ilişkisi yoktur." (Gerçek Nerede, 1977). Ayrıca Hürriyet gazetesi, Carım'ın öldürülmesiyle ilgili Papanın Vatikan'da San Pietro meydanında turistlere yaptığı konuşmaya yer vermiştir. Papanın "Kalleşçe bir cinayet" nitelemesinin üzerinde durmuştur (Hürriyet, 13.06.1977).

Hergün gazetesinde Taha Akyol da Taha Carım'ın katledilmesiyle ilgili bir yazı yazmıştır. Akyol yazısında, Ermeni meselesinin köklerinin çok eskiye gitmediğini, emperyalist devletlerin Türkiye'yi yıkmak için etnik unsurları kullanmaya başlaması ile 'Ermeni Meselesi' denilen konunun gündeme geldiğini dile getirmiştir. Akyol yazısında, komitelerin İttihat ve Terakki politikaları ile daha da kontrol edilemez hale geldiğini, Osmanlı hükûmetinin de haklı olarak Ermenileri göç ettirdiğini ifade etmiştir. Cumhuriyet Türkiye'sinde ise Ermeni meselesi gibi bir sorunun bulunmadığını, emperyalist devletlerin kışkırtmalarına rağmen 'dış hadise' olarak kaldığını dile getiren Taha Akyol yazısını şu şekilde tamamlamıştır: "*Nereye bağlı olursa olsun Ermeni komitelerinin hedefi, Türkleri tehevüre, kızgınlığa ve tepkiye düşürmektir. Elçileri sık sık öldürülen bir milletin bir noktada artık sabrı taşarak tepki göstermesini istiyorlar. Eğer Türkiye'de Türk milleti ağır başlılığını bırakarak, tepkiye kapılıp Ermeni vatandaşlarımıza karşı kanunsuz bazı davranışlar gösterse, bundan Ermeniler çok memnun olacaklar ve dünya çapında, Rumlarla, Yunanlarla, komünist terör kuruluşlarıyla ve başka bölücü akımlarla işbirliği yaparak, Türkiye'nin iç meselelerini milletlerarası politika mevzuu haline getirmek isteyeceklerdir. Türkiye'nin iç meselelerinin Birleşmiş Milletler'de görüşüldüğünü bir düşünün! Ve düşününki Türkiye'de her türlü bölücülük, komünist terörizm iktisadi bunalımlar ve dış politika tıkanmaları bir gizli el tarafından tanzim edilmiş gibi hep aynı zaman dilimine yığılıyor: Bu zaman kesiti Türkiye'de milli şuurun ve iktisadi kalkınmamızın tökezlendiği, gücümüzün bittiği sanıldığı zamanlardır. Akıl ve basiret, Türk vatandaşlarının bütünlüğü ve güçlü iktidarlar... bütün mesele bu.. biz Türkler önce kendimize bakalım.*" (Akyol, 1977).

15 Haziran tarihli gazetelerde ise Carım'ın Türkiye'ye getirilişi ile ilgili haberler vardır (Hürriyet, Hergün, Milliyet, Tercüman, 15.06.1977).

16 Haziran tarihli gazetelerde Dışişleri Bakanlığı çalışanlarının Carım'ın katledilmesiyle ilgili yayınladıkları bildiri yer almıştır. Milliyet gazetesi "Dışişleri Bakanlığı mensupları bir bildiri yayınlarak cinayetleri tel'in ettiler", Hergün gazetesi

“Cinayetler Dışışleri Bakanlığı mensuplarını yıldırılmayacak” başlığıyla bildiriye yer verirken, Tercüman ise “Tedhiş Hareketleri Bizi Yıldırılmaz” başlığı ile bu bildiriye yer vermiştir. *Bildiride*, “...*Bu gibi suikastlar atalarının kanı ile çizilmiş Misak-ı Milli sınırları içinde büyük önderleri Atatürk’ün ‘Yurtta Sulh Cihanda Sulh’ ilkesine içtenlikle bağlı Türk ulusunun sadece sinsi düşmanları karşısında daha uyanık olması gerektiği bilincini kuvvetlendirmeye yarayacaktır*” cümleleri yer almıştır (*Hergün, Milliyet, Tercüman, 15.06.1977*).

Türk basınında, Carım’ın vurulduğu silahın, ‘Kırıkkale’ yapımı olduğuna dair haberler yer alırken (*Tercüman, Milliyet 17.06.1977*), Hürriyet gazetesi de Doğanalp’in Roma’daki “İnsan Hakları Ermeni Mücadele Örgütü”nün ofisine girmesi ve gözlemleriyle ilgili bilgileri okurlarıyla paylaşmıştır (*Doğanalp, Taha Carım’ın öldürülmesi son değıldir, 1977*).

Sonraki süreçte gazetelerde, dış temsilciliklerde artırılan güvenlik tedbirlerine değinilmiş, dış temsilcilikler Dışışleri Bakanlığı tarafından uyarılmıştır (*Tercüman, 20.06.1977*). Carım’ın katilleri ise bulunamamıştır. Türk basınında Carım dosyasının kapatılmasıyla ilgili manşetler ve haberler yer almıştır: 30 Haziran tarihinde Bayrak gazetesi “Vatikan Büyükelçimizin katli ile ilgili dosya kapatıldı” (*Bayrak 30.06.1977*), Günaydın gazetesinde “Sonuç alınamadığı için Vatikan Büyükelçimizin dosyası kapatıldı” (*Günaydın 30.06.1977*) şeklinde yer alırken Hürriyet’te ise “Suikasta uğrayan Roma (Vatikan) Elçimiz Taha Carım’ın dosyası kapatıldı” (*Hürriyet 30.06.1977*) manşetiyle duyurulmuştur.

Carım’ın katillerinin bulunamaması ve Carım dosyasının kapatılması üzerine Dünya gazetesinden Murat Sertoğlu, “Kapanan Dosya” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. İtalya’nın daha önce kaçırılan ve öldürülen eski Başbakanları Aldo Moro’yu da bulamadıklarını ifade eden Murat Sertoğlu, yazısını şu çarpıcı cümle ile sonlandırmaktadır: “Unutmamak gerekir ki, insanların olduğu gibi milletlerin de sabırlarının bir sınırı vardır.” (*Sertoğlu, 1977*).

23 Eylül’de İtalya’daki İnsan Hakları Ermeni Mücadele Örgütü’nün lideri olduğu bildirilen Kevork Ortalyan’ın Carım’ın öldürülmesinden sorumlu olan kişi olduğuna dair haberler yer almıştır (*Tercüman, 23.09.1977*). Cumhuriyet gazetesinden Ermeni asıllı Türk vatandaşı, Torkom İstepanyan Türk-Ermeni ilişkileri üzerine yazılar yazmıştır. 24 Aralık tarihli yazısında Ermeni toplumunu tahrik etmek isteyen yabancılara fırsat verilmemesi

gerektiğine değinen İstepanyan, “Hayır kardeş, hayır yabancılardan ümit yok, yabancı her zaman için yabancıdır, o Ermeni acısını duymaz. Yeter artık bunlardan aldandığımız.” sözlerini içeren Ermeni halk şarkısını köşesine taşımıştır (İstepanyan, 1977).

4.6. BEŞİR BALCIOĞLU

2 Haziran 1978’te Madrid Büyükelçisi Zeki Kuneralp’in eşi Necla Kuneralp ve beraberindeki eniştesi Oslo Büyükelçiliğinden emekli Beşir Balcıoğlu uğradıkları silahlı saldırı sonucu katledilmiştir. Bunun yanında İspanyol şoförleri de hayatını kaybetmiştir. Olay Türk basınında geniş yer bulmuştur.

3 Haziran’da Tercüman’da “Ermeni Terör Örgütünün Bir Vahşeti Daha” (Tercüman 03.06.1978) başlığı kullanılırken, Son Havadis ise ölen Necla Kuneralp’in çocuklarına söylediği, “Biliyorsunuz Ermenilerin girişimlerini, eğer bana bir şey olursa babaya iyi bakın” (Son Havadis 03.06.1978) sözleri yer almıştır. Millet gazetesinde “Madrid Büyükelçimiz Kuneralp’in eşi ve bir akrabası suikastta öldü!” (Millet, 03.06.1978) başlığı kullanılmıştır. Cumhuriyet gazetesi ise “Madrid Elçimizin eşi ve bir yakını suikastta öldürüldü” manşetiyle verdiği haberde Necla Kuneralp’in yanında bulunan eniştesi emekli Büyükelçi Balcıoğlu’nun Madrid Büyükelçisi Kuneralp sanılarak öldürüldüğü yazılmıştır (Cumhuriyet, 03.06.1978).

Hürriyet gazetesi saldırıyı “Kahpe Suikast” manşetiyle vermiş, olaydan bir saat sonra Madrid’deki Fransız haber ajansına telefon eden ve İspanyolca konuşan suikastçının olayı, “Ermeni Yargı ve İntikam Örgütü” adına üstlendiği ifade edilmiştir (Hürriyet, 03.06.1978). Aynı gazetede “Belçika büyükelçimizi de öldüreceklermiş” başlıklı haberde birkaç ay önce Almanya’da yakalanan bir Filistinlinin üzerinden yapılacak eylemlere dair bilgilerin çıktığı yazılmıştır (Hürriyet, 03.06.1978). “Bu Ne Kindir?” başlıklı haberin içeriğinde ise Türk diplomatlara karşı girişilen suikastların sayısının altıya, verilen şehit sayısının da dokuzaya yükseldiği yazılmıştır (Hürriyet, 03.06.1978).

Milliyet’te ise “Madrid Büyükelçimize Suikast Yapıldı” başlığı yer almış saldırıdan hemen sonraki bir anın da fotoğrafı, habere eklenmiştir. Bunun yanında gazete Ecevit’in “Olay çağımızın en büyük yarasıdır.” açıklamasına da yer vermiştir (Milliyet 03.06.1978). Cumhuriyet’te ise Cumhurbaşkanı Korutürk’ün, Zeki Kuneralp’e gönderdiği başsağlığı mesajı yer almıştır (Cumhuriyet, 03.06.1978).

Bunun yanında Türk basınında Ermeni terör örgütlerinin bu saldırı ve şiddet eylemlerine karşı mukabelede bulunulmasına dair haberler de çıkmıştır. Misilleme

yapılmasını uygun görenlerden biri de Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi'dir. Ekşi yazısında, “*Nasıl nizami savaşın kuralları nizami savaşa göreyse, tedhiş savaşının kuralları da ona göredir. Hangi Yahudi'nin ne zaman hangi Alman tarafından öldürüldüğünü tesbit için bir merkez kuran ve bu merkezde toplanan bilgilerden yararlanarak failleri dünyanın en ücra köşesinde dahi ortaya çıkaran ve çoğu kez bizzat cezalandıran İsraililerin yaptığını bu devlet yapamaz mı?*” diyerek devletin gerekiyorsa misilleme yapmasını istemiştir. Bunun yanında Ekşi yazısında “*Peki ne yapmalı Türkiye?*” diye sormuş ve şu cevabı vermiştir: “*Şehit edilen evlatlarının korunmasından sorumlu olan ülkelerin hükûmetlerini devamlı baskı altında tutmalı. Faillerin bulunması için kendi kaynaklarından gelen bilgilerle yardım etmeli soruşturmanın tavsadığına tanık olunca kıyameti koparmalıdır.*” (Hürriyet, 03.06.1978).

4 Haziran'da Millet gazetesi, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in Zeki Kuneralp'e gönderdiği başsağlığı mesajına yer vermiş, İspanya'da 1970 yılından bu yana ilk defa bir yabancı diplomata suikast yapıldığı, suikastın büyükelçi Zeki Kuneralp için planlanmış olduğunu, ancak, suikastçıların bir yanlış sonucu bacanağı emekli büyükelçi Beşir Balcıoğlu ile otomobilde bulunan Bayan Necla Kuneralp'i öldürdükleri ifade edilmiştir (Millet, 04.06.1978). Tercüman gazetesinde cinayeti işlediği sanılan dört kişinin Mayorka adasında gözaltına alındığı haberi yer almıştır (Cumhuriyet, Tercüman, 04.06.1978).

Öte yandan cinayeti “Ermeni Katliamının İntikamını Almak İsteyen Komandolar” adlı bir örgüt üstlenirken Ermeni Patriği de Cumhurbaşkanı Korutürk'e bir başsağlığı mesajı yollamıştır. Hürriyet gazetesinde, “Ermeniler Ermenileri Kınadı” başlıklı haberde Şnork Kalustyan'ın kınama mesajı ve Yedi Kule Ermeni Hastanesi Başhekimi Garabet Arman'ın “*bu olaylar bizlerin huzurunu kaçırmak için tertiplenip sahneye konuyor*” (Hürriyet, 04.06.1978) sözlerine yer verilmiştir. Ertesi gün Millet gazetesinde Ermeni Patriğinin başsağlığı mesajı yayınlanmış fakat ‘parantez içinde ünlem’ işareti ile ifadelere eklemeler yapılmıştır. Görünen o ki Millet gazetesi Ermeni Patriğinin samimi olduğunu düşünmemektedir (Millet, 05.06.1978). İspanya polisinin katilleri arama çalışmaları ise zaman zaman gazetelerde yer almıştır (Hürriyet, Milliyet 04.06.1978).

Ayrıca suikastla ilgili köşe yazıları da kaleme alınmaya devam edilmiştir. 4 Haziran'da Tercüman gazetesinde Ahmet Kabaklı, “İçeride ve Dışarıda” başlıklı bir köşe yazısı kaleme almıştır. Ahmet Kabaklı, Türk diplomatlarına karşı girişilen suikastlar

karşısında yurtdışındaki basın yayın organlarının sergilediği olumsuz tavır eleştirilmiştir. Aynı yazıda TRT'nin de içeride benzer bir tutum sergilediği de ifade edilmiştir: *“Batıdaki Radyo, TV ve gazetelerin cinayetleri yorumlayış tarzına bakıldığında, önce cinayet haberi, birkaç polis ve şahidin ifadeleri, yaşamını yitiren Türk hariciyecisine ait kısa biyografi verilmekte, ardından Türklerin Ermeni katliamı, Kıbrıs'a yapılan çıkarma sırasında masum Kıbrıs Rumlarını nasıl öldürdükleri, mallarını nasıl yağmaladıkları, ırzlarına nasıl geçtikleri (!) yolunda bir sürü kasıtlı uydurma, düzmece hikâyeler. Yani Batı haber kaynakları, Türk hariciyecilerine hayıflanmak bir yana, âdeta niçin öldürülmeleri gerektiğini anlatarak şartlandırılmış yobaz Hıristiyanların yüreğine su serpmeye çalışıyorlar. İçeride de, TRT'nin yayınlarında, aynı yaklaşım söz konusudur.”* (Kabaklı, İçeride ve Dışarıda, 1978).

Ekşi de Hürriyet'teki yazısında Ermenilerin kendilerince amaçlarına ulaşana kadar mücadele edeceklerini eleştirerek *“Her kim olursa olsun katiller intikam için bir yere varamayacağını bilmelidir. Çünkü kendisinin ödeyeceği karşı taraftan az olmayacaktır.”* (Ekşi, 1978). Türkiye'nin cinayetler karşısında geri kalmayacağını ifade etmiştir.

5 Haziran'da Ermeniler, suikastı düzenleyenlerin yargılanmaları halinde İspanyol hükûmetine karşı misilleme yapacaklarına dair haberler çıkmıştır. Bunun yanında Ermenilerin “Basklı İhtilalciler”le işbirliği halinde oldukları da ifade edilmiştir (Cumhuriyet, Hergün, Hürriyet, Millet, Milliyet, Tercüman, 05.06.1978).

Aynı tarihli Hergün gazetesinde Taha Akyol bir yazı kaleme almıştır. *“Hadise gerçekten vahşi ve gaddardır. Herkes kınayacak! Diplomatik nezaket denilen “Protokol” birçok ağız oynatacak, birçok ülke “Teessür ve Teessüf” mesajı yayınlayacak. Tabi en çok yanan biziz, biz Türkleriz.”* cümleleri ile başlayan yazı Türk-Ermeni ilişkilerini anlatarak devam etmiştir. Yazının devamında Taha Akyol *“Türkiye muhakkak ki; diplomatlarını korumak için siyasi ve güvenlik tedbirleri alacaktır. Ama asıl milletçe dikkat edeceğimiz nokta, düşmanın bizi kışkırtmak istediği ve bizim de bu oyunlara gelmeden Türk vatandaşlarının bütünlüğünü fikirler ve davranışlarla güçlendirmek ve dünyaya göstermektir. Şehidlere rahmet dileriz.”* (Akyol, Hadise gerçekten vahşi ve gaddardır..., 1978) ifadelerini kullanmıştır.

Tercüman gazetesinden Ergun Göze de “Kanlı Meydanlar” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Ergun Göze, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nda Japonlara yaptıklarını, Rusya'nın

da Sibiryaya Türklerine ve Polonyalılara karşı işlediği savaş sularına değinmiş ve Batı medyası dahil olmak üzere yapılan bu ifte standardı eleştirmiştir (Göze, 1978).

6 Haziran'da Millet gazetesinde, Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Osman rek'in açıklamalarına yer verilmiştir rek, Ermenilerin Rum toplumunun kötü niyetli girişimlerine alet olduklarını, Rum Toplumunu liderinin, Amerika'da Ermenileri kışkırttığını, Ermenilerin, bu kritik dönemde Kıbrıs Rumlarının mücadelesini glendireceklerine ilişkin bir güvence verdiklerini hatırlatmıştır (*Millet*, 06.06.1978).

7 Haziran'da Millet gazetesinde, M. Zeki Sofuoğlu'nun kaleme aldığı" Kahpece İşlenen Ermeni Cinayetleri" başlıklı başmakale yayınlanmıştır. Makalede M. Zeki Sofuoğlu da Ermenilere karşı gerekirse misilleme yapılmasını savunmuştur. Sofuoğlu bu konuyla ilgili yazısını şu cmlerle tamamlamıştır: "*Birinci Cihan Harbi'nin en karanlık günlerinde vatandaşı oldukları Osmanlı İmparatorluğumuzu arakadan hanerlemiş bulunan Ermeni fanatik vahşet ve cinayet çetelerine, onların anlayacağı dilde cevap vermenin artık zamanı gelmiştir.*" (*Millet*, 07.06.1978).

8 Haziran'da ise Necla Kuneralp ve Balcıoğlu için düzenlenen cenaze töreni basında yer bulmuştur (*Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Milliyet* 08.06.1978).

4.7. YILMAZ ÇOLPAN

24 Ekim 1975'te Türkiye'nin Paris Büyükelçisi İsmail Erez, uğradığı silahlı saldırı sonucundan şehit edilmişti. Yine Paris'te, 22 Aralık 1979'da Paris Büyükelçiliği Turizm ve Tanıtma Müşaviri Yılmaz Çolpan Ermeni terör örgütleri tarafından katledilmiştir. Türk basını olpan'ın öldürülmesine geniş yer verirken eleştirilerin odağında daha çok Fransa vardır.

23 Aralık tarihli gazetelerde olpan'ın katledilmesi maņřetlerden duyurulmuştur: Cumhuriyet'te "Türkiye'nin Paris Turizm Müşaviri olpan ldrld", (*Cumhuriyet*, 23.12.1979), Hürriyet'te, "Paris Turizm Mşavirimiz ldrld", (*Hürriyet*, 23.12.1979), Milliyet'te, "Paris'teki Türk Tanıtma Müdürünü Ermeniler ldrd", (*Milliyet*, 23.12.1979), Günaydın gazetesinde "Düşmanlarımız Türkiye'yi parçalamak istiyor. İçerde ve dışarıda kurşunlanıyoruz. Paris'te Türk Turizm Bürosu Müdürü ldrld." (*Günaydın*, 23.12.1979) haber başlığı, Tercüman'da ise "Paris Turizm Müşaviri olpan ldrld" (*Tercüman*, 23.12.1979) maņřetleri atılmıştır.

Hürriyet'te ayrıca Çolpan'ın eşi Ülkü Çolpan'ın, "*Yılmaz sanki öldürüleceğini biliyordu.*" açıklamaları da yer almıştır (Hürriyet, 23.12.1979). Hürriyet'in aynı tarihli sayısında geçen başka bir habere göre de Yılmaz Çolpan'ı katleden Ermenilerin olayı üstlenmek için birbirleriyle yarıştıkları yazılmıştır. Habere göre, Çolpan cinayetini, "Soykırımı Karşı Ermeni İntikam Komandoları", "Ermeni Kurtuluş Birliği Örgütü" ve "Yeni Ermeni Direnişi Örgütü" ayrı ayrı üstlenmişlerdir (Hürriyet, 23.12.1979). Bu sırada Tercüman'da yer alan bir habere göre İngiliz Radyo ve Televizyon Kurumu BBC'nin ilk defa Ermeni tedhişçilerin saldırılarını eleştirdiğine dair bir yorumun yapıldığı yazılmış ve şöyle denilmiştir: "*Osmanlı İmparatorluğu 50 yıl önce sona erdi, Ermenilerin Yahudilerle bir paralellik yakalamaya çalışması yanlıştır.*" (Tercüman, 23.12.1979).

24 Aralık tarihli gazetelerde haberlerle birlikte önemli köşe yazıları da yazılmıştır. Onlardan biri kendisi de bir suikast sonucu yaşamını yitiren Uğur Mumcu'nun yazısıdır. Cumhuriyet gazetesinden Mumcu, Çolpan'ın katledilmesi ile ilgili bir yazı yazmıştır. "*...Türkiye bir ucu uyuşturucu madde, öteki ucu silah kaçakçılığına bağlı kanlı bir zincirle sınımsız sarılmıştır. Bu kanlı zincirin halkaları arasında ırkçı Ermeni örgütlerinin de bulunduğu gün gibi açıktır. Yetkililerin, ellerindeki kanıt, bilgi ve bulguları yeniden gözden geçirerek, yurtdışındaki bu cinayetlerden sonra Türkiye'deki terörün arkasında İrkçı Ermeni örgütleriyle yine ırkçı, faşist Yunan sermayesinin bulunup bulunmadığını araştırmaları gerekmektedir. Bu terörü kim finanse ediyor? Sorusunun yanıtını ararken hemen hemen her olasılık üzerinde durulmalı, en ufak belirtiler bile hesaba katılmalıdır. İrkçı Ermeni örgütleri, Türk diplomatlarına karşı işledikleri cinayetleri 'bireysel terör' yöntemleriyle sürdürüyorlar. Türkiye'de de cinayetler aynı yöntemle işleniyor... İrkçı Ermeni örgütlerinin ülkemizde gizlice köprü başları tutup tutmadıkları da iyice araştırılmalıdır.*" (Mumcu, 1979).

Tercüman gazetesinde de Göze, "Çolpan'ın Aziz Naaşı Önünde..." başlıklı bir yazı kaleme almış ve bir Türk olarak hiçbir şey yapamamanın mahcubiyetini yaşadığını ifade etmiştir. Ergun Göze'nin yazısında konuyla ilgili önemli noktalar şöyledir: "*Türk Devleti'ni yıkmak, Türk milletini haritadan silmek için yaptılar bunu. Ve ben şimdi senin aziz hatıranın sıcaklığı içinde, soğumaya başlayan bu yarayı, vatan-millet bütünlüğünü düşünüyorum. Seni katletmek cinayetini de Ermeni 'örgütü' üstlendi... Birkaç ay önce, yurtdışında, bir Büyükelçimize şunu sordum: 'Sefirlerini koruyamayan devlet olur mu? Her devletin sefiri öldürülebilir amma sefirlerini koruyamayan bir devlet olur mu?.. Bu kahbe harbin şehitlerinden biri de sen oldun Aziz Çolpan. Kendisine canla başla hizmet*

etmiş bulunduğun bu devlet mahcuptur huzurunda... Ve hiçbir devlet, hele Türk Devleti bu kadar mahcubiyete katlanamaz Aziz Çolpan... Allah sana cennetini nasip etti, bize de mahcubiyetten kurtulmuş bir devlet nasip etsin, amin...” (Göze, Çolpan’ın Aziz Naaşı Önünde..., 1979).

25 Aralık’ta, Çolpan’ın katledilmesi günü Fransız televizyonunda yer alan ve Ermenileri haklı çıkartan program, Türk dışişlerinin girişimleri sonucu yayından kaldırılmıştır (*Cumhuriyet*, 25.12.1979). Ertesi günü ise Çolpan’ın eşi Ülkü Çolpan ve çocukları, Çolpan’ın katledildiği Fransızların ünlü caddesi Champs-Élysées caddesine bir siyah çelenk bırakmışlardır (*Tercüman*, 26.12.1979). Bu sırada, Cumhuriyet’te yer alan habere göre İngiltere televizyonlarında Kayseri’den ötesini Ermenilere aitmiş gibi gösteren haritalar yayınlanmış, bahsi geçen programa da ‘Ermeni uzmanı’ olduğu iddia edilen Profesör Lang isimli birisi katılmıştır. Programda Türk aleyhtarlığı ve Ermeni propagandası yapılmış, 1915’te Ermenilerin katledildiğine dair konuşmalar yapılmıştır. Cumhuriyet gazetesinde haberi yapan Ahmet Tan, “*Bu programdan sonra 48 saat geçmeden, Londra’dan uçakla birkaç sigara içimi uzaklıktaki Paris’te Türkiye devletinin bir görevlisi kurşunlanarak öldürülüyor. Kim bilir belki bir rastlantıdır. Ama artık bu ‘rastlantılara’ Türkiye’nin diyeceği, yapacağı bir şeyler olmalıdır.*” (*Cumhuriyet*, 26.12.1979) diyerek tepkisini dile getirmiştir.

28 Aralık’ta Milliyet gazetesinde Fransa’da Ermeni faaliyetinin üç ayrı merkezden yönetildiğine dair bir haber yer almış, istatistiklere göre halen Fransa’da 180 bin kadar Ermeni’nin yaşadığı, çoğunun da Paris, Marsilya ve Lyon gibi büyük kentlerde oturdukları ifade edilmiştir (*Milliyet* 28.12.1979).

Bu sırada Çolpan cinayeti ile ilgili köşe yazıları yazılmaya devam etmiştir. Günaydın gazetesinde Can Polak “İnsanlık Öldü Mü?” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazısında yakından tanıdığı Çolpan’ın katledilmesine tepki gösteren yazar, Çolpan’ın ‘karıncayı dahi incitmeyen’ birisi olduğundan bahsettikten sonra şu cümleleri kurmuştur: “*...Kim ne istedi Yılmaz Çolpan’dan? İnsanların iyiliğinden başka bir arzu taşımayan bu yiğit temsilcimizi öldürdüler de ne oldu, ne geçti ellerine? Türk milletinin asaleti olmasa, intikamı korkunç olurdu bunun. İşte asıl o zaman bir Ermeni katliamı yaşardı dünya. Ama Türklüğe yakışmaz bu. Yakışmadığı içindir ki, ülkemizde yaşayan Ermeniler bizden farksız muamele görürler toplumumuzda. Onun içindir ki azınlıklara karşı şefkat doludur kalbimiz...*” (Polak, 1979).

Dünya gazetesinde de Çolpan'ı yakinen tanıyan bir başka yazar Ercüment Melih Özbay, "Turizm şehidimiz Çolpan" başlığıyla uzun bir makale yazmıştır. Makalesinin bir bölümü şu şekildedir: "...TRT'nin donuk camında onun aziz vücudunu dünyanın en görkemli ana caddesinin yaya kaldırımında yere serilmiş görünce beynimden vuruldum. Kahrolası kahpe eller, barış ve insanlık sevgisiyle dolu bir Türk temsilcisi olarak melûn emelleri için onu boy hedefi seçmişlerdi. Düşmanlık bilmeyen ve kişisel güvenliğini düşünmeyen bu asil vatan evladını kurşunlamışlar, en kolay aşağılık cinayetlerini işleyerek kaçabilmişlerdi. Böyle alçakça yıldırımlarla bir amaca ulaşacaklarını sananlar, çok aldanyorlar..." (Özbay, 1979).

Başbakan Demirel, Çolpan'ın eşi Ülkü Çolpan'a bir başsağlığı mesajı yollamıştır. Bu mesajda Demirel, "Dava Türk milletine yönelmiş bir ihanetin cevapsız kalmaması davasıdır. Dökülen kan yerde kalmayacaktır ve Türk milletini temsil edenlere, onun fertlerine, vatandaşlarına böyle alçakça kurşun sıkan eller, bir gün nasıl olsa kırılacaktır. Siz bu büyük acıyı millet adına çekiyorsunuz." (Hürriyet, 30.12.1979) demiştir fakat Demirel'in Çolpan'ın kanı yerde kalmayacak sözleri havada kalmıştır. Çolpan'ın katilleri dahi bulunamamıştır.

4.8. GALİP ÖZMEN

31 Temmuz 1980'de Atina Büyükelçiliği İdari Ataşesi Galip Özmen ve ailesine karşı bir suikast gerçekleştirilmiş ve bu suikastta Galip Özmen ve kızı Neslihan Özmen ölmüştür. Saldırı Türk basınına ertesi günü yansımış ve gazeteler saldırıyı manşetten duyurmuştur. Hürriyet gazetesi, "Atina'da Bir Diplomatımız Öldürüldü" (Hürriyet, 01.08.1980), Tercüman "Atina'da Bir Türk Diplomatı ve Kızı Öldürüldü" (Tercüman, 01.08.1980), Son Havadis "Türk Ataşesi Özmen'in Katli Yunanistan'da Telaş Uyandırdı." (Son Havadis, 01.08.1980), Milliyet gazetesi "Atina'da Türk Ataşesi Özmen Ve Kızı Öldürüldü, Eşi Ağır Yaralandı" (Milliyet, 01.08.1980), Yeni Asır, "Atina'da Ataşemiz öldürüldü" (Yeni Asır, 01.08.1980) başlıkları ile okuyucularına duyurulmuştur.

2 Ağustos tarihli gazetelerde de Özmen'in katledilmesi geniş bir şekilde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesi, "Özmen'in öldürülmesi geniş tepkilere yol açtı" (Cumhuriyet, 02.08.1980), Günaydın, "Atina'da bir diplomatımızın öldürülmesi üzerine 500 Ermeni gözaltına alındı." (Günaydın, 02.08.1980), Milliyet, "Ataşemizi öldüren katiller aranıyor" ve "Demirel: 'Özmen'e sıkılan kurşunlar Türk milletinedir.'" (Milliyet, 02.08.1980), Son Havadis, "Türk Ataşesi Özmen'in katli Yunanistan'da telaş uyandırdı"

(*Son Havadis*, 02.08.1980), Yeni Asır gazetesi ise “Küçük Kaan teröristleri uzun süre kovaladı. (*Yeni Asır*, 02.08.1980)” başlığı ile yayınlanmıştır.

Tercüman gazetesi, Yunanistan Başbakanı George Rallis’in, kınama mesajını yayınlamış ve Ermeni terör örgütlerinin yedi yılda on iki diplomatı öldürdüklerini haber yapmıştır (*Tercüman*, 02.08.1980). Başbakan Demirel’in açıklamaları Milliyet ve Yeni Asır gazetesinde ön plana çıkmaktadır. Demirel, “*Diplomatlarımızın ve ailelerinin şahsında Türk Devleti’ne karşı yapılmış olan katliamı şiddetle kınamaktayım... Dökülen kan yerde kalmayacaktır.*” (*Milliyet, Yeni Asır*, 02.08.1980) açıklamasını yapmıştır.

Demirel’in bu sözlerine karşı Cumhuriyet’ten Mumcu, göndermelerde bulunacaktır: “*Atina Elçiliğimizde görevli İdari Ataşe Galip Özmen’in öldürülmesi olayından sonra, Başbakan Demirel’in yaptığı gibi, “Kanı yerde kalmayacak” gibisinden beylik sözlerin dışında, ne yapmak gerekir acaba? Ermeni çeteleri yurtdışındaki temsilcilerimize sürekli olarak saldırı düzenliyorlar. Elçilerimizin yanına birer koruma polisi koymak bu saldırıları önlemiyor. Ermeni ırkçıları, tarihin derinliklerinde kalmış çatışmaları körükleyerek, Avrupa başkentlerinde ölüm saçıyorlar. Bu saldırılara karşı MİT’in, uluslararası güvenlik örgütleri ile işbirliği yaparak, Ermeni teröristlerin nasıl örgütlendiklerini, özellikle bu örgütlerin kimlerce ve nasıl desteklendiğini araştırmaları gerekmektedir... Dışarıda diplomatlarımız, temsilcilerimiz birer birer öldürülürken, içerde aydınlar, politikacılar, sendikacılar, gazeteciler, savcılar, yargıçlar kurşundan geçirilmekte... Önce devleti ‘devlet’ yapmak! Bütün sorunlar buna bağlı...*” (Mumcu U. , 1980).

Öte yandan ASALA terör örgütü bir açıklama yaparak Yunanistan’ı tehdit etmiştir. Yunan polisinin Ermenilere karşı bir tavır takınması halinde bir sonraki hedeflerinin Yunan diplomatları olacağını bildirmişlerdir (*Son Havadis*, 02.08.1980). Hürriyet ve Milliyet gazeteleri ise Yunanistan’da yüz şüphelinin yakalandığını ama hiçbirinin katil olmadığını yazmışlardır (*Hürriyet, Milliyet*, 02.08.1980). 2 Ağustos tarihli gazetelerde ilgi çekici bir başka haber ise saldırıyı yaşayan ve bu saldırıdan kurtulan Özmen’in oğlu Kaan Özmen’in açıklamalarıdır. Kaan Özmen yaptığı açıklamada, saldırının detayları hakkında bilgi verirken, yaralı olarak katili kovaladığını, sonrasında ise kan kaybından bayıldığını söylemiştir (*Hürriyet, Yeni Asır*, 02.08.1980).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “Gülünç Olmamak İçin” başlığı ile bir yazı kaleme almıştır. Ekşi yazısında Türk makamlarının açıklamalarını eleştirmiştir: “...*Şimdi*

bizim tutup yine 'Diplomatlarımızın kanları yerde kalmayacak' dememiz yahut 'canilerden hesap sorulacağını' haykırmamız bizi gülünç hale düşürmekten başka bir sonuç vermeyecektir. Marifetimiz varsa, hem öteki hükûmetlere kendi diplomatlarımıza sahip çıktığımızı anlatırız hem de gücümüzü gösterir, failleri pişman ederiz." (Ekşi, Gülünç Olmamak İçin, 1980).

Günaydın gazetesinde de imzasız "Yorum" yazısı yayınlanmıştır: "*Ortada Türkiye ile Yunanistan'ın arasının düzelmesini istemeyen birtakım güçlerin bulunduğu ve bu güçlerin uyguladıkları korkunç planda Ermenileri bir maşa olarak kullandıkları muhakkak... Galip Özmen'in katillerinin yakalanmaması korkunç planlar hazırlayan bu güçlerin karanlıkta kalmasını ve yeni oyunlar tezgâhlamasını sağlayacak. Bu oyunu bozmakta şimdi en büyük görev Yunan Hükûmetine düşüyor."* (Üçüncü Büyük Olay, 1980).

3 Ağustos'ta Milliyet gazetesi Galip Özmen'in eşinin hala ameliyat edilemediğini (*Milliyet*, 03.08.1980), Son Havadis katilin çizilen robot resminin Yunan televizyonlarında halka gösterildiğini (*Son Havadis*, 03.08.1980), Tercüman ise yaralı kurtulan Sevim Özmen ve Kaan Özmen'in polis tarafından önemle korunduklarına dair başlıklar atmıştır (*Tercüman*, 03.08.1980). Tercüman gazetesi ayrıca 21 Ocak 1980'deki sayısına atıfta bulunarak bütün uyarılarına rağmen Yunan makamlarının gerekli önlemi almadığı yazılmıştır (*Tercüman*, 03.08.1980). Hürriyet gazetesi de 3 Ağustos'ta "İkiyüzlü Yunanlıdan Bıktık Usandık" manşetini atmıştır. Büyükelçi Galip Özmen'e karşı yapılan saldırıları bütün dünya basınının manşetlerde kınandığını, Yunan gazetelerinde ise Ermeni aleyhine tek bir satır yazı çıkmadığı hatırlatılmaktadır (*Hürriyet*, 03.08.1980).

Cumhuriyet'ten Mumcu ise basını eleştirmektedir: "*Biz bunları yaparken, "renkli basın" dediğimiz, o "tarafsız", o "milliyetçi", o "Atatürkçü" (!) basın, o burjuva basın sustu; bu olaylara sosyete dışçısının ölümü kadar bile yer ayırmadı."* (Cumhuriyet, 03.08.1980).

4 Ağustos'ta Günaydın gazetesi Yunan basınından bir iddiayı manşetine taşımıştır: "Yunan Basınının iddiası: 'Galip Özmen, katil Ermenilerin izini bulduğu için öldürüldü.'" (*Günaydın*, 04.08.1980). Bu sırada Son Havadis'te, Başbakan Demirel'in "Perişan olacaklar" açıklaması yer almıştır (*Son Havadis*, 04.08.1980). Hürriyet gazetesinde içte ve dışta terörü destekleyenlerin genelde komşularımız olduğu vurgusu yapılırken (*Hürriyet*,

04.08.1980), Tercüman ve Milliyet ise yoğun bakımda olan Özmen'in kızı Neslihan Özmen'in de şehit olduğunu okuyucularıyla paylaşmıştır (*Milliyet, Tercüman*, 04.08.1980).

Son Havadis gazetesinin dış politika yazarı Kâmuran Özbir, “*Başbakan Süleyman Demirel'in deyimiyle 'Türkiye'nin düşmanları hareket halindedir.' Hakikaten, Atina'da Galip Özmen'e sıkılan kurşunlar, gerçekte Türk milletine sıkılmıştır. T.C. Hükûmetinin bu tür olaylar karşısında, daha dinamik davranması ve etkili tedbirler alması, her şeyden önce Türkiye'nin haysiyetini kurtaracak bir davranış olacaktır.*” (Özbir, 1980).

6 Ağustos 1980 tarihli Hürriyet gazetesinde “Ermeni ve Kürt” başlıklı bir haber verilmiş ve Ermeni ve Kürtlerin ortak hareket ettikleri yazılmıştır. Gazetede ayrıca Ermeni ve Kürt örgüt liderlerinin ortak bir basın açıklaması yaptıkları ve faşistlikle suçladıkları Türkiye'yi tehdit ederek topraklarını ‘geri’ alacakları yer almıştır. Yine Tercüman, Yunanistan'daki diplomatlarımızın korunmadığını ve cinayeti ‘Ermenistan’ın Kurtuluşu İçin Gizli Ordu’ adlı örgütün üstlendiği yer almıştır (*Tercüman*, 06.08.1980).

Cumhuriyet gazetesinde Sirmen, “Özmen ve Demirel” başlıklı yazısında Süleyman Demirel'i çok sert ifadelerle suçlamıştır: “*Galip Özmen, Türk düşmanlığının resmi politika haline getirildiği Yunanistan'ın başkenti Atina'da vurulmuştur... Atina bir kez daha rüzgar ekmiş ve fırtına biçmiştir. Yunan başkentinde işlenen iğrenç cinayetin ardında Elen makamlarının sinsi gölgesi sezilmektedir. Ne yazık ki, herkesin gördüğü bir gerçeği Başbakan Süleyman Demirel görmezlikten gelmekte ve gerekli girişimlerden kaçınmaktadır... Bu davranışın ülkemizin çıkarlarıyla bağdaşmadığı açıktır...*” diyen Sirmen devamında üslubunu daha da sertleştirmiştir: “*Tüm bu gelişmeler arasında yurt içinde de canını koruyamadığımız yurttaşlarımızla birlikte Galip Özmen ile kızı Neslihan'ı da toprağa vereceğiz. Bu tören sırasında belki de, Demirel iktidarı temsilcileri büyük laflarla dolu demeçler de vereceklerdir. Demirel'in Özmen'in cenazesinde konuşmaya hakkı yoktur.*” (Sirmen, Özmen ve Demirel, 1980).

7 Ağustos'ta Milliyet, “Ataşe Özmen ve Kızının Cenazeleri Yurda Getirildi” başlığı ile cenazelerin Türkiye'ye getirilişine dair fotoğraflar kullanmıştır. Ayrıca gazete Türkiye'deki rejimi yıkmak için Ermenilerin Beyrut'ta ortak cephe kurduklarını da ifade etmiştir (*Milliyet*, 07.08.1980).

Hürriyet ise 7 Ağustos'ta “Ayıp! Fransa Katilleri Koruyor” başlığı ile Fransa'ya yüklenmiştir. Haberin içeriğinde ise Fransız hükûmetinin katillerin saklandığı Ermeni Kilisesi'ni aramaktan korktuğu, Fransız gazetelerinin ise saldırıyı haklı göstermek için “Ermeni Kırım” masallarına sarıldıklarını ifade edilmiştir (*Hürriyet*, 07.08.1980).

Tercüman ve Son Havadis ise ASALA terör örgütünün Fransa ve Türk makamlarını tehdidi yer bulmuştur (*Son Havadis, Tercüman*, 07.08.1980).

Cumhuriyet gazetesinden Sedat Ergin köşesinde, “*Yunan gazeteleri farklı çizgilerine rağmen, sadece Türkiye aleyhtarlığında birleşmektedir. Yunan basını, Ermeni örgütlerinin haberlerine büyük rağbet göstermiş, Yunan hükûmeti bunu önleme gereği duymamıştır.*” ifadelerini kullanmıştır. (*Cumhuriyet* 07.08.1980)

Son Havadis’ten Levon Panos Dabağyan, “Ermeni Cinayetleri” başlıklı bir yazı kaleme almış ve Türk-Yunan ilişkilerini terör bağlamında değerlendirmiştir. “*Kıbrıs Rum kesimindeki ‘EOKA-B’ tedhiş örgütü içinde beslenen komitacılar, Yunan Hükûmeti tarafından devreden çıkartılmadıkça ve ikili bir siyaset takip edilmekten vazgeçilmedikçe, bu cinayetlerin sonu gelmez.*” (Dabağyan, Ermeni Cinayetleri, 1980).

10 Ağustos’ta Tercüman’da “Ermeniler Almanları Aleyhimize Çeviriyorlar” başlıklı çıkan bir haberde Pogrom adlı dergide Enver ve Talat Paşalar ile Atatürk’ün Ermeni katliamının faili olarak gösterildiği yer alırken Pogrom’un piyasada satılmayan ancak posta yoluyla çeşitli kuruluşlara, politikacılara, gazetecilere ve üniversitelere gönderilen bir dergi olduğu notu da düşülmüştür (*Tercüman*, 10.08.1980). Ayrıca gazetede Zafer Atay bir yazı yazmış ve Batılı devletleri suçlamıştır: “*Ermenilerin işledikleri cinayetlerin ardından insan hakları savunuculuğunu kimseye bırakmayan batı ülkelerinde sanki öldüren değil de ölen suçluymuş ki: ‘Ama Türkler de 1,5 milyon Ermeni’yi kesmişlerdi...’yaveleri başlamaktadır.*” (Atay, 1980).

11 Ağustos’ta ise Tercüman’da Ahmet Kabaklı, “İçeride ve Dışarıda Daima Biz mi Öleceğiz!” başlıklı bir yazı yazmıştır. Yazar üslubunu sertleştirmiştir: “*Paris’te bir metroya bindim. En uzak semtlere kadar, birçok durakta, ‘Barbar Türkler, Ermenileri katlettiler!’ yazılı. Türkler aleyhindeki faaliyetlerde Avrupalı çocuk Türk düşmanı olarak yetişiyor. Türklere karşı peşin düşmanlıklar, Batıdaki Kürtçü, Ermenici, Rumcu ve her türlü komünist çevrelerce istismar ediliyor. Türkler aleyhine kitaplar yayınlanıyor, filmler çevriliyor. Dünyanın en mazlum milleti ‘Büyük Suçlu’ ilan edilmiştir. Buna karşı ancak Milli Birlik ruhunu kazandıran eğitimle çıkılabilir. Öte yandan bilgili bir karşı propagandaya, eğer tedhiş ise tedhişe geçilmelidir. İçeride ve dışarıda daima biz mi öldürülelim. Bu, Allah’tan reva mıdır?* (Kabaklı, İçeride ve Dışarıda Daima Biz mi Öleceğiz, 1980).

11 Ağustos’ta konuyla ilgili yazarlardan biri de Tercüman gazetesinden Zafer Atay’dır: “*Ermeni tedhiş hareketlerine girişenler, bin yıl önce Doğu Anadolu’da hüküm sürdüğü söylenen Ermeni imparatorluğunu yeniden kurmak ve 70 yıl önceki olayların*

intikamını almak istediklerini söylemektedirler. Batılılar, Ermenileri desteklerken, kimse Ermeni meselesinin ardındaki gerçeği araştırmıyor. Osmanlı İmparatorluğu'nda Ruslarla anlaşarak devlet otoritesine başkaldıranlar Ermenilerdir. Her devlet, su veya bu şekilde iç isyanları bastırmak zorundadır. Ermenilere de aynı şey yapılmıştır. Konuyla ilgili olarak Fransız gazetelerinin, 'Padişah olan Atatürk'ün emriyle Ermeniler katledilmiştir.' şeklindeki Tarihî bilgisizliği ortaya koyan yayınlarının yanında Ermeni intikam Anıtı açılışına bakanlar yollanmakta ve demokrasi gölgesine sığınmaktadır. Ermeni konusu BM'nin, Avrupa Konseyi'nin gündemine getirilmeli, dış dünyada Ermenilerin yalanlarını ortaya çıkaracak kampanyalar açılmalı, Osmanlı İmparatorluğu döneminde isyancı Ermenilerin yaptıkları zulmü anlatan belgeler teşhir edilmelidir. Bu çabalarda Türkiye'de refah ve huzur içinde yaşayan Ermeni vatandaşlarımıza da büyük görevler düşmektedir." (Atay, Ermeni Saldırıları ve Perde Arkasındakiler, 1980). Bu arada 12 Ağustos'ta Sevim Özmen ameliyat edilmek üzere Türkiye'ye getirilmiştir (Tercüman, Milliyet, 12.08.1980).

Aradan beş yıl geçtikten sonra gazeteci Hayri Birler Özmen ailesiyle röportaj yapmıştır. Röportaj sırasında 18 yaşında olan Alper Özmen liseyi okurken, Kaan Özmen de Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Rus Filolojisi bölümünü okumaktadır. Suikastın olduğu zaman 13 yaşında olan Alper Özmen, Türk makamlarının ve hatta basınının saldırılar karşısındaki tutumunu şu cümlelerle açıklamaktadır: "Ablamla babamın cenaze töreninde, Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen bir konuşma yaptı. 'Unutmayacağız' dedi. Babamın arkasından söylenen bütün sözler lafta kaldı... Ama bunlar sıradan olaylar değil, değerleri bilinsin istiyorum. Öldürülen benim babamdı, benim ablamdı. Babamın öldüğünü gördüm, kanı elimdeydi." demiştir. Gazeteci Hayri Birler'in "Unutamadığın başka neler var?" sorusu üzerine Alper Özmen: "Maltepe camiinde babamın ve ablamın tabutu duruyordu, bayrağa sarılmıştı. Gazeteciler fotoğraf çekiyordu. Başbakan Demirel de gelmişti. Birden Ecevit'i gördüm. Başsağlığı diledi, sonra Demirel ile Ecevit el sıkıştı. Bütün gazeteciler, cenazeyi falan bırakıp, el sıkışırken onların fotoğraflarını çekti, bunu unutamiyorum." (Birler, 1985).

4.9. ŞARIK ARIYAK

Bu kez Ermeni etnik terörü, Son Havadis gazetesinin de manşetinde belirttiği gibi "en uzak kıtada bile ölüm saçmış" (Son Havadis, 18.12.1980), kendisini okyanuslar ardında göstermiş, Sydney Başkonsolosu Şarik Arıyak ve Koruma Görevlisi Engin Sever'i Avustralya'da katletmiştir. Saldırı Türk basınında, aradaki saat farkından dolayı ancak 18 Aralık'ta yer bulmuştur.

Cumhuriyet, “Bir Şehit Diplomat Daha” (*Cumhuriyet*, 18.12.1980), Son Havadis, “2 Şehit Daha Verdik” (*Son Havadis*, 18.12.1980), Tercüman, “Kara Haber Sabaha Karşı Geldi, Avustralya’da öldürülen Komiserimiz Mayıs’ta Evlenmeyi Planlıyordu.” (*Tercüman*, 18.12.1980), Milliyet, “Cinayeti Ermeni Örgütü Üstlendi” (*Milliyet*, 18.12.1980), Hürriyet ise “Kana doymuyorlar” (*Hürriyet*, 18.12.1980) manşeti ile Türk kamuoyuna katliamı duyurmuşlardır.

Tercüman Avustralya yetkililerinin açıklamasına yer vererek katillerin kısa sürede yakalanacağını ifade etmiş ve Ermenilerin 7 yılda 15 Türk’ü öldürdüğü bilgisini okuyucularıyla paylaşmıştır (*Tercüman*, 18.12.1980). Cumhuriyet’te yer alan bir habere göre de olaydan 40 dakika sonra *Associated Press* ajansına telefon eden yabancı aksanlı bir kadının, Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları adına konuştuğunu söylediğini, Sydney Konsolosunu öldürdüklerini, saldırılarının Türk diplomatlarını ve kuruluşlarını hedef aldığını, cinayet ve saldırılara devam edeceklerini, söylediğini yazmıştır (*Cumhuriyet*, 18.12.1980). Bu sırada gazetelerde Evren’in “*Olayı nefret ve üzüntüyle karşılıyoruz*” cümleleri de yer almıştır (*Cumhuriyet*, *Hürriyet*, 18.12.1980). Milliyet gazetesinde ise Avustralya’nın Ankara Büyükelçiliğinin konuya ilişkin yaptığı açıklama yer almıştır (*Milliyet*, 18.12.1980).

Hürriyet gazetesi saldırıyla ilgili birinci sayfasında bir yazı yayınlamış ve suikastı kınamıştır: “*Amerika, Avrupa, şimdi de Avustralya. Yıllardır kana susayan katillerin cinayetleri anlaşılan sona ermeyecek. Bu, kana kan, dişe diş, anlayışından kaynaklanmış olsa, söyleyeceklerimiz elbette farklı olacaktır. Ama bu doğrudan bir şebekenin Ermenileri alet ederek Ermeni mezalimini paravan ettiği aslında varlığımızla ilgili çirkin bir oyundur. Yıllar öncesinin yıllar sonra hesabını almak için adam öldürmek bir yol olsa dünyada pek çok milletin canı sıkılacaktır. Çünkü Kızılderili Amerika’lıdan, Yahudi Alman’dan hesap sormaya kalkacak silahlar devamlı kan kusacaktır. Bu ilkel bir davranışın hıncı olamaz. Kıbrıs savaşından bu yana giderek artan bu çirkin terörün içinde kimlerin olduğunu insanlık açığa çıkarmalıdır. Yok, insanlık bunu yapamayacak kadar güçsüz ise, o zaman çok zavallı bir dünyada yaşadığımız için birbirimize acımamız lazım. Nerede bir sinagoga bomba atıldığı için ayağa kalkan Fransa, nerede insan haklarına saygı duyduğunu belirten İsviçre, Amerika. Nerede Yahudiler karşısında iki büklüm ezilen Almanya. Nerede bu çağın aydın kişileri, haysiyetli adamları. Yoksa hepiniz birden haysiyetsizliği mi benimsediniz. Öyle ise ölen canlarımız adına hepinize lanet olsun, çirkin insanlar...*” (*Hürriyet*, 18.12.1980).

Tercüman gazetesinden Göze, Ermeni terörüne karşı mutlaka 'bir şeyler'in yapılması gerektiğine dair sert ve manidar bir yazı yazmıştır: “*Sydney Konsolosumuz da şehit edildi, koruma polisi de. Bermutat, hadiseden sonra gazetelere telefon edildi ve işi, yani bu rezil cinayeti bir gizli Ermeni 'örgütü'nüün üstlendiği açıklandı. Şimdi yine sormak gerektir. Bu kaçınıcı? Ve ne sebeple?.. Son senelerde Türkiye dıştan ve içten inatlı, ısrarlı, acımasız, kudurmuş cinayet fırtınalarına şahit olmuştur. Dıştaki, birbiri peşi sıra öldürülen diplomatlarımız 'Yurtta sulh, cihanda sulh' prensibini senelerdir takip etmiş bulunan diplomatlarımız... Öldürülen elçilerimiz, konsoloslarımızın sayısını ise korkarım Dışişleri Bakanlığımız bile artık akıllarında tutamaz hale gelmiştir... Elçilerimizin katilleri ellerini kollarını sallayarak gezmektedir. Ölümü hak etmiş insanların serbest dolaşmaları insanlık için büyük tehlike ve yüzkarasıdır. Zaten bunların eli bir defa kana bulaşmıştır, artık durmazlar. Arkalarında besleyicileri, ceplerinde silahları vardır. André Malraux diyorki, 'İktidar öldürebilmektir.' Daha belirtelim, 'iktidar, ölümü hak etmişleri onları cezalandırabilmek ve başkalarını da öldürmelerine mani olmaktır.' Bu Türkiye, ya vasıtalı ya vasıtasız, yahut da başka bir formülle mutlaka yapmalıdır...Lüzumsuz sürüncemeler, karşıdakilere umut verebilir. 'Biraz gözdağı versek acaba netice alabilir miyiz?' düşüncesine getirebilir. Amma bu kadar diplomatımızın kanı asla yerde kalmamalıdır.” (Göze, Rezil Bir Cinayet Daha, 1980).*

Türkiye Ermenileri de Şarık Arıyak'ın öldüğü Sydney cinayetini tepkiyle karşılamışlardır. İstanbul Ermeni Patriği Şnork Kalustyan, “*Cinayetin Ermeni cemaati içinde büyük bir yara açtığını, saldırıyı lanetlediklerini*” açıkladı (Milliyet, 19.12.1980). Bu sırada Tercüman gazetesinde bir iddia yer almıştır. İddiaya göre saldırıdan 24 saat önce Avustralya polisine, Türk diplomatlarına muhtemel bir saldırı yapılacağı ihbarı gelmiş fakat polis, Avustralya Gizli Servisi'nin bu uyarısını dikkate almamıştır (Tercüman, 19.12.1980). Ayrıca gazetelerde, Avustralya Hükûmetinin katilleri ihbar edene 10,5 milyon lira mükâfat vereceği de yer almıştır (Milliyet, Son Havadis, Tercüman, 19.12.1980).

Günaydın gazetesinde Necati Zincirkıran: “*Bir değil, iki değil, üç değil, beş değil... Tam 15 şehit verdik. Bu memleketin en seçkin insanları, Türkiye Cumhuriyeti Devletini temsil eden değerli diplomatlarımızdan biri daha gözü dönmüş Ermeni örgütü tarafından haince öldürüldü. Kana doymayan katil çetesi ne zaman, ne mekân tanıyor. Dünyanın 5 kıtasında Türk diplomatlarına tuzaklar hazırlıyor ve çeşitli güvenlik önlemlerine rağmen, onların canını alabiliyor. Sonra sırra kadem basıyor. Bu ne biçim olaydır ki, bugüne dek siyasal cinayet suçlusu tek bir Ermeni suçüstü yakalanıp, ibreti alem için cinayet işlediği*

ülkenin mahkemesinde hakim karşısına çıkartılmasın? Ve devam eden cinayetler üzerine dünya kamuoyu yeterince tepki göstermesin? İnsana büyük değer veren uluslar arası kuruluşlar, televizyon, radyo, gazete gibi haberleşme araçları bu olayları lanetlemesin? İşin en acı olan yanı budur... Bugün biz, diplomatlarımızı yıllardan beri, sapır sapır öldürten Ermeni tedhiş örgütlerinin cinayetleri karşısında daha iyi güvenlik tedbirleri alınması, suçluların yakalanması ve olayın takbih edilmesinden başka bir şey istemiyoruz... Dünya insanlarından en az bizler kadar, insan haklarına saygılı olmalarını bekliyoruz.” (Zincirkıran, 1980) derken, önemli tarihçilerden Fahir Armaoğlu, Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları (ESAK) adlı terör örgütünün ismini irdelemiş ve kanlı olayların geçmişteki izlerini sürmüştür: “Türkiye'nin Sidney Başkonsolosu Sarık'ı şehit eden Ermeni cinayetşebekesinin adı Adalet Komandoları imiş. Cinayete adalet, savunmasız, masum insanların katledilmesine komandoculuk denmesi ancak Ermeni'nin vahset mantığında mümkündür. Dağdaki eşkıya da aynı adalet mantığıyla hareket etmektedir. Mamefih Ermenilerin adalet anlayışı hiç değişmemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında kadın, çocuk, genç, ihtiyar demeden, savunmasız ve masum 600 bin Türkü öldüren, hep aynı Ermeni adaletidir... Türk askeri Allahu Ekber dağlarında müdafaadayken cephe gerisindeki köylerde katliam yapan, Ermeni adaletidir. Ermeniler Türklere karşı hiçbir zaman yüz yüze mücadele etme cesareti gösterememiş ve daima Türkleri arkadan vurmuşlardır. 1914'te Rus orduları Doğu Anadolu'ya girmeye başlayınca aslan kesilmişler, 1917'de Ruslar geri çekilince kaçmaya başlamışlar, bu sırada yine melanet ve vahşetten geri durmamışlardır. Ermeninin dün yaptığı ile bugün yaptığı arasında hiçbir fark yok. Lakin, enteresandır, medeni dünyanın dünkü tepkisi ile bugünkü tepkisi arasında da bir fark yok. Dünkü suskunlar, bugün de aynı... Bu bir tasvip midir, yoksa üç buçuk eşkıyadan duyulan korku mudur?.. Türkiye artık sesini duyurmalı ve medeni dünyayı da uykusundan uyandırmalıdır.” (Armaoğlu, 1980).

Türkiye'nin modernleşmesine dair yazmış olduğu kitaplarla bilinen Mümtaz Soysal da “Yüzkarası” başlıklı bir yazı yazmıştır. Soysal, geçmişte Ermenilerin Türk kültürüyle kaynaşmış bir millet olduğunu, Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşananların devletlerarası kışkırtmalar ve karşılıklı hatalardan kaynaklandığını hatırlatmış, bugün Türk diplomatlarına saldırılar düzenleyen Ermenilerin arasında kimlerin bulunduğunu sormuş ve yazısını şöyle düğümlemiştir: “Dünya çapında kurulmuş araştırma ve soruşturma şebekeleri bu kadar açık olasılıkların izinden giderek cinayetlerin asıl sorumlularını ortaya çıkarmadıkça Türk diplomatlarının öldürülüşü de Türkiye'ye ve Türklere karşı

sürdürülen haksızlıklar listesinde insanlığın bir başka yüzkarası olarak kalacaktır.” (Soysal M. , 1980).

Milliyet'ten Mehmet Ali Birand da Ermeni cinayetlerini işlemiştir. Ermeni suikastlarının zamanını manidar bulan yazar, Kıbrıs Barış Harekatı'yla saldırıların aynı zamana denk gelmesini sorgulamıştır: *“Diplomatlarımızın kıyımı durmayacak mı? Bugün dışarıya yolladığımız ve devletimizin temsilciliğini yapan diplomatlarımız sadece maddi güçlükler içinde değil, bir de kendilerinin ve ailelerinin can kaygısı içinde yaşıyorlar. 65 yıl önceki bir olayın intikamını almak için, nedense 1974 Kıbrıs Harekâtından sonra hareketlenen Ermeni örgütleri ardı ardında diplomatlarımızı vuruyor, dışarıdaki temsilciliklerimizi sürekli bombalıyor ve bizler sürekli ‘gözyaşı dökmekten’ başka somut bir şey yapmıyoruz. Tüm eleştirilerimizi en kolaylıkla yönelttiğimiz ve bu eleştirilerimizi açık gönüllülükle kabul eden bir avuç insanımıza yazık değil mi? Dışarıdaki büyükelçilerimiz adeta hapishaneye dönen yerlerde çalışır. Korumasız bir başkonsolos yürüyüşe bile çıkamaz, pencereleri sürekli kapalı yerlerde çalışır. Diğerleri Allah tarafından korunurlar... Ve Ermeni örgütleri cinayetlerini soğukkanlılıkla sürdürmekte... Biz de onları ‘vah vah’ deyip sineye atıyoruz... Devlet artık temsilcilerine sahip çıkmalı.”* (Birand, 1980).

Cumhuriyet gazetesinden Sirmen de Şarık Arıyak'ın öldürülmesi ile ilgili bir yazı yazmıştır. Artık harekete geçme zamanı diyen Sirmen, fazla söz söylemenin artık bir anlamı olmadığını da ifade etmiştir: *“Şarık Arıyak ve Engin Sever, gözü dönmüş, kana susamış, ne istediğini bilmeyen örgütün son kurbanları. Şarık Arıyak, Türkiye'yi temsil eden Başkonsolos, Engin Sever, Türkiye Cumhuriyeti'nin polislerinden biri. Her şey açık, iki yurttaşımızın kişiliğinde Türkiye Cumhuriyeti'ne saldırılmaktadır... Türk toprakları üzerinde bir Ermenistan mı kurulmak isteniyor? Herkes bilir ki, bütün dünya bir araya gelse böyle yapay bir devleti topraklarımız üzerinde kurduramazlar. İntikam mı alınmak isteniyor? Kimden intikam alınıyor? Neyin intikamı alınıyor? Ermeni tehcirinin hesabı sorulmak isteniyorsa, bunun hesabını Türkiye Cumhuriyeti verecek değildir. Ama Türkiye Cumhuriyeti kendi varlığına, kendi dirliğine, kendi temsilcilerine yöneltilen saldırıları yanıtızsız bırakamaz. Şimdiye dek çeşitli yabancı ülkelerdeki saldırıların suçluları yakalanamadı... Fazla söze gerek yok. Kendi göbeğimizi kendimiz kesmek zorundayız. Yurt dışındaki Ermeni terör yuvalarını, örgütleri, meydana çıkarmak ve bunların bağınaz, gözü dönmüş militanlarını ortadan kaldırmak işi Türkiye Cumhuriyeti'ne düşmektedir... Fazla söze gerek yok, artık harekete geçmek zamanıdır.”* (Sirmen, Fazla Söze Gerek Yok, 1980).

20 Aralık'ta Dünya gazetesinden Orhan Birgit, "Ermeniler mi ki?" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazısında adeta Fahir Armaoğlu'na cevap veren yazar, geçmişteki düşmanlıkların körüklenmesine gerek olmadığını da söylemiştir: "...Bir dizi suikast olayına uğramış dışarıdaki temsilcilerimizin bu son iki değerli kurbanının ölümünü, salt Ermenilerin üzerine bindirmek doğru mudur? Sydney cinayeti de, ondan önceki cinayetler de Ermeniler adına işlenmiştir. Katillerin Ermeni soyundan gelmiş gözü dönmüş terörcüler olduğu bilinmektedir. Ancak tüm bunlardan dolayı, bazı akli başında kişilerimizin yazıp söylediği gibi. 'Ermeni adaleti'nden söz açmak, tarih boyunca Ermenilerle Türkler arasında kan davasından söz açıp kıvılcımları körüklemeye çalışmak, ne Türkiye insanına, ne Ermenilere fazla bir şey kazandırmaz. Belki her iki tarafa da çok şey yitirtir... Türkiye Ermenileri, bu cinayet örgütlerinin arkasındaki gerçek elleri meydana çıkarmak için, dış ülkelerde yerleşen soydaşlarına çağrı yaparak, onların oyunağı olmaktan bu soydaşlarını da kurtarmalıdır." (Birgit, 1980).

Milliyet'ten Örsan Öymen de, "70 Sandık" başlıklı bir değerlendirme yazısı kaleme almıştır: "Beş kıtada 15 Türk diplomatı... Avustralya'daki cinayetle birlikte, 'Ermeni İntikam Örgütü' adlı komandoların kurşunlarına hedef olan diplomatlarımızın sayısı on beşi buldu... Bir tekinin katili yakalanabiliyor mu? Hani, nerede, teröre, terörist örgütlere karşı en modern araç ve gereçlerle başarılı mücadele veren, Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri, uygar Batılılar? Öfkemizin bir başka nedeni de, Batı kamuoyunun, Türk diplomatlarına karşı işlenen cinayetler karşısındaki tepki biçiminden doğuyor... Bu tepki nasıl oluyor? Örneğin, Avustralya'da Başkonsolosumuz öldürüldü. Radyolarda, televizyonlarda önce bu suikast haberi... Haberin hemen ardından, bir 'tarihi belgesel'... On dokuzuncu yüzyılda Ermeni katliamı.. Barbar Türk imajı... Adeta Türk diplomatlarına karşı girişilen 'cinayetleri' haklı kılan, masum kılan bir mantıkla. Zaten cinayetlerin amacı da bu değil mi?.. Ama nedense, dünya piyasasındaki bilimselliğe tartışma konusu olan tek boyutlu belgeseller, 'Ermeni meselesi' diye milyonlara sunulurken, Türkiye Cumhuriyeti'nde bu işle ilgili olması gerekenler ortaya çıkıp, 'Hayır mesele öyle değil, böyledir. İşte kanıtları' diyememektedir. Diyememektedir çünkü böyle bir çalışma yapmamışlardır. Şimdi dünyanın beşinci kıtasında on beşinci diplomatımız öldü. Kafayı kumdan çıkarmak için hala yeterli sayı değil mi?" (Öymen, 1980).

21 Aralık'ta, Sydney'deki Türk toplumu öldürülen konsolos Arıyak ve Koruma Polisi Engin Sever için yürüyüş yapmıştır (Milliyet, 21.12.1980). Öte yandan Tercüman gazetesinden Zafer Atay, "Bu İş Bitirmek Gerek" başlıklı bir yazı kaleme almıştır:

“Sydney Başkonsolosumuz Şarık Arıyak ve Engin Sever dünyanın öbür ucunda...barbarca katledildi. 5 yılda 15 Türk diplomatı ve yakınları Lübnan'dan Vatikan'a kadar dünyanın dört köşesinde saldırıya uğradılar. Biri hariç hiçbir katil yakalanamadı. O da Los Angeles'te iki genç diplomatımızı vurduktan sonra kaçacak gücü olmayan 70'lik Yanıkyan'dı. Diğerleri inanılmaz bir biçimde ortadan kayboldular ve izlerine bir daha rastlanamadı. Artık lafları yuvarlayarak konuşmanın zamanı geçtiğine inanıyoruz. Katiller kasıtlı şekilde yakalanmamaktadır... Türk diplomatlarının öldürüldüğü, temsilciliklerimizin bombalandığı bütün ülkelerde basın ve yayın organları kamuoylarını kasıtlı bir şekilde ters yönde oluşturarak suçlara iştirak etmektedirler. Her cinayetin ardından 'Türkler de Ermenileri kesmişlerdi. 1.5 milyon Ermeni'nin intikamı... Türklerin işgal ettiği Ermeni Krallığı(...)toprakları' gibi yalanlar ortaya atılmaktadır. Görülmektedir ki, insan hakları savunuculuğunu kimseye bırakmayan bu ülkelerin normal yollardan harekete geçmelerini beklemek nafiledir. Türk hükûmeti artık elindeki bütün imkanlarla dünyayı ayağa kaldırmak zorundadır. Ermeni saldırganların merkezleri bellidir. Bunların bir ucu Kıbrıs Rum kesiminde, diğer ucu Atina'da, kolları Beyrut'taki kamplarda, Paris'te, New York'ta ve Moskova'dadır. Cinayet şebekelerini destekleyen kuruluşlar bellidir. Para kaynakları bellidir. Kimi komşumuz, kimi din kardeşimiz, kimi müttefikimiz. Bu devletlerin başındakilere, kesin tedbirler alınmazsa doğacak sonuçlardan sorumlu olmayacağımız açıkça bildirilmelidir... Türkiye'ye karşı bir açık savaş sürdüren dışarıdaki Ermeni katiller bilmelidirler ki, peşleri bırakılmayacaktır. Yaptıkları yanlarına kalmayacaktır. 'Devlet terörü olur mu? İnsan Hakları' gibi gevezelikler de bizleri yıldırımmalıdır...Beğenelim veya beğenmeyelim, bazen insanlar kendi işlerini kendileri görmek mecburiyetinde kalırlar. Sanırım biz de aynı noktaya geldik, geçiyoruz bile...” (Atay, Bu İş Bitirmek Gerek, 1980).

25 Aralık tarihli Milliyet gazetesinde, Sidney'de cenazeleri göndermek için yapılan tören fotoğraflarıyla işlenmiş, Avustralya'nın Bakanları ve çok sayıda diplomatın da katıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca Arıyak ve Sever için Ankara'da “Devlet töreni” yapılacağı notu da düşünülmüştür (Milliyet, 25.12.1980). Ertesi gün ise Arıyak ve Severin cenazelerinin yurda getirildiği bilgisi yer almıştır (Milliyet, 26.12.1980).

27 Aralık gazetelerinde de Arıyak ile koruma görevlisi Sever için Dışişleri Bakanlığı önünde devlet töreni düzenlendiği haberleri yer almıştır (Tercüman, 27.12.1980). Cenazede Dışişleri Bakanı Türkmen, “Cinayetlerin amacı Türk milletini sindirmektir” şeklinde bir demeç verdi (Milliyet, 27.12.1980).

29 Aralık gazetelerinde, Cumhuriyet gazetesinde İlhan Selçuk'un yazısı dikkat çekmektedir. "Pencere" isimli köşesinde İlhan Selçuk şunları vurgulamaktadır: "*Türk Milli İstihbarat Örgütünün görevi yeryüzünde Türk elçiliklerine yönelen Ermeni terörünün gerçek yüzünü, örgütsel yapısını ve amaçlarını, kanıtlarıyla, belgeleriyle ortaya koymaktır. Düşmanın maskesini indirdikten, desteklerini saptadıktan ve kimliğini belirledikten sonra savaşım başarıya ulaşabilir. Olay zabıta vakası değil ki, katiller yakalandığı zaman sonuç alınabilsin... MİT, bu kaçınılmaz görevi yerine getirmelidir. Bağımsızlığa yönelen her tür saldırının kaynaklarını bilelim, öğrenelim, düşmanı tanıyalım... İşte o zaman bilinmeyen düşmanın peşinden koşmaktan kurtuluruz.*" (Selçuk, Düşman Kim?, 1980).

Sydney suikastı kısa süre sonra Türk kamuoyu tarafından unutulmuştur. Ağustos ayında, Ankara'daki Avustralya Büyükelçisi Barry Francis Hall'ın Arıyak ile ilgili bir demeci Türk basınında kendisine yer bulmuştur. "*Avustralya polisi suçluların yakalanması için yoğun çalışmalarını sürdürmektedir. Suçluların yakalanmasında başarıya ulaşmaya az bir zaman kalmıştır inancındayım.*" (Milliyet, 18.08.1981) diyen Büyükelçi'nin bu sözlerine rağmen Şarık Arıyak ve Engin Sever'in katilleri bulunamamıştır.

4.10. REŞAT MORALI-TECELLİ ARI

4 Mart 1981 yılında Ermeni etnik terörünün saldırı için seçtiği şehir yine Paris olmuştur. Paris Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Reşat Morali ile Din Görevlisi Tecelli Arı uğradıkları silahlı saldırı sonucu şehit olmuşlardır. Türk kamuoyu ve basını saldırıya geniş yer vermiştir.

Akşam gazetesi, "Sorumlu Tedhişçilerden de Öte Fransız Hükûmeti" (*Akşam*, 05.03.1981), Hürriyet, Milliyet ve Tercüman gazeteleri, Paris Çalışma Ataşemiz Öldürüldü" (*Hürriyet, Milliyet, Tercüman*, 05.03.1981), Cumhuriyet gazetesi de "Cumhuriyet olayı "Paris çalışma ataşemizi 2 Ermeni şehit etti" (*Cumhuriyet*, 05.03.1981) başlıkları ile vermiştir.

Cinayetten sonra Fransız haber ajansına telefon eden meçhul biri cinayetin "Ermeni Gizli Örgütü" tarafından işlendiğini bildirmiştir (*Hürriyet, Milliyet*, 05.03.1981). Devlet Bakanı ve Hükûmet Sözcüsü İlhan Öztrak kamuoyuna bir açıklama yapmış ve "*Katillerin yakalanarak adalet önüne çıkarılmasını Fransa'dan ısrarla talep ediyoruz.*" demiştir (*Tercüman*, 05.03.1981).

6 Mart tarihli Milliyet gazetesinde imzasız "Kan Davası Mı?" başlıklı bir yorum yazısı yazılmıştır. "*Bazı olayların sebebini, çaresizlik içinde anlamaya çalışırız.*" denilen

yazıda “*Ermeni teröristlerinin Türk diplomatlarına karşı giriştiği cinayetlerin sebebini de anlamaya çalışsak da anlayamıyoruz.*” şeklinde yorum yapılmıştır (Milliyet, 06.03.1981). Ayrıca gazetede Arı’nın ölüm haberinin ailesine ulaştığını, “Acı Haber Arı’nın İzmir’deki Evine Tez Ulaştı” başlığı ile vermiştir (Milliyet, 06.03.1981).

Evren de bir açıklama yapmış ve “*Morali ve Arı’nın öldürülmesini nefretle karşılıyoruz.*” demiştir (Milliyet, Son Havadis, 06.03.1981).

Öte yandan Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç da bir din görevlisinin öldürülmesinden de kaynaklı olarak bir açıklama yapmıştır: “*Türk Hariciyesinin Mehmet Baydar’la başlayan şüheda zincirindeki son halka ayrı bir özellik taşımaktadır. Son şehitlerimizden biri din görevlisidir. Tecelli Arı’nın şehit olması ile tecelli eden manzara bütün insanlığı ve tarihi utandıracak kadar vahimdir... Herkesi ellerini kana bulayan bu vahşi yaratıkları tel’in etmeye çağırıyor, bütün milletimizi ve bütün İslam âlemine başsağlığı dileklerimi sunuyorum.*” (Milliyet, Son Havadis 06.03.1981).

Hürriyet gazetesi, “Yazıklar Olsun Fransa” başlığı ile verdiği haberde, Fransa Dışişleri Bakanlığının olayı kınayıp “*katillerin yakalanması için elden gelen her şey yapılacaktır*” açıklamasına yer verirken, 8 yılda 17 kişinin ölümüne neden olan ve 6 Türk’ü de yaralayan ‘eli kanlı cani teröristlerden’ hala ve sadece 3’ünün hapiste tutulduğunu, onların da Los Angeles katili Yanıkyan, Lübnan asıllı Mustafa Ammar ve Kilimciyan adlı kişiler olduğunu yazmıştır (Hürriyet, 06.03.1981). Öte yandan Tercüman’da Ataşe Morali’nin aslında kaçarak bir kahvehaneye sığındığı fakat Arı’nın vurulduğunu görünce onun yardımına koştu sırada öldürüldüğü gazetelerde yer almıştır (Tercüman, 06.03.1981).

Saldırıları en fazla işleyen gazete olarak ön plana çıkan Hürriyet bu saldırı sonucunda da “Gerçek Katiller” başlığını kullanarak ibretlik bir yazı yazmıştır: “*Eli tabancalı kiralık katilin kime hizmet ettiğini bilmeyen kalmadı artık. Katili de arayan yok. Çünkü arayacak olanları suç ortakları... Biz, bir daha diyerek vatan evlatlarını onlara kurban verecek kadar da hoşgörülü değiliz, olamayız da. Çünkü ölenler, bu milletin temsilcileri, bu milletin mensuplarıydı. O halde, biz de bundan böyle kiralık katillerin yanı sıra ortaklarını da peşine düşeceğiz demektir. Hedefimiz seksen yıllık tartışmayı yeniden başlatmak değil, katillerini ve ortaklarını dünyaya tanıtmak olacaktır. O halde suç ortakları kimdir diye aramayalım. Katilleri bulmayıp, himaye edenler gerçek katillerdir.*” (Hürriyet, 06.03.1981).

7 Mart tarihli gazetelerde ise öne çıkan haber cinayetleri işleyenlerin bir an önce bulunması, Türk temsilcilerinin daha etkin korunması ve Türkiye aleyhine yayınların durdurulması için Fransa'ya verilen nota olmuştur (*Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Tercüman*, 07.03.1981).

Cumhuriyet gazetesinden Mumcu, saldırılarda gerekli duyarlılığı göstermeyen ve sorumlu davranmayan Fransa'yı eleştirmiştir: *“Ermeni soykırım örgütlerine karşı nasıl önlem alınabilir? Terör eylemleri örgütler eliyle planlanır. Her örgütün, siyasal ilişki ve bağlantıları bulunur. Ve her örgüt belli çevrelerce desteklenir. Ermeni örgütlerinin de böylesine siyasi ve mali destekleri vardır. Fransız polisinin bu siyasal ilişkileri ve bağlantıları bilmemesi olanaksızdır. Bu bağlantılar ve bu ilişkiler bilinir. Ermeni örgütlerinin siyasal ve mali destekçilerinin kimler olduğunu bildikten sonra, işin kaynağına inmek kolaylaşır. Üstelik bu gibi terör örgütleri hakkında uluslararası güvenlik kuruluşlarında ciddi bilgiler de vardır. Olaya bu açıdan bakarsanız Türk diplomatlarına karşı girişilen sürekli, sistemli ve planlı saldırıların, hiç olmazsa nerelerden kaynaklandığının bilinmemesi akıl alacak iş değildir. Fransa Devlet Başkanı Giscard d'Estaing, dünkü Milliyet'te M. Ali Birand arkadaşımızın yazdığına göre, Dışişleri Bakanı İlder Türkmen'e, 'Fransa, Ermenilerin tarihsel olgusuna karşı gelemmez, Ermenilerin tarihsel haklarını arama ve hesap sorma niteliği taşıyan yaklaşımlarına karşı çıkamaz' demiştir. Bu düşüncede, bu kafada bir cumhurbaşkanının bulunduğu bir ülkede, Ermeni terör örgütlerinin kanlı eylemlerini rahatça, ellerini kollarını sallayarak sürdürmelerinden doğal ne olabilir ki? Giscard d'Estaing'in bu mantığı bizleri çok ilginç noktalara sürükler. Bu mantık kabul edilir, bu yaklaşım benimsenirse, o zaman örneğin Vietnamlı, Cezayirli teröristlerin de Fransız diplomatlarına karşı girişecekleri kanlı eylemlere de hak vermek gerekecektir. Geçmiş yılların azgın sömürgecisi Fransa siyasal sabıkasında, mazlum Asya ve Afrika halklarının kan izlerini taşımaktadır... Bugünlerde Giscard d'Estaing'in seçimi var, mösyö, Ermeni oylarını sömürebilmek için buna benzer sözler söylemekten de herhalde geri kalmayacaktır. 'Yazıklar olsun' demeyeceğiz. Çünkü yalnızca yazık değil, ayıp, ayıp! Uygarlık adına, insanlık adına ayıp!” (Mumcu U. , Uygarlık Adına..., 1981).*

Ermeni Patriği Başpiskopos Şinork Kalutsyan da, Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç'a başsağlığı mesajı yollamış, *“Paris'teki olay, acımızı ve adi cinayetleri tertipleyenlere karşı daha önce defalarca ifade ettiğimiz nefret duygularını bir kat daha arttırmıştır. Ermeni camiası adına anlamsız cinayetleri telin ediyor ve suçluların biran önce hak ettikleri cezaya çarptırılmalarını istiyoruz”* demiştir (*Cumhuriyet*, 07.03.1981).

8 Mart'ta Tercüman gazetesinden Mukbil Özyörük, “Enselerinden Tutup Getirmeliyiz” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Ermeni terörünün bağlantılarını işleyen yazar komünizmle Ermeni terörü arasındaki ilişkiyi özellikle vurgulamıştır: “*Ermeni Meselesi bir bahanedir. Belki bu sözde ‘Millî İntikam’ hareketinde canilerin bir kısmının Ermeni olmaması da mümkündür. Fakat isin içinde Ermeni yöneticiler bulunduğu ve Türkiye’ye karşı son yıllarda tertiplenip uygulanan geniş çaplı Komünist taarruzunun bir parçası olduğu su götürmez. Paris’teki son cinayetten sonra Fransız televizyonu ‘Türklerin Ermeni Zulmü’ adlı bir film göstererek, ‘Eden bulur’ duyguları uyandırıp, dökülen masum kanların doğuracağı nefreti gönüllerden silmeye ve ilgilenip isyan eden vicdanları yatıştırmaya çalışanlardan başlanmalıdır. İsrail, nasıl Yahudilere zulmeden Nazileri 30-35 yıl takip edip Tel Aviv’de asmışsa neye mecbur bırakıldığımız anlaşılıyor. Önce milyonluk ödülleri koyarak ise başlayalım. Olmazsa adam gönderir, yakalatırız. Yakalayınca da Türkiye’ye getirip ipe çekeriz. Türkiye, büyük ve sürekli suikastlar ve şantajlar karşısındadır. Şartlar bizi hiçbir zaman bu derece birlik olmaya, kenetlenmeye zorlamamıştır.*” (Özyörük, 1981).

Bu sırada gazetelerde Dışişleri Bakanı Türkmen ile Fransa Devlet Başkanı Giscard d’Estaing arasındaki görüşmenin haberi yer almış ve bu görüşmede Ermenilerin tarihsel haklarından söz edilmediği yazılmıştır (*Milliyet*, 08.03.1981).

Hürriyet gazetesinde “Fransız Polisi İşine Gelince Yakalıyor” başlıklı haberde katilerin yakalanamaması konusunda ilginç bir değerlendirme yapılmıştır ve “*Fransız polisi kaçak Türk işçilerini yakalamakta, diplomatlarımızın katillerini yakalamaktan daha başarılı*” olduğu yazılmıştır. Ayrıca gazetede Paris’te Türkler tarafından büyük bir yürüyüş düzenleneceği de yazılmıştır (*Hürriyet* 08.03.1981).

Mumcu, 8 Mart’ta Cumhuriyet gazetesinde “Gizli İrkçılık” başlıklı bir yazı kaleme almış, Ermeni etnik terörünü ve Fransa kamuoyunu eleştirmiştir. Mumcu, özellikle yazısında özellikle Fransa’da Yahudi Sinagoguna yapılan saldırı karşısında Fransa kamuoyunun tepkilerini ‘gizli ırkçılık’ olarak yorumlamıştır: “*Geçen aylarda Paris’te sinagogun bombalanması üzerine Fransa’nın dört bir köşesinde büyük gösteriler düzenlenmiş ve olay Fransız kamuoyunca şiddetle kınanmıştı. Demek ki, Fransız kamuoyu, soykırım girişimlerine karşı böylesine duyarlı tepkiler gösteriyordu. Bu tepkiler, uygarlık ve insanlık adına gerçekten sevindiriciydi. Ancak aynı Fransız kamuoyunun, televizyonu, gazetecileri, sendikaları, siyasal partileri ve düşünürleri ile Türklere karşı Ermenilerce girişilen soykırım eylemlerine sessiz ve kayıtsız kalması aynı insanlık ve uygarlık adına*

utanç vericidir! Yahudi soyuna karşı girişilen eylemlerin şiddetle kınanması, Türk soyuna karşı girişilen aynı tür saldırılara karşı kayıtsız kalınması, Ermeni ve Yahudi sermayesinin Batı uygarlığı üzerindeki korkunç egemenliğini göstermektedir. Çünkü Batı basınında, Ermeni ve Yahudi sermayesi oldukça güçlü etkinliğe sahiptir. Ve bu sermaye Batı kamuoyunu belli etkilere ve tepkilere göre koşullandırmaktadır. Bu ırkçılığın dünya çapında kazandığı yeni sinsi bir görünümüdür... Kurtuluş Savaşı yıllarında Türklere en ağır, en aşağılık, en zalim baskıları uygulayanlar, şimdi kendi sömürgeciliklerini, kendi soykırım eylemlerini unutup, Türklere karşı girişilen bu alçakça saldırılara arka çıkmaya kalkarlarsa, o zaman Mehmet Akif'i nasıl anımsamazsınız? Ne demişti şair: Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar... Evet, 'gizli ırkçılık' bu, uygarlık postuna girmiş canavarlık, canavarlık bu." (Mumcu U., Gizli Irkçılık..., 1981).

9 Mart'ta Tercüman, Cumhuriyet ve Hürriyet'te Paris'te düzenlenen yürüyüşün detaylarını aktarıken (*Tercüman, Cumhuriyet, Hürriyet, 09.03.1981*), Cumhuriyet gazetesinde ise aynı yürüyüşün Fransız televizyonlarının 'haber değeri yok' gerekçesiyle görüntülemediği bunun yanında da TRT'ye çekim izni verilmediği yer almıştır (*Cumhuriyet, 09.03.1981*). Ayrıca Milliyet'te Türkiye Hahambaşısı Davit Asseo'nun Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç'a gönderdiği mesajda geçen, "*Bu menfur hareketlerle beşeriyet karanlığa bürünüyor.*" sözleri de yer almıştır (*Milliyet, 09.03.1981*).

Cumhuriyet gazetesinden Sirmen, "İki Diplomat" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazısında Osmanlı İmparatorluğu'nun son Washington Büyükelçisi Ahmet Rüstem ve eski Paris Büyükelçisi Hasan Esat Işık'ın Ermeni etnik terörü karşısındaki tutumlarını 'arif olan anlar' diyerek imalı şekilde ele almıştır (Sirmen, İki Diplomat, 1981).

9 Mart'ta Hürriyet gazetesinden Ekşi "Kaçınılmaz Olan" başlık bir yazı yazmıştır: "*Dışişleri Bakanlığı'nın açıklamalarına bakarsanız, Fransız Cumhurbaşkanı Giscard Estain, bizim dışişleri bakanı İter Türkmen'i kabul ettiği 10 Şubat 1981 günü Türkmen'e "Ermenilerin tarihsel haklarını arama ve hesap sorma yaklaşımlarına, Fransa'nın karşı çıkmayacağını" söylemiş şimdi sorabilir miyiz? Eğer böyle bir söz sarf edilmişse Fransa Cumhurbaşkanı Ermeni tedhiş hareketlerinden bahseden Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanına ne cevap vermiştir. Aklımıza burada şu ihtimaller geliyor. Ya gazetelerden çıkan sözler doğrudur. Ama dışişlerimiz çoğu kez görüldüğü gibi "aman bu iş büyümesin" diyerek üstünü örtmeye çalışmaktadır. Öte yandan da bu "Ermeni tedhişi" olayını, bu cinayetleri işleyenlerin sırtına yükleyip sağı solu suçlamaktan vazgeçip ve kendi hatalarımızı düzeltmek de bizim görevimizdir. O nedenle bu konuları sadece bir*

diplomatomuz öldürülünce sağa sola kızmak suretiyle çözmeye kalkarak değil de daha uzun vadeli devlet politikalarıyla ele alırsak sanırsanız ki daha anlamlı davranmış oluruz ve sonunda da daha kazançlı çıkarız.” (Ekşi, 1981).

10 Mart'ta gazeteler Moralı ve Arı'nın cenazelerinin ertesi günü Türkiye'ye getirileceğini, cenazeleri almak için askeri bir uçağın Paris'e gittiği ve düzenlenecek törene Evren'in de katılmasının beklendiği yazılmıştır (*Milliyet*, 10.03.1981). *Hürriyet*'te ise “Fransa Teröristler ile Kolkola” başlıklı bir haber yer almıştır. Haberde, Fransa'nın Ermeni teröristlerin karargâhı haline geldiği, katillerin Fransa sokaklarında elini kolunu sallaya sallaya dolaştığı yer almıştır (*Hürriyet*, 10.03.1981).

Cumhuriyet gazetesinde 10 Mart'ta da sert elştiriler içeren makaleler yer almıştır. Altan Öylem, “Bu Köşeden” isimli köşesinde, Fransa Cumhurbaşkanı'nın İltis Türkmen'le görüşmesine değinmiş Fransa basınının da suikatlar karşısındaki tutumunu ağır şekilde eleştirmiştir (Öymen A., 1981)

Aynı gazeteden İlhan Selçuk da “Gırtlığa Kadar” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Türk milletine birlik ve beraberlik konusunda çağrıda bulunan yazar, bunun sağlanmaması durumunda da Batılı müttefiklerin kapısının çalınmak zorunda kalınacağını ifade etmiştir (Selçuk, *Gırtlığa Kadar...*, 1981).

11 Mart'ta *Hürriyet* gazetesinde Moralı ve Arı'yı katledenlerin Beyrut'a kaçıp, basın toplantısı düzenledikleri ve “eylemlerinden pişmanlık duymadıklarını Türkiye'ye karşı sürdürdükleri mücadelenin devam edeceğini” açıkladıkları yer almıştır (*Hürriyet*, 11.03.1981). Tercüman cenazelerin gün içerisinde yurda geleceğini yazarken (*Tercüman*, 11.03.1981), *Milliyet*'te ise Burhan Felek, “Neredesin O Mazlumların Sığındığı *Hürriyet*lerin Beşiği Fransa?” başlıklı bir yazı yazmıştır. Felek yazısında Avrupa'nın sözde bu kadar gelişmiş ve medeniyet şehri olan Paris'te Türk diplomatlarının öldürülmesine karşı tepkisini dile getirmiştir (*Milliyet*, 11.03.1981).

12 Mart gazetelerinde cenazelerin yurda gelişiyile ilgili haberler yer alırken Tercüman başka bir haberinde Ermenilerin Türklere karşı her türlü muhalif gruplardan destek almasının yanında, Türkiye'ye karşı üs olarak Sovyet Ermenistan'ını kullanmak için Rusya'dan destek almayı istediklerini yazmıştır (*Tercüman*, 12.03.1981). *Cumhuriyet*'te ise Müşerref Hekimoğlu, Ankara adlı köşesinde, Türk basını ve kamuoyuna itidalli olma çağrısı yapmıştır. Fransa'ya kızmak yerine onları ‘yanımıza çekmek’ için bazı faaliyetlerin

yapılmasını önermiş ve yazısını şöyle sona erdirmiştir: “*Tüm dostlara sitem edebiliriz ama sitemle bir yere varılır mı? Başka bir yöntem gerekiyor.*” (Hekimoğlu, 1981).

Aynı gazetede aynı gün eski Dışişleri Bakanı Hasan Esat Işık da “Dış temsilciliklerimize karşı işlenen cinayetler” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Türk-Fransız-Ermeni ilişkilerini irdeleyen Işık, aslında Türkler ile Ermenilerin dost oldukları ve eğer dışarıdan müdahale olmazsa aralarında bir sorun olmayacağı gibi eski dostluk günlerine dönebileceklerini ifade etmiştir (Işık, 1981). Bunun yanında Cumhuriyet’te Fransa Cumhurbaşkanı Giscard d’Estaing’le ilgili bir karikatür yer almıştır. Fransa’nın Ermeni teröristleri koruyup kolladığına dair çizilen karikatürde, şövalye görünümüne sahip Cumhurbaşkanı Giscard’ın sağ eli havaya kalkmış haldedir. Havaya kalkmış bu elinde de ağzında kana bulanmış bir bıçak, elinin birinde silah diğerinde de bomba olan birisi çizilmiştir. Cumhurbaşkanı’nın elinde tuttuğu şüphesiz Ermeni teröristlerdir (*Cumhuriyet*, 12.03.1981).

Tercüman gazetesi “Ruslar Ermeni Katilleri Araç Olarak Kullanıyor” başlıklı yazısında başta Sovyetler Birliği olmak üzere, bazı devletlerin Türkiye’nin Jeopolitik dengesini bozmak amacıyla Ermenileri araç olarak kullandığı, ayrıca Ermenilerle Marksist Kürtlerin işbirliğine başladığı ve Ermeni örgütlerinin FKÖ ile işbirliği içinde olduğunu yazmıştır. Ayrıca gazetede Morali ve Arı için düzenlenen cenaze törenine değinmiştir (*Tercüman*, 13.03.1981).

Cumhuriyet gazetesi ise karikatürlerle, saldırılara karşı tepki göstermeyi sürdürmüştür. 13 Mart’ta çizilen karikatürde ise kuklalar ve her iki ellerinde silahlar vardır. Kuklaları kullananlar ise İngiltere, Çarlık Rusya ve 1981 tarihi verilerek Fransa olarak gösterilmiştir (*Cumhuriyet*, 13.03.1981). Hürriyet ise yaptığı bir haberde, Ermeni terörizmine karşı batıda sağduyunun yeni yeni hakim olduğunu, bazı batı gazetelerinin artık Ermeni terörizminin neyi hedef aldığını açıkça yazmaya başladıklarını ifade etmiştir (*Hürriyet*, 13.03.1981). Hürriyet bununla birlikte başka bir haberinde Fransız basınının ‘küstahlığına’ değinmiştir. Le Monde gazetesi, Paris Match ve VSD dergilerinin Türk aleyhtarı yazılarının ve kampanyalarının devam ettiğine yer vermiştir (*Hürriyet*, 13.03.1981).

13 Mart’ta Tercüman gazetesinden Özyörük, “Ne Demekmiş Efendim” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Ermeni meselesinde iç ve dış siyasette ‘oya dayalı’ düşüncelere ve politikalara karşı tepkisini dile getirmiştir. “*Fransa’nın Ermeni katillerin peşine*

düşmemesinin nedeni, Ermenilerin 350 bin, bir rivayette 1 milyon, oya sahip olması ve Ermeni katillerin Fransızları hedef almasından çekinilmesidir. Fransızların Ermeni oylarına tamahı, katillerin peşine düşmemekle değil, Ermenilere ötede beride intikam anıtı diktirmelerine, sokaklara kendi sloganlarını isim diye takmalarına izin vermekte görünür. 'Fransa'daki katillere ve besleyicilerine karşı anlayacakları dilden konuşalım!' fikrimiz ıkellik olarak karşılandı. Öyle ya, bize avlanmak, boğazlanmak, şehit veya gazi olmak yakışır. Avrupa'daki zengin Türkler, Ermeni terörüne karşı savunma fonu oluştursalar, ne Fransa'da ne de dünyada Türk diplomatlarına dokunulur. Bu da olmazsa boşta kalan görevlere bu gibi konuşanları tayin edelim." (Özyörük, Ne Demekmiş Efendim, 1981).

14 Mart'ta Milliyet gazetesi, Avrupa Konseyi'nin terörizmle ilgili raporu görüşeceğini, bu kapsamda da Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Başkanı Hans J.D.Koster'in Paris'te öldürülen 2 Türk görevlisiyle ilgili olarak Dışışleri Bakanı İler Türkmen'le görüşeceğini yazmıştır (Milliyet, 14.03.1981). Tercüman ise ABD'de yayınlanan Los Angeles Times gazetesinin haberine atıf yaparak Ermeni teröristlerin Sovyet yanlısı Marksist Filistin Halk Kurtuluş Cephesiyle sıkı işbirliği içinde olduğunu bunun yanında Kıbrıs'taki solcu Rum partilerden de destek aldığını yazmıştır (Tercüman, 14.03.1981).

14 Mart'ta çıkan köşe yazılarından birisi de Tercüman'dan Ahmet Kabaklı'ya ait olanıdır. "Dişe Diş Kitaba Kitap" başlıklı yazısında Ahmet Kabaklı, Ermeni meselesi ile ilgili kaleme alınmış kitapları incelemiş ve irdelemiştir. İstatistikî olarak bu kaynaklar hakkında bilgi vermiştir: "Ermenilerin faaliyetlerine karşı gereken yapılmalıdır. Kitap, broşür, doküman, film, ne gerekiyorsa hepsi yapılmalı ve para esirgenmemelidir. Bazı yazılarım üzerine Londra'dan gönderilen zarflardan çıkan Bibliyografya'da Türkiye ve Türkler aleyhinde, Sözde Ermeni Katliamını anlatan eserlerin ismi yer almakta. Bu kitapların 60'ı Fransızca, 50'si İngilizce, 18'i Almanca, 7'si İtalyanca, 3'ü İspanyolca, 4'ü de farklı dillerde basılmış. 142 kitap arasında yalnızca 4 Türk adı var. Cemal Paşa, Ahmet Emin, Naim Bey ve Aslan Emir Şekip'in eserleri. Mezkûr kitaplardan 120'si 1913-25 yılları arasında, 4-5 tanesi de 1930-1940 arasında yazılıp basılmıştır. Aleyhimize en ağır ve haşin olan 17 kitap ise 1967-1976 tarihleri arasında basılmıştır. Bu ise, bütün insanlığı utandıracak yapma ve türetme bir propagandanın ipuçlarını vermektedir. Bu belgeler oldukça önemlidir." (Kabaklı, Dişe Diş Kitaba Kitap, 1981).

15 Mart'ta gazeteler Fransa'daki Türklerin, şehit edilen Moralı'nın daha önce 7 yıl görev yaptığı Rennes'te yaptıkları yürüyüşe yer vermiştir (Cumhuriyet, Milliyet,

15.03.1981). Öte yandan Tercüman gazetesi Belçika'daki Türklerin 21 Mart'ta Ermeni terörünü lanetlemek için yürüyüş yapacaklarını yazmıştır (*Tercüman*, 16.03.1981).

Tercüman'daki başka bir habere göre de özellikle Los Angeles'te yayın yapan 'Asbarez' adlı dergide ve diğer Ermeni yayın organlarında Türkiye'de yakalanmış teröristlere sahip çıktıklarını yazmıştır (*Tercüman*, 17.03.1981). Tercüman'da Ermeni konusu işlenmeye devam etmiştir. 20 Mart'ta yer alan bir haberde televizyonda yapılan açık oturuma değinen gazete bu oturumda konuşmacı olan Fahir Armaoğlu'nun görüşlerine de yer vermiştir. Gazetede yer alan habere göre, Fahir Armaoğlu, Ermenilerin Batılı 'büyük' denilen devletlerin dış politikalarında kullandıkları bir kukla olduğunu, Türkiye'de hiçbir bölgede nüfusun yarısından fazla kısmını oluşturmadıklarına dair sözlere yer verilmiştir. Aynı oturumda konuşan Çapa Tıp Fakültesinin eski hocalarından Karabad Arman'ın da Ermenilerin, diğer devletlerce 'yem' olarak kullanıldıklarına dair sözleri haberde yer almıştır. TTK Başkanı Enver Ziya Karal'ın da Ermenilerin Osmanlı Devleti döneminde toplumun herhangi bir kesiminden ayrı tutulmadığını ve sorunun kaynağının yabancı devletlerin kışkırtmaları ve politikaları olduğu gazetenin ilgili haberinde yer almıştır (*Tercüman*, 20.03.1981).

Gazeteler 21 Mart'ta Avrupa'nın çeşitli yerlerinde özellikle Danimarka ve Fransa'da, Türkler tarafından düzenlenen tepki yürüyüşlerine yer verirken (*Cumhuriyet*, *Tercüman*, *Hürriyet*, 21.03.1981), 22 Mart'ta Levon Panos Dabağyan Tercüman'da, "Papanın Ermenilere Çağrısı ve Gerçekler" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Dabağyan da Ermenilerin Osmanlı döneminde her türlü hakka sahip oldukları ve hoşgörü ile karşılandıklarını yazmıştır: "*Ermenileri uyaran Papa II. Jean Paul'un, Ermeni Kültürünün korunması yönündeki ifadeleri 'Tavsana kaç, taziya tut!' misalinden ileri gitmemektedir. Papanın bilmesi gereken, Ermeni okulları ve kiliselerinin asırlardan beri yaşadığı hakikatidir. Günümüz Ermenistan'ı haricinde bulunan ülkeler içinde birinci derecede yer alan ve Ermeni kültürünün, folklorunun yaşamasına bilhassa imkân bahşeden Türkiye'dir. Osmanlı İmparatorluğu ve günümüz Türkiye'si, hemen hiçbir ülkenin vermediği derecede imkânlar bahsederek Ermeni kültürünü bizzat yaşatmıştır ve bu yaklaşım halen devam etmektedir. Bugün dünya Ermenilerinin Millî kültürlerini muhafaza edebilmeleri için şiddete başvurmalarına sebep yoktur. Ve de Türkiye'yi uluslararası arenada suçlu duruma düşürmelerinin Ermeni kültürünü korumakla ilgisi yoktur. Biz Türk Ermenileri de zaten Hıristiyan Türk'üz ve Türklüğümüzle iftihar ederek devlet ve milletimiz safındayız.*" (Dabağyan, Papanın Ermenilere Çağrısı ve Gerçekler, 1981).

Fransa'ya karşı tepkiler artarken 3 Fransız milletvekili de Fransa'daki Türk yürüyüşlerine katılan ve yürüyüşleri düzenlediği iddia edilen Lyon Başkonsolosu Okan Gezer'in sınır dışı edilmesi için Fransa Milli Meclisi'ne soru önergesi vermiştir (*Tercüman, Hürriyet. 27.03.1981*).

Öte yandan Cumhuriyet gazetesinde yer alan bir haberde İngiliz Times gazetesinin yazarı olan Bernard Levin'in kendi gazetesinde, Atatürk'ün de II. Abdülhamit kadar deli olduğunu, Abdülhamit zamanında Ermenilerin ortadan kaybolacak kadar öldürüldüğü için Atatürk'e öldürecek Ermeni kalmadığını yazdığı, Cumhuriyet'te yer almıştır. Ayrıca Times yazarının Türkiye'de durumlarının 'içler acısı' olduğu iddiası da gazetede yer almıştır (*Cumhuriyet, 27.03.1981*).

Bernard Levin'in bu yazısına, Cumhuriyet'ten Altan Öymen "Bu Köşeden" isimli köşesinden cevap vermiştir. Levin'in yanlı tutumunu ve hayal ürünü olan yazısını örnekleriyle çürütmüştür. Levin'in Türkler karşısında acı çeken Ermenilerin bir yüzyıl daha hatırlarından çıkarmalarının imkansız olduğunu ifade eden yazarın aslında, "*Yani, açıkça söylemiyor, cinayet iyi bir şey değildir, gibi bir iki cümle kullanıyor ama demek istediği o ki; bu cinayetler bir yüzyıl daha sürerse, yadırgamam*" demek istediğini ve cinayetleri meşrulaştırdığını ifade etmektedir (Öymen A. , *Cinayet-Güncellik, Propaganda, 1981*).

Son Havadis'teki bir habere göre Lenos Panos Dabağyan'ın, "*Ermeni Meselesi'nin Gizli Yanlarını Açıklığa Kavuşturabilecek Eserle, Dünya Dillerine Tercüme Edilmesi, Milli Menfaatlerimiz ve Türk Milli Propagandası Açısından Elzemdır.*" cümlesi dikkat çekmektedir (*Son Havadis, 19.04.1981*).

19 Nisan'da Cumhuriyet'te Mumcu da yine Ermeni meselesine açmıştır. Türk vatandaşı olan bir Ermeni'nin mektubunu köşesine alan Mumcu, bu mektubun özellikle yurtdışındaki Ermeniler tarafından okunmasını istemiştir. İstanbul Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi eski Başkanı F. Tamer'in mektubu şöyledir: "*1964 yılında İçişleri Bakanlığı görevli olarak beni Beyrut'a gönderdi. Görevim şu idi: 1964 yılının 24 Nisan'ında Beyrut'taki Ermeni cemiyetlerinin büyük taşkınlıklar yapacakları çok önceden biliniyordu. Zamanın hükûmeti, Ermeniler nezdinde girişimlerde bulunarak gösterilerin daha küçük bir boyuta sokulabilmesi görevini vermişti bana... Ermeni ileri gelenlerle görüşmem sırasında öğrendim ki çoğunlukla bizim Türkiye'deki yaşantımızdan pek fazla haberleri yoktu. Türk-Ermeni toplumu olarak nasıl yaşadığımızı ve ne gibi haklara sahip olduğumuz hakkında*

ayrıntılı bilgi verdim ve açıklamalar yaptım. Cemaat müesseselerine ait tüm güçlüklerimizin ilgili bakanlıklarda en olumlu biçimde halledilebileceğini, sürüncemede kalan hemen hiçbir işimiz bulunmadığını uygun bir dille anlattım. Aksini söylemenin tam bir haksızlık olacağını, bunu da hiçbir Türk-Ermeni'sinin vicdanının izin vermeyeceğini söyledim... Beni dinleyenler sonunda hayretlerini gizlemediler, 'Demek mutlusunuz Türkiye'de' dediler ve doğru idi bu kanı: Türkiye'de mutlu idik gerçekten. Bir yıl sonra, 1965'te yine İçişleri Bakanlığı tarafından Kaliforniya'ya gönderildim... Beyrut'ta olduğu gibi burada da aynı biçimde konuşmalar yaptım... Fakat yine de birkaç Amerikalı, Ermeniliğin Türkiye'de kaybolduğunu söylediler. Fakat ben Ermeni toplumunun asıl Amerika'da kaybolduğunu, Ermeni toplumunun asıl Amerika'da bölündüğünü söyledim. Bizim çocuklarımızın Türkiye'deki Ermeni okullarında Ermeniceyi layıkıyla öğrendiklerini açıkladım. Şimdi çoğunlukta olduklarından kuşku olmayan, sağduyulu, ciddi Türk vatandaşı veya başka ülkelere yerleşmiş tüm Ermenilere, özellikle dışarıdaki ciddi Ermeni kuruluşlarına, bilim adamlarına, meslek yaşamlarında önemli aşamalara ulaşmış, etkileyici bir durum kazanmış Ermenilere sesleniyorum: Bizler Türkiye'de Türk-Ermenisi olarak çok iyi yaşamaktayız. Bazı kişilerin çıkarları ve menfaatlerini sürdürebilmeleri için bizleri rahatsız etmemelerini rica ederim. Son olaylara gelince, yani Ermeni terörü diye adlandırılan konuda, bir manyak Yanıkyan'ın dışında ortaya kimse çıkmamıştır. Bir örgüt vardır kuşkusuz. Ve bu örgüt 'uluslararası' bir örgüttür. Fakat bu örgüt Ermeni gücünün çok üstündedir. Çalışkan, zeki, vakur, mert ve güvenilir vatandaşlar olan Ermenileri küçültmek için bıkmadan sürdürülmekte olan bir taktiktir bu. Ortada bir Ermeni sözüdür gidiyor. Basınımızda, TV ve radyolarımızda bunları duydukça, Türk-Ermenisi olarak rahatsız oluyoruz. Bu katillerin Ermeni oldukları nereden biliniyor, Ermeni yeryüzünde ve dünyanın dört bir yanında dağılmış durumdadır. Hangi ülkede yaşıyor ve hangi kimliğini taşıyorsa, kişi o ülkeye ve o ulusa aittir. Biz Türk-Ermenileri bu topraklarda yaşıyoruz. Ecdadımız, dedelerimizin dedeleri bu topraklarda gömülmüştür. Kuşku yok ki, benim de dedemin, dedesinin dedesi bu topraklarda gömüldüğüne göre, Türk nüfusu taşıyan her vatandaş gibi biz bu toprakları kendi öz vatanımız olarak kabul ediyoruz. Ve tekrar yurtdışında yaşayan ırkdaşlarımızdan önemle rica ediyorum: El ele vererek en iyi biçimde çözelim bu sorunu. Bu yolda gayret edelim. Uygur toplumlara yakışmayacak davranışlardan kaçınalım. Ölçülü olalım ve 24 Nisan'da bir yanlışlık yapıp Türkiye'deki Türk vatandaşlarımızın da sabrını tüketmeyelim." Mektubun ardından Uğur Mumcu da, "Türkiye, Ermeni soykırımcılarının alçakça eylemlerine, 'ırkçılığa karşı ırkçılık' yaklaşımı

ile bakmıyor. Uygar batının bundan ders çıkarması gerekmez mi?” diyerek yazısını sonlandırmaktadır (Mumcu U., Ermeni Sorunu..., 1981).

4.11. MEHMET SAVAŞ YERGÜZ

Paris’te Reşat Moralı ve Tecelli Arı’nın öldürülmesinden yaklaşık üç ay sonra Cenevre Başkonsolosluğu Sözleşmeli Sekreteri Mehmet Savaş Yergüz şehit edilmiştir. Yergüz, Beyrut doğumlu Mardiros Jangotchian (Cankoçyan) tarafından öldürülmüştür. Bu saldırı da diğer cinayetlerde olduğu gibi ilk anda Türk basınında geniş yer bulmuştur.

Milliyet gazetesi “Cenevre Başkonsolosluk Sekreterimiz Öldürüldü Ermeni Katil Yakalandı” (*Milliyet*, 10.06.1981), Hürriyet “Bir Şehit Daha Verdik” (*Hürriyet*, 10.06.1981), Tercüman “Ermeniler Cenevre’de Bir Görevlimizi Daha Şehit Etiler” (*Tercüman*, 10.06.1981), Cumhuriyet ise “Ermeni saldırganlar bu kez İsviçre’de ortaya çıktı” (*Cumhuriyet*, 10.06.1981) başlıkları ile cinayeti duyurmuşlardır.

Milliyet gazetesinde, Yergüz’ün annesi Halide Yergüz’ün “Ermenilerin utancı benim acımdan daha büyük olmalı” açıklaması yer alırken (*Milliyet*, 10.06.1981), Hürriyet gazetesi ise Yergüz’ün Ermeni terörü tarafından öldürülen “18. kurban” olduğunu ifade etmiştir (*Hürriyet*, 10.06.1981). Tercüman gazetesi Yergüz’ü öldüren teröristin yakalandığını ve isminin de ‘Jan Kirkoryan’ olduğunu söylerken bu ismin sahte olabileceğini de eklemiştir (*Tercüman*, 10.06.1981). Gerçekten de Jan Kirkoryan ismi sahte çıkmış ve katilin gerçek isminin Mardiros Jangotchian olduğu anlaşılmıştır. Türk basını da daha çok Cankoçyan ismini kullanmıştır.

Cenevre saldırısını da ASALA üstlenmiştir (*Tercüman*, 11.06.1981). Katil Cankoçyan, Rogers Dussaix isimli sorgu hakimi tarafından sorguya çekilmiştir. Cankoçyan aslında konsoloslukta çalışan herkese karşı toplu bir eylem planladığını fakat bunun zor olduğunu görünce Yergüz’ü hedef seçtiğini söylemiştir. Ayrıca Cankoçyan, cinayeti ‘1,5 milyon Ermeni’nin intikamı’ için işlediğini ifade etmiştir (*Cumhuriyet*, 11.06.1981). Öte yandan Milliyet gazetesi de katilin İranlı bir Ermeni olduğunu, katilin suçunu itiraf ettiğini ve “Bana örgütümün verdiği emri yerine getirdim” dediğini yazmıştır (*Milliyet*, 11.06.1981). Ayrıca Milliyet gazetesi aynı tarihli sayısında Dışişleri Bakanı İler Türkmen’in, “Yergüz’ün öldürülmesi inanılmaz bir vicdansızlıktır.” açıklamasına da yer vermiştir (*Milliyet*, 11.06.1981).

Hürriyet gazetesinden Ekşi, “Teröristleri Kim Koruyor?” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazısında başta Fransa olmak üzere Batılı devletleri eleştiren Ekşi yazısını şu

cümlerle bitirmiştir: “... Ermeniler tarafından işlenen cinayetler, uluslararası terörizmin bir parçasıdır. O nedenle ‘uluslararası terörle mücadele’den bahsedenler ve hatta uluslararası terör eylemlerin gerisinde başta Sovyetler Birliği olmak üzere, sosyalist ülkelerin parmağının bulunduğunu ileri sürenler -biz bu iddiaya yanlış veya doğru diyecek durumda değiliz- önce kendi durumlarına bakmalıdırlar. Ermeni teröristleri yakalamayan veya ipuçlarını yok eden ülkeler, uluslararası teröre en az bir Libya kadar bir Sovyetler Birliği kadar veya bir Filistin Kurtuluş Örgütü kadar koruduklarını, desteklemiş olduklarını görmelidirler. Bu gerçeği görmeyen yani caniyi koruyan kim olursa olsun, sonunda kendisinin ödeyeceği fiyat başkalarından büyük olur.” (Ekşi, Teröristleri Kim Koruyor?, 1981).

Yergüz’ün öldürülmesinin üzerinden henüz iki gün geçmemişken Türk Hava Yollarının Paris bürosu Ermeni teröristler tarafından basılmıştır. Fransız polisi ise saldırganları serbest bırakmıştır (*Cumhuriyet, Hürriyet, Tercüman*, 12.06.1981). Milliyet gazetesinde ise Mehmet Savaş Yergüz’ü katleden Camkoçyan’ın üzerinden yüklü miktarda para çıktığı ifade edilirken, katilin arkasında kimlerin olduğu araştırıldığı da yazılmıştır (*Milliyet*, 12.06.1981).

13 Haziran’da ise gazeteler, Ermeni teröristlerin Türk diplomatlarına ve temsilciliklerine yapılan saldırılar karşısında ciddi tedbirler alınmaması üzerine Fransa’ya verilen notayı haber yapmışlardır (*Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman* 13.06.1981). Bu sırada Hürriyet gazetesinde Kenan Evren’in Amasya gezisi yer almış, Evren’in burada Ermeniler için söylediği “sabrımız taşmak üzere” sözünü de haber başlığı yapmıştır (*Hürriyet*, 13.06.1981). Hürriyet’in aynı tarihli sayısında ASALA’nın, İsviçre’den, Kızıl Haç Örgütü’nün aracılığıyla katilin serbest bırakılmasını istediği aksi halde İsviçre’nin ülke dışındaki diplomatlarına ve uluslararası İsviçre kuruluşlarına karşı tedhiş hareketlerine girişeceği tehdidini yaptığını da yazmıştır (*Hürriyet*, 13.06.1981).

Yergüz’ün katledilmesinden sonra Cumhuriyet’ten Mumcu “Planları Ne Olabilir?” başlıklı bir yazı daha kaleme almıştır. Mumcu, yazısında Ermenilerin bu saldırı ve cinayetlerle Türkleri kışkırtmayı düşündüklerini ve Türkiye’deki Ermenilere karşı şiddet eylemlerini ve hatta 6-7 Eylül’ü tekrardan canlandırmak istediklerini ve bu amacı taşıdıklarını yazmıştır (Mumcu U. , Planları Ne Olabilir? , 1981).

17 Haziran'da gazeteler Yergüz'ü öldüren Ermeni'nin Lübnan asıllı olduğunu gerçek adının da Mardiros Mıgırdıç Jamgoçyan olduğu yazılmıştır (*Milliyet, Tercüman*, 17.06.1981).

Mardiros Mıgırdıç Jamgoçyan'ın davasına Cenevre'de başlanmıştır. Ermeni ASALA örgütü katilin siyasi tutuklu olması için İsviçre makamlarını tehdit ederken, Camkoçyan adî suçlu olarak yargılanmıştır (*Milliyet*, 18.06.1981). Bu yargılamanın ardından Camkoçyan'ın tutukluluk halinin devam etmesine karar verilmiştir (*Tercüman*, 18.06.1981). Katilin yargılanması devam ederken Yergüz'ün İsviçreli avukatı Marc Bonnant'ın Ermeniler tarafından tehdit edildiği haberleri de gazetelerde yer almıştır (*Milliyet*, 19.06.1981).

20 Haziran'da Milliyet gazetesinde Amerikan Haber Alma Örgütü'nün (CIA) uluslararası terörizm ile ilgili yayınladığı bir rapor yer almıştır. "Ermenilerin Türk diplomatlarına saldırıları önümüzdeki yıl artacak." başlıklı raporda Ermenilerin sadece Türk diplomatlarına karşı değil Batılı özellikle Amerikan diplomatlara karşı saldırıların artacağı yer almıştır (*Milliyet*, 20.06.1981). Milliyet gazetesinin aynı tarihli bir başka haberinde Londra'da yayımlanan "The Middle East" dergisi kaynak gösterilerek, ASALA liderini Agop Agopyan'ın, "Militalarımızı Filistin örgütleri eğitiyor" ve "Türkiye'deki bazı örgütlerle ilişkilimiz" açıklamalarına yer verilmiştir (*Milliyet*, 20.06.1981). Tercüman gazetesi de "Agopyan: 'Asala Türkiye'deki Solcu ve Bölücülerle İşbirliği Yapıyor!'" başlığı ile aynı haberi duyurmuştur (*Tercüman*, 20.06.1981).

Yergüz'ün katili Mardiros Jankodjian (Camkoçyan) İsviçre'de 'kasten adam öldürme' suçundan 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı. Türk basınında da beklenti katilin ömür boyu hapse mahkûm edilmesiydi. Son Havadis karara tepkisini, "Cenevre'de görevli Mehmet Yergüz'ü öldüren homoseksüel Ermeni terörist 14,5 yıl hapisle kurtuldu" başlığı ile ortaya koymuştur (*Son Havadis*, 21.12.1981).

4.12. KEMAL ARIKAN

1973 yılında Mıgırdıç Yanıkyan isimli Ermeni, Osmanlı Devleti zamanından kaldığını iddia ettiği eserleri Türkiye'ye iade etmek istediğini söyleyerek bulunduğu Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ve Konsolos Yardımcısı Bahadır Demir'i şehit etmişti. Ermeniler aynı yerde dokuz yıl sonra, 28 Ocak 1982 tarihinde Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan'ı katletmiştir.

Arıkan'ın katledilmesinin öncesinde 21 Kasım'da Los Angeles Başkonsolosluğuna bombalı saldırı gerçekleştirilmiştir (*Cumhuriyet*, 22.11.1981).

Arıkan'ın öldürülmesi Türk basınında geniş yer bulmuştur: Tercüman gazetesi, "Dünya İçin Yüz Karası" (*Tercüman*, 29.11.1981), Milliyet gazetesi "Ermeniler, Los Angeles Konsolosumuzu Şehit Etti" (*Milliyet*, 29.11.1981), Cumhuriyet gazetesi, "Ermeni teröristler bu kez de Amerika'da saldırdılar. Los Angeles Başkonsolosumuz katledildi" (*Cumhuriyet*, 29.11.1981), Hürriyet gazetesi ise "Kırılısın artık bu eller!" (*Hürriyet*, 29.11.1981) başlığı ile Arıkan'ın katledilmesi Türk kamuoyuna duyurulmuştur.

Tercüman ve Hürriyet saldırısının ASALA tarafından yapıldığını yazarken (*Hürriyet*, *Tercüman*, 29.01.1982) Cumhuriyet ise FBI'ın olayda kullanılan otomobilin sahibinin Hampig Harry Sasunyan adlı bir Ermeni olduğunu ve gözaltına alındığını yazmıştır (*Cumhuriyet*, 29.11.1981). Tercüman ayrıca "İnsan haklarına saygı göstermediğimiz iddiasıyla bizi Avrupa Konseyi'nden çıkarmaya çalıştıkları gün... Bir diplomatımıza daha katledildi." şeklinde yazmıştır (*Tercüman*, 29.01.1982).

Hürriyet gazetesi Ermeni etnik terörünün gerçekleştirdiği her saldırıdan sonra olduğu gibi Kemal Arıkan'ın katledilmesinin ardından "Meydan Boş Kaldıkça..." başlıklı bir yazıya yer vermiştir. Yazıda, gerekli önlemlerin alınmadığı takdirde bu tür saldırıların daha da artacağını, Türk makamları olarak dış temsilciliklerdeki güvenliğin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini, ilgililerin bu konudaki duyarsızlığından bahsetmiştir (Meydan Boş Kaldıkça..., 1982).

Milliyet gazetesinde, "Cinayetin İşlendiği Eyaletin Başsavcısı da Bir Ermeni" başlıklı bir haber yer almıştır. George Dökmeciyan adlı Ermeni asıllı Kaliforniya savcısının güvenlik güçleri üstünde önemli bir etkiye sahip olduğu, aynı zamandan Dökmeciyan'ın eyalet valiliğine de aday olduğunu yazmıştır (*Milliyet*, 30.01.1982). Gerçekten de bu çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınan Kemal Arıkan suikastında da bahsi geçtiği üzere Ermeni kökenli George Deukmejian (Dökmeciyan)'ın Adalet Bakanlığına getirilmesinden sonra Türklere karşı Ermeni tedhiş hareketlerinde gözle görülür derecede artış meydana gelmiştir. Milliyet'te yer alan başka bir habere göre ABD Başkanı Reagan'ın, Kenan Evren'e gönderdiği, "Katillerin adalet önüne çıkarılacağı konusunda size şahsen söz veriyorum." mesajı yer almıştır (*Milliyet*, 30.01.1982). Hürriyet gazetesi ise "Diplomatımızın 85 Yaşındaki Annesi Ağlıyor" başlığı ile verdiği haberde

Emine Arıkan'ın oğlunun öldürülmesini televizyondan öğrendiği ve oğlunun ölümüne inanmadığını işlemiştir (*Hürriyet*, 30.01.1982).

Cumhuriyet gazetesinde “Aydınlık ve Keskinlik” başlıklı imzasız çıkan yazıda Türkiye'nin en önemli müttefikleri arasında yer alan ABD ve Fransa'nın Ermeni terörü karşısında gereken özeni göstermediklerine değinilmiştir. Yazının önemli bazı noktaları şöyledir: “*Ermeni terörü ne zaman ve niçin başlamıştır. Bu soruyu aydınlatmak ve cinayet eylemlerinin kökenini bulup çıkarmak gerekiyor. Her şehidimizin ardından ağıt yakmakla ve NATO'lu müttefiklerimize 'Ayıp değil mi? Utanın!' başlıklı yazılar yazmakla bir yere varamayacağımız anlaşılmıştır. Ermeni terörünün kaynağı olan ve NATO'da müttefikimiz bulunan iki ülke; ister terörle olsun, ister başka yolla olsun, Ermeni davasının karşısında olduklarını belirtmelidirler. Teröre karşı olup Türkiye'ye dönük Ermeni isteklerini destekler görünen yönetimler ikili bir oyunun içinde cinayet ortamını beslemektedirler.*” (Aydınlık ve Keskinlik, 1982).

31 Ocak tarihli Cumhuriyet gazetesinde de Ermeni etnik terörünü eleştiren bir karikatür yer almıştır. Elinde silah olan Ermeni terörist, sürünen bir bebeğe nişan almış ateş etmek üzeredir ve bebeğe, şöyle söylemektedir: “*Senin dedenin dedesi benim dedemin dedesini öldürmüştü!...*” (*Cumhuriyet*, 30.01.1982).

Gazetelerde Kemal Arıkan'ı katleden Sasunyan hakkında da haberler yer almaktadır. Sasunyan'ın ölüm cezası veremeyen Federal Mahkeme yerine, ölüm cezası verebilen eyalet mahkemelerinde yargılanacağı Tercüman'da yer almaktadır. Ayrıca Tercüman'da Türkiye Ermenileri Lideri Patrik Kalustyan ve Ruban Karanfil, insanlık dışı cinayetlere karşı kararlı bir tutum takip edilmesini istedikleri haberleri yer almıştır (*Tercüman*, 31.01.1982).

Milliyet gazetesi de Danışma Meclisi üyesi ve İnkılâp Tarihi profesörlerinden olan Hamza Eroğlu'nun, “*Ermeni terörü, uluslararası terörizmin bir parçasıdır. Ermeni terörünün arkasında Sovyetler Birliği var.*” açıklamalarına yer vermiştir (*Milliyet*, 31.01.1982).

Hürriyet'te ise Arıkan'ın eşi Nuran Arıkan ile kızı Dilek Arıkan'ın açıklamalarına yer vermiştir. Suikasttan ötürü hem Amerikan polisini hem de Türk dışişlerini suçlayan Nurten Arıkan, Los Angeles polis müdürünün açıklamalarının gerçeği yansıtmadığını ifade etmiştir. Nuran Arıkan ayrıca “*kocamın koruma polisi istemediğini söylüyorlar, hâlbuki*

birçok kez yaptığımız başvuruları 'kanunlarımız sizi korumamıza imkan vermiyor' diyerek reddettiler." (Hürriyet, 31.01.1982).

Cumhuriyet gazetesinin yazarlarından Selçuk "Pencere" isimli köşesinde, "Ermeni Terörünün Kaynağı" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Selçuk yazısında özellikle Türkiye'den askeri üs isteyen ABD ve NATO müttefiki Fransa'yı eleştirmiştir: "*Ermeni davasının NATO ülkesinde kurumsallaşması ve Türkiye'ye yönelik saldırı kurmasını doğal bir politika gibi değerlendirmek olanaksızdır. ABD ve Fransa yönetimleri bu alanda Türkiye'ye dönük tutum ve davranışlarını açıklamak durumundadır. İslam dünyasına dönük askeri politika için Türkiye'den üs isteyen Washington, ülkesindeki Türk düşmanlığı üslerini neden besliyor.*" (Selçuk, Ermeni Terörünün Kaynağı, 1982).

1 Şubat'ta gazetelerde Kemal Arıkan için Los Angeles'te cenaze töreni düzenleneceği ve Başkan Reagan'ın tahsis edeceği bir uçakla naaşının Türkiye'ye gönderileceği yazılmıştır (*Tercüman*, 01.02.1982). *Tercüman* gazetesinde Sasunyan davası ile ilgili bir haber yer almıştır. Bu haberde, Sasunyan'ı yargıç önüne çıkaracak olan Başsavcı Dökmeciyan'ın, "*Türkiye toprak versin!*" sözleri yer almıştır (*Tercüman*, 01.02.1982). Milliyet gazetesi de Amerikan polisinin açıklamalarına yer vermiştir. "ABD polisi: 'Katili gaz odasına götürecek deliller var'" başlıklı haberde Sasunyan'ın suçuyla ilgili güçlü kanıtların bulunduğu ifade edilmiştir (*Milliyet*, 01.02.1982).

Cumhuriyet'ten Selçuk, 1 Şubat'ta da Ermeni etnik terörü ile ilgili bir yazı kaleme almıştır. "Ermeni Siyonizmi" başlıklı yazıda Selçuk 'Yahudi siyonizmi' ile 'emperyalizmi' karşılaştırmış ve benzerliklerine vurgu yapmıştır. Özellikle Yahudi siyonizminin Batılı ülkelerde doğup bütün dünyaya yayıldığını ifade eden yazar bu açıdan Ermeni cinayetlerine dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır: "*Amerika ve Fransa'daki Ermenilerin de Türkiye'ye yönelik eylemlerini emperyalizmin tarihsel süreci içinde ölçüp tartmak gerekmektedir. Batı dünyasının başkentlerinde Türk elçilerine düzenlenen kanlı eylemlerin ardındaki politikanın özünü kavramaya çalışmalıyız. Nasıl oluyor da Amerika'da ve Fransa'da Türkiye'ye düşmanlığın Ermeni anıtları büyük kentlerin meydanlarına dikilebiliyor? Nasıl oluyor da Anadolu topraklarına dönük istekler, hukuksal, parasal, siyasal alanlarda rahatça örgütlenebiliyor? Günden güne, yıldan yıla gelişen bu akımın ayaklarını Fransa ve Amerika'ya sermaye gücüyle dayandığını görmüyor muyuz? Türk diplomatları niçin Batı'da birbiri ardından öldürülüyor? Bu soruların yanıtları da aranmalıdır. Ulusal varlığımıza yönelen her saldırının ardındaki*

siyasal ve ekonomik nedenleri gün ışığına çıkarmak için çaba göstermeliyiz. Milliyetçilik, öldürülen her bir diplomatın ardından ağıt yakıp, tören düzenlemekle yürümez. Batı para babalarının bir yandan Türkiye'ye borç verirken, bir yandan da Anadolu'ya ve İslam dünyasına yönelik saldırıları el altından beslemelerindeki diyalektiği kavrayamayan kafa, milliyetçilik sınavında sıfırı hak etmiş demektir.” (Selçuk, Ermeni Siyonizmi, 1982).

2 Şubat tarihli Milliyet gazetesinde, Avrupa Konseyi'nin, “Türkiye’de azınlığa baskı yapılıyor” yolundaki iddiası üzerine konuşan Türkiye Ermenileri Patriği Kalustyan'ın “*Türkiye’deki Ermeniler Huzur İçinde Yaşıyor*” şeklindeki açıklamaları yer almıştır (Milliyet, 02.02.1982). Hürriyet ise Sasunyan ile birlikte cinayete karışan ikinci kişinin arandığını yazmıştır (*Hürriyet*, 02.02.1982).

Yine Hürriyet'te “Türk Ermenileri Huzur İçinde Yaşıyor” başlıklı bir haber yer almıştır. Haberde Türkiye Ermeniler Patriği Şinork Kalustyan'ın Avrupa Konseyi'nin Türkiye aleyhinde olan bildiri hakkında yaptığı açıklamalar yer almıştır. Patrik Kalustyan şunları söylemektedir: “*Avrupa konseyinin almış olduğu kararda devletimizin içişlerine müdahale niteliğinde olan birçok maddelerden bir tanesinde Türkiye’deki azınlığının baskı altında yaşadığını basın bültenlerinde üzüntü ile okuduk. Her zaman ve her fırsatta tekrarladığımız gibi Türk Ermenileri, bir Türk vatandaşı olarak Türkiye’de yaşamaktadırlar. Türk Ermenileri Hristiyan dinine bağlı olduklarından laik Türkiye Cumhuriyeti’nde her türlü inanç hürriyeti içinde kiliselerimizde dini bayramlarımızda serbestçe dini ayinlerimizi yapmaktayız. Sayın devlet başkanımızın radyo ve televizyon konuşmalarında buyurdıkları gibi Avrupa konseyinin içişlerimize müdahaleye hiçbir hakkı olmadığı gibi, Türkiye’de huzur içinde yaşayan Türk Ermenilerinin istismar etmeye de asla hakları yoktur.” (Hürriyet, 02.02.1982).*

Cumhuriyet gazetesinden Mumcu, Ermeni etnik terörüyle ilgili yeni bir yazı kaleme almıştır. Uğur Mumcu daha önce de ele aldığı bir konuya değinerek uyuşturucu, silah kaçakçılığı ile Ermeni etnik terörü arasındaki bağlantıları irdelemiştir. Uyuşturucu alım-satımının merkezinin Marsilya olduğunu ve buradan yönetildiğini vurgulayan yazar burada yaşayan Ermeni nüfusa dikkat çeker. Türkiye’de son zamanlarda ortaya çıkan silah kaçakçılığının arkasında da bazı Süryani gruplarının ve Ermenilerin olduğunu yazan Uğur Mumcu, bu konunun göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulayarak yazısını bitirir (Mumcu U., Ermeni Terörü, 1982).

3 Şubat'ta Arıkan'ın katili Sasunyan ve Kaliforniya Savcısı Dökmeciyan ile ilgili haberler gazetelerde yer almıştır. Son Havadis, "Kaliforniya Adalet Bakanı da küstah bir Ermeni. Dökmeciyan Ermeni yurdundan bahsediyor." (*Son Havadis*, 03.02.1982) derken, Tercüman ise "Los Angeles Savcısı ASALA'nın Akıl Hocası" (*Tercüman*, 03.02.1982) başlığını kullanmıştır. Ayrıca Tercüman Sasunyan'ın ölüm cezası isteğiyle eyalet mahkemesine çıkacağını ifade ederken inşaat işçisinin oğlu olan Sasunyan için kısa zamanda toplanan 6,5 milyon dolara dikkat çekmektedir (*Tercüman*, 03.02.1982).

Milliyet gazetesi ise Sasunyan'ın zincire bağlı olarak mahkemeye getirildiğini ve 1 Nisan'da idam ya da ömür boyu hapis istemiyle yargılanacağını yazmıştır (*Milliyet*, 03.02.1982). Cumhuriyet de Sasunyan'ın idamla yargılanacağı noktasına temas etmiştir (*Cumhuriyet*, 03.02.1982).

Hürriyet gazetesinde ise "Sasunyan 'Katil Sen Misin' Sorusuna Güldü" başlıklı bir haber yer almıştır. Katil Sasunyan'a dünya basınında ilk soruyu kendilerinin sorduğunu ifade eden gazete, "*Hampik Sasunyan, iki yanında birer sivil dedektif olduğu halde çelik tellerle örülmüş koridordan geçerken kendisine 'Hampik, cinayeti sen mi işledin!' şeklindeki yönelttiğimiz soruya tebessüm etti, ancak cevap vermedi.*" cümlelerine yer vermiştir (*Hürriyet*, 03.02.1982). Ayrıca gazetede Kemal Arıkan için düzenlenen cenaze töreni hakkında bilgi verilmiştir. Cenaze töreninde konuşan Dışişleri Bakanı İltiz Türkmen'in "Şurası muhakkaktır ki fanatikleri ikna etmek mümkün değildir. Onlar ancak kendi yöntemlerinin dilinden anlamaktadırlar." sözleri yer almıştır (*Hürriyet*, 03.02.1982).

4 Şubat'ta Tercüman ve Milliyet gazeteleri Arıkan için Los Angeles'te düzenlenen cenaze törenine yer verirken (*Milliyet*, *Tercüman*, 04.02.1982), Milliyet gazetesi aynı zamanda, Talat Paşa'nın Berlin'de 1921 yılında Ermenilerce öldürülmesini konu alan "Görev Berlin" adlı filmin Amerika'da gösterime gireceğinin haberini de vermiştir. Milliyet filmde Türk düşmanlığının işlendiğini de vurgulamıştır (*Milliyet*, 04.02.1982).

Gazeteler Sasunyan'ın yanındaki ikinci katilin kim olduğuna dair tahminler ortaya atarken bu 6 Şubat'ta Tercüman'da Kabaklı, "Ermeni İntiharı" başlıklı bir yazı yazmıştır. Yazısında özellikle Türk vatandaşı Ermenilere büyük görevler düştüğünü belirten Kabaklı Ermeni iddiaları hususunda uzun yıllar dünya kamuoyuna yetecek bilgi ve belgenin Türkiye'nin elinde mevcut olduğunu yazmıştır. Ahmet Kabaklı'nın yazısı şöyledir: "*Şehit diplomat Kemal Arıkan için devlet töreni yapıldı; ancak merasimler yetmiyor. Mutlaka bir şeyler yapılarak çetelerin canına ot tıkanmalıdır. Aksi takdirde önü alınmayacak ferdî*

kalkışmalar olabilir. Yabancı ülkelerdeki Türklerin de elinden bir kaza çıkabileceği ihtimali, o ülkenin sorumlularına ihtar edilmelidir. Dışarıdan azdırılan çetelerin usulünce yatırılmasında, Türkiye'deki Ermeni cemaati patrik ve liderlerine büyük is düşmektedir. Bunlar Avrupa ve Amerika'ya heyetler halinde giderek bu kanlı çete faaliyetlerinin vahametini soydaşlarına ve dindaşlarına anlatmalıdır. Her dilden bildiriler yayınlayarak bütün radyo ve televizyonlarda; 1915 Ermeni Soykırımının masal olduğunu; fakat çetelerin faaliyetlerine devam etmesi halinde Ermeni intiharının gerçek olacağını konuşmalıdırlar. Herkes bu vatanseverliği ve hakikat namusunu, Türkiye Ermenilerinden beklemektedir.

Ermeni vatandaşlarımızın duyguları da bu merkezdedir. Türk Ermenilerinin sözcüsü olan gazeteci Leon Panos Dabbağyan da bu düşüncüyü defalarca yazmıştır. Mezalim, katliam, soykırım konusunda dünya kamuoyuna yıllarca sunulacak malzememiz vardır. Bunun için Hariciyeciler ile dış görevliler seferber olmalıdır. Ermeni mezalimiyle ilgili İngilizce, Fransızca, Almanca yazılmış ciddi bir eser hazırlanarak Ermeni intiharı önlenabilir. Kısa bir malûmat olmak üzere Sungur Harova'nın dedesi ve babasından dinleyerek anlattığı birkaç vahşet tablosunu naklediyorum: Ermeni komitecileri, Van'da Türk kadınlarını boğazlayıp kasaplarda teşhir etmiş, Erzurum'da Müslümanlar Camilere doldurulup yakılmış, Trabzon, Giresun, Samsun, Tokat civarlarında Türk köy ve kasabaları basılarak kadın, çocuk ve ihtiyarların karnı deşilmiştir. Bu hal, o zaman da sabırları taşırılmıştı. Savaş içinde devletimiz 'Sadık' bildiği Ermeni tebaası tarafından arkadan vuruluyordu. Ne yazık ki o zaman da Ermeni ruhanileri, Ermeni zenginleri ve kiliseleri ya susuyorlar, ya da bu alçaklıkları açıkça destekliyorlardı." (Kabaklı, Ermeni İntiharı, 1982).

Kabaklı'nın yazısında yaptığı çağrıya yine Tercüman'da yer alan habere göre Türkiye Ermenileri Patriği Kalustyan cevap vermiştir. Türk Ermenileri Patriği Sinork Kalustyan, Evren'e gönderdiği mesajla, Arıkan'ın öldürülmesinden büyük üzüntü duyduklarını, herkesin yasadışı eylem ve cinayetlere karşı çıkması gerektiğini ifade etmiştir (Tercüman, 06.02.1982). Tercüman'daki başka bir habere göre de Federal Soruşturma Bürosu'nun (FBI) Ermeni terör örgütünün 'ölüm listesi'nin ele geçirdiğini ve bu listede Kaliforniya Üniversitesi Türk Tarih Profesörü Stanford Shaw ile Türk asıllı eşinin yer aldığı yazılmıştır (Tercüman, 06.02.1982).

Milliyet ise 6 Şubat'ta Arıkan için düzenlenen 'devlet töreni'ne yer vermiştir. Tören sırasında bir konuşma yapan Dışişleri Bakanı Türkmen'in, "Katil Ermeniler izlenip cezalandırılacaktır." sözlerine de yer veren gazetede FBI'nın "Ermeni cinayetlerinde intikam unsuru var" açıklamasını da haberine eklemiştir (Milliyet, 06.02.1982).

Cumhuriyet gazetesi ise Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinin Stanford Shaw'ın Ermeni sorunlarıyla ilgili verdiği dersin engellenmesini kınayan açıklamalarına yer vermiştir. Açıklamada, "*Saygın bir araştırmacı olan Prof. Shaw'a yapılan baskıdan kaygı duyduğumuzu bildiririz.*" denilmiştir (Cumhuriyet, 06.02.1982).

Hürriyet gazetesinde ise Evren ile Ermeni Patriği Şinork Kalustyan'ın Çankaya köşkünde bir araya gelmesi yer almıştır. Evren söz konusu görüşmede Türklerin çok eskiden beri hakimiyeti altında yaşayan azınlıklara saygı gösterdiklerini ve hoşgörüyü yaklaştıklarını ifade etmiştir. Buna karşılık Ermeni Patriği Kalustyan da yurtdışında meydana gelen saldırılardan Türkiye Ermenileri olarak üzüntü duyduklarını söylerken sözlerini şöyle bitirmiştir: "*Türkiye'deki Ermenileri gerek devlet mercileri, gerekse İslam vatandaşları tarafından hiçbir suretle kem gözle bakılmadığı gibi, asırlardan beri iki toplum arasında mevcut dostluk ve muhabbet bağları samimi olarak devam etmektedir.*" (Hürriyet, 06.02.1982).

7 Şubat'ta Milliyet gazetesi, Londra'da haftalık olarak yayımlanan ekonomi ve aktüel politika dergisi "The Economist"ın Ermeni sorunu ile ilgili yorumlarına yer vermiştir. Dergi, Türk diplomatlarına ve ailelerine yapılan saldırıları kınamış, eylemlerin uluslararası alanda nefretle karşılandığını belirtmiş ve "*Ermenilerin eylemleri insanlık dışıdır.*" açıklaması yapmıştır (Milliyet, 07.02.1982). Söz konusu yazının tamamını Cumhuriyet gazetesinin 10 Şubat'taki sayısında yayınlanmıştır: "*Birçok ülkede gazete okurları, artık Ermeni adını terörizmle ilgili olarak görmeye alıştılar. Ermeniler son olarak Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosunu öldürdüler. Cinayet, 1973'te şekillenmeye başlayan çirkin planın tipik bir örneğiydi. Teröristler Ermeni davasına hizmet ettiklerini ileri sürüyorlar. Ama birçok insan bu davayı artık terörizmle eş anlamlı almaya başlıyor. Bu gelişme ise dünyada yaşayan 5 milyon Ermeni'nin çoğunu dehşete düşürüyor. Çok eski tarihlerde Kafkasların güneyinde kurulmuş olan ufak Ermeni devletinin bulunduğu bölge Asurlular, Yunanlılar, Romalılar, Araplar, İranlılar, Türkler ve Rusların istilasına uğramıştır. 19. yüzyılda bir zamanlar Ermenistan'ın kurulmuş olduğu bölge Osmanlı ve Rus İmparatorluklarının elindeydi. Bu iki imparatorluk savaşa tutuşunca, Ruslar Ermenileri Türklere karşı kızdırdı. Türkler de bunun üzerine Doğu Anadolu'daki Ermenileri sürdüler. Bu sırada çıkan olaylarda birçok Ermeni öldü. Sınırın Rus tarafında ise 1918'de kurulan bağımsız bir Ermeni devleti 1920'de Sovyet birlikleri tarafından ezildi. Bölgeden dünyanın her yanına Ermeni göçleri oldu. Günümüzde en büyük Ermeni toplumu ABD ve Fransa'dadır. 1973'ten beri ortaya çıkan terör örgütleri Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurmak istediklerini belirtiyorlar. Beyrut'ta üstlenmiş olan*

en faal Ermeni tedhiş örgütü ise dünya devrimci hareketinin bir parçası olduğunu ileri sürüyor. Türkler bu örgütün Ruslar tarafından destek gördüğünden kuşkuluyorlar. Bu örgüt eylemlerini Türk diplomat ile ailelerine yöneltiyor. Fakat son zamanlarda binalar ve umumi yerlerde de bombalar patlatıldı. Bu terör faaliyetleri insanların dikkatini 60 yıl önce meydana gelen olaylardan çok günümüzde Ermenilerin yaptıkları çirkin eylemlere çekiyor. Dünyanın birçok ülkesinde yerleşmiş, çalışkan ve namuslu Ermeniler birkaç ufak örgütün kendi adlarına sürdüğü çirkin lekeden herhalde tiksinti duyuyorlardır.” (Cumhuriyet, 10.02.1982).

8 Şubat'ta Cumhuriyet'ten Selçuk, “Mihran Efendinin Üzüntüsü” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. İlhan Selçuk Türkiye’de yaşayan Ermeni vatandaşların duydukları üzüntü ve kaygılara dikkat çekmiş ve bu duyguları Mihran isimli Ermeni bir tahta ustasının nezdinde anlatmıştır (Selçuk, Mihran Efendinin Üzüntüsü, 1982).

27 Şubat'ta Arıkan'ın öldürülmesiyle ilgili olarak aranan ikinci şahısın ‘Koke’ lakablı Krikor Saliba olduğu belirlenmiştir (Tercüman, 27.02.1982). Daha sonradan yakalanamayan Krikor Saliba'nın, Beyrut'ta öldüğüne dair haberler Türk basınında yer almıştır (Hürriyet, 07.03.1983).

Sasunyan'ın yargılanması ile ilgili haberler Türk basınında yer almaya devam etmiştir. Onlardan biri olarak 25 Kasım 1983'te Tercüman gazetesinde, Sasunyan'ın yargılandığı mahkemede Savcı Yardımcısı olan Lael Rubin'in mahkemedeki söylemleri yer almıştır. Lael Rubin, Başkan John Kennedy'nin öldürülmesini de hatırlatarak şöyle konuşmuştur: “Başkan Kennedy'nin 20. Ölüm yıldönümünü idrak ettiğimiz şu günlerde, bu davanın ne kadar önem kazandığını daha iyi anlıyoruz. Kennedy bizim devletimizin sembolüydü, aynı şekilde Arıkan da kendi devletinin sembolüydü. Bunlar Amerika'nın hiçbir zaman bu tür siyasi teröristlerin cenneti olmaması gerektiğini bize hatırlatmaktadır. Başımızı çevirip bunları unutamayız. Bilinmelidir ki, Amerika ırk ayrımına karşıdır, siyasi kin ve anarşiye karşıdır. Karşınızda duran Sassounian, bir diplomatı ırk ayrımı yaparak, sırf Türk'tür diye öldürmüştür. Onun suçlu olduğuna dair verilecek bir karar, böyle cinayetlere göz yummayacağımıza dair dünyaya bir mesaj olacaktır. Jürinin bu yolda karar vereceğine inanıyorum.” (Tercüman, 25.11.1983).

Sasunyan 4 Ocak 1984'te ‘birinci derece cinayetten suçlu’ bulunmuştur. Bu durum Türk basınında da yer almıştır. Bulvar gazetesi, “Jüri, Ermeni terörist Sasunyan'ı suçlu buldu.” (Bulvar, 06.01.1984), Cumhuriyet, “Jüri Sasunyan'ı suçlu buldu. Pazartesi cezası belli olacak olan Ermeni teröristin gaz odasında, ölüme mahkûm edilebileceği söyleniyor.” (Cumhuriyet, 06.01.1984), Hürriyet, “Jüri nihayet kararını açıkladı” (Hürriyet,

06.01.1984), Milliyet, “Arıkan’ı öldüren Sasunyan’a ya ölüm, ya da ömür boyu hapis cezası verilecek” (*Milliyet*, 06.01.1984), Tercüman ise “Ya idam ya müebbet” (*Tercüman*, 06.01.1984), başlıklarını kullanmıştır.

18 Ocak 1984’te Sasunyan davası sona ermiştir. Buna göre mahkeme jürisi, Sasunyan’ı, ‘afsız ömür boyu hapse’ mahkûm etmiştir. Karar Türk basınında “Beynelmilel teröre darbe” (*Türkiye*, 20.01.1984), “Teröre karşı işbirliğinin simgesi” (*Güneş* 20.01.1984) şeklinde duyurulurken, Ermeni çevrelerince kararın şaşkınlık yarattığı haber verilmiştir. Tercüman bu yüzden “Ermeniler panik içinde” (*Tercüman* 20.01.1984) başlığını kullanmıştır. Dışişleri Bakanlığında bir yetkili de “Karar, Belgrad ve Paris’teki davalara örnek olmalı” (*Hürriyet* 20.01.1984) şeklinde konuşmuştur.

4.13. ORHAN GÜNDÜZ

Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan’ın öldürülmesinden üç ay kadar sonra yine Amerika’da Boston Fahri Başkonsolosu Orhan Gündüz, kendilerine “Adalet Komandoları” diyen Taşnak terör örgütü tarafından öldürülmüştür. Türk basınında Gündüz’ün öldürülmesi gündemin en önemli maddelerinden biri olmuştur.

Tercüman cinayeti “Boston Fahri Konsolosumuz Şehit Edildi” (*Tercüman*, 06.05.1982), Milliyet de “Boston Fahrî Konsolosumuz Orhan Gündüz şehit edildi” (*Milliyet*, 06.05.1982) başlığı ile duyurmuştur. Hürriyet’te bir gün önce çıkan bir haberde “100 Milyarlık Kaçakçılığın Altından Asala Çıktı” başlığı verilmiştir. Bu haberde ‘Türkiye tarihinin en büyük kaçakçılığı’ kabul edilen ‘silah kaçakçılığının’ kaynağı olarak, sağ-sol ayrımı yapmadan önce ‘çatışan gruplar’ yaratıp, sonrada bunları silahlandıran örgütü ASALA olduğu yazılmıştır (*Tercüman*, 05.05.1982).

Milliyet’te ayrıca ABD Başkanı Reagan’ın “ABD’de Ermeni terörüne ödün verilmeyecek, Türk hükûmeti ve halkı bizim dostlarımızdır. Orhan Gündüz’ün kaybından duyulan acıya katılıyor cinayet sanıklarını kınıyorum.” mesajı yer almıştır. Bunun yanında gazetede CIA’ye göre ASALA’nın ‘yüz’ teröristten oluştuğuna dair de bir haber yer almıştır (*Milliyet*, 06.05.1982).

Hürriyet gazetesi, “Haber Verdiler Ve Öldürdüler” başlığı ile verdiği haberde, saldırının ASALA tarafından üstlenildiğini yazmıştır (*Hürriyet*, 06.05.1982). Cumhuriyet verdiği haberinde Orhan Gündüz’ün 20 Haziran 1971’den beri bu görevi gönüllü olarak sürdürdüğünü yazmıştır (*Cumhuriyet*, 06.05.1982).

7 Mayıs'ta Milliyet gazetesinde, Danışma Meclisi'nde, Ermenilere karşı etkin önlem alınmasının istendiği yazılmıştır (*Milliyet*, 07.05.1982). Hürriyet de Ermeni etnik terörü gündemi ile toplanan Danışma Meclisi'nde üyelerin bu saldırılara karşı “İsrail gibi yapalım, misilleme istiyoruz” isteklerine yer vermiştir. Danışma Meclisi üyelerinden Hamza Eroğlu'nun konuşma sırasında “mahkemeler ve uluslararası örgütler yoluyla mücadeleyi tercih etmek, medeni millet olan Türklere yakışandır” demesi üzerine, Danışma Meclisi üyeleri toplu halde “hangi mahkeme hocam? Nerede o mahkemeler? İsrail gibi yapalım. Misilleme... misilleme!” diye bağırdıkları gazetenin sütunlarında yer almıştır (*Hürriyet*, 07.05.1982). Aynı haberde Beşir Hamitoğulları'nın konuşması da yer almıştır: “Korkunun ecele faydası yoktur. Dış İşleri, artık hiçbir şeyden çekinmemeli, gerçekleri bağıra bağıra söylemelidir. Artık gerçek misillemeye gerek vardır. Artık komplekslere kapılmaya gerek yok. Asala'nın 200 teröristi kendilerinin nasıl durdurulacağını gerçek misilleme ile anlamalıdır. 1915, sahte asılsız hayal ürünü katliamın ne olduğu ortaya çıkarılmalıdır. Yurt dışındaki vatandaşlarımız aydınlatılmalıdır. Gerçeklerden yana olanlarla ilişki kurulmalıdır. Vatansever Türk evlatları iyi şekilde eğitilmeli, dünyanın her yerinde etkili yerlere girebilmelidir. Yurt dışı örgütlenme bakanlığı kurulmalıdır. Dış saldırı, Ermeni terörü diye geçiştirilmemeli, bu olay arkasında bulunan devletler tek tek açıklanmalı, bunlarla muhatap olunduğu zaman dalkavuklukları ikiyüzlükleri yüzlerine vurulmalıdır.” (*Hürriyet*, 07.05.1982). Bu sırada hem Cumhuriyet hem de Milliyet'te Dışişleri Bakanı Türkmen'in “Ermeni terörü ile mücadele zarureti ortaya çıktı” sözleri yer almıştır (*Cumhuriyet*, *Milliyet*, 07.05.1982).

8 Mayıs'ta Milliyet Gündüz'ün cenaze törenine yer vermiş ve “Gündüz, Boston'da kendi yaptırdığı Müslüman mezarlığında toprağa verildi” demiştir. Ayrıca gazete Gündüz'ün ablasının “Dileğimiz bu son cinayet olsun” sözlerine de yer vermiştir (*Milliyet*, 08.05.1982). Hürriyet'te ise Gündüz'ün cenaze töreninde Büyükelçi Elekdağ'ın “Ermeni terörüne dur demenin zamanı artık geldi” açıklaması yer almıştır (*Hürriyet*, 08.05.1982).

13 Mayıs'ta Ermeni terörü ile ilgili haberler çıkmaya devam etmiştir. Tercüman, “Ermeni Teröristleri Herkes Kullanıyor” başlığı ile verdiği haberde, Kuzey Atlantik Asamblesine sunulacak olan Bilim, Kültür ve Enformasyon Komitesi'nin raporuna yer vermiştir. Haberin detayında, 200'den fazla terör eyleminin Ermeni terör örgütlerince yapıldığı, yine Ermeni terörizminin bağımsız bir hareket olmayıp çeşitli uluslararası amaçlara alet edildiği, ASALA'nın örgüt metotlarının da ‘reklamcı terör’ olarak tanımlanabileceği bilgisi yer almıştır (*Tercüman*, 13.05.1982).

Cumhuriyet gazetesi de aynı konuda Hollandalı Parlamenter Klass de Vries'in hazırladığı raporda, Ermeni etnik terörünün kaynağının Kıbrıs Rumları, Lübnan, Libya ve Güney Yemen'deki kamplar olduğu yazılmıştır (*Cumhuriyet*, 13.05.1982). Hürriyet de aynı konuyu "Asala'nın Arkasında Başka Güçler Var" başlığı ile işlemiştir. Söz konusu raporda Türk yönetiminin terörizmle mücadelesinin övüldüğü, Asala'nın Filistin Kurtuluş Örgütü ile işbirliği içinde bulunduğu bilgisine yer verilmiştir (*Hürriyet*, 13.05.1982).

Türkiye yurtdışında uğraştığı bu sorunla yurtiçinde de uğraşmıştır. Öyle ki Din adamı Hayko Manuel Eldemir, Türkiye aleyhindeki çalışmaları, ırkçılık, bölücülük gibi suçlarla yargılanmıştır. (*Cumhuriyet*, 21.05.1982)

Bu sırada Türkiye Cumhuriyeti makamları anlamlı bir karar almıştır. Öldürülen diplomatların hafızalardan silinmemesi ve anılması amacıyla toplu anma törenlerinin düzenlenmesi ve bu törenlerin de her sene bir diplomatın mezarı başında olmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda Mehmet Baydar, Bahadır Demir ve İsmail Erez'in mezarları başında anma törenleri düzenlenmiştir (*Cumhuriyet*, 30.05.1982).

4.14. ERKUT AKBAY

Ermeni etnik terörü Avrupa kıtasının en batısına kadar uzanmıştır. 7 Haziran 1982'de Türkiye Cumhuriyeti'nin Lizbon Büyükelçiliği İdari Ataşesi Erkut Akbay ile eşi Sözleşmeli Sekreter Nadide Akbay'a Ermeni teröristlerce bir saldırı düzenlenmiş ve Erkut Akbay olay yerinde, eşi Nadide Akbay ise bir yıl sonra ölmüştür. Saldırı Türk basınında şu şekilde yer almıştır: Tercüman saldırıyı "Bir Canımızı Daha Aldılar" (*Tercüman*, 08.06.1982) başlığı ile verirken, Hürriyet ise "Lanet Olsun" (*Hürriyet*, 08.06.1982) başlığı ile cinayeti okuyucularına duyurmuşlardır.

Saldırıyı Ermeni Katliamı Adalet Komandoları (JCAG) isimli örgüt üstlenirken Türk Dışişleri Bakanlığı Portekiz'den saldırıyı gerçekleştirenlerin bulunmasını istemiştir (*Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Tercüman*, 08.06.1982).

Milliyet'te Evren'in "Suçluların yakalanmasını ve cezaya çarptırılmasını sabırla bekliyoruz." ve Amerikan Haber Alma Örgütü FBI'ın "Ermenilerin yeni hedefi Washington Büyükelçiliği" açıklamaları yer almıştır (*Milliyet* 09.06.1982). Bu sırada, ABD Dışişleri Bakanlığı Lizbon suikastını kınamış ve "Diplomatik personelin dokunulmazlığı, dış ilişkilerin işleyebilmesi ve milletlerarası düzenin korunması için esastır. Lizbon'daki olay, milletlerarası toplumun terörizmle mücadelede sarf ettiği gayretlerin arttırılması gerekliliğini bir kere daha göstermiştir." açıklamasını yapmıştır

(Tercüman, 09.06.1982). Hürriyet de “Asala, Türkiye’de Eylem Planlamış” başlığı ile verdiği haberde, Ermenilerin Türkiye’de bir eyleme geçeceği ve bir devlet büyüğüne karşı suikast girişiminde bulunacağı, halen Türkiye’de bulunduğu sanılan Nurair Acayan adındaki bir militanın yurda eylemi gerçekleştireceği yazılmıştır (Hürriyet, 09.06.1982).

Cumhuriyet gazetesinden Mumcu, Akbay’ın öldürülmesinden sonra da “Adı Konmamış Savaş...” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazıda silah kaçakçılığı ve Ermeni olayları arasındaki bağlantıyı yeniden irdeleyen Mumcu şu noktaları vurgulamıştır: *“Ermeni terör örgütleri, bir yurtdışı temsilcimizi daha öldürdüler. Son saldırıda Lizbon İdare Ataşemiz Erkut Akbay şehit oldu, eşi Nadide Akbay ağır yaralandı. Bütün dünyada süren terör eylemleri, henüz adı konmamış bir yeni savaşın başladığını ve gündün güne sürdüğünü gösteriyor. Ermeni terörü, şimdilik kaynağını yeterince bilmediğimiz desteklerle Türkiye’ye karşı başlatılan savaşın haince saldırılarını örgütliyor. Türkiye’deki acımasız teröre silah sağlayan uğursuz çeteler arasında Ermeni parmağı bulunduğu artık yadsınmaz belgelerle ortaya çıkıyor. Görülüyor ki, Türkiye içerden ve dışarıdan planlı ve sistemli bir saldırının hedefi yapılmıştır... Fakat yine de Türkiye’de yaşanan terörün, tarihin hangi dilimine rastladığını, Ermeni terörü ile iç terörün niye aynı zamana denk düştüğünü, iç terörün Kıbrıs Barış Harekâtı’nın hemen sonrasında başladığını saptamak, bazı ipuçları vermeye yetmektedir...”* (Mumcu U., Adı Konmamış Savaş..., 1982).

10 Haziran’da Milliyet gazetesinde Türkiye Ermenilerinin dünya Ermenilerinin ‘tahriklere kapılmamalarını’ bildiren açıklamalarına yer verilmiştir (Milliyet 10.06.1982).

Tercüman bir yandan Nadide Akbay’ın komadan çıkamadığına değinirken öte yandan ASALA’nın Türkiye’den toprak talep ettiğine dair haberlere yer vermiştir (Tercüman, 10.06.1982).

Bu sırada Başbakan Ulusu, Hürriyet gazetesine bir demeç vermiş ve katılacağı NATO zirvesinde Ermeni terörünü gündeme getireceğini söylemiştir. Bülent Ulusu devamla: *“Uluslararası terörizmin konuşulduğu sırada Ermeni terörizmini gündeme getireceğim Ermeni tedhiş örgütlerinin yaptıklarını, Ermeni tedhiş örgütüne yardımcı olanları anlatacağım. Biz, gerekenlerin yapılmasını talep edeceğiz. Terörizme karşı ciddi önlemler alınması gereklidir. Türkiye vatan evlatlarını tek tek kaybetmektedir. Bunların hesabı sorulacaktır. Yasalar çerçevesinde sorulacaktır. Bunları anlatacağım.”* (Hürriyet, 10.06.1982).

11 Haziran'da gazeteler Boston'da düzenlenen Gündüz suikastı ile Lizbon'daki Erkut Akbay cinayetinin benzer yönlerinin bulunduğunu yazmıştır. Her iki saldırıda da Ermeni teröristlerin 'klasik metotlarını' kullandıkları vurgulanmıştır (*Milliyet*, Tercüman 10.06.1982).

17 Haziran'da gazetelerde Akbay'ın cenaze töreni yer alırken Tercüman gazetesinde yer alan habere göre Fildişi Sahilleri Ermenileri, 'Ermeni davasına sahip çıktığı' için Fransa'ya teşekkür ettiği bilgisine yer verilmiştir (*Tercüman*, 17.06.1982). 10 Temmuz'da yine Tercüman'da bu haberi destekler nitelikte bir başka haber yer almıştır. "Ermeniler Avrupa için önemlidir" başlıklı haberde AET Avrupa Masası şefinin, *Türkiye'nin bütünlüğüne saygı duyuyoruz; ancak Ermeni toplumu Fransa ve Avrupa için önemlidir.*" sözlerine yer verilmiştir (*Tercüman*, 10.07.1982).

4.15. ATILLA ALTIKAT

1982'de Kanada'nın başkenti Ottawa'da Türk diplomatlara karşı iki suikast düzenlenmiştir. 8 Nisan 1982'de Ticaret Müşaviri Kâni Güngör uğradığı silahlı saldırı sonucu yaralanmıştır (*Cumhuriyet*, 09.04.1982). Amerikan Haber Ajansı UPI ve İngiliz Haber Ajansı Reuters'e ulaşan bilgilere göre saldırıyı ASALA üstlenmiştir (*Cumhuriyet*, 10.04.1982). Cumhuriyet gazetesinden Mumcu, Kâni Güngör suikastı ile ilgili bir yazı yazmıştır. Yazısında istihbarat örgütlerinin saldırılar hakkında bilgi sahibi olduğuna değinen Mumcu, ulusal birlik ve beraberlik çağrısı yapmıştır: "*Ottawa Ticaret Ataşemiz Kani Güngör'ün Ermeni terör örgütlerinden ASALA tarafından vurulduğunu öğrenince, hemen birkaç gün önce FBI yetkililerinin, 'Yakında Türk diplomatlarına karşı yeniden saldırı düzenlenecek' yolundaki uyarılarını anımsadık. Demek haber alma örgütleri saldırıların ne zaman yapılacağını biliyorlar. Biliyorlar da niçin acaba, bu terör örgütleri konusunda, bütün dünya güvenlik örgütleriyle birlikte önlem almıyorlar? Terör çok uluslu boyutta olunca, bu teröre karşı alınacak önlemlerin de çok uluslu olması gerekir. ASALA gibi örgütler üç-beş tane gözü dönmüş teröristten oluşuyorsa, bunların hakkından gelmek hiç de güç değildir. Yok, eğer bu örgütler hemen hemen her ülkede bir takım çevrelerden yardım ve destek alıyorsa -ki öyle görünüyor- olayın niteliği değişmektedir. Böyle bir ortamda ulusal birliğin ve barışın sağlanması kadar güncel bir konu yoktur. Bu koşullarda iç politikadaki gerginlikleri azaltmak, silahlı eylemler dışındaki kişi ve kuruluşlarla, görüşleri ve eğilimleri ne olursa olsun, sağlam diyaloglar kurmak ve hoşgörü köprüleri kurmak zorundayız. Gerek iç gerekse dış teröre karşı en geniş cepheleri kurmak zorundayız. Bu bir 'seçenek' değil zorunluluktur.*" (Mumcu U., İç ve Dış Terör..., 1982).

Bu sırada gazetelerde Güngör'ün felç olduğu haberleri de yer almıştır (*Cumhuriyet*, 11.04.1982).

Kanada'da meydana gelen ikinci suikast ise Ottawa Büyükelçiliği Askeri Ataşesi Kurmay Albay Atilla Altıkat'a karşı yapılmıştır (*Cumhuriyet*, 28.08.1982). Tercüman gazetesi olayı "Ne Olacaksa Olsun Artık" (*Tercüman*, 28.08.1982) başlığı ile duyururken, Cumhuriyet gazetesinde "Ermeni terörüne bir kurban daha. Kanada askeri ataşemiz Albay Altıkat şehit edildi. Cinayeti 'Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları' üstlendi" (*Cumhuriyet*, 28.08.1982) başlığı yer almış, Evren'in, "*Türkiye Cumhuriyeti ve milletine karşı savaş halini alan bu katliamların son bulması için her türlü tedbirin alınmasında Türk Hükûmeti karardır.*" (*Cumhuriyet*, 28.08.1982) mesajı da yayınlanmıştır. Milliyet ise Evren'in sözlerini manşet yaparak, saldırıyı duyurmuştur: "Evren, 'Devletimizin gücünü kullanması zaruret halini aldı.'" (*Milliyet*, 28.09.1982).

Hürriyet gazetesinde "Hep Onlar Mı Vuracak" manşeti yer almıştır. Kanada polisinin 'kırmızı yaprak' isimli bir operasyon başlattığını ifade eden gazete, Ottawa radyosuna telefon eden bir şahsın "*cinayeti Ermeni Soykırım Adalet Komandoları işledi. Yakında yeniden vuracağız*" dediği bilgisine de yer vermiştir (*Hürriyet*, 28.08.1982). Hürriyet'in aynı tarihli başka bir haberinde "Bekliyoruz Paşam" başlığı yer almıştır. Olayı değerlendiren Kenan Evren'in "*Saldırıları, ulusumuza karşı savaş halini aldı. Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milletine karşı savaş halini alan bu katliamların son bulması için her türlü tedbiri alınmasında Türk hükûmeti karardır.*" (*Hürriyet*, 28.08.1982) sözleri paylaşılmıştır.

Altıkat'ın öldürülmesini Kanada Başbakanı Pierre Trudeau ve ABD Dışişleri Bakanlığı kınama mesajları yayınlamış ve her saldırıdan sonra olduğu gibi Türkiye Ermenileri Patriği Şinork Kalustyan da cinayeti kınamıştır (*Cumhuriyet*, 29.08.1982).

Cumhuriyet gazetesinden Mumcu, Kıbrıs Barış Harekâtı ile Ermeni terörünün eş zamanlı gerçekleştirildiğini ve bu durumun manidarlığına dair bir yazı kaleme almıştır. "Ermeni Terörü" başlıklı yazıda, "*Ermeni terör örgütlerinin bir amacı da Türkiye'de yaşayan Ermeni yurttaşlarımıza karşı '6-7 Eylül olayları' benzeri bir saldırıyı kışkırtmaktır. Türk kamuoyunun sabrının taşacağı noktayı hesaplayan terör kurmayları, böyle bir saldırının doğuracağı sonuçlardan da yararlanmayı isteyeceklerdir. Bu kışkırtmalara karşı son derece uyanık olmak, Türk kamuoyunca bir zorunluluk olarak benimsenmelidir...*" demektedir. (Mumcu U., Ermeni Terörü, 1982)

Hürriyet gazetesi, Altıkat'ın 'refakat polisi'nin kaldırılmasından sonra şehit edildiğini, Altıkat'ın öldürülmesinden sonra Kanada makamlarının ancak gereken tedbirleri aldığını yazmıştır. Kanada makamlarını suçlayıcı bir dille yazılan haberin başlığı ise "Kanada Cevap Ver" şeklindedir (Hürriyet, 29.08.1982).

Yine Hürriyet gazetesi aynı tarihli sayısında "Ölüm Listesi'nin Başında, Sunalp Paşa Vardı" başlıklı haberinde Kanada Büyükelçisi Turgut Sunalp'e gelen bir telefon görüşmesine yer vermiştir. Kanada Dışişleri Bakanının Turgut Sunalp'i aradığını ve "İstihbarat örgütlerimiz, 2 Ermeni militanının Türk kanı dökmek için Kanada'ya ayak bastığını bildirdiler. Sizden ricamız mümkün olduğu kadar hareketlerinizi kısıtlamanız. Lütfen eskortsuz bir yere çıkmayın; bizler de gerekli güvenlik önlemlerini aldık." dediğini yazmıştır (Hürriyet, 29.08.1982). Hürriyet'in diğer bir haberinde ise Kıbrıs Rum Kesimi'nde yayınlanan gazetelerden "Alithia" adlı bir gazetenin attığı başlığı eleştirmiştir. Söz konusu gazetenin Altıkat'ın öldürülmesiyle ilgili "Bir Atilla Daha Öldürüldü" başlığını kullandığını yazmıştır (Hürriyet, 29.08.1982).

Tercüman gazetesi ise Altıkat'ın katillerinin 'yine' bulunamadığına işaret etmiştir (Tercüman, 29.08.1982). Milliyet'te yer alan haberlere göre Kanada Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarında bayrakların üç gün süre ile yarıya indirildiği bilgisi yer almıştır. Bunun yanında gazetede Kanada Dışişleri Bakanının "Katilleri cezalandıracağım!" ve Ermeni Patriği Kalustyan'ın, "Saldırı, Türk Ermenilerini büyük üzüntüye gark etti." sözlerine yer vermiştir (Milliyet, 29.08.1982).

30 Ağustos'ta Hürriyet gazetesi Evren'in sert açıklamalarına yer vermiştir: "Türk Milleti sabırlıdır. Ama sabrının bir hududu vardır. Bu hududu aştığı zaman bu selin önünde kimse duramaz. Bizim bu sabrımızı taşırmasınlar. Türk devleti, Türk milleti gerekli mukabil tedbirleri almakta kendisini artık serbest görecektir." (Hürriyet, 30.08.1982).

31 Ağustos'ta Tercüman ilgi çekici bir habere yer vermiştir. "Türkiye, Ermenilere Karşı Harekete Geçiyor" başlıklı verilen haberde Evren'in Ermenilere karşı kullandığı sert ifadelerin Avrupa'da Türkiye'nin Ermenilere karşı harekete geçtiği şekilde yorumlandığına yer vermiştir. International Herald Tribune gazetesinden alıntı yapan Tercüman, söz konusu gazeteye atıfta bulunarak, Türkiye'nin yurt dışında terörist avına başlayacağını, Türk vurucu timlerinin Ermeni teröristlere karşı harekete geçeceğini yazıldığının bilgisini vermiştir (Tercüman, 31.08.1982).

Kanada'da bulunan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Perez de Cuellar basına vermiş olduğu demecinde, "Ben bir Hristiyanim. Bizim dinimizde intikam yoktur. Bu kadar yıl önce tarihte cereyan etmiş bir olay nedeniyle, bugün masum Türk diplomatlarını

intikam almak için öldürmek akıl dışı bir harekettir.” açıklamalarında bulunmuştur (*Hürriyet*, 30.09.1982).

5 Eylül’de gazeteler Altıkat’ın cenaze törenine yer vermiş ve ‘şehidimizi kalbimize gömdük’ gibi başlıklar kullanılmıştır (*Tercüman*, 31.08.1982). *Hürriyet* gazetesi ise “Yine Ağladık” başlığını kullanmıştır. Cenaze törenine birçok üst düzey devlet görevlilerinin katıldığını ifade eden gazete Orgeneral Nurettin Ersin’in şehit Albay Altıkat’ın eşi Ayla Altıkat’ın yanına gidip elini avuçlarının içine aldıktan sonra yavaş ve tane tane, “*üzülme kanlar yerde kalmayacak. O hep kalbimizde. Büyük payeye erişen Atilla ruhumuzda yaşarken, geride kalanlar onun bayrağını hep taşıyacak.*” sözlerini söylediğini yazmıştır (*Hürriyet*, 05.09.1982).

4.16. BORA SÜELKAN

Ottawa Büyükelçiliği Askeri Ataşesi Hava Kurmay Albay Atilla Altıkat’ın şehit edilmesinden kısa bir süre sonra 9 Eylül 1982’de Burgaz Başkonsolosluğu İdari Ataşesi Bora Süelkan uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür. Süelkan’ın öldürülmesi Türk gazetelerinde manşetlerden duyurulmuştur. *Hürriyet* gazetesi saldırıyı “Albay Altıkat’n kanı daha kurumadan... Yerde yine kan var” manşetiyle vermiştir (*Hürriyet*, 10.09.1982). *Hürriyet* yrica cinayeti, ‘Ermeni Soykırım Adalet Komandoları’ ve ‘Ermenistan’ın Kurtuluş İçin Gizli Ermeni Ordusu’ (ASALA) adlı Ermeni cinayet örgütlerinin, cinayeti üstlenmek için birbiriyle yarıştıklarına yer vermiştir (*Hürriyet*, 10.09.1982). *Hürriyet*’in aynı tarihli sayısında “Bu da Türk Asaleti” başlıklı bir haber daha yer almış ve Süelkan’ın babasının, daha öncesinde idama mahkûm edilen Esenboğa havaalanını bombalayan Levon Ekmekçiyan’a üzüldüğüne dair sözlerine de haberde yer vermiştir (*Hürriyet*, 10.09.1982). *Tercüman* ise saldırıyı “Kahroluyoruz” başlığı ile vermiştir (*Tercüman*, 10.09.1982).

Milliyet gazetesinde Danışma Meclisi üyesi Ahmet Vefik Kitapçığıl’in “*Artık Türk milletinin sabrı taşmıştır*” açıklamaları yer almıştır. Ayrıca gazetede Bulgar güvenlik güçlerinin ‘insan avı’na başladığı haber verilmiştir (*Milliyet*, 11.09.1982). Bu sırada Bora Süelkan’ın öldürülmesiyle ilgili olarak olayın üzerinden saatler geçtikten sonra birden fazla Ermeni terör örgütünün saldırıyı üstlendiğine ve bunun güvenlik güçlerini yanıltmak amacını taşıdığına dair haber *Hürriyet* gazetesinde yer almıştır (*Hürriyet*, 11.09.1982). *Milliyet*’te çıkan başka bir haberde ise Bulgar güvenlik güçlerinin ‘cinayetin profesyonelce olduğu’na dair açıklamaları yer almıştır (*Milliyet*, 12.09.1982). *Hürriyet* ise 12 Eylül’de

verdiği haberde Bora Süelkan'ı katledenlere yardım eden '3 genç kız'ın olduğu bilgisine ulaşıldığını yazmıştır (*Hürriyet*, 12.09.1982).

14 Eylül'de *Hürriyet* gazetesinde "Denktaş, Asala İçin Rumları Bir Kez Daha Uyardı" başlıklı haberinde Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Rauf Denktaş'ın açıklamalarına yer vermiştir: "*Bazı gerçeklere parmak basmakta yarar vardır. 1974'te Ermeni meselesini Birleşmiş Milletlerde dile getirmekle ve bu nedenle sözde en yüce Ermeni nişanı ile taltif edilen ve bununla övünen Kiprianu, Türkiye'ye karşı işlenen cinayetlerin teşvikçisi olduğunu artık anlamalıdır.*" (*Hürriyet*, 14.09.1982). Bu sırada Süelkan'a resmi cenaze töreni düzenlenmiş ve Cebeci mezarlığına defnedilmiştir (*Cumhuriyet, Milliyet*, 15.09.1982).

Cumhuriyet gazetesi ABD Başkanı Carter'in danışmanı Paul Henze ile bir söyleşi yapmıştır. Paul Henze, Ermeni Terörü'nün arkasında Sovyetler Birliği'nin bulunduğu inanan bir siyasetçidir. Haberde Paul Henze'nin, "*Ne zaman bir NATO ülkesinde bir Türk diplomatı öldürülse Türkiye'de olayın meydana geldiği ülkeye karşı bir infial doğuyor. Saldırıları NATO ülkelerinde tekrarlandıkça Türkiye'de NATO ülkelerine karşı bir güvensizlik yaratılmış oluyor. Böylece NATO'nun Güneydoğu kanadı zayıflatılmış oluyor.*" sözlerine yer verilerek bu görüşü desteklediği bilgisine yer verilmiştir (*Cumhuriyet*, 18.10.1982).

Basında Süelkan saldırısı diğer saldırılar kadar yer bulmamıştır. *Hürriyet*'te 11 Kasım'da çıkan haber Ermeni teröristlerin sadece şiddet eylemi değil başka alanlarda da faaliyet gösterdiğini kanıtlar niteliktedir. "Örgütü Ermeniler Altın Kaçırıyor" başlıklı haberde, "*Türk diplomatlarına acımasızca kurşun yağdıran Ermenilerin bu kez ülkemizi ekonomik yönden çökertmek için Türkiye'den altın kaçırdıkları ortaya çıktı.*" cümleleri kullanılırken aynı zamanda, "*Ermenilerin, 12 Eylül öncesi, İtalya'nın Fiat fabrikasında çalışan ve uzun yıllar ülkemizde bulundurduğu belirlenen 'Benda kardeşler' aracılığıyla yurdumuza silah soktuğu da ortaya çıkarıldı.*" denilerek silah kaçakçılığı ile Ermenilerin bağlantısı üzerinde durulmuştur (*Hürriyet*, 11.10.1982).

4.17. GALİP BALKAR

9 Mart 1983'te Yugoslavya'da Belgrad Büyükelçisi olarak bulunan Galip Balkar Ermeni etnik terörü tarafından silahlı saldırıya uğramış ve hayatını kaybetmiştir.

Balkar'ın suikasta uğraması, suikastın ertesi günü, Türk basınında geniş yer bulmuştur. *Tercüman* gazetesi "Belgrad Büyükelçimiz Vuruldu" başlığını atmıştır.

Haberin detaylarında ise saldırıyı gerçekleştirenlerden birinin yakalandığını belirtilmiştir (*Tercüman*, 10.03.1983). Milliyet gazetesi, saldırganların kim olduğunun henüz belirlenemediğini ifade etmiştir (*Milliyet*, 10.03.1983).

Cumhuriyet gazetesi, sürekli tekrarlanan saldırılara atıfta bulunarak “Belgrad Büyükelçimizi de vurdular” başlığını atmıştır (*Cumhuriyet*, 10.03.1983). Hürriyet gazetesinde saldırı üzerine atılan başlık dikkat çekicidir: “Köpekler Yine Saldırdı” (*Hürriyet*, 10.03.1983).

Hürriyet gazetesinin aynı sayısında dönemin Dışişleri Bakanı olan Türkmen’in saldırının arkasında yatan sebepleri öğrenmek adına her türlü imkânların kullanılacağını ve cinayetin çözülmesi için her türlü girişimin yapılacağına dair sözleri yer almıştır. Yine aynı gazetede, saldırıyı gerçekleştirenlerin iki Ermeni olduğu da belirtilmiştir (*Hürriyet*, 10.03.1983).

Güneş gazetesinde ise olayın ayrıntıları verilirken Yugoslav bir albayın saldırganlara ateş açarak olayı engellemeye çalıştığı bildirilmiştir (*Güneş*, 10.03.1983).

Balkar’a karşı yapılan saldırının önlenememesinde, güvenlik önlemlerinin az olmasının etkili olduğunu düşünen köşe yazarları da bahsi geçen bu güvenlik zafiyetini eleştirmiştir. Buna örnek olarak Milliyet gazetesinde yazan Mehmet Barlas gösterilebilir. Barlas, “Koruma yeterli mi?” başlıklı yazısında şu şekilde konuşmuştur: “*Belgrad Büyükelçimiz Galip Balkar ile şoförü Necati Kaya’yı hedef alan silahlar, 1973’ten bu yana 68 kez Türk diplomatlarına yöneltilmiştir... Türk diplomatlarının can güvenliğinin sürekli tehdit altında olması, çok ciddi bir olaydır... Diplomatlarımızın korunması konusunda yeterli önlem alabilmiş değiliz... Bugün Ankara ve İstanbul’daki bazı yabancı temsilcilere gidip, koruma tedbirlerini görenler, bizim önlemlerimizin yeterliği konusunda düşünce sahibi olabilir. Bu konuda çok ciddi olmalıyız. Fakat bütün dünya ülkeleri de, terörizm karşısında, gereken duyarlılığı göstermelidir. Hedef sadece Türk diplomatları değildir. Terörizmin hedefi, tüm ülkelerin istikrarı ve tüm insanların can ve mal güvenliğidir*” (Barlas, Koruma yeterli mi?, 1983).

Diğer yandan Son Havadis gazetesinde imzasız olarak yayınlanan yorumda da bu konu şu şekilde işlenmiştir: “*Kahpe Ermeni saldırılarının devam edeceği artık kesinlikle anlaşılmaktadır. Kesinlikle anlaşılan bir diğer husus da, dış temsilcilerimizin, görevli buldukları ülkelere korunamadıklarıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bu menfur saldırıların hesabını soracak bir muhatap devleti karşısında bulamamaktadır. Ancak 30’u aşkın şehit ve 100’e yakın yaralı verdiğimiz bu alçakça saldırılar karşısında sonuna kadar hareketsiz kalmamız da mümkün değildir. Ve Türk milletinin onurlu fertlerinin üç buçuk*

Ermeni kahpesine gerekli dersi vermesi gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sonucundan emin olmasa da, ilgili hükümetler nezdinde ve beynelmilel platformlarda gerekli teşebbüslerde bulunurken, Milletimizin yiğit evlatlarının dışarıdaki Ermeni teröristlere karşı ‘mukabele-i bilmisile’ geçmesi zamanı artık gelmiş bulunmaktadır...” (Yorum: Harekete Geçmek Gerek, 1983).

Son Havadis gazetesinin aynı sayısında Cihat Baban’ın yazdığı “*Caniler Topluluğu*” başlıklı yazı, başyazı olarak yayınlanmıştır. Yazının içeriği de şu şekildedir: “*Zonguldak’taki faciada kaybettiğimiz 100’e yakın vatandaştan sonra, felaketler serisine bir yenisi daha eklendi. Belgrad Büyükelçimiz Galip Balkar’ı kahpece vurdular... Ermeni terörü çok canımızı yaktı, yakıyor ve yakmakta devam ediyor, Viyana Büyükelçimizden sonra, Paris’teki Büyükelçimizle başlayan ölümler, birbirini kovaladı. Bu katilleri cesarete sevk eden sebeplerden biri de katillerin yakalanmaması, yakalanmamaları için Fransa gibi memleketlerde ihtimam gösterilmesi ve adaleti, Türk düşmanlığı içinde boğmalarıdır. Bu ortaklık mutlaka tersine dönecekti. Nitekim Fransa’da dönmeye başlarken, Yugoslavya’da filiz verdi. Katil Yugoslav polisince yakalanmıştır... Umuyoruz ki cani cezasını çekecektir. Ama o beş paralık manevi kıymeti olmayan, bütün kabiliyeti arkadan adam öldürmekten ibaret olan sefil adam cezasını görse ne olur? Türkiye’nin ihtimam ile yetiştirdiği evlatlarının bıraktıkları boşluğu doldurabilir mi? Bir gün, bu cinayetlerin sonu gelecektir. O zaman ahmahlıklarının cezasını bir kere daha çekmiş olmanın acısını toplu olarak hissedeceklerdir. Adam öldürmekle övünen bu seviyesizler unutuyorlar ki en büyük fenalığı kendi cemaatlerine yapmaktadırlar. Bu gidişle bu cemaat bir caniler topluluğu haline gelmektedir.”* (Baban, 1983)

Olaydan bir gün sonra Milliyet gazetesinde Galip Balkar’ın göğsünden ve şakağından aldığı kurşun darbesine bağlı olarak sağlık durumunun iyi olmadığı belirtilmiştir (*Milliyet*, 11.03.1983).

Tercüman gazetesinde yazan Kabaklı yazısında saldırıyı değerlendirirken “*28. Türk diplomatı olarak Belgrad Büyükelçimiz Galip Balkar’ı da şehit olma noktasına getiren Ermeni katilleri, bir ajansa gönderdikleri mektupta Belgrad’daki Türk diplomatını idam ettiklerini bildirmişlerdir.*” (Kabaklı, Mertliğin Taşnakçası!, 1983) sözleriyle bu zamana kadar şehit edilen diplomatlarımızın sayısının yirmi sekize ulaştığına dikkat çekmiştir. Saldırıyı eleştiren yazar, yazısının sonunda ise saldırıyı gerçekleştiren Ermenilere şöyle seslenmiştir: “*Mertliğin Taşnakçası nasıldır acaba?*” (Kabaklı, Mertliğin Taşnakçası!, 1983)

Balkar'a karşı düzenlenen suikast sonrasında Ermeni saldırganların polisle çatışıp kaçtıkları, sonrasında ise sınırda yakalandıkları bilgisi Cumhuriyet gazetesinde yer almıştır (*Cumhuriyet*, 11.03.1983). Hürriyet gazetesinde yer alan bilgiye göre de Balkar'a karşı gerçekleştirilen saldırı sonucunda iki saldırgandan birinin yakalandığı, birinin ise kaçtığı ancak kaçan saldırganın da yakalandığı ifade edilmiştir. Hürriyet'e göre, Yugoslav ceza kanuna göre saldırganlar idam cezasına çarptırılmıştır (*Hürriyet*, 11.03.1983).

Bu saldırının daha önceden yapılacağı, Avrupa polisince bilindiği ve hatta bu yüzden gerekli önlemlerin alındığına dair bilgiler, Uğur Mumcu'nun "*Son Saldırı*" başlıklı yazısında ayrıntılarıyla yer almıştır. Yazıda olayın ayrıntıları şu şekilde geçmektedir: "*Ermeni teröristlerin Türk diplomatlarına karşı yeni bir saldırı düzenleyecekleri Avrupa polisince biliniyordu. Bu yüzden, Avrupa'nın birçok kentinde özellikle son günlerde alınan önlemler artırılmıştı. Ermeni teröristler, alınan bu önlemleri görünce, saldırıyı hiç umulmayan bir ülkede düzenlediler. Sosyalist ülkeler, Batı ülkelerine göre, bu açıdan daha güvenliydi... Teröristler, belki bu yüzden, bu kez, Belgrad'ı seçtiler. Batı başkentlerindeki diplomatlarımızın zırhlı arabaları var... Büyükelçilerin arabalarında Türk polisler de bulunmaktadır. Hiç şüphesiz bu önlemler, Ermeni teröristler için caydırıcı etki yapmıştır. Terör, yaygın, yaygın olduğu kadar sinsi ve kaynakları henüz yeterince saptanmamış bir çeşit dünya savaşıdır. Türkiye özellikle 1975 yılından bu yana, bu sinsi, bu yaygın saldırının baş harflerinden biridir. İçerideki ideolojik görüntülü silahlı çatışmalardan, dışarıda Ermeni saldırılarına kadar uzanan terör çemberi, Türkiye'yi, Türk demokrasisini tam bir kaskaca alma hesabı içindedir. Böylesine sinsi, böylesine yaygın bir savaşa karşı, tıpkı meydan savaşlarının askeri taktik ve stratejileri gibi saldırı ve savunma planları yapmak gerekir. Bunun ilk koşulu da bu konularda istihbarat çalışmaları yapılmasıdır... Türkiye'de bir Ermeni sorunu yoktur. Bugün için böyle bir sorun yoktur, dün de böyle bir sorun yoktu, yarın da böyle bir sorun olmayacaktır. Öyleyse bu Ermeni teröristlerin amaçları nedir? Türkiye'den bir toprak parçası koparmaya güçleri yetmez. Bunu kendileri de bilir. Yurt dışında işbirliği yaptıkları diğer ayrımcı güçlerle, aynı toprak parçaları üzerinde hak ileri sürdükleri de bilirler. Koskoca Türkiye Cumhuriyeti, yüz seçkin diplomatının alçakça öldürülmesi ile de çökmez. Bütün bu olgular, Ermeni teröristlerinin, Türkiye'den toprak koparmaktan çok Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni bu aşamada zayıf düşürmek olduğunu göstermiyor mu? Bu amaçlarına hiçbir zaman ulaşamayacaklarını, kanlı katiller kadar onların destekçileri de bilir. Ermeni terörü, bütün dünyanın yakındığı 'uluslararası terörün' en azgın kanıtlarından biridir. Dünya çapında dün alınmasında gecikilen tedbirler, bugün alınmalıdır..." (Mumcu U., *Son Saldırı*, 1983).*

Saldırı sonucunda yaralı olarak hastaneye kaldırılan Balkar'ın hayatını kaybettiğiyle ilgili haberler 12 Mart 1983 yılında Türk basınına yansımıştır. Tercüman gazetesinde Ermeni kurşunlarına hedef olan Büyükelçi Balkar'ın hayatının kurtarılamadığı belirtilmiştir (*Tercüman*, 12.03.1983). Milliyet gazetesi ise “*Kariyeri parlak olan seçkin diplomatımız yapılan tüm müdahalelere rağmen 11 Mart 1983 yılı yerel saat 17.20’de gözlerini hayata yummuştur.*” (*Milliyet*, 12.03.1983) cümleleri ile Galip Balkar'ın şehit olduğunu okuyucularına duyurmuştur. Barış gazetesinde “*İki Ermeni teröristin kahpece vurduğu BALKAR’IMIZ ŞEHİT OLDU.*” başlığıyla haber duyurulmuştur (*Barış*, 12.03.1983). Günaydın gazetesi, Balkar'ın vefatının Yugoslav halkını da çok üzdüğü bilgisine yer vermiştir (*Günaydın*, 12.03.1983). Güneş gazetesi ise bu üzücü olayı “*Dördüncü Büyükelçimiz de şehit oldu.*” şeklinde vermiştir (*Güneş*, 12.03.1983).

Cumhuriyet gazetesinde yazan Mumcu, köşesinde “*Örnek Olmalı...*” başlıklı yazı kaleme almıştır. Yugoslav hükûmetini tebrik eden Mumcu, Fransız Hükûmetini ise eleştirmiştir. Yugoslavya polisinin saldırganları olayın üzerinden çok geçmeden yakalamasının diğer ülkelere özellikle de Fransa’ya örnek olması gerektiğini söylemiştir. Dahası Yugoslav basını olayı en ağır şekilde kınamıştır (Mumcu U. , *Örnek Olmalı*, 1983).

Günaydın gazetesi yazarlarından Necati Zincirkıran, Balkar olayını değerlendirirken Yugoslavya polisinin dünyaya örnek olması gerektiğini ifade etmiş ve yazısını şu şekilde sürdürmüştür: “*Yugoslavlar mert insanlardır, dost insanlardır, yiğit insanlardır. Nitekim Belgrad olayında bunu kanıtladılar. Bir Yugoslav sivil elbiseli subay tabancasını çekip teröristlere ateş açtı. Polis şimdiye kadar hiçbir ülkede görülmemiş hassasiyetle olayın üzerine gitti. İkinci teröristi de 8 saatte yakaladı. Fransası, Amerikası, İngilteresi, İtalyası, hatta Bulgaristan’ı ders alsın!..*” (Zincirkıran, *Kara kader, kara haber...*, 1983).

Milliyet gazetesinde isimsiz olarak “*Yugoslavlara teşekkür borçluyuz*” başlıklı bir yazı yer almıştır. Gazete, Balkar suikastını geçmişteki suikastlarla birlikte şöyle değerlendirmiştir: “*Belgrad Büyükelçimiz Galip Balkar da Ermeni teröristlerin kurşunlarına hedef oldu... Ama açık söylemek gerek, Yugoslavlar başka türlü davrandılar. Öbür ülkelerde pek görmediğimiz bir biçimde davrandılar. İsterseniz geçmişten birkaç örnek verelim: 24 Ekim 1975, Paris... Büyükelçimiz İsmail Erez güpegündüz arabası içinde ana caddede saldırıya uğradı. Kimse ele geçirilemedi. 9 Haziran 1977. Roma... Büyükelçi Taha Carım şehit edildi. Kimse ele geçirilemedi. 22 Aralık 1979. Paris... Turizm Müşaviri Yılmaz Çolpan sokak ortasında saldırıya uğradı ve şehit edildi. Saldırganlar kalabalığa karışıp yok oldular. 31 Temmuz 1980. Atina... İdari Ataşe Galip Özmen ve kızı*

öldürüldü. Saldırganlar gene ortada yok. 4 Mart 1981 Paris... Çalışma Müşaviri Reşat Morali ve Din Görevlisi Tecelli Arı okak ortasında şehit edildi. Saldırganlar ellerini kollarını sallayarak yok oldular. 27 Ağustos 1982. Kanada... Askeri Ataşe Albay Atilla Altıkat şehit edildi. Saldırganlar bulunamadı. 9 Eylül 1982. Bulgaristan... İdari Ataşe Bora Süelkan şehit edildi... Saldırganlar bulunamadı. Şimdi Belgrad'daki olaya bakalım: Biri kız üç öğrenci saldırganlara müdahale etmeye çalışıyor. Bunlardan biri ölüyor. Bir Yugoslav albay tabancasını çekip çatışmaya giriyor. Yaralanıyor. Yoldan geçen bir Yugoslav, elçilik arabasına girip direksiyona geçerek ağır yaralı Büyükelçimizle şoförünü hastaneye yetiştiriyor. Polis anında olay yerinde önlem alıyor. Teröristlerle silahlı çatışmaya girerek bunlardan birini yaralı ele geçiriyor. Öbürünü yakalamak için tüm yolları denetime alıyor. Havaalanlarını bile kapatıyor. En sonunda ikinci Ermeni terörist de yakalanıyor. Benzer olaylarda başka ülkelerdeki vurdumduymazlığa karşın, Belgrad'da sokaktaki halkın bile tepki göstermesi, bir şeyler yapmaya çalışması olumlu ve hasretini duyduğumuz bir davranış...” (Yugoslavlara teşekkür borçluyuz, 1983).

Cumhuriyet gazetesi, Galip Balkar'ın öldürülmesiyle ilgili Kenan Evren'in, “...Bu alçakça saldırıların tertipçileri akıtılan bunca masum kanın hesabını en ağır bir şekilde mutlaka vereceklerdir” (Cumhuriyet, 13.03.1983) açıklamasına yer vermiştir. Bunun yanı sıra Hürriyet gazetesi, Belgrad'daki tüm yabancı diplomat ve misyonerlerin elçiliğimizi arayarak bu elim olayı lanetledikleri haberini yayınlamıştır (Hürriyet, 13.03.1983).

Adalet gazetesinde yazar Turhan Dilligil de “Millet, Devlet ve komşuluk budur!” başlıklı yazısıyla Yugoslavya hükümetini övmüş, Yugoslav halkının, Galip Balkar olayıyla ilgili yaptıklarını ve üzüntülerini kaleme almıştır: “Belgrad Büyükelçimiz Galip Balkar 9 Mart Çarşamba günü, makam şoförü Necati Kaya'nın idaresindeki makam otomobili ile Sefaretten Yugoslav Dışişleri Bakanlığına giderken, saat 11.00'de bir yol kavşağında trafik ışıklarına uyararak durdukları zaman, arkadan iki kişinin silahlı saldırısına uğramıştır. Açılan yaylım ateşi sonucu Büyükelçi şakağından ve göğsünden, şoför Kaya ise omzundan yaralanmışlardır. Her ikisi de kan kaybetmekte idiler. İşte bu anda, yıllardan beri tekrarlanan benzeri alçakça saldırılardan farklı bir durum yaratıldı. Arabalarını durduran iki Yugoslav vatandaşı, yaralıları ayrı ayrı alarak mümkün olan hızla hastanelere götürdüler. Kaçmakta olan iki katilin üzerine çevredeki halk hücum etti. Saldırganlardan birini, birisi genç bir kız, birisi üniversiteli bir delikanlı, birisi de emekli bir albay olan üç Yugoslav vatandaşı yakaladılar. Diğeri ise, bir kadının kullandığı bir spor arabaya atlayarak olay yerinden uzaklaşmaya muvaffak oldu. Yakalanan katil silah kullandığı için emekli albay da silahını çekmişti. Fakat saldırganlar daha önce davranarak albayı ve genç

kızı yaraladılar. Genç üniversite öğrencisi Milivojevic ise aldığı iki isabetle olay yerinde can verdi. Bu sırada Yugoslav güvenlik kuvvetleri de yetişmiş, çatışmaya girmişti. Parlamento koruma görevlilerinden birisi saldırgan köpeği göğsünden yaraladı. Yugoslav polisi derhal alarma geçirildi, halktan yardım istedi ve bir Yugoslav vatandaşının ihbarı üzerine, kaçan katil köpek de olaydan sekiz saat sonra yakalandı. Bu arada Yugoslav devlet yetkilileri bir yandan tahkikatın yürütülmesi, bir yandan yaralıların kurtarılması ve bir yandan da Ankara'nın gelişmelerden haberdar edilmesi için her imkanı kullandılar. Öte yandan Yugoslav basını, halkın duygularını dile getirerek saldırıyı lanetleyen, Türk dostluğunu abideleştiren yayını sürdürdüler. Böylece Yugoslav milleti ve Yugoslav devleti gücünü ve kişiliğini simgelerken, 'dostluk' kelimesinden neyi anladığını da göstermiş bulunuyordu. Bu olay sadece Yugoslav-Türk dostluğunu yüceltmekle kalmamalı, dünya milletlerine, dünya devletlerine ve dostluk kelimesini düşmanca emellerine maske yapan sözde dostlara ibret olmalıdır." (Dilligil, 1983).

Şehit Balkar'ın üniversitedeyken hocası olan Doç. Dr. Mukbil Özyörük "Şehit Galip Balkar" başlıklı yazısıyla Tercüman gazetesinde olayı şöyle yorumlamıştır: "...Benim duyduğum acı ikidir: Önce herhangi bir Türk vatandaşı olarak içim yanıyor. Sonra da kendisinden 'sevgili Galip' diye bahsedebilecek kadar eskiden ve yakından tanıdığım ve sevdiğim bir vatan evladının başına böyle bir felaketin gelmesinden dolayı çok kederliyim. Kırk altı yaşındaki bu pırlanta diplomatımız, Ankara Hukuk Fakültesi mezunudur. Kendisinin öğrencilik yıllarını daha dün imiş gibi, bütün tazeliği ve ayrıntılarıyla hatırlarım. Sadece 'fevkalade başarılı' bir talebe değildi, o delikanlılık yaşında bile 'seçkin bir şahsiyet'ti. Fakülteyi bitirirken, akademik mesleğe intisabı için, ben dahil, pek çok hocası, kendisine ısrar etmişlerdir. O, neticede diplomatik mesleği seçti. Tahsil itibariyle, girebileceği bütün meslek ve hizmetlerde, mutlaka başarılı olacağından kimsenin şüphesi yoktu. Nitekim öyle oldu. Galip'i yalnız gelmiş geçmiş en iyi talebelerimden biri olduğu için sevmezdim. O, aynı zamanda muhterem bir zatın oğluydu. Çok takdir ettiğim, şahsiyetine, çalışkanlığına, İdare Hukukundaki salahiyetine gerçek bir saygı beslediğim, Danıştay Baş Kanun Sözcüsü, merhum Kemal Galip Balkar Beyefendinin tek evladıydı. Kemal Galip Beyefendiye, hürmetim sonsuzdu. Akran sayılmadığımız halde, karşılıklı ziyaret ve iade-i ziyarete bulunurduk. Ona hürmetim, görevi müddetince, Danıştay'ın bakmış olduğu en önemli davalarda, yazmış olduğu 'mütalaalar' (düşünceler) ile başlamıştı. Kemal Galip Bey merhum, bu görevinde, Fransız İdare Yargısının Corneille, Romieu, Tardieu, Blum gibi meşhur 'Hükûmet Komiserlerinin' memleketimiz itibariyle 'dengi ve karşılığı' idi... Kemal Galip Beyefendinin düzeyine henüz kimse

gelemedi ve kimse onu geçemedi... İşte ben, Galip Balkar'ı, bu şartların da hazırladığı bir tablo içinde, günün birinde, karşımda talebem olarak gördüm, kendisini ayrıca takdir ettim, sevdim. Kendisinin üzerine aşırı şekilde titreyen rahmetli anne ve babasının, hayatlarında en büyük varlık ve yegane ümitleri olan bu evlada karşı gösterdikleri titizliklerde de, onları bir tek gün olsun üzmediğini merhum pederi söylerdi. Milletimiz bu pek değerli ve daha nice parlak istikbal ve ne büyük hizmetler vadeden müstesna bir evladını kaybetmiş bulunuyor. Çok yazık... Çok, çok yazık... Ekrandaki haber-filmde baktım da, Galip Balkar'ın makam arabasının kurşun işlemez cinsten olmadığını, maiyetinde de hiçbir muhafızı bulunmadığını gördüm. Kurşunların deldiği camlar, leblebi gibi dağılmış. Piyasada 'havalı cam' denilen cinsten. Bu türlü camlara kurşun değil, taş bile atılsa, insan yaralanır. Bir kaza anında camlardan fırlayacak olanları kesmesin diye yapılmışlardır. Başkaca koruma özellikleri yoktur. Sosyalist önce, Bulgaristan'daki bir saldırı ile esasen tekzip edilmemiş miydi? Ancak Yugoslav polisi, hepimizi minnettar eden bir gayretle, katillerin ikisini de hemen ele geçirdi. Ama alelaide bir otomobil içinde yapayalnız kıştırılan Galip Balkar gitti, gider... Üzülmekten de öteye 'dövünmemiz' lazım." (Özyörük, Şehit Galip Balkar, 1983).

Hürriyet gazetesinde Balkar olayı ile ilgili imzasız çıkan "Acaba kime?" başlıklı yazı da şu şekilde kaleme alınmıştır: "Kimse ölümü yakıştıramadı Galip Balkar'a. Bir mucize beklediler. Ama yakın arkadaşı Güner Öztekin, Belgrad'dan telefonla konuştuğu arkadaşlarına umutlu bir söz etmiyordu. Sağlık raporlarını dinleyenler de 'Galip böyle yaşamaz' diyorlardı. Masa başında ciddi bir bürokrat, dost toplantılarında her konuya derinliğine inen şakacı, sevecen bir kişi ve yeni bir filmi, yeni bir oyunu izleyen, son kitapları okumaktan geri kalmayan, dans etmeyi eğlenmeyi seven bir insana, bitkisel yaşam yakışır mı? Beyin fonksiyonlarının durduğunu duyanlar, kara haberin gecikmeyeceğini biliyorlardı artık. Galip Balkar, bekar bir diplomattı. Niçin evlenmedi, özgürlüğü mü seviyordu, ya da ailesel nedenlerle evlenmeyi erteledi mi, sorularına yanıt bulmak kolay değil. Evlenmedi, sevdiği bir kadınla ortak yaşamanın mutluluğunu duymadı ama, sevmeyi çok derinden bilen ve sonsuz sevilen bir insandı. Sevgi ile çarpan bir kalbi vardı. Ülkesini, ailesini, mesleğini, dostlarını, insanları ve de kadınları seven bir Galip Balkar. Yaşama sevgisi ile dolu bir insan..." (Acaba kime?, 1983).

Balkar'ın naaşı Türkiye'ye gönderilmeden önce Belgrad'da cenaze namazı kılınmıştır (Tercüman, 15.03.1983). Hürriyet gazetesinde ise Belgrad'da kılınan cenaze namazına, Müslüman Yugoslav vatandaşları ile İslam ülkelerinden gelen büyükelçilerin de katıldığı haberi yer almıştır (Hürriyet, 15.03.1983). Dahası gazetenin konuyla ilgili başka

haberinde Yugoslavya Başkanı Bayan Milka Planina'nın, Balkar ile ilgili "*Türk- Yugoslav dostluğunun gelişmesinde büyük katkıları olan şehit büyükelçinin acısını tüm Yugoslav halkı Türk halkıyla paylaşmaktadır*" sözlerine de yer verilmiştir (*Hürriyet*, 15.03.1983).

Milliyet gazetesi de Balkar için düzenlenen cenaze törenine yer vermiştir (*Milliyet*, 16.03.1983). *Hürriyet* gazetesinde ise Dışişleri Bakanlığı'nın sevilen ve takdir edilen üyesi olan Balkar'ın cenazesine devletin önde gelenlerinin ve Balkar'ın aile üyelerinin de katıldığı bilgisi yer almıştır (*Hürriyet*, 16.03.1983). Cumhuriyet gazetesi, Dışişleri Bakanı Türkmen'in cenazede söylediği "*Türkiye'den intikam almaya kalkanlar cezasız kalmayacak*" sözlerine yer vermiştir (*Cumhuriyet*, 16.03.1983).

Cumhuriyet gazetesinde yer alan başka bir haberde Balkar'ın şehit edilmesinin ardından ilk defa Türkiye'nin, NATO ile görüşerek terör ile ilgili bir toplantı yapmasını istediği bilgisi yer almıştır (*Cumhuriyet*, 17.03.1983).

Türkiye'nin uzun yıllar uğraştığı bu terör olaylarının dünya genelinde artık durdurulması için böyle bir adım attığı söylenebilir. Bu düşüncenin yansımalarını ise Milliyet gazetesi yazarlarından Mehmet Ali Birand'ın "*Galip'i de diğerleri gibi unutacak mıyız?*" başlıklı yazısında görmek mümkündür. Birand, Balkar'ın Türkiye için ne kadar değerli olduğunu şu sözleri ile anlatmıştır: "*Galip Balkar Türk Dışişleri Bakanlığı'nın en iyisi değilse bile mutlaka en iyilerinin başında gelen diplomatlarından biriydi. Balkar kadar dengeli, hoşgörülü, bilgili, mükemmel insan ve sadece kendi arkadaşları değil yabancı diplomatlar tarafından da övgüyle söz edilen bir başka Türk memuru herhalde azdır. 'Yakında genel sekreter olacak' derdik... Bir gün Bakanlığa oturması en olası, en akla yakın adaydı. Ve Galip'i vurdular. Belgrad'daki olay duyulduğunda tüm Dışişleri bir matem bastı, Ermeniler en iyisini vurmuşlardı... 1973 yılından bu yana 16 ülkede 33 Türk vuruldu. Şehitlerimizin anılarına, geride kalan ailelerine veya sakat kalanlara ne yaptık? Hatta yer azaldığı gerekçesiyle şehitler mezarlığına gömülmeleri dahi fazla görülmeye başlanan bu insanlarımızı unutacak mıyız?.. Yeni ve ciddi bir değerlendirme vakti gelmedi mi?.. Hiç değilse şehitlerimizin anılarını canlı tutalım... Belgrad olayından sonra bu Ermeni örgütünü Avrupa'da nerelerde rahat ettiği, yollanan mektuplar, edilen ihbar telefonlarıyla açıkça ortaya çıkıyor: Atina, Lefkoşa ve Paris. Hele 6 Mart tarihli (yani Belgrad cinayetinden üç gün önce) Yunan Akropolis gazetesinde Atina'daki Ermeni toplumu ileri gelenlerinin verdikleri demeçler birçok yönden düşündürücüydü. Yunan gazetesinin konuştuğu (Ermeni) liderler açıkça, 'Türk diplomasisinin en iyilerini vurup Türkiye'ye diz çöktüreceğiz... Şimdiden hata yapmaya başladılar bile. Üstelik artık Dışişleri Bakanlığı memur bulmakta dahi güçlük çekiyor. Dışarıya adam yollayamaz*

oluyor' diyorlardı. Bu demeçte işaret edilen hedef üç gün sonra Belgrad'da vuruldu... Diğerleri gibi Galip'i de unutmayalım ve artık gerçekçi bir değerlendirme yapalım." (Birand, Galip'i de diğerleri gibi unutacak mıyız?, 1983).

Tercüman gazetesi, dönemin Dışişleri Bakanı Türkmen'in Beyrut'a giderek Beyrut Cumhurbaşkanı ile Ermeni terörü hakkında görüştüğü haberini yayınlamıştır (*Tercüman*, 18.03.1983). Cumhuriyet gazetesi de aynı haberi dışişleri bakanının Ermeni terörü hakkında ilk olarak Beyrut'a gittiği şeklinde vermiştir (*Cumhuriyet*, 18.03.1983). Dışişleri bakanının Beyrut ziyareti ile ilgili olarak Hürriyet gazetesinde geçen bilgiye göre dışişleri bakanı Lübnan Cumhurbaşkanı'ndan, Ermeni terör örgütlerinin Lübnan'ı üs olarak kullanmasının önlemesi için yardım istediği ifade edilmiştir (*Hürriyet*, 18.03.1983). Gazetenin aynı sayısında Gizli Ermeni Ordusu Asala'nın, Lübnan'ın Türkiye ile anlaşması sonucunda Lübnan'ı da vuracağına dair bilgiler yer almıştır (*Hürriyet*, 18.03.1983). Cumhuriyet gazetesi de ASALA terör örgütünün, eğer ki Türkiye ve Lübnan arasında kendilerine karşı bir birleşme olursa Lübnan'ı 'demir yumrukla' vuracaklarına dair yapmış oldukları açıklamalarına yer vermiştir (*Cumhuriyet*, 18.03.1983).

Tercüman gazetesi, Balkar'ın öldürülmesinden sonra ülke içinde ve dışında Ermeni terörüne karşı yaptırımlar uygulanmaya başlandığı haberine yer vermiştir (*Tercüman*, 19.03.1983). Bunun yanı sıra Cumhuriyet gazetesinde Türkiye'nin, Ermeni terörünün peşinde olduğu yazılmıştır (*Cumhuriyet*, 19.03.1983). Hürriyet gazetesinin verdiği bilgilere göre Dışişleri Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığının ortak çalışma yürüttükleri, Türk diplomatlarını, yurt dışında korumak için düzenlemeler ve önlemler almak istedikleri fakat Maliye Bakanlığından yeterli ödeneği alamadıkları ifade edilmiştir (*Hürriyet*, 19.03.1983).

Hürriyet gazetesinde, Fransa'nın, Ermeni terörüne yardımcı olduğu belirtilmiştir. Haberin devamında tanınmış yazar Gerrad De Villersin'in Fransa'da hazırladığı terör raporunun, Paris hükûmeti tarafından çok beğenilmediği yayınlanmıştır. Gazetede ayrıca raporda geçen ve 1975'ten beri devam eden Türk diplomatlarının öldürülmesine Fransa'nın neden sustuğu, sorusuna da yer verilmiştir (*Hürriyet*, 21.03.1983).

Hürriyet gazetesi, Balkar'ın öldürülmesinin üzerinden aylar geçtikten sonra saldırganların mahkemeye çıkarılmasını haber yapmıştır. Bununla birlikte büyükelçimizi şehit eden ESAK terör örgütünün, kendi yaptıklarını görmezden gelerek saldırganların, 'hürriyet komandosu' sayılması için Yugoslav hükûmeti ve halkına bildiri dağıttığı haberine yer vermiştir (*Hürriyet*, 25.03.1983).

Hürriyet gazetesi, Balkar'ı öldüren saldırganların mahkemeye çıkarılması haberine yer vermiştir. Haberin devamında da Yugoslav savcının, iki Ermeni katil için en yüksek

ceza talebinde bulunduğu yazılmıştır (*Hürriyet*, 29.02.1984). *Hürriyet* gazetesi mahkemenin daha sonraki konuşma tutanaklarında geçen ve katil Ermenileri savunan avukatın sözlerine yer vermiştir. Habere göre katilerin avukatı, “*Berlin’de Talat Paşa’yı vuran Ermeniler serbest bırakılmışlardı. Aynı şekilde müvekkillerimin de salıverilmesi gerekir.*” sözleriyle savunmasını bitirmiştir (*Hürriyet*, 06.03.1984).

Türk basını ve Türk makamları tarafından her defasında örnek tutumu dolayısıyla alkışlanan Yugoslavya makamları daha sonraki süreçte ‘çark etmiş’ ve Balkar’ın katillerini serbest bırakmıştır. Gazetelere göre bu ‘olağanüstü durum’ Türk kamuoyunda geniş yer bulmuştur.

Cumhuriyet gazetesi, “*Belgrad’da 1983 yılında Türk Büyükelçisi Galip Balkar’ı öldüren Ermeni terörist Haroution Levonian’ın Yugoslav makamlarınca serbest bırakıldığı bildirildi...*” (*Cumhuriyet*, 05.06.1987) şeklinde vermiştir. *Hürriyet* gazetesi ise “*Yugoslavya’dan büyük ayıp. Belgrad Elçimiz Balkar’ın katilini serbest bıraktılar.*” (*Hürriyet*, 05.06.1987) başlığıyla haberi okuyucularıyla paylaşmıştır. Aynı konuda Milliyet gazetesi, “*Yugoslavların akıl almaz kararı. Katil Ermeni serbest*” (*Milliyet*, 05.06.1987) yazarken, Son Havadis ise “*Yugoslavya’dan sürpriz*” (*Son Havadis*, 05.06.1987) başlığıyla bu şaşılacak durumu okuyucularıyla paylaşmıştır.

4.18. DURSUN AKSOY

Ermeni etnik terör örgütlerinin aralarındaki görüş ayrılıkları ve ayrışmaların olduğu bir dönemde (*Cumhuriyet*, 22.03.1983) bile Ermeni teröristler tarafından Türk diplomatlarına olan saldırılar durmamıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu ve NATO gibi uluslararası örgütlerinin merkezi durumundaki Brüksel’de İdari Ataşé Dursun Aksoy 14 Temmuz 1983’te öldürülmüştür. Her bakımdan güvenlik önlemlerinin üst düzeyde bulunduğu böyle bir şehirde, teröristlerin ‘elini kolunu sallayarak’ Aksoy’u öldürmüş olmaları akıllarda soru işaretleri bırakmıştır. Ya gerçekten Ermeni teröristler bilinenen çok daha fazla profesyoneldir ya da özellikle köşe yazarlarımızın iddia ettiği gibi Avrupa devletleri ‘Ermeni terörü’nü desteklemektedir.

Türk basınında Aksoy’un öldürülmesine geniş yer verilmiştir. Milliyet gazetesi “*Aksoy şehit edildi*” (*Milliyet*, 15.07.1983), *Hürriyet*, “*Bayramı Kana Buladılar*” (*Hürriyet*, 15.07.1983) derken Tercüman ise “*Bir Şehit de Belçika’da Verdik*” (*Tercüman*, 15.07.1983) manşetini kullanmıştır. Gazetelerde saldırı sonrası dört Ermeni’nin gözaltına alınıp sorgulandığı bilgisi de yer almıştır (*Cumhuriyet*, *Hürriyet*, 15.07.1983).

Milliyet ve Tercüman gazeteleri saldırının ASALA tarafından üstlendiğini (*Milliyet, Tercüman*, 15.07.1983), Cumhuriyet gazetesi ASALA'nın yanında JCAG-ARA örgütünün de cinayeti üstlendiğini yazarken (*Cumhuriyet*, 15.07.1983), Hürriyet ise ASALA Ermeni Soykırım Adalet Komandoları ve Ermeni Devrim Ordusu isimli terör örgütlerinin Aksoy suikastını üstlendiklerini yazmıştır (*Hürriyet*, 15.07.1983).

16 Temmuz'da Milliyet gazetesi cinayetin yurtiçi ve yurtdışı yankılarına yer verirken ABD tarafından yapılan "Tüm ülkeler teröre karşı tavrı almalı" açıklamasına yer vermiştir (*Milliyet*, 16.07.1983). Daha önce de vurguladığımız gibi artık Ermeniler arasında ayrılıkların başlamıştır. Tercüman ve Hürriyet'te yer alan bilgiye göre Los Angeles'te araçlarına bomba koyulan iki Ermeni ölmüştür (*Hürriyet, Tercüman* 16.07.1983). Ayrıca Tercüman gazetesi Sovyetlerin Ermenileri Türkiye'ye karşı açıkça kullandıkları bilgisini paylaşmıştır. Söz konusu bilgiyi dayandırdığı kaynak ise ABD'de yayın yapan The Christian Science Monitor gazeteleridir (*Tercüman*, 16.07.1983)

Bu sırada Fransa'da, birçok araştırmacı için Ermeni teröründe 'dönüm noktası' olarak görülen bir olay gerçekleşmişti: Orly Katliamı. Paris'te Orly havaalanında, THY Bürosunun önünde patlayan bombada beş kişi ölmüş ve altmıştan fazla kişi yaralanmıştır. Saldırıyı ise ASALA üstlenmiştir (*Tercüman*, 16.07.1983). Hürriyet "Kudurdular!" manşeti saldırıyı duyurmuştur (*Hürriyet*, 16.07.1983).

Dışişleri Bakanı Türkmen yaptığı açıklamada, "*Tarihi tahriş ederek Türkiye'ye karşı en korkunç soykırım örneğini veren Ermeni örgütleri suçlarının cezasını ağır şekilde ödeyeceklerdir. Sillemiz sabrımız kadar ağır olur.*" ifadelerini kullanmıştır (*Hürriyet*, 16.07.1983).

Cumhuriyet gazetesinden Selçuk, "Çözüm Yolu" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Türkiye'nin uluslararası alanda yapması gerekenlere değinen yazar şu hususları vurgulamaktadır: "*Ermeni terörüne karşı aldığımız önlemler veya uyguladığımız 'karşı strateji' nedir? Yurtdışındaki diplomatlarımızı ve görevlilerimizi korumak için (yeterli ya da yetersiz) önlemler alınmıştır; her kanlı olayın ardından gerekli diplomatik işlemler yapılmıştır. Ayrıca dış dünyayı 'Ermeni sorunu' konusunda aydınlatmak amacıyla girişimlerden söz ediliyor. Sonra? Her cinayetin ardından basınımız haklı öfkesini dile getiren başlıklar atmıştır: -Köpekler yine vurdular. -Kudurdular. Sonra? Sıfıra sıfır elde var sıfır. Sonuçta Türkiye'deki yönetimin, Ermeni terörünü devletler hukuku planında ortaya koyması zamanı gelmiştir. Eğer bu yolda gerekli girişimleri göze alamazsak, Batı*

dünyasında Ermeni terörüyle birlikte 'Anadolu'da bağımsız Ermenistan' siyaseti, 'müttefiklerimiz ve dostlarımız' kesiminde gün geçtikçe yoğunlaşacaktır." (Selçuk, Çözüm Yolu, 1983). Ermeni Terörü hususunda Evren ise "Türk Milleti'nin sabrı tükenmez değildir" açıklamasını yapmıştır (*Cumhuriyet*, 17.07.1983).

Orly Katliamı'nın gerçekleşmesiyle Aksoy'un öldürülmesi basın tarafından unutulmuş gibidir. Gazeteler daha çok bu katliamı işlemeye başlamıştır. Özellikle Fransa Hükûmeti'nin yaptığı açıklamalar Türk basınında geniş yankı uyandırmıştır. Zira, Fransa daha önceleri Ermenilere 'arka çıkan' açıklamaları ile hatırlanmaktadır. Hürriyet gazetesi bu konuda "Ve Mitterrand'ın Dili Çözüldü" (*Hürriyet*, 17.07.1983) başlığını kullanmıştır.

Evren de Orly Katliamı ile ilgili bir açıklama yapmıştır. Hürriyet'te "Dünya Bu Sese Kulak Versin" başlığı ile verilen haberde, Evren'in "Masum insanlara karşı yöneltilen amansız katliam zinciri tahammülü aşan boyutlara ulaşmıştır. Bu saldırıyı Türkiye'ye yönelik eylemler olarak görmek tarihi yanlıgı olur. Ermeni terörü uluslararası terörizmin bir uzantısıdır." (*Hürriyet*, 17.07.1983) açıklamasına yer vermiştir.

Evren'in çağrısı ise İspanya basınında karşılık bulmuştur. İspanyol "Ei Alcazar" gazetesi "Dünya Evren'in Sesine Kulak Vermelidir" başlığını atmış ve Ermeni iddialarının 'saçmalığına' değinmiştir (*Hürriyet*, 18.07.1983).

Aksoy'un öldürülmesini üç farklı Ermeni terör örgütünün üstlenmesinin sırrı Tercüman gazetesine göre çözülmüştür. "Melanet Örgütleri Birleşti" başlığı ile verilen haberde, Ermeni örgütlerinin kendi aralarındaki ideolojik mücadeleyi geçici bir süre bir yana bıraktıkları, ortak bir cephe kurarak müşterek hareket ettikleri ve 'Birleşik cephe'nin ilk kanlı eylemini Brüksel'de gerçekleştirip Aksoy'u katlettikleri yazılmıştır. Bu sebeple de cinayeti üç farklı örgüt üstlenmiştir (*Tercüman*, 18.07.1983).

20 Temmuz'da Milliyet gazetesi Aksoy'un cenazesinin 'yurda' getirildiğini ve Brüksel'de olayla ilgili olduğu düşünülen 4 Ermeni'nin gözaltına alındığını yazmıştır (*Milliyet*, 20.07.1983). Şehit Aksoy'un eşi ise "Bu facianın başımıza geleceğini seziyorduk. Allah devlete ve millete zeval vermesin" açıklamasını yapmıştır (*Hürriyet*, 21.07.1983).

Aksoy için 'devlet töreni' düzenlenmiş ve naaşı Isparta'ya gönderilmiştir (*Milliyet*, 22.07.1983). Cenaze töreninde bir konuşma yapan Dışişleri Bakanı Türkmen, Ermeni çılgınlıklarına ortak olmaya heveslenen bazı ülkelerin hüsrana uğrayacaklarını söylemiştir (*Hürriyet*, 22.07.1983).

Tercüman'da Armaoğlu'nun açıklamaları yer almıştır: “Paris'teki Orly katliamından bir kaç gün sonra Fransa, Ermeni katilleri eliyle bırakmış gibi buldu. Bu adımın nedeni, olayda Fransız vatandaşlarının da yaşamını yitirmesidir. Bugüne dek Ermeni terörüne uzak kalan pek çok Ermeni'nin Siyasî mahiyetli bir harekete kayıtsız kalmayacağı görüldü. Ermenilerin amacının milletler arası Siyasî güç elde etmek olduğu açığa çıktı.” (Tercüman, 22.07.1983).

Milliyet ertesi gün, Fransız Le Monde gazetesinin iddiasına yer vermiştir. Gazete, Aksoy'un katilinin bilindiği ve Fransa'dan sınır dışı edileceğine dair bilgileri paylaşmıştır (Milliyet, 23.07.1983). Hürriyet Hollanda'da yakalanan bir Ermeni militanın Aksoy'un öldürülmesinde parmağı olduğunu yazarken (Hürriyet, 24.07.1983), Tercüman da Ermeni katilin Fransız polisinin elinde olduğuna değinmiştir (Tercüman, 24.07.1983).

Cumhuriyet gazetesinin yazarlarından Çetin Öner de TRT'yi eleştirmiştir. Ermeni basın yayın organlarının her türlü propaganda faaliyetlerini basın-yayın yoluyla yaptıklarını ama devlet kanalı olan TRT'nin bu konuda hiçbir şey yapmadığına değinmiştir (Cumhuriyet, 27.07.1983).

Tercüman'dan Göze ise TRT yerine basını eleştirmektedir. “Basınımız ve Biz” başlıklı yazısında, Türk basınına daha aktif olmaya çağırarak yazar şu hususları belirtmiştir: “Ermeni Meselesi, bugün hem terör hem de Resmî bir sekle bürünmüştür. Bir gazeteci için bundan daha büyük bir Millî vazife olamaz. Başka ülkelerde Türk aleyhtarı havayı dağıtmak için bir Türk gazetecisi elinden geleni yapmalıdır. Ermeni Meselesi konusunda şimdiye kadar suskun kalan basınımız, bütün imkânlarıyla harekete geçip en küçük teferruatı değerlendirerek her yerde her an vatan vazifesini yapmalıdır.” (Göze, Basınımız ve Biz, 1983).

Aksoy'un katili ile ilgili olarak Hürriyet'te “Aksoy'un Katili Teşhis Edildi” başlıklı bir haber yer almış ve katilin görgü tanıklarınca teşhis edildiği yazılmıştır (Hürriyet, 27.07.1983). Tercüman da aynı hususu dile getirmiştir (Tercüman, 27.07.1983).

Göze'nin çağrılarını Türk basınında değil de (!) Fransız basınında karşılık bulmuş gibidir. Öyle ki Fransa'da devlet kontrolündeki Antene-2 kanalı Ermeni propagandası yapan, Türklerin soykırım yaptığını içeren “Dönüşü İmkânsız Bir Millet'in Dramı” adlı bir belgesel filmini Türk makamlarının girişimlerine rağmen yayınlamıştır (Tercüman, 14.11.1983). Ertesi gün Dışişleri Bakanlığı Sözcü Nazmi Akman, filmin Türkiye'ye karşı ‘düşmanca’ bir tutumu sergilediğini ve Fransız Hükûmetinin bu tür yayınlara müsaade

etmekle ağır bir sorumluluk yüklenmiş olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Nazmi Akman, *“Fransız Hükûmeti bu tür davranışlarda bir sakınca görmüyorsa, Türkiye’den de aynı nitelikte tepkilere maruz kalacağını bilmelidir.”* demiştir (Tercüman, 15.11.1983). Cumhuriyet ise Ankara’nın söz konusu yayını ve Fransa’nın tutumunu ‘ırkçılık’ olarak nitelendirdiğini ifade etmiştir (Cumhuriyet, 15.11.1983).

Tercüman’da Armaoğlu da “Terbiyesizlik” başlıklı bir yazı ile Fransa’nın bu tutumunu eleştirmiştir: *“Ermeni meselesindeki düşmanca tavrından dolayı Fransa’yı ‘Çirkin Fransa’ olarak nitelendirmiştik. Ondan sonra Temmuz ayında bir diplomatımız şehit edildi. Ardından Orly Katliamı gerçekleşti. Daha sonra da Ermeni eşkıyaları Lizbon Büyükelçiliğini bastılar ve maslahatgüzarımızın esini öldürdüler. Özellikle Orly Katliamında Fransız vatandaşlarının ölmesi sonrasında Çirkin Fransa’nın aklını basına alarak daha insancıl bir tutum alacağını düşünüürken Fransız hükûmeti üç buçuk Ermeni sergerdeden korkmuş olmalı ki son zamanlarda Fransız TV’si iftiralarla dolu uydurma filmlerle Türk milletine karşı kin kusmaya başlamıştır. İşin daha hazin tarafı, Büyükelçimizin Fransa Cumhurbaşkanı kadar yaptığı teşebbüslerin Fransa Hükûmeti tarafından tam bir umursamazlıkla karşılanmasıdır. Buna düpedüz ‘Terbiyesizlik’ denir. Büyükelçimizin teşebbüslerine Fransız Resmî makamlarının verdiği cevap, Fransız Radyo ve TV’sinin ‘Özerk’ olduğudur. Böyle bir cevap, Fransa’nın aczini gösterir. Bir kere bu müessese ancak özerktir, bağımsız değildir. İkincisi, özel teşebbüsün elinde değildir, devletin müessesesidir. Fransa, devlet olarak kendi müessesesindeki üç buçuk adama ricasını kabul ettiremiyorsa, devlet olma vasfını yitirmiş demektir. Fransız Radyo-Tv’si özel teşebbüsün elinde bile olsa, bazı durumlarda devlet yine sözünü geçirmek zorundadır. En demokratik ülkelerde bile bunun örnekleri görülmüştür. Fransa Hükûmetinin bunları yapmaması mümkün değildir. İsteseydi çok şey yapabilirdi. Üstelik filmde İçişleri Bakanı Gaston Deferre’nin geçen yıl Marsilya’da yaptığı, Türkleri soykırımla suçlayan konuşması da geçmekte ve Fransa Hükûmeti isin içine girmektedir. Yani Ermeni cinayetlerinin sorumlusu Fransa’dır. Artık anlaşılıyor ki Fransa üç buçuk Ermeni oyu için Türkiye’yi gözden çıkarmıştır. Türk basınına büyük görevler düşmektedir ve Dışişlerinin gerekli adımları atmasının zamanı gelmiştir. Fransız olan her şeye artık yüz çevirmeliyiz. Çünkü Fransa’nın kafasına vurmadıkça bazı şeyleri anlatmanın imkânsızlığı görülmüştür.”* (Armaoğlu, Terbiyesizlik, 1983).

4.19. ERDOĞAN ÖZEN

Türkiye'nin Viyana Büyükelçisi Tunalıgil'in öldürülmesinin ardından dokuz yıl sonra Ermeni etnik terörünün adresi 'yeniden' Viyana olmuştur. Viyana Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Vekili Erdoğan Özen aracına konulan bombanın patlaması üzerine şehit olmuştur.

Hürriyet saldırıyı, "Yine Kahpelik ve Yine Onlar", "Elimiz, Kolumuz Bağlı Kahroluyoruz" (*Hürriyet*, 21.06.1984) başlıkları ile duyururken Tercüman gazetesi "Bu Vahşeti Unutmayacağız" ve "Monika'nın Mendili Gözyaşı ile Sırılsıklamdı" (*Tercüman*, 21.06.1984) başlıklarını kullanmıştır.

Milliyet'te "Ermeni caniler Viyana Çalışma Müşavirimizin otomobilini bombayla havaya uçurdu" (*Milliyet*, 21.06.1984) başlığı yer almış "Portre" başlığında da Erdoğan Özen'in özgeçmişine dair bilgiler paylaşılmıştır. Son Havadis gazetesi ise "...Ve 40. Şehidimizin de kanı yerde. Bu Vahşeti Dünya Görsün" başlığını atarak Ermeni terör müzesi açmak için okuyucularını göreve çağırmıştır (*Son Havadis*, 21.06.1984).

Cumhuriyet gazetesinde saldırıyı Devrimci Ermeni Ordusu (ARA)'nın üstlendiğine dair bilgiler yer almıştır (*Cumhuriyet*, 21.06.1984).

Gazetelerde yer alan bilgilere göre Özen'in cesedi 'kömürleşmiş' ve eşi Monika Özen, Özen'i parmağındaki yüzükten teşhis edebilmiştir (*Hürriyet*, 21.06.1984).

Türk diplomatlarına karşı düzenlenen saldırıların uzun süredir devam ettiğine parmak basan Ekşi Güneş gazetesinde "Bir Yolu Yok mu?" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazısında diğer ülkelerin terörle mücadelelerine de değinmiş ve Türkiye'nin mücadele yöntemini eleştirmiştir: "*Erdoğan Özen'i aramızdan alan saldırının, mutad üzere Ermeni teröristlerin işi olduğu alenen bellidir. Böylece 'Ermeni terörüne kurban verdiğimiz soydaşlarımızın sayısı şunu buldu' gibisinden başlıklarla konunun kamuoyuna duyurulması kaçınılmaz olur. Ama biz yine Viyana'da, Türkiye Cumhuriyeti'nin o zaman ki Büyükelçisi Dâniş Tunalıgil'in, üstelik makam odasında 22 Ekim 1975 günü katledilmesinden beri geçen 9 yıla yakın zamandan beri hâlâ bu konuya bir çözüm bulamamışsak -ki maalesef durum budur- hazin olan odur... Dokuz yıldan beri bu konuda bir arpa boyu mesafe alınamadığı ortadadır. 'Yok efendim önlem alınmadığı nasıl söylenebilir? Elçiliklerimizi güvenlik çemberi içine alıyoruz. Her yıl temsilciliklerimize yeni yeni zırhlı arabalar gönderiyoruz. Yurt dışında güvenlik mensupları bulunduruyoruz' gibisinden cevaplar her zaman hazırdır. Ama bütün bu cevaplar, başarılı bir suikast eylemi*

karşısında değerini yitirmektedir. Dünya yüzünde düşmanları olan millet tek biz değil. Hele hele 'tedhiş' örgütlerinden yaka silken, onlara karşı önlemler almak zorunluluğunu hisseden tek devlet de Türkiye Devleti değil. Örneğin İsrail'in, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Libya'nın, Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Sovyetler Birliği'nin dünya yüzünde sayılamayacak kadar çok düşmanı vardır... Ama nedense ne İsraililerin, ne de Birleşik Amerika ve Sovyet diplomatlarının başına bizimki kadar bela gelir. 'Ermeni tedhişine karşı etkili önlemler alma' lafıyla dokuz yıla yakın bir süreyi heba eden yetkililerimiz, acaba öteki ülkelerin bu konuda aldıkları önlemler ve uyguladıkları mücadele metotları nelerdir diye hiç merak etmezler mi?" (Ekşi, Bir Yolu Yok mu?, 1984).

Hürriyet'in Viyana polisinden aldığı bilgilere göre hedefte Viyana Büyükelçilik binası vardır. Özen aracını Büyükelçiliğin garajına park ettiğinde bomba patlatılacak ve bina havaya uçurulacaktı fakat Özen aracını o gün garaja değil dışarı park etmiştir ve teröristlerin planı tam olarak gerçekleşmemiştir (Hürriyet, 22.06.1984). Tan gazetesi "Avusturya Polisi Ermeni Katillerin Peşinde" başlığını atarak umutlandırıcı bir haber yapmıştır (Tan, 22.06.1984).

Özen için TBMM'de özel bir oturum gerçekleştirilmiştir. Dönemin Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili Mesut Yılmaz, meclise konuyla ilgili bilgiler vermiştir. Mesut Yılmaz, "Türk devletinin üç-beş katile ve onların iğrenç cürümlerine boyun eğeceğini beklemek hayalperestlikten başka bir anlam taşımayacaktır. Tarihle var olmuş ve var olacak milletimiz, asırların kendisine kazandırdığı eşsiz deneyimleriyle bu namert saldırıları düzenleyenlerle de, arkasındaki güçlerle de başa çıkacağını tüm dünyaya gösterecektir." diyerek uzun konuşmasını sonlandırmıştır (Milliyet, 22.06.1984). Söz konusu oturumda Milliyetçi Demokrasi Partisi adına konuşan Kâmrân İnan, "Sabır güzel şeydir ancak devlete karşı yönelen saldırılar karşısında lüzumundan fazla sabır göstermek büyük bir yanlış olur." (Tan, 22.06.1984) şeklinde konuşmuş, Halkçı Parti adına konuşan Mucip Ataklı da "Hepimiz artık kabul edelim ki, Türk'e Türk'ten başka dost yoktur. Bir kural vardır: Her silaha aynı ile mukabele edilir." (Tan, 22.06.1984) demiştir. Halkçı Parti'den Musa Ateş, "Artık Ermeni köpeklere kötek atmanın zamanı gelmiştir." (Cumhuriyet, Hürriyet, 22.06.1984).

Anavatan Partisi'nden Fethi Çelikbaş, saldırılarla Türkiye'yi hukuk dışı yollara itme çabasının bulunabileceğini vurgularken "eğer böyle ise o zaman fevkalade dikkatli olunması gerekir" (Cumhuriyet, 22.06.1984) demiştir.

Tercüman gazetesi Dalaman'da halka hitap eden Evren'in sözlerine yer vermiştir. Türkiye'de huzur ve güvenin bulunduğunu, bazı dış ülkelerdeki huzursuzluklarının kabahatinin Türkiye'de olmadığını ifade eden Evren, Türkiye'nin suikastlarla yıldırılmayacağını ve terörizmle ortak mücadele edilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Tercüman, 22.06.1984). Bu sırada aynı tarihli gazetede "Katilleri Kobra Arıyor" başlığı ile Erdoğan Özen'in katillerini bulmak için dünyanın en ünlü 'Anti Terör Örgütü Kobra'nın görevlendirildiği bilgisine yer vermiştir (Tercüman, 22.06.1984).

Cumhuriyet gazetesinden Mumcu, "1921 ve 1975..." başlıklı yazısında NEMESİS ve Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra başlayan Ermeni etnik terörünü 'yeniden' işlemiştir. Uğur Mumcu daha önceki yazılarından farklı ve ilk olarak Ermeni etnik terörüne karşı 'caydırıcı önlem' alınmasını savunmuştur: "*Uluslararası boyutlar kazanan terör, hiçbir zaman tek amaçlı değildir. Bu tür olaylar üç-beş Ermeni fanatiğinin eline de bırakılmaz. Ermeni terörünün ardında, çok ayrı amaçlar ve güçler bulunmaktadır. Ermeni terörü 1921 yılında başlatılırken, hiç şüphesiz, bir siyasal amaç taşıyordu. Bu amacı, bunca yıl sonra bugün algılamak hiç de güç değildir. 1975 yılında başlatılan Ermeni terörünün de aynı biçimde, Ermeni sorunu dışında bir başka ve ayrı amacı olmalıdır. Konunun bu açıdan değerlendirilmesinde ve askerilerin deyişi ile 'Caydırıcı önlem' alınmasında sayısız yarar vardır. Bu 'Caydırıcı önlemler' neler olabilir? Bilmiyoruz. Bilebildiğimiz, önlem almakta çok yetersiz kalındığı ve gecikildiğidir.*" (Mumcu U., 1921 ve 1975..., 1984)

Barlas da, ilk defa bir Türk diplomatının bomba kullanılarak öldürüldüğüne dikkat çekmiş ve bu yöntemin Türk diplomatlarının korunması konusuna yeni bir boyut getirdiğini söylemiştir: "*Ermeni teröristlerin Viyana'daki son cinayeti, diplomatlarımızın korunması yolundaki çalışmalara, yeni bir boyut getirmek durumundadır... Şehit Erdoğan Özen'in aracına yerleştirilen saatli bomba, ya da uzaktan kumandalı tahrip kalıbı, Ermeni katillerin geçmiş girişimlerinden farklı bir cinayet modelini gündeme getirmiştir... Bir Türk diplomatının aracına yerleştirilen patlayıcı maddenin infilak ettirilmesi olayı, ilk defa meydana gelmektedir. Bu durum koruma tedbirlerinin kapsamının genişletilmesini de gerektirmektedir. Örneğin, artık korunma ve gözetim düzenine... Araçların da dahil edilmesi şartı çıkmıştır ortaya... Son olaydaki gibi belirli bir süre içinde patlayan tahrip kalıpları, gerek yeraltı dünyasında, gerekse terörizm âleminde, ancak ihtisas sahibi katillerin kullandığı aygıtlardır... Biz Türkiye olarak Ermeni terörizmini, diğer terörist hareketlerden farklı ve onlardan bağımsız görmemekteyiz... Bu cinayetler dizisinin, tüm*

dünya ülkelerinin işbirliği ile sona ereceğine inanıyoruz...” (Barlas, Bazı Yeni Durumlar (Başyazı), 1984).

Dışişleri Bakanı Halefoğlu konuyla ilgili Bonn’da gazetecilere bir açıklama yapmıştır: *“Terörizm bir insanlık suçudur. Cinayet şebekeleri insanlığın yüzkarası girişimlerinin bir yenisini Viyana’da örneklediler. Ancak bu davranışlarıyla hiçbir emellerine kavuşamayacaklardır.” (Hürriyet, 23.06.1984).* Hürriyet ayrıca *“Telaşla Kaçan Kimdi?”* başlığı ile verdiği haberde, Büyükelçiliğin yakınında bakkallık yapan Breuer isimli bir bayanın saldırı ile ilgili söyledikleri sözlere değinmiştir (*Hürriyet, 23.06.1984).*

Dışişleri Bakanlığına yaptığı eleştiriler ile öne çıkan gazeteci Göze, *“Kırkıncı şehit veya yeni bir Dışişleri...”* başlıklı bir yazı kaleme almıştır: *“Viyana’da evvelki gün kırkıncı şehidimizi de verdik... Mesele karşısında ne yapılacağı hakkında bir şey bilinmemektedir. Bilinmemektedir, çünkü bu mesele sinsin sinsin hazırlanırken Dışişlerimiz uyumuştur. Hangi sayın eski bakandı ‘Bizim Ermenilerle bir meselemiz yoktur’ diyerek küllemeye çalışan?... İlk defa Los Angeles’te bu iş başladığı zaman zaten gafil avlanmıştık. Meseleyi ferdi sanmıştık. Yerine oturtamamış, değerlendirmesini yapamamıştık. Yapacak halde de değildik. Bunu yapabilecek istikamete ve bünyede bir Dışişleri yapısından mahrumduk. Çünkü Dışişlerimiz hâlâ nota diplomasisi, ‘sefir-i kebir’ protokolünün atmosferi içinde baygındı... Şimdi tepinmek, ‘Mutlaka bir şey yapmak ve yapanları derhal tepelemek lazımdır’ diye bağırarak da artık fazla bir mana ifade etmemektedir. Çünkü şu anda kırk tane diplomatımızın kanı yerdedir. Hederdir... Bu bir örtülü istiladır. Bu bir ilan edilmemiş harptir. Detant uyuşturması içinde Sovyetler’in dünyaya karşı girişmiş bulunduğu umumi fakat ilan edilmemiş değişik bir taarruzdur... Buna karşı yapılacak şey, yapılanlar çapında değil, daha büyük, devlet çapında, dünya çapında ve akla hayale gelmez cinsten şeyler olmalıdır ki, aradaki mesafe kapatılmış olsun. Bunu tespit edebilmek için çok başka şekilde ruhlanmış ve teşkilatlanmış bir Dışişleri lazımdır.” (Göze, Kırkıncı şehit veya yeni bir Dışişleri..., 1984).*

Tercüman gazetesi yazarlarından Rauf Tamer de Ermeni tedhişçilere ‘misilleme’ yapmak gerektiğini savunmuş ve şunları yazmıştır: *“Saldırgan’ın, bu kadar alkışlandığı, mağdur’un bu kadar itilip kakıldığı bir olaya, herhalde beşeriyet yabancısıdır. Her seferinde olduğu gibi... Bu Viyana cinayetinden sonra da, hemen, aynı gece, Avrupa televizyonlarında, yine 1915 masalı gündeme getirilmiş, yine tarihi gerçekler saptırılmış, cinayeti kınamak şöyle dursun, cinayetin haklılığını savunurcasına, bütün Türk milleti*

'öldürülmeye müstahak insanlar' olarak tarif edilmiş ve Türkiye aleyhtarlığı ekranlara getirilmiştir... Öyleyse?... Yapılacak ilk iş, cinayet şebekelerine karşı 'caydırıcı' bir tavır takınmaktır... Bu tavır nedir? Açıkça söylüyorum: Bu tavır, misilleme'dir. Asla iç'te değil, dış'ta misillemedir. Zaten cinayetlerin teşvikçileri bellidir... Adresleri bellidir. Kimlikleri bellidir. Komite Başkanı Agop Agopyan'ın son olarak tekrarladığı 'Terör zaruridir' lafından 48 saat sonra bu cinayet işlenmiştir. Agop Efendi, şimdi elini kolunu sallaya sallaya Paris'te geziyor. Şehidimizin hemen ardından Agop Efendi'nin yazıhanesinde de bir bomba patlasaydı, gelecek sefere cinayet teşvikçiliği yaparken birazcık olsun düşünecek, yahut düşünmek zorunda kalacaktı... Tekrarlıyorum: Tek çaresi, misillemedir... Çünkü insanlık mağdurun yanında yer almayı unutacak kadar utanmaz hale gelmiştir." (Tamer, 1984).

Cumhuriyet gazetesinde Selçuk ise misillemenin sakıncalı olduğunu söylüyor ve şöyle diyordu: "Viyana'da Ermeni terörcüleri Büyükelçilik Çalışma Ataşesi Erdoğan Özen'i öldürdüler. Kırkıncı şehidimizi de böylece verdik. Gazetelerimiz yinelediler: -Kanı yerde kalmayacak! Nasıl kalmayacak? İnsanın öfkeden kafasının tası atıyor; kimi meslektaş bir yöntem öneriyor: -Aynı silahla karşılık verelim. Olur mu olur... Ne var ki aynı silahla karşılık vermek, terörcülerin işine yaramayacak mı? Bunlar Batı dünyasında geleneksel propagandayı pompalamak için ellerine geçirdikleri yeni malzemeyi bütün örgütleriyle işleyip; kilisesinden, radyosundan, gazetesinden, televizyonuna değin etkin kurumlarıyla devreye girerler. Peki, ne yapalım? Bu soruya Türkiye kesinlikle bir yanıt bulmalıdır... Tek etkili ve geçerli yöntem bu terörün üslendiği devletleri 'muhatap' saymaktır. Türkiye kendi gücünü bilmeyen ve gerektiğinde kullanmayan bir ülkedir. Kendimizi dışarıdaki 'süper' odaklara 'muhtaç ve borçlu' imiş gibi düşündükçe, hiç kimse bizi adamdan saymaz, bize önem vermez. Bize yardım ettiğine bizi inandıranlara, bizim onlara yardım ettiğimizi ve onların bize muhtaç olduğunu anlatmak zamanı gelmiştir." (Selçuk, Misilleme, 1984).

Günaydın ve Milliyet gazetelerinin verdiği habere göre bir amatörün patlamayı görüntüleyen filmi Avusturya televizyonunda gösterilmiştir. Patlamadan sonra Özen'in aracı yanarken içinde üç kişinin bulunduğu bir otomobilin olay yerinden hızla kaçtığı anlaşılmaktadır. Viyana polisi bahsi geçen aracı ülke çapında aramaya başlamıştır (Günaydın, Milliyet, 24.06.1984). Hürriyet'te yer alan bir habere göre de Paris'in güneyinde Cite Üniversitesinde okuyan Ermeni öğrencilerin kaldığı bir yurda bomba atıldığı ve üç kişinin hafif yaralandığı bilgisi yer almıştır (Hürriyet, 24.06.1984).

Tercüman gazetesi de Özen'in fotoğrafının öldürülmesinden sekiz ay önce gizlice çekildiğini ifade ederken aynı zamanda en basit olayda bile ihbarcılara para ödülü vermeyi taahhüt eden Avusturya Hükûmetinin bu denli önemli bir olayda ihbarcılara hâlâ para ödülü koymamasını eleştirmiştir (*Tercüman*, 24.06.1984).

Bu sırada Barlas başka bir başyazısında, Ermeni terörizmine karşı uluslararası işbirliğinin gereğine değinmiştir: *“Avusturya yayın organları, bir Türk diplomatının öldürülmesi olayını terör açısından ele almak yerine, teröristlerin iddialarını sergilemeyi seçmişlerdir... Sanki bir tarihi iddia, bir cinayeti haklı kılar gibi davranmışlardır... Ermeni teröristlerine karşı, tüm ülkeleri sorumlu davranış içinde görmek istiyoruz.”* (Barlas, Suç ve Devlet (Başyazı), 1984).

25 Haziran'da Milliyet gazetesi Erdoğan Özen'in cenazesinin yurda getirilişine dair fotoğraflar ve bilgiler paylaşmıştır (*Milliyet*, 25.06.1984). Hürriyet ise Viyana'da yapılan tören için *“Bir dul, bir yetim, bir acı tören daha”* başlığını kullanmıştır (*Hürriyet*, 25.06.1984).

Tercüman'da Zafer Atay da Özen'in öldürülmesiyle ilgili bir yazı kaleme almıştır. *“bir Hesaplaşma”* başlıklı yazıda Özen'i katledenlerin de tıpkı dokuz yıl önce öldürülen Tunalıgil'in katilleri gibi bulunamayacağını söylerken 'üstü kapalı' olarak da Türk makamlarını cinayetlerle ilgili bir şey yapmamakla suçlamıştır: *“Viyana Çalışma Müşavir Yardımcımız Erdoğan Özen'in inanılmaz bir vahşet içinde şehit edilmesi hepimizi gene öfke ve üzüntüye boğmuştur. Avusturya, Ermeni terörüne boyun eğmiş ülkelerden biridir. 9 yıl önce Büyükelçimiz Dâniş Tunalıgil makamında üç saldırgan tarafından öldürülmüş, en ufak bir ipucu ele geçirilememiş ve dosya tozlu raflara kaldırılmıştır. Özen için de aynı şey olacaktır. Viyana televizyonu Özen'in kömür haline gelmiş cesedi daha yerdeyken 'Türkler de 1.5 milyon Ermeni'yi kesmişti. Ermeniler pek haksız değiller' gibi yayınlara başlamıştır bile... Bu arada Avusturya yetkilileri birkaç uyduruk üzüntü mesajı yayımlamışlardır. Yarın her şeyi unutacaklardır. Ermeni terörüne kanat geren ülkeler ise olup bitenlerden herhalde büyük bir sevince kapılmışlardır. Hele Fransa Agop Agopyan alçağının *Le Nouvel Observateur* dergisine gönderdiği 'terör devam edecektir' yolundaki mektuptan 24 saat sonra Viyana'da gerçekleştirilen saldırı karşısında herhalde fazlası ile keyiflenmiştir... Bize gelince... Üzüleceğiz... Sert demeçler vereceğiz... Bir de, Özen için devlet töreni düzenleyeceğiz... Başka... Başkası yok. Kusura bakma Erdoğan Özen, daha öncekiler gibi senin de KANIN YERDE KALACAKTIR...”* (Atay, Bir hesaplaşma, 1984).

26 Haziran'da Milliyet gazetesi Viyana polisinin katilleri bulmak için komşu ülkelerden yardım istediğini yazarken (*Milliyet*, 26.06.1984) hem Cumhuriyet hem de Tercüman Fransa'daki Orly Katliamı'nın görüşüldüğü mahkemeleri konu edinmiştir. İki gazetede Türkiye'nin davaya 'müdahil olma' taleplerinin reddedildiğine değinmiştir (*Cumhuriyet, Tercüman*, 26.06.1984).

27 Haziran gazeteleri ise Özen için İzmir'de düzenlenen cenaze törenine dair bilgiler yer almıştır. Cenaze töreninde hükümet adına Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mustafa Kalemler bir konuşma yapmış ve "Devletimize ve milletimize yönelik dış tehdidi küçümseyen görüşler, insanlık dışı bu olaydan ders almalıdırlar. Türkiye hiçbir zaman terörle dize gelmemiştir ve bundan böyle de gelmeyecektir." (*Tercüman*, 27.06.1984) şeklinde konuşmuştur. Hürriyet ise "Dün de şehit Özen'i toprağa verdik" diye yazmış ve daha dikkat çekici olsun diye büyük puntolarla bir başlık atmış ve sormuştur: "BU ACI DA MI UNUTULACAK?" (*Hürriyet*, 27.06.1984).

4.20. EVNER ERGUN

Viyana'da Tunalıgil ve Özen'in ardından Birleşmiş Milletler Viyana Bürosu Türk Direktörü Evner Ergun 19 Kasım 1984'te öldürülmüştür.

Ergun'un şehit edilmesinin ertesi gününde olay Türk basınına şu şekilde yansımıştır: Hürriyet gazetesi "Viyana'da üçüncü kahpelik" (*Hürriyet*, 20.11.1984) sözleriyle manşet atarken, Tercüman gazetesi ise "Viyana'da üçüncü defa vurulduk" (*Tercüman*, 20.11.1984) sözleriyle saldırıyı okuyucularına duyurmuştur. Haberin detaylarında ise olayı ASALA'ya bağlı Ermeni Devrimci Ordusu'nun üstlendiği bilgisi yer almıştır (*Tercüman*, 20.11.1984).

Saldırı sonrasında suikastı düzenleyenler olay yerinden kaçmayı başarmıştır (*Cumhuriyet*, 20.11.1984). Milliyet gazetesinde Ermeni Patriğinin saldırıyı kınadığı haberi yayınlanmıştır (*Milliyet*, 20.11.1984). Evner Ergun'un şehit edilmesinin ardından Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden de tepkiler gelmeye başlamıştır. Milliyet gazetesinde meclisteki vekillerin konuşmalarında Ergun'un öldürülmesini lanetledikleri yazılmıştır (*Milliyet*, 21.11.1984).

Hürriyet gazetesi "Kan yerde katiller nerede" başlığını atarak Ergun'un katillerinin bulunmadığına vurgu yapmıştır (*Hürriyet*, 21.11.1984). Hürriyet gazetesinin aynı sayısında Avusturya basını da eleştirilmiştir. Avusturya basının Fransız meslektaşları gibi arşivden çıkardığı Ermeni filmlerini gösterdiği yazılmıştır (*Hürriyet*, 21.11.1984).

Tercüman gazetesi ise “*BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar, BM’de görevli Türk diplomatı Ergun’un suikasta uğramasından sonra yayınladığı bildiride, bütün milletleri ve hükümetleri teröre karşı tedbir almaya çağırıyor*” (Tercüman, 21.11.1984) haberini yayınlamıştır. Yine aynı gazetenin aynı sayısında Başbakan Turgut Özal’ın bu işin peşini bırakılmayacağı ve bu olayın sadece bir lanetleme ile geçirilemeyeceğine dair sözleri yayınlamıştır (Tercüman, 21.11.1984).

Hürriyet gazetesi, BM’nin Ermeniler tarafından yapılan suikastı lanetlediği haberini yayınlamıştı. Bunun yanı sıra aynı gazetede Avusturya Başkanı Sinowatz’ın Ergun’un Ermeni canilerce öldürülmesinden duyduğu üzüntü ve Türk ulusuna baş sağlığı dilekleri yer almıştır (Hürriyet, 22.11.1984).

Tercüman gazetesinde de BM Viyana Ofisi Direktörü Muvaffak Alaf’ın olayı kınadığı ve bütün dünya ülkelerinin teröre karşı işbirliği yapması gerektiği açıklamaları yer almıştır (Tercüman, 22.11.1984). Milliyet gazetesi ise Ermeni teröristlerce şehit edilen Ergun için BM Merkezi’nde hazin bir cenaze töreni yapıldığı haberi yer almıştır (Milliyet, 22.11.1984).

Ergun’un cenazesi Viyana’da yapılan törenden sonra 23 Kasım 1984 günü Türkiye’ye getirilmiştir. Hürriyet gazetesi bu olayı “Şehidimiz geldi” başlığıyla duyurmuştur (Hürriyet, 23.11.1984). Ergun’un cenazesi ile birlikte ailesi de Türkiye’ye dönmüştür (Milliyet, 23.11.1984).

Ergun’un cenaze törenine katılan devlet adamları da terörü lanetleyerek bunu yapanların cezasız kalmayacağını bir kez daha dile getirmişlerdir (Hürriyet, 24.11.1984). İstanbul’da düzenlenen cenaze töreni ile Ergun defnedilmiştir (Milliyet,24.11.1984).

Ergun’un öldürülmesiyle ilgili Tercüman gazetesinin verdiği bilgiye göre suikastı düzenleyen kişi olduğu iddia edilen bir Ermeni’nin yakalandığı, Türk vatandaşı olan bu Ermeni’nin olay yerinde bulunduğu ama katil olmadığı ortaya çıkmıştır (Tercüman, 24.11.1984).

4.21. ÇETİN GÖRGÜ

Atina Büyükelçiliği Basın Ateşe Yardımcısı Çetin Görgü’nün öldürülme haberi Milliyet gazetesinde “Suikast” manşeti ile kamuoyuna duyurulmuştur. Haberin devamında ise Çetin Görgü’nün 7 Ekim 1991 sabahı bürosuna gitmek için evden çıktığı sırada otomobilinin yanına gelen kişilerce silahlı saldırı sonucunda öldürüldüğü anlatılmıştır (Milliyet, 08.10.1991).

Milliyet Gazetesi suikastın nasıl gerçekleştiğiyle ilgili bilgileri “Diplomatımıza Hain Pusu” başlığıyla yer vermiştir. Olayın hemen ardından polisin araştırmaları sonucu elde ettiği bilgiye göre, saldırıyı gerçekleştirenlerin olay yerinden hiç sorun yaşamadan uzaklaştıkları öğrenilmiştir. Saldırganlar, Türk diplomatın öldüğünden emin olduktan sonra olay yerinden hemen ayrılmışlardır. Olay yerinden tesadüfen geçen bir doktor diplomatın hayatını kaybettiğini tespit etmiştir. Bu tespitten kırk dakika sonra gelen ambulansla hastaneye götürülen Görgü morga kaldırılmıştır. Olayın kimler tarafından yapıldığı belirlenememiş olmasına rağmen polisin, “17 Kasım” adlı terör örgütünden şüphelendiği polis çevrelerinden öğrenilmiştir. Yine Milliyet’in verdiği bilgiye göre, Görgü’ye atılan mermilerin genellikle 17 Kasım adlı terör örgütüne ait olduğu polisler tarafından biliniyordu. Görgü’ye karşı gerçekleştirilen saldırı sonucu Türk diplomatın güvenliğinin yeterince sağlanmadığı da görülmüştür (Milliyet, 08.10.1991).

Milliyet’in verdiği bilgilere göre Görgü’ye karşı gerçekleştirilen bu saldırı sonrasında Yunan parlamentosunda 1989’dan sonra ilk defa terör konusu görüşülmüştür. Parlamentoda konuşan Başbakan Kontantis Miçotakis şöyle konuşmuştur: “*Bütün verilere göre, bu 17 Kasım’ın işi, Canilerin hedefi, Ortodoks dünyası ve Türk-Yunan ilişkilerinin düzelmesini önlemektir. Tüm Yunan halkı ve hükümet hiddet duyguları ile doludur. Kararımız, katilleri en kısa zamanda bulmak şeklindedir. Türk hükümeti ve halkına başsağlığı diliyoruz. Katilleri bulmak için her şeyi yapacağız çünkü bunlar Yunan düşmanıdır.*” (Milliyet, 08.10.1991).

Başbakandan sonra söz alan muhalefet partisi lideri Andreas Papandreu ise “*Bu cinayet Patrik’in ölümüne ek olarak havayı ağırlaştırdı. İnşallah failleri bulunur.*” (Milliyet, 08.10.1991) şeklinde konuşmuştur.

Yunanistan’da sol kesimi temsil eden Maria Damanaki ise saldırıyı şöyle değerlendirmiştir: “*Bu cinayetin arkasında karanlık emeller var.*” (Milliyet, 08.10.1991). Dönemin Yunan Cumhurbaşkanı Konstantin Karamanis hastaneden çıktıktan sonra ilk iş olarak Özal’a telgraf çekmiş ve başsağlığı dileyerek üzüntüsünü bildirmiştir (Milliyet 08.10.1991).

Dönemin Dışişleri Bakanı Sefa Giray saldırı ile ilgili Milliyet Gazetesine açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalarında Giray, bu saldırının ilk olmadığını ve daha önceki saldırılar karşısında Yunan hükümeti uyarılmasına rağmen bu uyarıların dikkate alınmadığı kanaatine ulaştıklarını söylemiştir. Bunlara ek olarak Giray şöyle söylemiştir:

“Yunan resmi çevrelerince Türkiye ve Türk milletine karşı yıllardır yaratılmasına çalışılan ve eğitim sistemine kadar yerleştirilen husumet ortamını, bu tür saldırıların kolaylaştırdığını, hatta teşvik ettiğini esefle müşahade etmekteyiz. Çetin Görgü’nün ölümüne yol açan bu saldırıyı kınıyoruz. Yunan hükûmetinden bu kere ciddi davranarak, katilleri bir an önce bulunmasını ve yargılanmasını bekliyoruz.” (Milliyet, 08.10.1991).

Milliyet Gazetesi, Türkiye’nin aynı zamanda Yunan Hükûmetini siyasi olarak da protesto ettiğini, Yunanistan Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Nikolas Kouniniotis’in Dışişleri Bakanlığı’na çağrılarak Yunanistan’a sözlü protestonun iletildiği ifade edilmiştir. Dışişleri Bakanlığının Yunanistan Dairesi’nden Sorumlu Genel Müdürü Korkmaz Haktanır ile görüşen Yunan Maslahatgüzar’a daha önceki saldırılar hatırlatılmış ve Türkiye’nin uyarılarına rağmen güvenlik önlemlerinin alınmadığı bildirilmiştir (Milliyet, 08.10.1991).

Hürriyet gazetesi ise “Atina’da Tahrik Cinayeti” başlığı ile Atina Basın Ataşesi Görgü’nün vurulduğunu okuyucularına duyurmuştur (Hürriyet, 08.10.1991). Cumhuriyet gazetesi “Diplomatımıza suikast” başlığı ile Görgü’ye yapılan suikastı yazmıştır (Cumhuriyet, 08.10.1991).

Hürriyet, 17 Kasım adlı terör örgütünün üstlendiği cinayetin ardından dönemin Yunan Cumhurbaşkanı Karamanlis’in, dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Özal’a mesaj gönderdiğini, bu elim olaydan dolayı üzüntü dileklerini iletildiğini yazmıştır. Gazetede yer alan habere göre, Yunan Cumhurbaşkanı bu olayı gerçekleştirenlerin 17 Kasım adlı terör örgütüdür. Bunun yanı sıra Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi Sen Sinod geçici başkanı Kadıköy Metropoliti Bartolomeos, Atina’da gerçekleşmiş olan saldırıyı kendisinin ve Patrikhane’nin kınadığını söylemiştir. Yunan radyo ve televizyon istasyonları, ilk haber olarak verdikleri cinayeti, Türk-Yunan ilişkisine karşı “açık bir provokasyon” diye açıklamalarda bulunmuştur (Hürriyet, 08.10.1991).

Hürriyet gazetesi yazarlarından Tamer “Yazıklar olsun” başlığıyla köşesinde Görgü’nün öldürülmesine yer vermiştir. Yazısı şöyledir: “Biz 7 er’in iadesini beklerken, dün 11 şehit verdik. O’na yanarken, haydi, bu defa da Atina’dan bir kara haber aldık: Basın Ataşemiz Çetin Görgü’ye silahlı saldırı. Ama, bu gece açın televizyonu bakın: Siyasetçilerin hepsi vatan kurtarıyor. Hür ve demokrat bir Türkiye. Güçlü bir Türkiye. İnsana değer veren, güvenli bir Türkiye... Beriki: inançlı, imanlı bir Türkiye. Öbürü: İstikrarlı bir Türkiye. Öf... Ne büyük laflar. Hakan Üsteğmen’in dramından da utanmıyorlar...” (Hürriyet, 08.10.1991).

Suikast sonucu ölen diplomatımız için dönemin Türk Dışişleri Bakanı Giray, bu suikastlarla ilgili Yunan hükûmetini uyardıklarını açıklamıştır. Bakan, her olay sonrasında Yunan hükûmetini uyardıklarını ancak olayların devam etmesinden bu uyarıların dikkate alınmadığını gördüklerini açıklamıştır. Gazete haberinin devamında Atina Büyükelçiliği Basın Ataşe Yardımcısı Görgü'nün öldürülmesiyle 27 Ocak 1973'ten bu yana yurtdışında şehit sayısının 32'ye yükseldiğini yazmıştır. Bütün bunların sonucunda Türk Hükûmeti, Yunan Hükûmeti nezdinde olayı protesto etmiştir. Türkiye Görgü'nün öldürülmesinde Yunan Hükûmetini sorumlu tutarak bu suikast ile Yunan-Türk diplomatik ilişkileri hakkında sert bir çıkışta bulunmuştur (*Cumhuriyet*, 08.10.1991).

Cumhuriyet gazetesi haberine göre 17 Kasım terör örgütünün açıkladığı bildiri ile Görgü'ye saldıranların 17 Kasım terör örgütü olduğu ortaya çıkmıştır. 17 Kasım terör örgütü, saldırıyı yapma sebebini şöyle açıklamıştır: “*Görgü'nün bulunduğu mevkiden Türk yayılcılığına yardımcı olduğu, Kıbrıs'ta Türk askeri çevrelerinin savunduğu bir çözüm yönünde çalışmıştır.*” (*Cumhuriyet*, 08.10.1991).

Milliyet gazetesi “Atina'nın İhmali Var” manşetiyle saldırıda yer alan ihmalkârlığa dikkat çekmiştir. Haberin devamında şu ayrıntılara yer verilmiştir: “*Saldırıyı 17 Kasım terör örgütü üstlenmiştir. Bu örgütün 1975 yılından bu yana faaliyetleri devam etmiştir. 1988 yılında Mesut Yılmaz'ın Atina ziyareti sabahında iki Türk diplomatı, özel otomobilinde bombalanmıştı. 17 Kasım bu olaydan üç yıl sonra Temmuz ayında Müsteşar Deniz Bölükbaşı, İdari Ateşe Nilgün Keçeci ve şoförü Adil Yıldırım'a buldukları otomobilde bombalı saldırı gerçekleştirmiştir. Bu saldırılar açıkça yapılmasına rağmen katillerin, hiçbir zaman yakalanamamış olması, Yunan hükûmetinin bu saldırıları önemsemediği fikrini Türk hükûmetine düşündürmüştür. Bu saldırılardan dolayı batılı diplomatların korunması için Yunan hükûmeti batılı diplomatların otomobillerine özel renkli plakalar yerine normal plakalar verirken Türk diplomatlarına normal plaka verilmemiştir. Bunun yanı sıra saldırılardan ötürü Türk diplomatları silah taşıma izni istedikleri halde Yunan hükûmeti tarafından bu istek reddedilmiştir.*” (*Milliyet*, 09.10.1991).

Milliyet gazetesinin 9 Ekim'de yer alan sayısında Görgü'nün bir aylık evli olduğuna yer verilirken eşi Müjgan Görgü'nün, “Onu bana geri verebilir misiniz?” sözlerini de haber başlığı yapmıştır. Gazetede yer alan bir başka habere göre ise iyi eğitilmiş

ve insanlara karşı yardımsever olan Görgü'nün, iki yıldır Atina'da olduğu bilgisine yer verilmiştir (Milliyet, 09.10.1991).

Milliyet'in 9 Ekim tarihli başka bir köşesinde ise Görgü'nün babasının sözleri yer almıştır: *“Oğlumuzun flaş ve gizli bir görevi yoktu, Yunanlı vatandaşlarla iyi geçinme durumunda bir görevi vardı. Basın aracılığı ile veya bizimle direkt temas ederek niçin oğlumuzun seçildiğini bildirsinler. Oğlum son Bölükbaşı olayından sonra biraz tedirgindi. Fakat yapacak bir şey de yoktu. Demek ki kaderinde varmış. Atina'ya 5 yıllık bir görev süresi için Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından gönderilmişti. İki yıldır da orada görev yapıyordu.”* (Milliyet, 09.10.1991)

Milliyet gazetesi, 17 Kasım terör örgütünün Elefterotipia gazetesine verdiği bildiride Türkiye'yi Kıbrıs'ın işgalinden sorumlu tuttuğunu belirterek, *“Diplomatları vurmaya devam edeceklerini”* açıkladıklarına dair bir haber yazmıştır. Haberin devamında ise terör örgütünün, Görgü'yü öldürme sebepleri şu şekilde yer almıştır: *“Çetin Görgü'yü 16 Temmuz'daki son saldırımızdan sonra (Deniz Bölükbaşı'ya yapılan bombalı saldırı) öldürmeye karar verdik. Çünkü Türkiye'nin yayılmacı emellerine hizmet ediyordu ve ayrıca Kıbrıs'taki Türk işgalinin devamından sorumluydu. Kıbrıs'tan son Türk askeri gidinceye ve Rum göçmenleri eski yerlerine dönünceye kadar Kıbrıs'ta Helenizm'e karşı işlenen cinayetlerden sorumlu Türk stratejik-politik ittifakında resmen yer alan herkesi vurmaya devam edeceğiz. Bu hareketimiz Türk halkına karşı değildir, Türk halkının kendisi de kurbanı olduğu, Türk siyasi-askeri ittifakına karşıdır. Her Yunan vatandaşının uluslararası hukuka ve prensiplerine o kadar bağlı olan Batı'ya sorduğu soruyu tekrarlıyoruz: Hangi hukuka göre hangi yasaya göre Kıbrıs'ta yüzde 18 oranındaki Türk azınlığa ayrılma ve bölünme hakkı tanınıyor? Hangi hukuka göre binlerce mil uzaklıkta olan Falkland adaları İngiliz, Yeni Kaledonya, Fransız, Hawaii Amerikan adası oluyor da binlerce yıldan beri yüzde 82'si Yunanlı olan Kıbrıs'ın Yunanlılara bırakılması haksızlık oluyor. Herkes biliyor ki Türk isteklerinin arkasında Amerikan emperyalizmi bulunmaktadır.”* (17 Kasım Terör Örgütü'nün Bildirisi, 1991).

10 Ekim tarihli Milliyet gazetesi, şehit diplomat Görgü'nün eşinin *“Bana o katilleri bulun, daha bir aylık evliydik canımı niye yaktılar?”* sözlerine yer vermiştir. Milliyet gazetesi, Çetin Görgü'nün cenazesinin uçakla Atina'dan İstanbul'a getirildiği bilgisine de yer vermiştir (Milliyet, 10.10.1991).

Milliyet gazetesinin yayınlamış olduğu habere göre Türk ve Yunan başbakanlarının İstanbul'da yaptıkları toplantıda Türklere karşı yapılan saldırıların durdurulması için önlemlerin alınması istenmiştir. Ankara, Yunan makamlarına Türk temsilcilere karşı yapılan plaka ayrımcılığına son verilmesi gerektiğini belirtmiştir (*Milliyet*, 10.10.1991).

Milliyet gazetesi, "Türkiye Karşısı İç ve Dış Örgütler" başlığıyla yaptığı haberiyle, Türkiye'ye karşı oluşturulan yapılaşmalardan bahsetmiş, Türkiye'nin Atina Büyükelçiliği Basın Ateşe yardımcısı Görgü'nün 17 Kasım adlı terör örgütü tarafından şehit edilmesinden sonra, Türkiye'ye karşı yapılan, iç ve dış örgütler konusu tekrar açılmıştır. Gazetenin haberine göre, Türk diplomatlarına karşı yapılan ve uzun yıllar gerçekleştirilen Ermeni terör örgütü ASALA'nın eylemlerinden sonra, Yunan terör örgütleri devreye girmiştir. Yine Milliyet'e göre, Yunanistan'daki Türklere yönelik saldırıyı 17 Kasım Devrimci Örgütü ile Devrimci Halkın Savaşı (ELA) örgütleri organize etmiş ve gerçekleştirmiştir. Bu iki örgüt unutulmaya yüz tutmuş Ermeni örgütü ASALA'nın yerini almaya aday gözükken Yunan örgütleri olarak bilinmiştir (*Milliyet*, 10.10.1991).

Görgü'nün cenaze töreni sırasında Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürü Büyükelçi Kaya Toperi saldırı için şunları söylemiştir: "*Çetin Görgü'yü öldürenler, Türk-Yunan diyalogu için gösterilen çabaya da saldırmışlardır. Çünkü Çetin'in görevi, Türk-Yunan basın yayın organlarında çalışan basın mensuplarını birbirine yakınlaştırmayı sağlamaktı.*" Cenaze törenine katılan Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülü kurucusu Andreas Politakis, Görgü'yü tanıdığını belirterek şunları söylemiştir: "*Tüm siyasi partiler bu derin üzüntüyü Meclis'te özel olarak yapılan törende ifade ettiler.*" (*Milliyet* 12.09.1991).

4.22. ÇAĞLAR YÜCEL

Milliyet gazetesi Çağlar Yücel'in uğramış olduğu saldırıyı "Ataşemiz Öldürüldü" manşetiyle duyurmuştur. Haberin detaylarında İdari Ataşe Yücel'in arabasında silahlı saldırıya uğraması sonucunda öldürüldüğü yazılmıştır. Saldırı sırasında Maslahatgüzarlık haberleşme teknisyeni olan Hüseyin Kerimoğlu'nun da hafif yaralandığı gazetede bildirilmiştir (*Milliyet*, 12.12.1993).

Dışişleri Bakanlığı'nın Irak Hükûmetinden aldığı bilgiye göre saldırıyı, İran yönetimine muhalif "Halkın Mücahitleri Örgütü" gerçekleştirmiştir ve katiller yakalanmıştır. Irak Büyükelçiliğinden bir yetkili şu açıklamada bulunmuştur: "*Halkın Mücahitleri örgütünün Bağdat'taki merkezinin önünden geçerken, Çağlar Yücel'in de içine*

bulunduğu arabaya ateş açılmış, saldırının bir yanlışlık sonucu yapıldığı sanılmaktadır.” (Milliyet, 12.12.1993).

Dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın ise saldırı ile ilgili “*Hiçbir örgüt ortaya çıkıp da olayı üstlenmedi. Vurulan ataşemiz, bu arabayı İranlılardan almış. Belki İranlıların kendi aralarında bir benzetme sonucu yaşanmış bir olaydır. Bu da düşünülüyor.”* (Milliyet, 12.12.1993) diyerek saldırının bir yanlışlık sonucu olabileceği ihtimali üzerinde durmuştur.

12 Aralık tarihli Sabah gazetesi “Diplomatımız Yanlışlıkla Öldürüldü!” başlığı ile Yücel’in şehadet haberine yer vermiştir. Haberin detaylarında ise, Türkiye’nin Bağdat Büyükelçiliği İdari Ataşesi Çağlar Yücel’in, İran plakalı bir arabaya bindiğinden dolayı kendisini “İranlı diplomat” sanan Halkın Mücahitleri Örgütü tarafından öldürüldüğü bilgisi yer almıştır (Sabah, 12.12.1993).

Sabah’ın başka bir haberinde ise Irak Dışişleri Bakanı Muhammed Sait Sahaf’ın, Türk Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin’e bir mesaj gönderdiği ve hedefin aslında İranlı diplomat olduğunu ve saldırganların yakalandığını, söylediğine dair bilgiler yer almıştır (Sabah, 12.12.1993).

12 Aralık tarihli Tercüman gazetesinde “Bağdat’ta Türk Kanı döküldü” manşeti kullanılmıştır. Gazetede, Türkiye’nin Bağdat Maslahatgüzarlığında görevli olan İdari Ataşe Yücel ve haberleşme teknisyeni Hüseyin Kerimoğlu’nun bulunduğu resmi elçilik aracının Bağdat’ta silahlı saldırıya uğradığı, saldırıyı gerçekleştirenlerin Halkın Mücahitleri Örgütü üyelerinin olduğu ifade edilmiştir (Tercüman, 12.12.1993).

Tercüman’ın aynı tarihli bir başka haberinde ise Irak’ın Ankara Büyükelçisi Rafi Dahan El Tikriti’nin olay hakkında bilgi verirken örgüt hakkında bilgi vermekten kaçındığı bilgisine yer verilmiştir (Tercüman, 12.12.1993).

4.23. ÖMER HALÛK SİPAHİOĞLU

Hürriyet gazetesi Ömer Haluk Sipahioğlu’nun öldürülmesini, suikastın ertesi günü “Terörist Devlet” manşetini atarak okuyucularına duyurmuştur. Haberin devamında saldırıyı 17 Kasım terör örgütünün üstlendiği, Yunan Hükûmetinin terör örgütünü desteklediğini ve bunun sonucunda diplomatımızın öldürüldüğü bilgisi yer almıştır (Hürriyet, 05.07.1994).

Hürriyet gazetesi Büyükelçi Müsteşarı Sipahioğlu'nun öldürülmesinde iki ihmalin olduğunu bunlardan birinin Yunan İçişleri Bakanlığı olduğunu zira Sipahioğlu'nun sürekli ölüm tehditleri aldığını bilmelerine rağmen diplomatımıza yönelik koruma görevlisi vermemiştir. Ancak Sipahioğlu'nun kendisi olağandışı bir durum sezerse polis tarafından koruma görevlisi verilmiştir. Aynı zamanda bazı Yunan aşırı sağ gazeteler diplomatlarımızın ev ve iş adreslerine ilişkin bilgileri gazetelerinde yayınlamalarına rağmen polis bu duruma müdahale etmemiştir. Hürriyet'e göre ikinci ihmal ise Büyükelçiliğe aittir öyle ki Sipahioğlu'nun kullandığı zırhlı araç arızalı olmasına rağmen Büyükelçilik bu araç için ödenek çıkarmış ancak aracın onarımını yaptırmamıştır (*Hürriyet*, 05.07.1994).

Cumhuriyet gazetesinin Sipahioğlu suikastı ile ilgili manşeti "Türk diplomatın katili '17 Kasım" başlığı olmuştur. Gazetede Sipahioğlu'nun öldürülmesiyle ilgili Yunan aşırı sağ basınının, Türk diplomatlarını hedef göstermesi sorumlu tutulmuştur (*Cumhuriyet* 05.07.1994).

Gazetede yer alan başka bir habere göre, işine gitmek için evinden çıkan Sipahioğlu'nun 7 kurşun alarak hayatını kaybettiği, Görgü'yü şehit eden "17 Kasım" adlı terör örgütünün Sipahioğlu'nu da şehit ettiği ifade edilmiştir. Böylece Sipahioğlu ile birlikte Atina'da üç diplomatımız şehit edilmiştir: Özmen, Görgü ve son olarak da Sipahioğlu. Gazete ayrıca yurtdışında, 21 yılda 34 Türk görevlisinin ve yakınının öldürüldüğünü yazmıştır (*Cumhuriyet* 05.07.1994).

Milliyet gazetesi "Hem Suçlu Hem Güçlü" başlığı ile Sipahioğlu'nun şehit edilmesinde Yunan Hükûmetinin Türkiye'yi suçladığı bilgisini okuyucularıyla paylaşmıştır. Gazetede ayrıca Yunan Hükûmetinin, 17 Kasım terör örgütünün merkezinin Yunanistan'da olmadığı ve merkezin Türkiye'de olabileceği ile ilgili açıklamalarına da yer vermiştir (*Milliyet*, 07.07.1994).

Milliyet gazetesinin başka bir haberinde "Stohos'un Yeni Küstahlığı" başlığıyla Türk diplomatlarını hedef gösteren Stohos gazetesi eleştirilmiştir. Haberin içeriğinde Stohos gazetesinin yeni sayısında "Sipahioğlu'nu Ankara vurdu" başlığını kullanması ve Yunan hükûmetinin de Yunanistan'da düşünce özgürlüğünün var olduğunu, sansür ve baskının olmadığını, yazılanları engelleyemeyeceklerine dair sözlerine yer verilmiştir (*Milliyet*, 07.07.1994).

Milliyet'te yer alan başka bir habere göre, Avrupa Komisyonu'nda görevli Yunan terör uzmanı George Kassimeris'in, 17 Kasım terör örgütünün yaptıklarını değerlendirirken Atina'nın terörle mücadele konusunda istikrarsız olduğuna dair sözleri yer almıştır. Kassimeris'in 'Terörizm ve Siyasi Şiddet' dergisinde yazmış olduğu makalede 17 Kasım terör örgütünün amacının Türkiye'nin yayılmacı tutum içinde olduğuna inandığını ve Yunan Hükûmeti ve ordusunun da Türkiye'ye karşı sert tutum içerisinde olmasını sağlamak için faaliyetler yürüttüğünü ifade etmiştir. Kassimeris makalesinde, bu yapılan saldırılar karşısında Yunan polisinin hiçbir iz bulamamasının da saldırganlar karşısında Yunan polisinin acizliğini gösterdiğini belirtmiştir (Milliyet, 07.07.1994).

Milliyet'te alınmayan zırhlı araçlarla ilgili Dışişleri Bakanı sözcüsü Ferhat Ataman'ın, "*Dışişleri Bakanlığı'nun 1994 bütçesinden ayrılan 142 milyar liralık ödenekle 40 adet zırhlı araç alınması öngörüldü. Son devalüasyon nedeniyle bu sayı 40'dan 19'a düştü. Ancak gerekli onay alınamadığı için yeni alım yapılamadı.*" sözlerine yer verilmiştir (Milliyet, 07.07.1994).

Milliyet gazetesi yazarlarından Fikret Bila 'Kulis' başlıklı köşesinde "SİPAHİOĞLU'NU KİM ÖLDÜRDÜ" adlı bir yazı kaleme almıştır. Fikret Bila yazısında Dışişleri Bakanlığı ile Maliye Bakanlığının aralarındaki suçlamaları kaleme almıştır. Dönemin Maliye Bakanı İsmet Atilla'nın kendini savunan mektubuna da köşesinde değinen Bila şunları yazmıştır: "*Atina Büyükelçiliğimizin Müsteşarı Ömer Haluk Sipahioğlu'nun teröristlerce şehit edilmesi, garip, garip olduğu kadar da saçma bir tartışmaya neden oldu. Dışişleri Bakanlığı, suçluyu 'şıp' diye buluverdi: "Maliye Bakanlığı." Dışişleri Bakanlığı'na göre Sipahioğlu'nun şehit edilmesinin etkenlerinden biri de "ödenek vermeyen ve zırhlı araç almayan Maliye Bakanlığı"ydı. "Dışişleri, önce '40 zırhlı araç alınmadı' dedi ve bunun Sipahioğlu'nun şehit edilmesine bir etken olduğunu söyledi. Sonra Atina'da zırhlı araçlarımız olduğunu açıkladı. "Ancak" diye devam etti: "Havalar çok sıcak. Zırhlı araçlarda klima yok. Bu nedenle başka araçlar tercih ediliyor. Sanırım Sipahioğlu da başka araç tercih etmiş olabilir." Maliye Bakanlığı'nı suçlayan bu açıklama çelişkilerle dolu... Sipahioğlu Atina'da zırhlı araç olmadığı için mi yoksa araçlarda klima olmadığı için mi öldürüldü? Sipahioğlu Maliye Bakanlığı 40 zırhlı araç almadığı için mi öldürüldü, yoksa "klimalı 40 zırhlı araç" almadığı için mi öldürüldü? Dışişleri Bakanlığı Maliye Bakanlığı'nı neyle suçlayacağına karar verememiş gibi görünüyor. Parasızlıktan mı, araçsızlıktan mı, klimasızlıktan mı suçlandığı belli değil... Dışişleri'nin suçlamaları tutarsız... Maliye Bakanı İsmet Atilla'nın*

verdiği bilgiye göre, bir zırhlı aracın ihale edilip, yaptırılması aylarca zaman alıyor. İkincisi yine Maliye Bakanlığı'na göre bütçede alınması öngörülen zırhlı araçlar, Büyükelçinin makam arabaları. Yani, bizzat o ülkedeki Türk Büyükelçisi'ne tahsis edilecek araçlar. Bu araçları büyükelçi dışındaki personelin kullanması mümkün değil. Durum böyle olduğu halde, Dışişleri'nin kestirme yoldan Maliye'yi suçlaması, başta Maliye Bakanı İsmet Atilla olmak üzere tüm bakanlık personelinin "rencide" etmiş durumda. Duygusallığı iyi bilinen Maliye Bakanı İsmet Atilla, bir diplomatımızın şehit edilmesinde "ödenek" bağlantısıyla suçlamasını içine sindirebilmiş değil. Atilla, bu nedenle iki mektup yazdı. Biri Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın'a, diğeri Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'e... Atilla, Karayalçın ve Çetin'e yazdığı mektuplarda şöyle diyor: "Dışişleri Bakanlığı'nın ödeneklerinin serbest bırakılma oranı, diğer kurumlara nazaran ayrıca yapılarak yüzde 30'dan yüzde 70'e yükseltilmiştir... Atina Büyükelçiliği'nin hizmet alımları ihtiyacı için 23 milyon lirası taşıt onarımı olmak üzere 210 milyon 458 bin lira 17 Haziran 1994 tarihli ödeme mektubu ile Merkez Bankası'nca Atina Büyükelçiliği'ne transfer edilmiştir." Eğer Dışişleri bu bilgilere rağmen, "Bütçede öngörülen 40 zırhlı araç Ocak 1994'te alınsaydı, biz bunun birini Sipahioğlu'na verirdik. O zaman da Sipahioğlu öldürülmezdi." demek istiyorsa, bu zoraki eleştirinin adresi Maliye Bakanlığı değil, Başbakanlıktır. Yanıt aranması gereken öncelikli soru ise, "kim suçlu değil"den çok, "Sipahioğlu'nu kim öldürdü" sorusudur." (Bila, 1994).

Sipahioğlu'nun şehit edilmesiyle ilgili Milliyet gazetesi 10 Temmuz'daki sayısında, Türk diplomatlarının güvenlik bilgilerinin aşırı sağcı Yunan gazetesi "Stohos" tarafından yayınlandığını ve Türk diplomatlarının, saldırganlara hedef gösterildiğini yazmıştır. Haberin devamında, Yunanistan'ın yüksek tirajlı gazetesi olan Elefterotipia'nın iddiasına değinilerek, Stohos gazetesinin ülkenin haber alma teşkilatı ve güvenlik birimleri ile ilişkisi olduğunu yazmıştır (Milliyet, 10.07.1994).

Bunun yanında, Sipahioğlu'nun şehit edilmesinin ardında "Hükûmet-Stohos" ilişkisinin olduğu iddia edilmiştir. Milliyet gazetesi olayla ilgili Elefterotipia gazetesinden alıntı yaparak şunları yazmıştır: "Göründüğü kadarıyla bugün bile hükûmet, kendi tavrını bu yayınlardan ayırmaya gerek görmüyor ve devlet güvenlik birimlerinden Türk diplomatlara ait listenin Stohos'a hangi yolla ulaştığını bile araştırmıyor. Stohos'un kaynağının EİP, polis, ordu, Dışişleri Bakanlığı gibi Yunan makamları olduğunu tespit etmek için bir kimsenin fazla tecrübeli olması gerekmez." (Milliyet, 10.07.1994) Ayrıca

Milliyet, Elefterotipia gazetesinin, Stohos gazetesi sahibi Kapsalis'i "Hitler hayranı" olarak tanımladığına yer vermiştir (*Milliyet*, 10.07.1994).

Milliyet gazetesi, Reha Muhtar'ın Atina öldürülen diplomatların ailelerini konuk ederek, diplomatların neden öldürüldüğü ile ilgili bir program yapacağı haberini yayınlamıştır. Bu programa Haluk Sipahioğlu'nun eşi ve çocukları ile iki yıl önce öldürülen Görgü'nün de yakınlarının katılacağı haberin içeriğinde yer almıştır (*Milliyet*, 11.07.1994).

1994 sonrası Ermenilerin yöntem değişikliğine gittikleri görülmüştür. Bu meyanda, sözde soykırım anıtları açmışlar ya da inşa etmişlerdir (Süslü, 1995: 351). Ermenilerin, "Büyük Ermenistan" adını verdikleri ve ulaşmaya çalıştıkları hedefleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri faaliyetler çok yönlü devam etmiştir. "Dört T Planı" olarak bilinen kavrama göre, soykırımın "Tanıtım"ı yapılacak, uluslararası kamuoyunun baskısıyla Türkiye tarafından bu "soykırım" "Tanınacak" ve nihayetinde Türkiye'den "Tazminat" ve "Toprak" talep edilecektir (Türkdoğan, 2006: 236; Laçiner, 2005: 67; Türkmen, 2007).

Günümüzde Türkiye ile Ermenistan'ın ilişkileri; Azerbaycan ve Karabağ Meselesi, Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkilerinde Ermeni meselesinin oynadığı rol, sözde katliâm anıtları, gerçeği çarpıtan yasa tasarıları, Ermeni okullarında ve ders programlarında yürütülen propaganda faaliyetleri, son dönemde yürütülen Ermeni lobi çalışmaları gibi çeşitli ve birbirine geçmiş başlıklar çerçevesinde gelişmektedir. Türk-Ermeni ilişkileri ile ilgili Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, "*Yeni bir dünya inşa edeceksek onu barış üzerine kuralım. Eğer Kars Antlaşması ile belirlenen sınırlara saygı duyarsanız, Azeri toprakları konusunda adım atarsanız, biz de karşı adım atmaya devam ederiz. Ermenistan'a hava sahasını açtık, kara kapısını da açarız. Ama karşı taraftan da aynı yaklaşımı görmeliyiz.*" (Tayyip Erdoğan'dan Ermenistan Yorumu, *Agos*, 17.12.2004) sözleri, ilişkilerin gelişebilmesi noktasında "karşılıklı" bir tutum sergilenmesine duyulan ihtiyacı göstermesi açısından dikkate değerdir.

SONUÇ

“Bir devlet büyüğünü plan kurarak öldürme” anlamını içeren suikast, tarihi bir gerçektir. Tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar var olmuş birçok devletin önemli devlet adamlarına suikastlar düzenlenmiştir. Bu suikast girişimleri, düzenleyenleri açısından bazen başarılı bazen de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Roma İmparatoru Julius Caesar, İslam Devleti’nin üçüncü halifesi Hz. Osman, Büyük Selçuklu hükümdarı Melikşah, ABD Başkanı Abraham Lincoln suikast sonucu öldürülen liderlerden bazılarıdır.

Suikast sadece devletin başındaki kişilere karşı değil o devletin temsilcilerine karşı da düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yurtdışı temsilcileri, 1973’ten itibaren planlı ve örgütlü saldırılara maruz kalmıştır. Bu saldırılar 1984 yılına kadar kısa aralıklarla sürmüştür. yedi yıl süren bir suskunluk döneminden sonra 1991’de tekrardan başlamış, 1994’te ise nihayete ermiştir.

1973 yılında ‘bireysel’ bir eylem olarak karşımıza çıkan ve Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ve Muavin Konsolos Bahadır Demir’in katledilmesiyle başlayan süreçte; 1975’te T.C. Viyana Büyükelçisi Dâniş Tunalıgil, T.C. Paris Büyükelçisi İsmail Erez; 1976’da T.C. Beyrut Büyükelçiliği Başkâtibi Oktar Cirit; 1977’de T.C. Vatikan Büyükelçisi Taha Carım; 1978’de emekli büyükelçi Beşir Balcıoğlu; 1979’da T.C. Paris Büyükelçiliği Turizm ve Tanıtma Müşaviri Yılmaz Çolpan; 1980’de T.C. Atina Büyükelçiliği İdari Ataşesi Galip Özmen, T.C. Sydney Başkonsolosu Şarık Arıyak; 1981’de T.C. Paris Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Reşat Moralı ve Din Görevlisi Tecelli Arı, T.C. Cenevre Başkonsolosluğu Sözleşmeli Sekreteri Mehmet Savaş Yergüz; 1982’de T.C. Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan, T.C. Boston Fahri Başkonsolosu Orhan Gündüz, T.C. Lizbon Büyükelçiliği İdari Ataşesi Erkut Akbay, T.C. Ottawa Büyükelçiliği Askeri Ataşesi Kurmay Albay Atilla Altıkat, T.C. Burgaz Başkonsolosluğu İdari Ataşesi Bora Suelkan; 1983’te T.C. Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar, T.C. Brüksel Büyükelçiliği İdari Ataşesi Dursun Aksoy; 1984’te T.C. Viyana Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Vekili Erdoğan Özen ve nihayet Birleşmiş Milletler Viyana Bürosunda Türk Direktör Evner Ergun’un katledilmesi ile “saldırılarda durulma” da denilebilecek bir döneme girilmiştir.

“Saldırılarda Durulma” olarak da adlandırılabilir, suikastların durması tabii olarak bazı nedenlere bağlı olmuştur. Türkiye’nin bu dönemde 12 Eylül askeri darbesi ile beraber Ermeni sorununa karşı tavrı sertleşmiştir. Türkiye’nin bu tavrının sertleşmesinde şüphesiz en önemli etken 1980’lerin başında Ermeni etnik terörünün zirveye çıkmış

olmasıdır. Bu dönemde Türkiye’yi yöneten idari ve siyasi kadrolar bu soruna bakış açısı ve alınacak tedbirler konusunda bölünmüş olsa da gerek sözlü gerekse eylemsel olarak alınan önlemler, Türk diplomatlarına karşı girişilen suikastların ve saldırıların durulmasını sağlamıştır. Durulan saldırılar, Türkiye’nin bu soruna terör, tarihî, siyasi vb. çok yönlü yaklaşamaması neticesinde 1991’de tekrar başlayacaktır.

Türk diplomatlarına karşı girişilen saldırılarda durulmanın sebeplerinden biri şüphesiz terörün amacına ulaşmak için kullandığı yöntemi değiştirmiş olmasıdır. Şiddet kullanarak amacına ulaşmaya çalışan terör odakları, hedeflerine varmada “sivil mücadele”yi tercih etmeye başlamıştır. Batı kamuoyu şiddet kullanan Ermenileri çoğu zaman anlayışla karşılamış teröristleri de nerdeyse “milli kahraman” haline getirmiştir. Bununla birlikte Batı, resmi söylemlerinde özellikle Ermeni terörünü kınamış ve Türkiye’yi de, tarihî ve stratejik öneminden dolayı, tam olarak karşılarına almak istememişlerdir.

Saldırılarda durulmanın sebeplerinden ikincisi dünyada, bu soruna sadece insani açıdan yaklaşan çevrelerin açıktan tepki vermeye başlaması olmuştur. Tamamen savunmasız insanlara karşı yapılan bu saldırılar birçok kesimi vicdanen rahatsız etmiştir. Ermeniler de kendi aralarında “ikilem” yaşayarak daha tereddütlü hale gelmiştir.

Saldırılarda durulmanın sebeplerinden üçüncüsü de bu dönemde Türkiye karşıtı başka grupların ortaya çıkmasıdır. Özellikle Batı kamuoyu ve Türkiye karşıtı çevreler sahneye yeni çıkan PKK’yı desteklemeye başlamıştır. Ayrıca, 1980’lerin ortalarından itibaren arşiv belgeleri başta olmak üzere ilmi verilere dayanarak eserler oluşturulması da önemli addedilmiştir.

1991 yılı Türk diplomatlarına karşı saldırıların yeniden başladığı yıl olmuştur. 1991’de T.C. Atina Büyükelçiliği Basın Ataşe Yardımcısı Çetin Görgü; 1993’te T.C. Bağdat Büyükelçiliği İdari Ataşesi Çağlar Yücel; son olarak da 1994’te T.C. Atina Büyükelçiliği İkinci Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu’nun katledilmesi ile “saldırılarda nihayet” denilebilecek durum söz konusu olmuştur.

1991’de başlayan eylemlere bakıldığında 1991 ve 1994 yıllarında Atina’da meydana gelen suikastlar “17 Kasım”, 1993’te de Bağdat’ta meydana gelen suikast ise İranlı “Halkın Mücahitleri” adlı terör örgütlerinin eylemleri olduğu görülür.

Terör olaylarının azalıp sona ermesini tek bir nedenle açıklamak zordur. Daha önce de belirtildiği üzere bu eylemlerin bitişinin farklı sebepleri vardır. Kimi çevrelerce terörün

bitmesi Türkiye'nin ve Türk Hükümetlerinin başarısı olarak gösterilmiştir. Buna göre Türkiye kendisine yöneltilen şiddet eylemleri ile aktif biçimde mücadeleye girmiş ve teröristleri yaptığı gizli operasyonlarla ortadan kaldırmıştır.

Türk diplomatlarına yönelik şiddet eylemlerinin bitişinde 15 Temmuz 1983'te Fransa'da meydana gelen Orly saldırısı etkili olmuştur zira bu saldırıda sadece Türk vatandaşları değil çeşitli milletlere mensup sivil vatandaşlar da hayatını kaybetmiştir. Orly saldırısı bir dönüm noktası olmuş uluslararası kamuoyunun Ermeni etnik terörüne olan sempatisi antipatiye dönüşmüş ve Batılı devletler verdiği desteği de çekmeye başlamıştır. Bu durum şüphesiz şiddet eylemlerinin sona ermesinin önemli etkenlerinden olmuştur

Terör saldırılarının nihayete ermesinin bir başka nedeni de yukarıda da değinildiği ve kimi kesimlerce iddia edildiği üzere Türkiye'nin Fransa başta olmak üzere Belçika, Almanya, Avusturya gibi ülkelerde Ermeni etnik terörünü hedef alan eylemleri olmuştur. Orly saldırısından sonra Türkiye planlı olarak operasyonlar yürütmüş ve Ermeni etnik terörünün sona ermesini sağlamıştır

Terör ve şiddet eylemlerinin amaca ulaşmada yetersiz kalması üzerine yöntem değiştiren bu terör odakları 1994'ten itibaren daha çok "sivil mücadele" yürütmeye başlamıştır. "Sivil mücadele" olarak belirtilen bu yöntemin içerisinde sanattan spora, siyasetten dine kadar her türlü etkinliği görmek mümkündür. Çeşitli dünya devletlerinde lobiler oluşturarak amaçları doğrultusunda filmler çekirtmeleri, kitaplar yazdırmaları, önemli sanatçılara, hedeflerini, her fırsatta yineletmeleri bu yöntem değişikliğinin göstergeleri olmuştur.

Türk diplomatlarını hedeften çıkararak bu yöntem değişikliğinin en önemli ayaklarından biri şüphesiz çeşitli devletler nezdinde girişimlerde bulunarak "sözde Ermeni soykırımı yasa tasarısı kararları"nın o devletlerin en yüksek yasama organlarında kabul ettirip yasa haline getirme çalışmalarıdır. Bu bağlamda ABD ve Fransa öncü devletler olarak Türkiye aleyhinde yasa tasarılarını kabul eden ilk devletler olmuşlardır.

Türkiye iç politikada bu sorunları yaşarken bazı gazeteler de katliama maruz kalan diplomatlar konusunda yeterli hassasiyeti göstermemiştir. 1973'teki Los Angeles suikastı ilk olması nedeniyle Türk basınında geniş yer bulurken; buna karşılık 1990'lı yıllarda gerçekleşen Atina Büyükelçiliği Basın Ataşe Yardımcısı Çetin Görgü, Bağdat Büyükelçilik İdari Ataşesi Çağlar Yücel ve Atina Büyükelçilik Müsteşarı Ömer Halûk Sipahioğlu'nun katledilmeleri aynı oranda basında yer bulmamıştır. Bu son saldırılar

hakkında genel bir bilgi verilmiş ve bir daha ele alınmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti gibi Türk basını da saldırılara alışmıştır.

KAYNAKÇA

I.ARŞİV BELGELERİ

I.I.TBMM Zabıt Cerideleri

TBMM, Z.C.,I. Devre, C.III, Birleşim 74. TBMM Matbaası, Ankara 1977.

TBMM, Z.C.,I. Devre,C.V, Birleşim 91, TBMM Matbaası, Ankara 1982.

TBMM, Z.C.,I. Devre,C.V, Birleşim 90, TBMM. Matbaası, Ankara 1982.

II. MÜRACAAT ESERLERİ

Nutuk-Söylev (1981). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi, X, İstanbul: Ana Yayıncılık.

TDV İslam Ansiklopedisi, VII,BAnkara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Türkler Ansiklopedisi, XIII. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, XII, İstanbul: Meydan Yayınları.

Türkler Ansiklopedisi, XIII. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

III. TELİF ESERLER

III. I. Kitaplar

Acar, Ü., ve Urhal, Ö. (2007). *Devlet-Güvenlik, İstihbarat-Terörizm*. Ankara: Adalet Yayınları.

Akçora, E. (1994). *Van ve Çevresindeki Ermeni İsyancıları (1896-1916)*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, s. 100.

Anadol, C., ve Abbaslı, N. (2002). *Gizli Belgelerde Ermeni Terörü ve Basın-Yayın Organlarında 100 Soruda Ermeni Meselesi*. İstanbul: Kuvayı Miliye Yayınları.

Artuç, N. (2008). *Cemal Paşa, Askeri ve Siyasi Hayatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Babacan, H. (2005). *Mehmet Talat Paşa (1874–1921)*. Ankara : TTK Yayınları.

Bakar, B. (2009). *Ermeni Tehciri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.

Bal, İ., ve Çufalı, M. (2006). *Dünden Bugüne Türk Ermeni İlişkileri*. Ankara: Lalezar Kitabevi.

Başak, T. (2008). *İngiltere'nin Ermeni Politikası (1830-1923)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Batu, H. (1995). *Avrupa'yla Bunalmış Yıllar*. İstanbul: Altın Kitaplar.

Bayur, Y. H. (1991). *Türk İnkılabı Tarihi* (Cilt II). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bleda, M. Ş. (1979). *İmparatorluğun Çöküşü*. İstanbul : Remzi Kitabevi Yayınları.

Çavdar, T. (1995). *Talat Paşa*. Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları.

Çaycı, A. (2000). *Türk-Ermeni İlişkilerinde Gerçekler*. Ankara : Atatürk Araştırma Merkezi.

Çeşme, A. (2004). *Terörle Mücadelede Psikolojik Harekât Yöntemleri ve PKK Terör Örgütüne Karşı Yürütülen Psikolojik Harekâtın Sonuçları*. Kocaeli.

Çitlioğlu, E. (1998). *Yedekteki Taşeron: Asala*. Ankara: Ümit Yayıncılık.

Çitlioğlu, E. (2007). *Ölümcül Tahterevallli Ermeni ve Kürt Sorunu*. Ankara: Destek Yayınları.

Çolak, İ. (2005). *Modern Zamanlarda Osmanlı'yı Aramak*. İstanbul: Lamure-Ayhan Matbaası.

Dabağyan, L. P. (2001). *Sultan Abdülhamit Han ve Ermeni Meselesi*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Dabağyan, L. P. (2005). *Türkiye Ermenileri Tarihi*. İstanbul: IQ Kültür Sana Yayıncılık.

Danışmend, İ. H. (2008). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi* (Cilt IV). İstanbul: Sümer Kitabevi Yayınları.

Deliorman, A. (1975). *Türlere Karşı Ermeni Komitecileri*. İstanbul : Boğaziçi Yayınları.

- Dılmaç, S. (1997). *Terörizm Sorunu ve Türkiye*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Dınçaslan, A. L. (2008). *Zeytin ve Çevresindeki Ermeni İsyancıları (1895-1921)*. Kahramanmaraş: UKDE Kitaplığı.
- Ergil, D. (1980). *Türkiye'de Terör ve Şiddet Yapısal ve Kültürel Kaynakları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ermeni Komitelerinin Amaçları ve İhtilal Hareketleri*. (2003). Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etütler Başkanlığı Yayınları.
- Erner, E. (1993). *Davulun Sesi (Dışışlerinde 44 Yıl)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Esmer, A. Ş., Bilge, A., Gönübol, M., Sander, O., Sar, C., Sezer, D., ve Ülman, H. (1968). *Olaylarla Türk Dış Politikası: 1919-1965*. Ankara: Dış işleri Bakanlığı Matbaası.
- Ethemoglu, M. (1987). *Ermeni terörünün Kısa Tarihi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Yayınları.
- Gazigiray, A. A. (1982). *Osmanlılardan Günümüze Kadar Vesikalarla Ermeni Terörünün Kaynakları*. İstanbul: Gözen Yayınevi.
- Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Askeri Tarih Yayınları. (1984). *Belgelerle Ermeni Sorunu*. Ankara: Ankara Genelkurmay Basımevi.
- Gör, Y. (1996). *Seyahatname*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Görgülü, İ. (2002). *Atatürk'ten Ermeni Sorunu*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Göyünç, N. (1983). *Osmanlı İdaresinde Ermeniler*. İstanbul: Gültepe Yayınları.
- Göyünç, N. (2005). *Türkler ve Ermeniler*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Güler, A., ve Akgül, S. (2003). *Sorun Olan Ermeniler*. Ankara: Berikan Yayımcılık.
- Günay, T. (2004). *Misyoner Örgütleri ve Misyoner Faaliyetleri*. Ankara: ATO Yayınları.
- Gürses, E. (2007). *Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör*. İstanbul : Profil Yayıncılık.
- Gürün, K. (1983). *Ermeni Dosyası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları .
- Gürün, K. (1995). *Fırtınalı Yıllar, Dışışleri Müsteşarlığı Anıları*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (2001). *Ermeni Tehciri ve Gerçekler (1914-1918)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (2002). *Osmanlı Devleti Neden Tehcir Uyguladı? Tehcirle İlgili Gerçekler, Osmanlı'nın Son Döneminde Ermeniler*. (T. Ataöv, Dü.) Ankara: Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Hatipoğlu, S. (2001). *Türk-Fransız Mücadelesi (Orta Toros Geçitleri 1915-1921)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Hocaoğlu, M. (1976). *Arşiv Vesikaları İle Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler*. İstanbul: Anda Dağıtım.
- İnalçık, H. (2010). *Osmanlılar Fütühat, İmparatorluk, Avrupa İle İlişkiler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- İskefiyeli, Z. (2006). İngiliz Diplomasininin Ermeni ve Ermenistan Politikaları, Geçmişten Günümüze Ermeni Sorunu ve Avrupa. (D. D. Selvi, Dü.) *Sakarya Üniversitesi Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi Yayını*, 163-164.
- İşyar, Ö. G. (2004). *Bölgesel ve Global Güvenlik Çıkarları Bağlamında Sovyet-Rus Dış Politikaları ve Karabağ Sorunu*. İstanbul: ALFA Basım Yayım Dağıtım.
- Kandemir, F. (1955). *Atatürk'e İzmir Suikastından Ayrı 11 Suikast*. İstanbul : Ekicigil Basımevi .
- Kantarıcı, Ş., Kasım, K., Kaya, İ., ve Laçiner, S. (2002). *Ermeni Sorunu El Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Karaca, A. (2001). *Tehcire Giden Yolda Ermeni Meselesine Bir Çözüm Projesi ve Reform Müfettişliği (1878-1915), Ermeni Meselesi Üzerine Araştırmalar*. (E. Afyoncu, Dü.) İstanbul: TATAV Yayını.
- Karal, E. Z. (2011). *Osmanlı Tarihi* (Cilt VIII). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kızıldağ, P. (2010). *Soğuk Savaş Döneminin Avrupa'daki Terör Faaliyetlerine Etkisi: Almanya, İtalya, Yunanistan*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Kocabaş, S. (2006). *Ermeni Meselesi Nedir Ne Değildir?* İstanbul: Vatan Yayınları.
- Koçaş, M. S. (1990). *Tarih Boyunca Ermeniler ve Türk-Ermeni İlişkileri*. İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Kodaman, B. (2002). II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1914). *Türkler Ansiklopedisi, XIII*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Korkmaz, G. (1989). *Terör ve Medya İlişkileri*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Kundakçı, H. (2001). *Emperyalizmin Kullandığı Ermeniler*. Ankara: Türkiye Gaziler Vakfı Yayınları.
- Küçük, C. (1984). *Osmanlı Diplomasisinde Ermeni meselesinin Ortaya Çıkışı 1978-1997*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları .
- Laçiner, S. (2005). *Türkler ve Ermeniler, Bir Uluslararası İlişkiler Çalışması*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayını.
- Mango, A. (2005). *Türkiye'nin Terörle Savaşı*. İstanbul: Doğan Kitapevi.
- Melek, F. (1994). *Hepsi Geldi Geçti. Dışişlerinde 43 Yıl*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Meray, S. L. (1993). *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler* (Cilt I). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Meray, S., ve Olcay, O. (1977). *Osmanlı İmparatorluğunun Çöküş Belgeleri*. Ankara : Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Norman, C. B. (1983). *Ermenilerin Maskesi Düşüyor*. (Y. Ercan, Dü.) Ankara: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.
- Nur, D. R. (1968). *Hayat ve Hatıratım* (Cilt III). İstanbul: Altındağ Yayınevi.
- Öke, M. K. (1991). *Ermeni Sorunu 1914–1923*. Ankara: TTK Yayınları.
- Özcan, M. (2012). *Terörün Matruşkası KCK*. İstanbul: Hayat Yayınları: 391.
- Özcan, N. A. (1999). *PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*. Ankara: Asam Yayınları .
- Özçelik, İ. (2005). *Ermeni Sorunu ve Gerçekler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Özdağ, Ü. (2010). *İstihbarat Teorisi*. Ankara: Kripto Yayınevi.
- Özdemir, H. (2007). *Üç Jöntürk'ün Ölümü*. İstanbul : Remzi Kitabevi.
- Özdemir, H., Çiçek, K., Turan, Ö., Çalık, R., ve Halaçoğlu, Y. (2004). *Ermeniler: Sürgün ve Göç*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özkan, T. (2003). *MİT'in Gizli Tarihi*. İstanbul : Alfa Yayınları.
- Özoğlu, A. (2005). *Sifre Çözüldü. Masonlar'dan Türkiye'ye Kanlı Hediye: ASALA-PKK*. İstanbul: Yenigüven Yayıncılık.
- Paşa, C. (1977). *Hatıralar*. İstanbul : Çağdaş Yayınları .
- Paşa, T. (2007). *Ermeni Vahşeti ve Ermeni Komitelerinin Âmâl ve Harekât-ı İhtilâliyesi*. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Qasımlı, M. (2006). *Azerbaycan Türklerinin Milli Mücadele Tarihi 1920–1945*. (E. N. Necef, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Rüstemhanlı, T. (2009). *Ermeni ve Mezalimi Türk-Müslüman Soykırımı*. (G. Çakmaklı, Çev.) İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Sakarya, İ. (1984). *Belgelerle Ermeni Sorunu*. Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları.

- Sarıhan, Z. (1993). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü* (Cilt II). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sarımay, Y., ve Karacakaya, R. (2012). *1909 Adana Ermeni Olayları*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Sertçelik, S. (2009). *Rus ve Ermeni Kaynakları Işığında Ermeni Sorununun Ortaya Çıkış Süreci (1678-1714)*. Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Sevim, A. (1983). *Genel Çizgileriyle Selçuklu-Ermeni İlişkileri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Soyak, H. R. (2005). *Atatürk'ten Hatıralar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Soysal, İ. (1997). *Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye*. İstanbul: İSİS Yayınevi.
- Süslü, A. (1990). *Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı*. Ankara: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Yayın.
- Süslü, A. (1995). *Türk Tarihinde Ermeniler (Temel Kitap)*. Ankara: Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü-KARS.
- Şimşir, B. (2005). *Ermeni Meselesi 1774-2005*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şimşir, B. N. (2000). *Şehit Diplomatlarımız (1973-1974) 1. Kitap*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şimşir, B. N. (2000). *Şehit Diplomatlarımız (1973-1994) 2. Kitap*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şıracıyan, A. (1997). *Bir Ermeni Teröristin İtirafı*. İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Tacar, P. Y. (1999). *Terör ve Demokrasi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Talat Paşa Cinayeti Davası, Tutanaklar. (2008). (I. Soner, Çev.) İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Tarih Boyunca Ermeni Meselesi*. (1979). Genelkurmay Yayınları.
- Tosun, R. (2000). *Ermeni Meselesi ve Kayseri'deki Ermeni Olayları*. Ankara: Tamga Yayıncılık.
- Türkdoğan, B. (2006). *1915'ten Günümüze Tehcir*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Türközü, H. K. (1983). *Türkiye'de Sosyalist Ermenilerin Faaliyetleri 1890-1918*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları .
- Ural, G. (1998). *Ermeni Dosyası*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Uras, E. (1976). *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Ünal, Ş. (2004). *Salomon Teilirian Davası-Talat Paşa Suikastı*. Ankara: Ufuk Üniversitesi Yayınları.
- Vahapoğlu, H. (1992). *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*. İstanbul: MEB Kitapları.
- Vatandaş, A. (2005). *ASALA Operasyonları Aslında Ne Oldu?* İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yinanç, R., ve Elibüyük, M. (1988). *Maraş Tahriri Defteri (1563) (Cilt I)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Yinanç, R. (1989). *Dulkadirli Beyliği*. Ankara: TTK Yayınları.
- Yıldız, H. D. (1976). *İslamiyet ve Türkler*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Zafer, H. (1999). *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*. İstanbul: Beta Yayınları.
- III.II.Makaleler**
- 17 Kasım Örgütü'nün Bildirisi. (1999, İlkbahar). *Avrasya Dosyası*, 5(1), 338-345.
- Ata, F. (2011). *Asaf Bey'e Göre Adana Olayları, (1909 Adana Olayları/Makaleler)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 283.
- Barthold, V. V. (1978). *Ani* (Cilt I). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Bektaş, H. (2001). Ermeni Soykırım İddiaları ve Gerçekler. *Uludağ Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi*(5), s. 54.
- Canaşia, S., ve Berdzenişvili, N. (1987, Ekim). Türkiye'den Haklı İstemlerimiz. (ç. M. Özata, Dü.) *Tarih ve Toplum*, s. 29-52.

- Enginün, İ. (1985). Tanzimat Sonrası Romanlarımızda Ermeni Tipleri. *Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumuna İle İlişkileri Sempozyumu*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, s. 53-64.
- Ergil, D. (1991). Terörizmin Mantığı ve Hedefi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 46(1), 171-181.
- Fransız Senatosu'nun Sözde Ermeni Soykırımı Konusunda Kabul Ettiği Yasa Tasarısı Hakkında Dışişleri Bakanlığı'nın Basın Açıklaması, 8 Kasım 2000. (2001, Mart-Nisan-Mayıs). *Ermeni Araştırmaları*, I (1), s. 187.
- George Habbaş. (1990). *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, X, İstanbul: Ana Yayıncılık, s. 238.
- Göka, E. (2001, Mart-Nisan-Mayıs). Ermeni Sorunu'nun (Gözden Kaçan) Psikolojik Boyutu. *Ermeni Araştırmaları dergisi*, I(1), 128-136.
- Günaltay, M. Ş. (1942). Abbasoğulları İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükselişinde Türklerin Rolü. *BELLETEREN*, VI, s. 182-194.
- Günay, N. (2011). *1909 Olaylarının Adana Çevresindeki Yansımaları ve Yargılamalar, (1909 Adana Olayları/Makaleler)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 291.
- Hanioğlu, M. Ş. (1993). *Cemal Paşa,* TDV İslam Ansiklopedisi, VII, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, s. 305-307.
- Hülagü, M. M. (2001). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Misyoner, Ermeni, Terör ve Amerika Dörtgeninde Türkiye. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(10), s. 66-67.
- İlter, E. (1995). Ermeni Meselesinin Doğuşunda ve Gelişiminde İngiltere'nin Rolü. *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*(6), s. 155-171.
- Karacan, İ. (1984). "Terörizm: Kavram ve Yapısı". *Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*. Ankara : Ankara Üniversitesi Yayını, s. 196.
- Karagül, S. (2003, Kış). Avrupa Birliği ve Ermeni Sorunu. *Ermeni Araştırmaları*, II(8), s. 179.
- Koloğlu, O. (2001, Mart). Ermeniler Nasıl Kullanıldılar? Avrupalı Büyükler'in Günahı. *Popüler Tarih* , s. 34-39.
- Koloğlu, O. (2001, Nisan). ASALA Nasıl Ortaya Çıktı. *Popüler Tarih*, s. 68-72.
- Köni, H. S. (1985). Uluslararası Terörizmin Bir Boyutu Olarak 1974'ler Sonrası Ermeni Terörü. *Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumuna İle İlişkileri Sempozyumu*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, s. 201-205.
- Kuran, E. (1984). Ermeni Meselesinin Milletlerarası Boyutu. *Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumuna İle İlişkileri Sempozyumu*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, s. 19-27.
- Kurat, Y. T. (1983, Ocak). Kahire Konferansı Tutanakları (4-7 Aralık 1943) ve Türkiye'yi Savaşa Sokma Girişimleri. *Belleteren*, XLVII(185), s. 296.
- Laçiner, S. (2002, Nisan). Ermeni Kimlik Bunalımı ve Güç Politikalarının Bir Ürünü Olarak Ermeni Sorunu. *2023 Dergisi* , s. 56-61.
- Laçiner, S. (Kış 1999). Türkiye-Avrupa İlişkilerinde Kültür ve Medeniyet: Tarihsel ve İdeolojik Kökenler. *Liberal Düşünce*, 4(13), s. 39-57.
- Lütem, Ö. E. (2002, Bahar). Olaylar Yorumlar. *Ermeni Araştırmaları Dergisi*(5).
- Lütem, Ö. E. (2006, Aralık). Ermeni Terörü. *Avrasya Dosyası Dergisi*, 12(3), Terör Özel Sayısı, s. 26.
- Nuza, F. (1983, Temmuz). Cemal Paşa'yı Kimler Öldürdü Veya Öldürttü? *Türk Kültürü* (243), s. 454-464.
- Seydi, S. (2003, Kış). Sovyetler Birliği'nin Ermeniler İçin Başlattıkları Anavata Dönüş Projesi. *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, II (8), s. 102-103.

- Streck, K., ve Yinanç, M. (1997). *Ermeniye* (Cilt IV). Eskişehir: Türkiye Diyanet Vakfı, s. 317-326.
- Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 18, s. 1-108.
- Tacar, P. Y. (2001, Haziran-Temmuz-Ağustos). Ermenilere Soykırım Yapıldığı Savının Hukuksal ve Ahlaki Açılardan Değerlendirilmesi. *Ermeni Araştırmaları*, 1(2), s. 98-99.
- Taran, K. (1985). Ermeni İddiaları Tutarsızdır Günümüzde Ülke Dışındaki Militan-Şartlanmış Ermenilerin Türkiye'ye Yönelik İddia ve İsteklerinin Gerçekliği ve Geçerliliği Var mıdır? Atatürk Üniversitesi (Dü.), *Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumu İle İlişkileri Sempozyumu* içinde. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, s. 179-200
- Terör. (1973). *Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, XII, İstanbul: Meydan Yayınları, s. 82-83.
- Terör. (1990). *Ana Britannica*, XX, İstanbul: Ana Yayıncılık, s. 549.
- Terzioğlu, A. (2001). Yerli ve Yabancı Kaynakların Işığında Dr. Bahattin Şakir'in Berlin'de Öldürülmesi ve Ermeni Tehciri Meselesi. *Uluslararası Türk-Ermeni İlişkileri Sempozyumu*, İstanbul, s. 299-320.
- Terzioğlu, A. (2007, Mayıs). 85 Yıl Önce Dr. Bahaddin Şakir'in Berlin'de Ermenilerce Öldürülmesi ve Ermeni Tehciri Sorunu. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*(245), s. 25.
- Yaldız, F. (2014). Uluslararası Göç ve Diaspora ile İlişkili Kavramlar. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, III(2), s. 382-403.
- Yiğiter, K. (1978). İngiliz Yazarı Marmaduke Pickthall'ın Türk Ermeni Münasebetleri Hakkındaki Eserleri Üzerine Düşünceler. *Türk Kültürü*(186), s. 44.
- Yinanç, R. (2001, Ocak-Şubat). 1965'ten Günümüze Ermeni Sorunu. *Yeni Türkiye Dergisi*(37), s. 267.
- Yıldız, H. D. (1965). Abbasiler Devrinde Türk Kumandanları, I. Boğa el-Kebir et-Türki. *Türk Kültürü Araştırmaları*, II, s. 195-203.
- Yıldız, H. D. (1976). Azerbaycan'da hüküm sürmüş bir Türk Hanedanı Sâc Oğulları, I Ebu'su-Sâc divdâd b. Divdest. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*(30), s. 109-117.

III. III. Gazete Makalesi

- Meydan Boş Kaldıkça. (1982, Ocak 29). *Hürriyet*.
- 17 Kasım Terör Örgütü'nün Bildirisi. (1991, Ekim 9). *Milliyet*.
- Acaba kime? (1983, Mart 14). *Hürriyet*.
- Akbal, O. (1975, Ekim 31). Dostu Düşmanı İyi Tanımak, *Cumhuriyet*.
- Akyol, T. (1977, Haziran 13). Ermeni Meselesi, *Hergün*.
- Akyol, T. (1978, Haziran 5). Hadise gerçekten vahşi ve gaddardır, *Hergün*.
- Armaoğlu, F. (1980, Aralık 19). Ermeni Adaleti, *Tercüman*.
- Armaoğlu, F. (1983, Kasım 16). Terbiyesizlik, *Tercüman*.
- Arslan, A. (2017, Ekim 24). ASALA'nın İkinci Suikastı: İsmail Erez'in Şehadetinin 42. Yılı. *GZT*.
- Atay, Z. (1980, Ağustos 10). "Ermeni Saldırıları ve Perde Arkasındakiler" 'Burası Dünya'. *Tercüman*.
- Atay, Z. (1980, Aralık 22). Bu İş Bitirmek Gerek, *Tercüman*.
- Atay, Z. (1980, Ağustos 11). Ermeni Saldırıları ve Perde Arkasındakiler, *Tercüman*.
- Atay, Z. (1984, Haziran 25). Bir hesaplaşma, *Tercüman*.
- Aydınlık ve Kesinlik. (1982, Ocak 30), *Cumhuriyet*.
- Baban, C. (1983, Mart 10). Caniler Topluluğu (Başyazı), *Son Havadis*.
- Barlas, M. (1973, Ocak 30). Bu bir dava değil, 'cinnet'dir, *Cumhuriyet*.

- Barlas, M. (1983, Mart 10). Koruma yeterli mi? *Milliyet*.
- Barlas, M. (1984, Haziran 22). Bazı Yeni Durumlar (Başyazı), *Milliyet*.
- Barlas, M. (1984, Haziran 24). Suç ve Devlet (Başyazı), *Milliyet*.
- Berkes, N. (1975, Nisan 24). Turkish Occupied Armenia [Türk İşgali Altında Ermenistan], *Cumhuriyet*.
- Bıla, F. (1994, Haziran 8). Sipahioğlu'nu Kim Öldürdü?, *Milliyet*.
- Birand, M. A. (1980, Aralık 19). Diplomatlarımıza Yazık Değil Mi?, *Milliyet*.
- Birand, M. A. (1983, Mart 17). Galip'i de diğerleri gibi unutacak mıyız?, *Milliyet*.
- Birgit, O. (1980, Aralık 20). Ermeniler mi ki?, *Dünya*.
- Birler, H. (1985, Temmuz 11). Ermeni Teröründen Sonra Unuttuğumuz Kurbanlar, *Milliyet*.
- Dabağyan, L. P. (1980, Ağustos 8). Ermeni Cinayetleri, *Son Havadis*.
- Dabağyan, L. P. (1981, Mart 22). Papanın Ermenilere Çağrısı ve Gerçekler. *Tercüman*.
- Daponte, K. (1973, Şubat 13). Ermeni Anıtı, *Cumhuriyet*.
- Daponte, K. (1974, Kasım 26). Türkiye ile Fransa arasındaki ilişkiler yeni bir döneme giriyor, *Cumhuriyet*.
- Dilligil, T. (1983, Mart 13). Millet, devlet ve komşuluk budur!, *Adalet*.
- Doğanalp, M. (1977, Haziran 12). Satılmış Kalemler, *Hürriyet*.
- Doğanalp, M. (1977, Haziran 18). Taha Carım'ın öldürülmesi son değildir, *Hürriyet*.
- Dolapçı, E. (2015, Ekim 26). Asala Terörünün İlk Kurbanı, *Aydın Post Gazetesi*.
- Ekşi, O. (1978, Haziran 4). Bir Tavsiye, *Hürriyet*.
- Ekşi, O. (1980, Ağustos 2). Gülünç Olmamak İçin, *Hürriyet*.
- Ekşi, O. (1981, Mart 9). Kaçınılmaz Olan, *Hürriyet*.
- Ekşi, O. (1981, Haziran 11). Teröristleri Kim Koruyor?, *Hürriyet*.
- Ekşi, O. (1984, Temmuz 21). Bir Yolu Yok mu?, *Güneş*.
- Felek, B. (1975, Ekim 25). Canilere Lanet, Şehitlere Rahmet, *Milliyet*.
- Gerçek Nerede. (1977, Haziran 13), *Hürriyet*.
- Göze, E. (1978, Haziran 5). Kanlı Meydanlar, *Tercüman*.
- Göze, E. (1979, Aralık 24). Çolpan'ın Aziz Naaşı Önünde, *Tercüman*.
- Göze, E. (1980, Aralık 18). Rezil Bir Cinayet Daha, *Tercüman*.
- Göze, E. (1983, Temmuz 27). Basınımız ve Biz, *Tercüman*.
- Göze, E. (1984, Haziran 23). Kırkinci şehit veya yeni bir Dışişleri, *Tercüman*.
- Gürtuna, Ü. (1973, Ocak 29). Katil 77 yaşında, Ermeni asıllı, Amerikalı bir yazar, 2 diplomatımız Amerika'da öldürüldü, *Cumhuriyet*.
- Hekimoğlu, M. (1981, Mart 12). Paris'e Dönük Yorumlar, *Cumhuriyet*.
- İğdemir, U. (1977, Mart 28). Düşmanlık Mutsuzluktur, *Cumhuriyet*.
- İstepanyan, T. (1977, Aralık 24). Dün ve bugün Türk Ermeni İlişkilerine bir bakış, *Cumhuriyet*.
- Işık, H. E. (1981, Mart 12). Dış temsilciliklerimize karşı işlenen cinayetler, *Cumhuriyet*.
- Kabaklı, A. (1976, Şubat 21). Suçlu Kim, *Tercüman*.
- Kabaklı, A. (1976, Şubat 19). Yeni Bir Cinayet, *Tercüman*.
- Kabaklı, A. (1978, Haziran 4). İçeride ve Dışarıda, *Tercüman*.
- Kabaklı, A. (1980, Ağustos 11). İçeride ve Dışarıda Daima Biz mi Öleceğiz, *Tercüman*.
- Kabaklı, A. (1981, Mart 14). Dışe Dış Kitaba Kitap, *Tercüman*.
- Kabaklı, A. (1982, Şubat 6). Ermeni İntiharı, *Tercüman*.
- Kabaklı, A. (1983, Mart 11). Mertliğin Taşnakçası!, *Tercüman*.
- Kocabaş, H. T. (2006, Haziran 11). Erdoğan Özen Daha Rahat Uyuyor, *Kent Yaşam*.
- Mumcu, (. (1979, Aralık 24). Acaba, diyoruz, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1980, Ağustos 2). Dışarda ve içerde, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1981, Nisan 19). Ermeni Sorunu, *Cumhuriyet*.

- Mumcu, U. (1981, Mart 8). Gizli Irkçılık, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1981, Haziran 13). Planları Ne Olabilir?, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1981, Mart 7). Uygarlık Adına, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1982, Haziran 9). Adı Konmamış Savaş, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1982, Şubat 2). Ermeni Terörü, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1982, Ağustos 29). Ermeni Terörü, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1982, Nisan 10). İç ve Dış Terör, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1983, Mart 12). Örnek Olmalı, *Cumhuriyet*.
- Mumcu, U. (1983, Mart 11). Son Saldırı, *Hürriyet*.
- Mumcu, U. (1984, Haziran 22). 1921 ve 1975, *Cumhuriyet*.
- Mutlu, Y., ve Bozkurt, C. (2007, Eylül 22). Kahpe Pusular, *Yeni Çağ Gazetesi*.
- Nadi, N. (1975, Ekim 24). Çözümü Güç Bir Cinayet, *Cumhuriyet*.
- Nadi, N. (1975, Ekim 26). Karanlık Niyetler, *Cumhuriyet*.
- Öymen, A. (1981, Nisan 7). Cinayet-Güncellik, Propaganda, *Cumhuriyet*.
- Öymen, A. (1981, Mart 10). Cumhurbaşkanı'dan TV Memuruna, *Cumhuriyet*.
- Öymen, Ö. (1980, Aralık 20). 70 Sandık, *Milliyet*.
- Özbay, E. M. (1979, Aralık 29). Turizm şehidimiz Yılmaz Çolpan, *Dünya*.
- Özbir, K. (1980, Ağustos 5). Atina'daki Cinayet, *Son Havadis*.
- Özyörük, M. (1981, Mart 8). Enselerinden Tutup Getirmeliyiz, *Tercüman*.
- Özyörük, M. (1981, Mart 13). Ne Demekmiş Efendim, *Tercüman*.
- Özyörük, M. (1983, Mart 14). Şehit Galip Balkar, *Tercüman*.
- Polak, C. (1979, Aralık 28). İnsanlık Öldü Mü?, *Günaydın*.
- Selçuk, İ. (1975, Ekim 30). Asıl Suçlular, *Cumhuriyet*.
- Selçuk, İ. (1980, Aralık 29). Düşman Kim?, *Cumhuriyet*.
- Selçuk, İ. (1981, Mart 10). Gırtlığa Kadar, *Cumhuriyet*.
- Selçuk, İ. (1982, Şubat 1). Ermeni Siyonizmi, *Cumhuriyet*.
- Selçuk, İ. (1982, Ocak 31). Ermeni Terörünün Kaynağı, *Cumhuriyet*.
- Selçuk, İ. (1982, Şubat 8). Mihran Efendinin Üzüntüsü, *Cumhuriyet*.
- Selçuk, İ. (1983, Temmuz 17). Çözüm Yolu, *Cumhuriyet*.
- Selçuk, İ. (1984, Haziran 23). Misilleme, *Cumhuriyet*.
- Sertoğlu, M. (1977, Temmuz 3). Kapanan Dosya, *Dünya*.
- Sever, A. (1987, Haziran 18). Avrupa ile Gerginlik, *Milliyet*.
- Sevinç, A. (2008, Aralık 18). Bu Adam Kim Tanır Mısınız?, *Milliyet*.
- Sirmen, A. (1975, Nisan 17). İnsanın İnsana Zulmü, *Cumhuriyet*.
- Sirmen, A. (1980, Aralık 19). Fazla Söze Gerek Yok, *Cumhuriyet*.
- Sirmen, A. (1980, Ağustos 6). Özmen ve Demirel, *Cumhuriyet*.
- Sirmen, A. (1981, Mart 9). İki Diplomat, *Cumhuriyet*.
- Soysal, M. (1980, Aralık 19). Yüzkarası, *Milliyet*.
- Tamer, R. (1984, Haziran 23). Mağdur ve Saldırgan, *Tercüman*.
- Türkmen, İ. (2007, Şubat 10). ABD Temsilciler Meclisi ve Ermeni sorunu, *Hürriyet*.
- Üçüncü Büyük Olay. (1980, Ağustos 2), *Günaydın*.
- Yorum: Harekete Geçmek Gerek. (1983, Mart 10), *Son Havadis*.
- Yugoslavlara teşekkür borçluyuz. (1983, Mart 12), *Milliyet*.
- Zincirkıran, N. (1980, Aralık 19). Neredesiniz ey dünya insanları, *Günaydın*.
- Zincirkıran, N. (1983, Mart 12). Kara kader, kara haber, *Günaydın*.

IV. Gazeteler

Adalet

Agos

Akit

Akşam

Aydın Post
Barış
Cumhuriyet
Dünya
Günaydın
Güneş
Hâkimiyet-i Milliye
Hergün
Hürriyet
Kent Yaşam
Millet
Milliyet
Sabah
Son Havadis
Tan
Tercüman
Türkiye
Yeni Asır
Yeni Çağ

V. İnternet Kaynakları

<http://arsiv.ntv.com.tr/news/164629.asp> 19.03.2019 Erişim Tarihi: 17.03.2019).

<https://www.haberler.com/vatikan-buyukelcisi-taha-carim-sehadetinin-41-10919244-haberi/> Erişim Tarihi: 04.02.2019)

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/disisleri-bakanligi-galip-ozmen-ve-neslihan-ozmeni-andi-377841.html> Erişim Tarihi 05.03.2019)

<https://www.haberhurriyeti.com/sehitlerimizi-andik-37-yildir-yakalanmayan-katilleri-bulun-dedik/> Erişim Tarihi 18.12.2018)

<https://www.haberler.com/sehit-diplomat-yerguz-cenevre-de-anildi-9713525-haberi/> Erişim Tarihi 28.03.2019).

<https://avim.org.tr/tr/Yorum/LOS-ANGELES-BASKONSOLOSU-KEMAL-ARIKAN-I-1982-YILINDA-KATLEDEN-HARRY-HAMPIG-M-SASSOUNIAN-IN-SARTLI-TAHLIYESI-1> Erişim Tarihi: 16.03.2019)

<https://www.sabah.com.tr/dunya/2013/06/08/teror-kurbani-akbay-cifti-icin-lizbonda-anit-dikildi> Erişim Tarihi: 18.03.2019).

<https://turkishcanada.org/albay-atilla-altikat/> Erişim Tarihi: 18.03.2019)

<https://www.haberler.com/firari-tetikci-yakayi-ele-verdi-6835290-haberi/> Erişim Tarihi: 19.03.2019).

https://www.yeniakit.com.tr/kimdir/%C4%B0smail_Erez Erişim Tarihi: 20.01.2019)

<https://www.yenisafak.com/tarih/sehit-edilen-diplomatlarimiz-3446843> Erişim Tarihi: 07.06.2018)

<http://geneva.cg.mfa.gov.tr/Mission/ShowSpeech/12175> Erişim Tarihi 28.03.2019)

http://bulgarianturks.blogspot.com/2017/01/turkiye-cumhuriyeti-burgaz-idari_1.html Erişim Tarihi: 19.03.2019).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ca1e653339bb7.19493504 (2018, Ekim 16).

EKLER

EK 1. Şehit Diplomatlarımız.

EK 2. Şehit Diplomatları Anma Afişî

EK 3. TBMM Zabıt Ceridesi

EK 4. TBMM Zabıt Ceridesi

EK 5. TBMM Zabıt Ceridesi

EK 6. Gazete Haberleri

EK 1. Şehit Diplomatlarımız.

MEHMET BAYDAR
Consul General
January 27, 1973
Santa Barbara, California

BAHAĞIR DEMİR
Consul
January 27, 1973
Santa Barbara, California

DANIŞ TUNALIGİL
Ambassador
October 22, 1975
Vienna, Austria

İSMAİL EREZ
Ambassador
October 24, 1975
Paris, France

TALİP YENER
Driver
October 24, 1975
Paris, France

OKTAR CİRT
First Secretary
February 16, 1976
Beirut, Lebanon

TAHA CARİM
Ambassador
June 9, 1977
Vatican City, Italy

BEŞİR BALÇOĞLU
Ret. Ambassador
June 2, 1978
Madrid, Spain

NECLA KUNERALP
Wife of Amb. Z. Kunalalp
June 2, 1978
Madrid, Spain

ÖMER H. SİPAHOĞLU
Counselor
July 4, 1994
Athens, Greece

AHMET BENLER
Son of Amb. O. Benler
October 12, 1979
The Hague, Netherlands

YILMAZ ÇOLPAN
Tourism Counselor
December 22, 1979
Paris, France

GALİP ÖZMEN
Administrative Attaché
July 31, 1980
Athens, Greece

MEHMET BAYDAR
CONSUL GENERAL

BAHAĞIR DEMİR
VICE CONSUL

TEZELİARİ
Counselor for Religious Affairs
March 4, 1981
Paris, France

MEHMET S. YERGÖZ
Secretary
June 9, 1981
Geneva, Switzerland

ÇAĞLAR YÖCEL
Administrative Attaché
December 11, 1993
Baghdad, Iraq

CEMAL ÖZÜN
Security Attaché
September 24, 1981
Paris, France

KEMAL ARKAN
Consul General
January 28, 1982
Los Angeles, California

ORHAN GÖNÜÖZ
Honorary Consul General
May 4, 1982
Boston, Massachusetts

GALİP BALKAR
Ambassador
March 9, 1983
Belgrade, Yugoslavia

DURSUN AKSÖY
Administrative Attaché
July 14, 1983
Brussels, Belgium

ÇETİN GÖRÖĞ
Press Attaché
October 7, 1991
Athens, Greece

CAHİDE MİHÇIOĞLU
Wife of Counselor Y. Mihçioğlu
July 27, 1983
Lisbon, Portugal

İSK YÖNDER
Husband of Director S. Yönder
April 28, 1984
Tehran, Iran

ERİDOĞAN ÖZÜN
Attaché for Labour Affairs
June 20, 1984
Vienna, Austria

ENVER ERGÜN
Turkish Rep. to U.N.
November 19, 1984
Vienna, Austria

NESLİHAN ÖZMEN
Daughter of G. Özmen
July 31, 1980
Athens, Greece

ŞARIK ARIYAK
Consul General
December 17, 1980
Sydney, Australia

ENGİN SEVER
Security Attaché
December 17, 1980
Sydney, Australia

REŞAT MORALI
Counselor for Labour Affairs
March 4, 1981
Paris, France

ERKUT AKSAY
Administrative Attaché
June 7, 1982
Lisbon, Portugal

ATILLA ALTIKAT
Colonel, Military Attaché
August 27, 1982
Ottawa, Canada

EK 2. Dışışleri Bakanlığı'nın Emekli Mensuplarının Ankara'da 25 Nisan 2015 Tarihinde Düzenleyecekleri Yürüyüş Bildirgesi

**ERMENİ TERÖR
ÖRGÜTLERİNİN KATLETTİĞİ
ŞEHİTLERİMİZİ
ANIYORUZ**

**25 Nisan 2015, Cumartesi
Saat: 14:00**

**Ulus'taki Atatürk Heykelinin önünden
Sıhhiye'deki Atatürk Heykeline kadar
saygı yürüyüşü.**

Emekli Dışışleri Mensupları ve Şehit Aileleri

**İbrahim Oktar Oğlu 1946 Osmaniye Doğumlu Oktar Cirit'in Eşi ve Çocuğuna
Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Bağlanması Dair Kanun**

(Resmi Gazete ile yayını : 24 . 8 . 1977 - Sayı : 16037)

No. :
2096

Kabul tarihi
11 . 8 . 1977

MADDE 1. — Lübnan'ın Beyrut şehrinde görevli iken, şehit edilen İbrahim Oktar oğlu Oktar Cirit'in eşi Gülen Cirit'e ayda 1 500 TL., kızı Ece Cirit'e ayda 1 000 TL. hayatta kaldıkları sürece, vatani hizmet tertibinden aylık bağlanmıştır.

MADDE 2. — Bu Kanun 1 Mart 1976 tarihinden geçerli olmak üzere, yayım tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanunu Maliye Bakanı yürütür.

BU KANUNA AİT TUTANAKLAR

Cilt	Millet Meclisi		Cumhuriyet Senatosu		
	Birleşim	Sayfa	Cilt	Birleşim	Sayfa
20	119	364	32	47	378
	123	470	Görüşülemeyen kanunlaştı.		
22	26	431			
26	61	41			
	63	118:119			

I - Gerekçeli 390 S. Sayılı basmayazı Millet Meclisinin 63 ncü Birleşimine, 692 S. Sayılı basmayazı Cumhuriyet Senatosunun — Birleşim tutanağına bağlıdır.

II - Bu kanunu; Millet Meclisi Plan, Cumhuriyet Senatosu Bütçe ve Plan Komisyonları görüşmüştür.

III - Esas No. : 2/662.

C İ L T : 5

YASAMA YILI : 1

DANIŞMA MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ

91 inci Birleşim

6 Mayıs 1982 Perşembe

İÇİNDEKİLER

	Sayfa		Sayfa
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	304	2. — Yurt dışındaki Temsilçilerimize Ermeniler tarafından yapılan saldırılar konusunda görüşlerinin ve duygularının dünya kamuoyuna ve özellikle Dünya Parlamentolarına iletmek üzere bir metin haline getirilmesine dair Mehmet Hazer ve arkadaşlarının önergesi. (4/36)	331:332
II. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI	304		
1. — Yurt dışındaki Temsilçilerimize Ermeniler tarafından yapılan saldırılarla ilgili görüşmeler.	304:331		

EK 4. Danışma Meclisi Milli Güvenlik Konseyi'nce seçilen üyesi Mehmet Hazer ve arkadaşlarının yurtdışındaki temsilciliklerimize, Ermeniler tarafından yapılan saldırılar konusunda görüşlerinin ve duygularının dünya kamuoyuna ve özellikle dünya parlamentolarına iletmek üzere bir metin haline getirilmesine dair önergesi. (TBMM, Z.C.,I. devre, C.V, 91. Birleşim, T.B.M.M. Matbaası, Ankara 1982).

ekonomik bir savaş vermekteyken ve o büyük milletin, büyük bir kısmı tam bir kemer sıkma politikasının icaplarından olarak ekmeğini ve ilacını dahi temin etmenin sıkıntılarını çekerken, hem de memur olan (gariptir) bir şahsın çıkıp adeta etrafı ile alay edercesine 300 bin lira masrafla köpek sünnet ettirmesini ibretle ve esefle karşılamak herhalde mümkün değildir.

Sayın üyeler;

Bu olaya benzeyen ve insanı üzmeyle beraber, hatta sınırlendiren birtakım umursamazlık kisvesi altındaki duygudan yoksun ve açıkça laubali hareketlere bazı düşünlerde de tesadüf etmekteyiz ki, buna da değinmekten müsaadenizle kendimi alamıyorum.

Zaman zaman bazı düşünlerde yüzbinleri bulan ve hatta çok aşan mablağların da bir kısmı düşüncesiz kimseler tarafından fütursuzca ve bahsettiğim ekonomik savaş veren ve dolayısıyla malî sıkıntı içinde olan kimselerle yine âdeta alay edercesine 500'lük veya 1 000'lik banknotlar halinde şarkıcıların başlarına atıldığını ve ortalara saçıldığını hayretle ve hatta dehşetle öğrenmekteyiz.

Değerli üyeler;

Gerçi demokratik hak ve hürriyetlerin icaplarından sayılarak Men-i İsrifat Kanunu kaldırılmış ve dolayısıyla bu noktaya matuf bir serbesti getirilmiştir. Ancak, bahşedilen bir serbesti, yani bir hürriyet, o hürriyetin başkalarını rencide eder şekilde bir nevi sulistimalini de beraberlerinde getirmiş olamaz.

5. — *Yurt dışındaki Temsilcilerimize karşı Ermeniler tarafından yapılan cinayet ve saldırılarla ilgili olarak özel gündem yapılmasına dair Hamza Eroğlu ve 17 arkadaşının önergesi. (4/35)*

BAŞKAN — Değerli üyeler;

Sayın Eroğlu ve arkadaşlarının bir önergesi, bir teklifleri var okutuyorum:

(Sayın Başkanlığa)

Boston'da hunharca bir cinayete hedef olan Fahri Başkonsolosumuzun vefatı, kalplerimizde derin yaralar açmıştır.

Ermenilerce işlenen ve Türk Milletini 22 nci defa hedef alan bu alçakça saldırılara karşı, Türk Milletinin görüş ve heyecanını dile getirmek üzere, Danışma Meclisinin 6 Mayıs 1982 günü toplantısında konunun özel gündeme alınmasını ve Danışma Meclisi sayın üyelerinin konu ile ilgili görüşlerini arz etmelerine imkân tanınmasını arz ve rica ederiz.

Saygılarımızla.

Hamza EROĞLU	Abbas GÖKÇE
Rifat BAYAZIT	Mehmet PAMAĞ
R. Adli ONMUŞ	Nuri ÖZGÖKER
M. Talât SARAÇOĞLU	Alâeddin AKSOY
Halil GELENDOST	M. Utkan KOCATÜRK
Muhsin Zekai BAYER	Adnan OREL
Sadi ERDEM	Ayhan FIRAT
Evliya PARLAK	Orhan ALDIKAÇTI
Necdet GEBOLOĞLU	Nihat KUBILAY
Namık Kemal YOLGA	Halil ERTEM

— 300 —

Danışma Meclisi B 1 90 5 . 5 3 1982 O : 1

BAŞKAN — Değerli üyeler;

Sayın Eroğlu ve arkadaşlarının çok yerinde ve isabetli olan bu isteklerinin yarınki gündemimizin 1 inci maddesinde yer alması hususu, Başkanlık Divanı-

mızca uygun görülmüştür. Bu görüşme yarınki Genel Kurulun açılışında ilk madde olarak görüşülecektir. Arz ederim. (Alkışlar).

EK 5. Danışma Meclisi Ankara üyesi Hamza Eroğlu ve 17 Arkadaşının yurtdışındaki temsilcilerimize karşı Ermeniler tarafından yapılan cinayet ve saldırılarla ilgili olarak özel gündem yapılmasına dair önergesi (TBMM, Z.C.,I. devre,C.V, 90. Birleşim, T.B.M.M. Matbaası, Ankara 1982).

...lara
...zlar
...rıldı

Felsefe ve
Ulusal Kültür
İsmail FAZLİ

Cumhuriyet

1974 YILI EKİM AYI
23 EKİM 1974 PERŞEMBE

Silâhlı kişiler Elçimizi makinalı tüfekle taradı

Viyana Elçimiz Danış Tunalıgil öldürüldü

Ermenistan Kurtuluş Örgütü adına telefon ettiği bildiren bir şahıs, cinayeti kendilerinin işlediğini öne sürerken, 3 silâhlı saldırıdan Kibrisli Rum veya Yunanlı obalecekleri de bildiriliyor

Saldıranlar silahsızlandı. Polis, Elçi'nin yaralı olarak polise götürülmesi bekliyor.

BAŞBAKAN: "BANA VERİLEN BİLGİLERE GÖRE KATİLLERDEN İKİSİ YAKALANDI,,

BAŞBAKAN Turgut Özal, Viyana'da öldürülen Türkiye Elçisi Danış Tunalıgil'in katilini yakalattığını bildirdi. Özal, "Bana verilen bilgilere göre katillerden ikisi yakalandı" dedi.

TÜTÜN İHRACATINDAN BU YIL 20 FIRMA 900 MİLYON LİRA KÂR EDECEK

İsmet ÇETİNKAYA
Tütün ihracatından bu yıl 20 firma 900 milyon lira kâr edecek. Tütün ihracatı geçen yıl 100 milyar liraya ulaşmıştı.

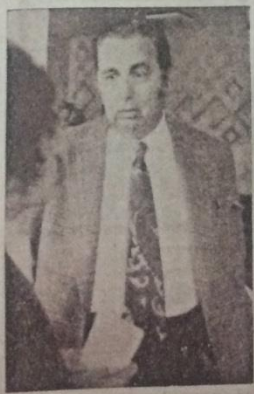
MEYAK kesintilerinin faizi ile geri ödenmesi için Danıştay'da dava açıldı

Demirel, "Kendilerini solcu ilan edenlerle milliyetçiler çatışıyor" dedi

Önder GÜRMAN bildiriyor

Önder Gürman, "Türkiye'nin ABD ile müzakerelerinin sonuçlanmasıyla umudunda" dedi.

Önder Gürman, "Türkiye'nin ABD ile müzakerelerinin sonuçlanmasıyla umudunda" dedi.

ÖZDENİZ GÖKMEK - Başbakan Özal'ın dışişleri bakanlığına atanmasıyla ilgili görüşlerini açıklıyor.

Büyükelçi Gökmen, Ortadoğu Konferansında Türkiye'nin Enerji Ajansı üyelğini önce eleştirdi, sonra da sözlerini yalanladı

Nuri ÖZDENİZ
Büyükelçi Gökmen, Ortadoğu Konferansında Türkiye'nin Enerji Ajansı üyelğini önce eleştirdi, sonra da sözlerini yalanladı.

Lizmir eski 1. Sorgu Hâkimi Vedat Altuna uyuşmazlık mahkemesinin kurulmasını ve Gomel Davasasının örtbas edilmesinin önlenmesini istedi

Lizmir eski 1. sorgu hâkimi Vedat Altuna, uyuşmazlık mahkemelerinin kurulmasını ve Gomel Davasının örtbas edilmesini önlenmesini istedi.

Ölenler ve Kalandar

Ölenler ve Kalandar başlıklı haberler, ölen kişilerin ve kalandarların listesi.

Ünlü İngiliz Tarihçisi Toynbee 86 yaşında öldü

Ünlü İngiliz tarihçisi Toynbee, 86 yaşında öldü.

...lar
...lar
...lar

BEVRUTTA BEND EDİLEN KORDOBOS OTKAR CİRİT

Bevrut Konsolosumuz Otkar Cirit önceki gün hunharca öldürüldü Büyükelçimiz otomobiline ateş açıldı, şoförü yaralandı

BİR SEHİT DAHA VERDİK

Büyükelçimiz Bevrut'ta önceki gün hunharca öldürüldü. Bevrut Konsolosumuz Otkar Cirit, önceki gün Bevrut'ta hunharca öldürüldü. Bevrut Konsolosumuz Otkar Cirit, önceki gün Bevrut'ta hunharca öldürüldü. Bevrut Konsolosumuz Otkar Cirit, önceki gün Bevrut'ta hunharca öldürüldü.

«Meclis'te, millîan CHP'iler faaliyette»
ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — Millîan CHP'iler Meclis'te faaliyette. Millîan CHP'iler Meclis'te faaliyette. Millîan CHP'iler Meclis'te faaliyette.

Yunanlı subay, rüşvet almış

ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — Yunanlı subay, rüşvet almış. Yunanlı subay, rüşvet almış. Yunanlı subay, rüşvet almış.

KATLIAMIN YANKILARI

CUMHURBAŞKANI KÖRÜKÜN ÜN TAZİYET MESAJI
«Hunharca bir suçkasta»

ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — Cumhurbaşkanı Köroğlu, Bevrut'ta öldürülen Otkar Cirit için taziyet mesajı gönderdi. Köroğlu, Bevrut'ta öldürülen Otkar Cirit için taziyet mesajı gönderdi.

SENATO BAŞKANI AKIŞININ TAZİYET MESAJI
«Karanlık emellerin mahrifeti»

ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — Senato Başkanı Akış, Bevrut'ta öldürülen Otkar Cirit için taziyet mesajı gönderdi. Akış, Bevrut'ta öldürülen Otkar Cirit için taziyet mesajı gönderdi.

Bevrut'taki feci cinayet lanetlendi

ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — Bevrut'taki cinayet lanetlendi. Bevrut'taki cinayet lanetlendi. Bevrut'taki cinayet lanetlendi.

Kıbrıs Türk ve Rum Temsilcileri, Viyana'da görüşmelere başladı

BAŞYAZI
Beşinci şehit
S AN FRANCİSKO'da bir katliamın ardından Bevrut'ta bir şehit daha. Bevrut'ta bir şehit daha. Bevrut'ta bir şehit daha.

Uçyıld bes şehit

ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — Uçyıld bes şehit. Uçyıld bes şehit. Uçyıld bes şehit.

«Meclis'te, millîan CHP'iler faaliyette»

«Demokrasi için, kelle koltuktayım»

ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — Demokrasi için, kelle koltuktayım. Demokrasi için, kelle koltuktayım. Demokrasi için, kelle koltuktayım.

İkinci Türk birliği de, Ada'dan döndü

ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — İkinci Türk birliği de, Ada'dan döndü. İkinci Türk birliği de, Ada'dan döndü. İkinci Türk birliği de, Ada'dan döndü.

Yenimahalle'de, polis ekibine ateş açan anarşist öğrenciler yakalandı

ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — Yenimahalle'de, polis ekibine ateş açan anarşist öğrenciler yakalandı. Yenimahalle'de, polis ekibine ateş açan anarşist öğrenciler yakalandı.

Uluslararası komplot mu?

ANKARA, 18 ARALIK (GDF) — Uluslararası komplot mu? Uluslararası komplot mu? Uluslararası komplot mu?

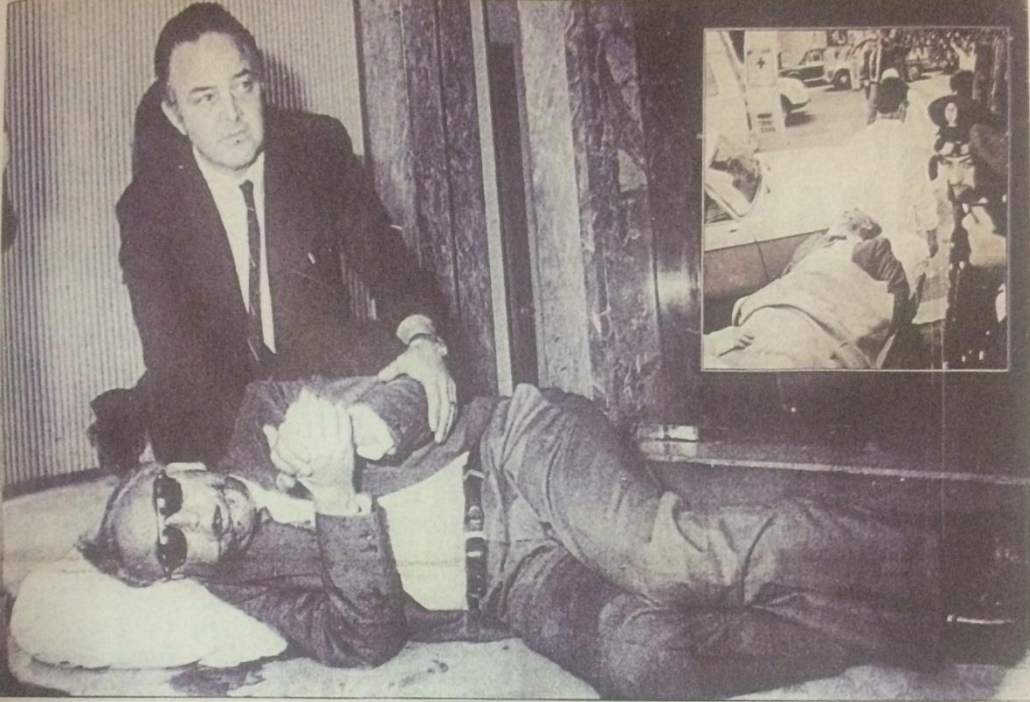
«Meclis'te, millîan CHP'iler faaliyette»

«Meclis'te, millîan CHP'iler faaliyette»

«Meclis'te, millîan CHP'iler faaliyette»

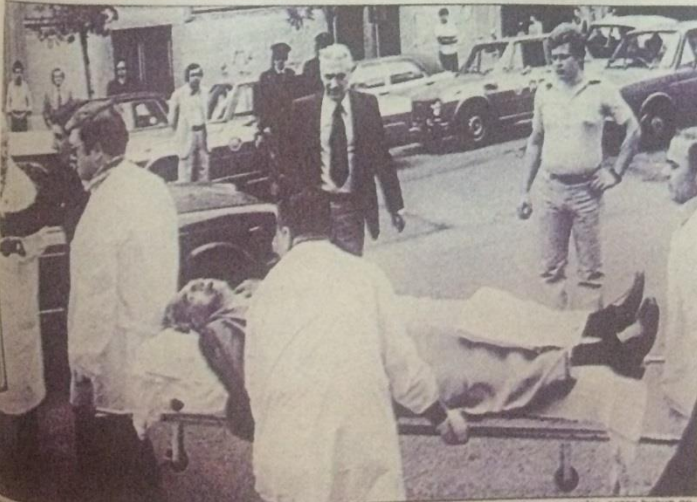

AGAY OLDU-ÇU KADAR İNSANLIK DIŞI DA BİR TABLO: İnkilap, intikam, gazap dolu, yirminci annü cenazefrak - Ermeni konitacıları, Hıristiyanlık aleminin bazı merkezli savılan

Vatikan'da Türk Büyükelçisi Taha Carım'ın temsil kurumu oluşt - lür. Çoğulu oldu kadar insanlık dışı bir metale, Türk Büyük - elçilerini öldürenler, bayuzca ortaya çıkmakta bunu bir kaha -

mentre sayıklama perniçle ilan etmektedirler... Büyükelçimiz - vuslanından bir, iki dakika sonra gelmiş Elio Grapponi ile - göteliyor. Elçimiz sağ üst köşede sadece ile hastahaneye götürüldü.

Ermenilerin son vahşeti!

İNSANSIZ BÜYÜKELÇİ HASTANE YOLUNDA: Dağılırları Ba - rın Çoğuluangil, Beirut'ta bir Ermeni Örgütü'nün cinayeti üst - lüğünü açıkladı. Bütün Dünyanın utanç duyacağı bir soy bu.

Yollar öncüsünün intikamını alırlıklarını sananlar, orpç buharın ge - çerli bir yol olmadığımızı anlatıyacak hakikatleri derisi de alacaklardır... Fotoğraf, Büyükelçimizin hastaneye götürülüşünü yansıtır...

Vatikan Büyükelçisi Taha Carım'ın katilleri Viyana ve Paris elçilerimizi öldüren örgüte mensup

Atilla KARSAN ROMA'dan bildiriyor

İtalyan polisi geniş çapta bir insan avına çıktı. Ülke'deki Ermenilerin listeleri çıkarıldı. Yapılan baskınlarla evleri teker teker aranıyor. (Türkiye 4. sayfa)

Büyükelçi Taha Carım'ın Ermeni meselesiyle ilgili yazdığı broşürün tam metni (E. Sayfa)

GÜNAYDIN
CEBİNİZDEKİ 5, 10, 20, 50, 100 Liralıkların BİN MİSLİNİ SİZE VERİYOR

İsta cebinizdeki paranın 1000 mislini ödeyeceğimiz paraların seri numaraları:

5 Liraların numaraları	G 03 412 355
10 Liraların numaraları	H 56 095 872
20 Liraların numaraları	D 42 041 369
50 Liraların numaraları	A 05 247 738
100 Liraların numaraları	B 41 166 309

Yayıncı: GÜNAYDIN Yayınevi - İstanbul - Mecidiyeköy - Büyükdere - Büyükdere 13. Cadde - No: 10 - 8070 - İstanbul - Tel: 0212 211 11 11 - Faks: 0212 211 11 11 - E-posta: gunaydin@gunaydin.com.tr

Harçkol kartı
 sabit olmak için 30 gün
 süresle ücretsiz yardım
 kasiyer gönderin

Ev kedin,
 çalışan kadından
 daha mutlu...
 (Ezberci Gazete'de)

Bu kaçınıcı? Bütün dış temsilcilerimizin can güvenlikleri acımasız namluların ucunda... BU NE KİNDİR?

Madrid elçimiz Zeki Kunalalp'ın otomatik otomatik tabanca ile tarandı. Eşi Necla Kunalalp emekli elçi Beşir Balcıoğlu ve şoför öldü. Kunalalp Elçilik'te bulunduğu için kurtuldu

9 diplomatımız kurşunlandı

İÇTİŞ bakanlığı tarafından Madrid'de düzenlenen toplantıda, 9 diplomatımız kurşunlandı. Bunlar: Zeki Kunalalp, Beşir Balcıoğlu, Necla Kunalalp, Şoför, ve diğerleri. Zeki Kunalalp yaralı olarak kurtuldu.

Kahpe suikast

Suikasti "Ermeni Yargı ve İntikam Örgütü" üstlendi

Özel olarak gönderdiğimiz Kemal ŞENER bildiriyor
MADRID (Haberler) Madrid Büyükelçisi Zeki Kunalalp'ın eşi Necla Kunalalp, henüz 30 yaşında, otomatik tabanca ile vurularak öldürüldü. Suikast, Ermeni milliyetçiler tarafından düzenlenen bir saldırıdır. Suikastin sorumluları, "Ermeni Yargı ve İntikam Örgütü" tarafından gerçekleştirildi.

CESEDİ BİR SAAT ORTADA KALDI. Suikastin bir saat sonra gerçekleştiği Madrid'de, Zeki Kunalalp'ın eşi Necla Kunalalp'ın cesedi bir saat ortada kaldı. (Tarih: Madrid, 31. Mart)

Ecevit bankacılarla bir toplantı yaptı

Borçlarımız yedi yıl erteleniyor

Son rundu kaybettiğini anlayan Yunan lobisi yeni bir taarruza geçti

Dünya ULUK bildiriyor.
NEW YORK (Haberler) Yunan hükümeti ile bankacılar arasında yapılan toplantıda, Yunan borçlarının yedi yıl ertelenmesi kararlaştırıldı.

İlginc bir rastlantı

Kipriyanın 2 gün önce New York'ta Ermeni liderleriyle görüşümü

LEKİNGER, Almanya Berlin Büyükelçisi Zeki Kunalalp'ın eşi Necla Kunalalp'ın suikastinden önce, New York'ta Ermeni liderleriyle görüşmüştü. Bu görüşme, suikastin gerçekleştiği gün gerçekleşti.

Mercedes ne hale geldi...

Mercedes marka otomobil, son otuz beş saatte bombalanmış durumda. (Foto: Hürriyet)

Demir refluji ön camdan girdi, arka camdan çıktı. Bir ölü üç paralı var.

BERLİN Berlin Büyükelçisi Zeki Kunalalp'ın eşi Necla Kunalalp'ın suikastinde kullanılan Mercedes marka otomobilin durumu vahim. Otomobilin ön camı kırılmış, arka camı da kırılmış. Otomobilin içindeki eşyalar da zarar görmüştü.

İstanbul İstanbul'da düzenlenen toplantıda, Yunan borçlarının yedi yıl ertelenmesi kararlaştırıldı.

Belçika Büyükelçimizi de öldüreceklermiş...

ATINA (Haberler) Madrid'de düzenlenen toplantıda, Yunan borçlarının yedi yıl ertelenmesi kararlaştırıldı.

Carter ambargo için İlna kampanyası açtı

NEW YORK (Haberler) Carter ambargo için İlna kampanyası açıldı.

Batı'daki adamımız

NEW YORK (Haberler) Batı'daki adamımız hakkında haberler.

3 Haziran 1978, *Hürriyet*

● **Suikasti "Ermeni
Yargı ve İntikam
Örgütü" üstlendi**

Halk'a ve olaylara Tercüman

9 HAZİRAN MİLLİ PİYANGO
BİLETLERİNİZİ ATMAKIN
Tercüman
800 Bin
14 MİLYON VERİYOR

Yı: 21 Sayı: 7310 Fiyat: 20 TL. Adres: Topkapı, Londra Arafalı, Tercüman Tesisi

HER SABAH DÜNYA YENİDEN KURULUR. HER SABAH TAZE BİR BAŞLANGIÇTIR.

Telgraf: Tercüman-İstanbul. Telefon: 25 42 10 15 4405 21 42 20 1000

Yine Ermeni çeteciler, yine bir Türk diplomatı...

BİR CANIMIZI DAHA ALDILAR...

- «Ermeni soykırımı Adalet Komandoları» örgütüne bağlı katil, İdari Ateşimiz Erkut Akbay ve eşi Nadide Akbay'a 5 el ateş etti Erkut Akbay olay yerinde can verirken eşi hastaneye kaldırılarak ameliyata alındı

Atığı Erkut Akbay (yan-
da) ile eşi Nadide Akbay
evlerinden çıkıp otomobül-
lerine binerken, vurdular
katillerin saldırısına uğra-
dı. 5 el ateş eden çeteciler
Erkut Akbay'ı olay yerin-
de yelbit ettiler.

- Katil, cinayet aleti 9 mm'lik tabancayı olay yerinde bırakarak kaçtı.
- Dışişleri Bakanlığı, katilin yakalanması için Portekiz hükümeti nezdinde teşebbüse geçti.

14. SAYI

EVREN Türk 12 Eylül
başesinde ve
sonrasında milli menfaatler
istikametinde bir tutum içinde oldu.

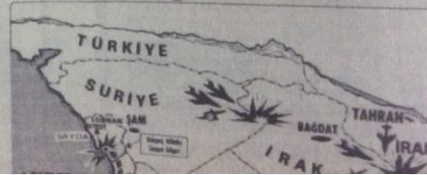
**"Bir bataklıktan
geçtik, aynı**

ORTADOĞU'DAKİ YANGIN BÜYÜYOR

Bütün Filistin mevzileri çöktü; İsrail birlikleri Birleşmiş Milletler'e aldirmeden ilerliyor

İsrail, Beyrut kapılarına dayandı

- İsraililer Nabatiya, Sayda ve Sur şehirlerine girdiler, Hasbaya Kasabası ve stratejik Beaufort Şatosu'nu aldılar
- Türkiye min İsrail'in saldırıyı durdurmasını beklediği söykendi.

İran-İrak savaşı çeşitli cephe-
lerde sürerken yeni bir cephe
açılması ihtimali doğdu

**Suriye birlikleri
İrak'lı askerlere
saldırdı : 6 ölü**

İsrail'in saldırıya geçmesi...
Suriye askerleri...
İrak'lı askerler...
6 ölü...

GÜNEŞ

HER GÜN İKİ GAZETE

Rotterdam Başkonsolosumuza silahlı saldırı

Başkonsolosumuz Kemalettin Demirer...

Saldırgan 4 Ermeniden biri yakalandı

Fotoğrafta saldırıya uğrayan Rotterdam Başkonsolosu Kemalettin Demirer'in arabası. Araç zırlı olduğu için saldırıda ölen olmadı.

İsviçre Hükümetini protesto için...

Bir Türk genci kendini yaktı

Bahadır YANIKÖMEROĞLU - CENEVRE

İsviçre'de bir Türk genci geçtiğimiz pazar günü, yaptığı siyasi tica talebinin reddedilmesi üzerine, İsviçre makamlarına protesto amacıyla kendini yaktı. (Devamı Sayfa 10 Süt. 4'de)

● Başkonsolosumuz Kemalettin Demirer ile şoförü otomobili zırlı olduğu için açılan ateşten yara almadan kurtuldular

● Öteki 3 saldırganın aranması sürüyor. Polis, saldırganların otomobilinde makinalı tüfek ve tabanca buldu

● Saldırımı "Ermeni Kızıl Ordusu" adlı yeni bir örgüt üstlendi

Turgut SUNALP-ROTTERDAM

Türkiye'nin Rotterdam Başkonsolosu Kemalettin Demirer'e silahlı saldırıda bulunuldu. Demirer ve şoförü yara almadan kurtuldu. Saldırganlardan birisi, Kemalettin Demirer'in otomobilini izleyen polis

(Devamı Sayfa 10 Süt. 5'de)

Bayramın 2. ve 3. günleri gazetemizi de Gazeteciler Cemiyeti'nce çıkaracağız. GÜNEŞ 25 Temmuz Pazar

Parca

SEHİT POLİS MÜDÜRÜ
 İstanbul'da düzenlenen bir toplantıda konuşan Başbakan Erbakan, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan...

ASALA Türkiye'de ilk kez eyleme kalkıştı

8 ÖLÜ

Ermeni terapistlerden biri ölü, diğeri yaralı ele geçti

ALMAN MÜHENDİS EŞİNİ YOLCU EDİYORDU—İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan...

Ve, köpeğin sonu

Hürriyet objektifi ile rehinenin ölümü

KURUSUNU SIRTINDAN YEDİ—İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan...

İki bombalı saldırıda, sekiz insanlara ölüm ve üç Ermeni terapisti yaralı olarak, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan...

Yılan gibi Esenboğa Havaalanına süzülün elleri kanlı Ermeni terapistler, alanda iki saat süreyle dehşet yaratıldı. Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı Hamdi Yahyaoglu ile polis memurları Atilla Bahşi ve Celal Birol şehit oldular. Amerikalı bir kadınla bir Alman öldü, 72 kişi yaralandı.

Diğer fotoğraflar ve dakika dakika olay (Dört sayfamızda)

ACI SON—İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan...

Ölü ve yaralı

ASALA, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan...

BBC, baskını dünyaya ilk haber olarak duyurdu...

İNGİLİZ BBC, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan, İstanbul'da düzenlenen toplantıda konuşan Başbakan Erbakan...

Amaçları neymiş!... 85 Ermeni terapistin serbest bırakılmamasını istiyorlar

ASALA, Beyrut'ta yayımladığı bildirisinde ABD, Kanada, Fransa, İngiltere'ye baskı ve baskı tehdit ederek, istakları yorun getirmemesi Ankara'dakine benzer jüdet sistemlerine geçişini bildirdi. (Yazın 11. Sayfada)

1,2,3,4,5,...Ve, 29. şehidimizi de verdik

Köpeklerin hedefi, bu kez Ottawa'daki Askeri Ataşemimiz Albay Altıkat oldu

Genelkurmay Başkanı Ermen katli, altıkatlı bir kaza sonucu şehit oldu. Albay Altıkat'ın bir fotoğrafı. (Yazın 11. Sayfada)

Hep onlar mı vuracak!

ilk kez bir subayımız

28 Ağustos 1982 Cumartesi

Hürriyet

TÜRKİYE TÜRKLERİNDE YIL: 35 SAYI: 12351

GÜNLÜK MÜSTAKİL BİYAYI GAZETE Kuruluşu: SEDAT SIMAVI (1896-1953) FİYATI 20 LİRA

Evren: "Devletimiz gücünü gerekli yer ve zamanda kullanacaktır"

Bekliyoruz Pasam

Sunalp: "Öz evladımı kaybetmiş gibiyim..."

Genelkurmay Başkanı Sunalp, "Dünyamızın kararları haberi duyunca beynimizden vurulmuş gibi hissediyorduk" dedi.

- Devlet Başkanımız sert mesajında "Saldırları ulusumuza karşı bir savasa dönüştüğünü" söyledi ve "Her türlü tedbir alınmasında Türk Hükümeti kararlıdır" dedi.
- Genelkurmay Başkanlığında, Evren'in de katıldığı önemli bir brifing yapıldı.
- Başbakan Uslu "Gereken yapılacaktır" derken, M. Savunma Bakanı Bayülken "Türk Devleti'nin akan kanı yerde bırakmayacağı" söyledi.
- Başbakan Yardımcısı Baykara "Bunun hesabı sorulacaktır. Gelecek günler bunu gösterecek ve aklıtılan kanda boğulacaktır" dedi (Yazın 11. Sayfada)

"Onu kahepece arkadan vurdular..."

● Şehit albayımızın Maçka'da oturan dayısı Hasan Faka, yığınının 15 gün önce Ottawa'dan gönderdiği fotoğraflara bakıp ağlıyor.

Amerika: "Bu vahşi bir cinayettir"

● Amerikan Hükümeti'nin Ottawa konsültelerinde sonuna kadar duruşmaları oldu. Albay Altıkat'ın öldürülmesi her gün 4 kulunarak bu bilgiyi paylaşarak bir kez daha kanlı bir "terör" demiseler. (Yazın 11. Sayfada)

Ottawa'da büyük emniyet birliğiyle bir dedektör Albay Altıkat'ın hayatını ve vaktini kaybeden bir Ermeni teröristinin parçasını alıyor.

● Kurbanın bir fotoğrafı. Albay Altıkat'ın bir fotoğrafı. (Yazın 11. Sayfada)

Dışişleri, katillere kanat açanları uyardı:

"ASALA'yı barındırmak Rumlar için hata olur"

● Dışişleri Bakanı Memiş Akın, Türk Hükümeti'nin Asala'yı barındırmasından dolayı gırtlaklıklarını Kıbrıs Türk Federasyonu'na yapacağını bildirdi. (Yazın 11. Sayfada)

Özel timler hazır

● Faha Gökçü, "Özel timler hazır" dedi. (Yazın 11. Sayfada)

YİNE BİR DÜŞ VE YİNE İKİ YETİM: Ermeni cinayetinin şehit olduğu Albay Altıkat'ın ailesi. (Yazın 11. Sayfada)

10
Kuma

12
RENKLİ
TELEFON

YEDER KUPON

15
KUPON
TELEFON

Halk'a ve olaylara Tercüman

№ 21 Sayı: 7402 Fiyatı: 20 TL Adres: Tercüman Tesitleri, Topkapı, İstanbul HER SABAH DÜNYA YENİDEN KURULUR HER SABAH TAZE BİR BAŞLANGIÇTIR Telefon: 25 42 10

Başarıya son
TERCÜMAN'ın Müberran Partisi...
CÜR'cür Kur'an-ı Kerim'i boyu...
(Devamı Sa: 1)

Bu defa da Burgaz'da öldük

○ Ermeni çeteciler Burgaz Konsolosluğu İdarî Ataşemizi evinin önünde hunharca şehit etti

KAHROLUYORUZ

○ Bora Süelkan Doğu Bloku'nda öldürülen ilk diplomatımız oldu

Bönce şehid edilen Burgaz Başkonsolosluk İdarî Ataşesi Bora Süelkan (ortada ikinci sıradaki) mahalli katip Ahmet Hacıoğlu, Hizmetli görevlisi, Başkonsolos Cemal Fuat Özlüç, Altın Orta'da Ülkemiz temsil eden Şura Yıldızoğlu, İkinci İdarî Ataşemiz Mahmut Esar ve görevli personelle birlikte geçen yıl bu mülte tablodaki biraraya gelmişti. (A. NEBİOĞLU)

● Yurt dışında saldırıya uğrayan görevlilerimizin sayısı 31'e yükseldi

OZDEN AKBALI
Burgaz'dan bildiriyor

Türkiye'nin, Bulgaristan'ın Burgaz şehrindeki İdarî Ataşesi Bora Süelkan, kunduzi bir saldırıya uğrayarak şehit edildi. Süelkan'ın şehit edilişinden önceki durumu hakkında bazı bilgiler şöyledir: Süelkan, dün öğle saatlerinde Konsoloslukta görev yaparken evinin önünde saldırıya uğradı. Saldırganlar Süelkan'ı şehit ederek kaçtı. Bulgar polisi katilin yakalanmasını için geniş bir operasyona giriştiğini açıkladı. Süelkan'ın öldürülmesi ile Türkiye'de diplomatlarımızın sayısı 31'e yükseldi. (Devamı Sa: 12 Sa: 5'de)

1937 doğumlu olan Burgaz Konsolosluk İdarî Bora Süelkan garibe gözyaşlı bir ağ ve iki yılan olan Bulgaristan'a geçen yıl (ayın editörsü).

Yüksek Okul, Radyo ve Televizyonu sadece devlet kurabilecek

● Uzun süredir bekleyen basın hürriyetiyle ilgili madde Komisyon'dan gelen şekliyle benimsendi

● Anayasa Tasarısı'nın geçici maddeleri Pazar günü yazılacak ve Cumhurbaşkanlığı seçimiyle MGK üyelerinin durumları şekillendirilecek

ANKARA, (Tercüman) - Anayasa Tasarısı'nın geçici maddeleri Pazar günü yazılacak ve Cumhurbaşkanlığı seçimiyle MGK üyelerinin durumları şekillendirilecek.

MILLİ PİYANGO DÜN ÇEKİLDİ
11. SAYFA

Ekmekçiyan'ın itirafı bütün dünyaya dağıtılıyor

HABER MERKEZİ

Çarşafı mahkemede ilk defa ifade veren mahkûm edilen Ermeni terörist Levon Ekmekçiyan'ın itirafından hazın ülkelerde dağıtılacak ve dünya kamuoyuna duyurulması için alınan kararların henüz uygulanmadığı bildirildi. (Devamı Sa: 11, Sa: 11'de)

Tokat'ın Artova ilçesindeki Afganistanlı göçmenlerinin lideri Hacı Abdülkerim Mahdum, TERCÜMAN Gazetesini takip ediyor...

Alganistan göçmenlerinin lideri Hacı Abdülkerim Mahdum, "Bağ vakit, Türk devletine ve milletine duş ediyoruz" dedi.

"İlk vatandaşlık görevimiz Anayasa'ya oy vermek olacak."

● Tokat'ın Artova ilçesine yerleşen 700 göçmen, intibak döneminden sonra "Karakuş" köyünü yerleşim yeri haline getirmeye başlayacak.

Rafet HÜNER
"İlk büyük görevimiz, ez büyük beyazın Anayasa'ya oy vermek olacaktır." (Devamı Sa: 12 Sa: 6'da)

IMF, Kafa oğ isteği kabul etti

"ÖLÇEK" de
IMF'nin Türkiye'ye yolladığı rapor için Kafa oğ isteği kabul edildi. IMF, Türkiye'ye yolladığı raporun 1994-1995 performansını değerlendiren bölümde, Türkiye'nin IMF ile olan ilişkilerini iyileştirmeye çalışması gerektiğini belirtti. (Devamı Sa: 12 Sa: 6'da)

İdeoloji suçlarda 17 bin k tutuklu bulunuy

ANKARA (AA) - 1982 Anayasası'nın 17. maddesiyle suçlanan 17 bin kişi tutuklu bulunuyor. (Devamı Sa: 11, Sa: 5)

Bağ Derneği Başkanı Mahdum Dikerdem:

"Soyetler Birliği Bulgaristan'ın bazı dernekleri temasta bulundu"

"BARIŞ DERNEĞİ"ni yansıtan 6 yıldan fazla süre önce başkanı Mahdum Dikerdem'in, Türkiye'de bulunan bazı derneklerle temasta bulunduğu bildirildi. (Devamı Sa: 11, Sa: 6)

Cevher Özden, Tunus polisine "Beni derhal Türkiye'ye gönderin," dedi

Kastelli'nin cebinde "ÖDEME" var

... önce Türkiye'ye bir heyetle Kastelli'nin...
(Devamı Sa: 11, Sa: 6)

ASALA'dan sonra şimdi de ESAK

Ermeniler bu kez de Belgrad
Büyükkelçimizi vurdular...

KÖPEKLER YİNE SALDIRDI

İşte katiller

KANA SUSAMISLAR Belgrad, Bosna Hersekli kane suama Ermeni çavdarının 21 yaşındaki Kikar Levanyan içinde saldırı sırasında bir Yugoslav polisi ile girdiği silahlı çarpışmadan sonra ağır yaralı olarak yakalandı. Saldırıda Galy Balkar'ın makam peşere Necati Kaya da yaralanan saldırganlardan biri olduğu söyleniyor. Ermeniler suçlu bir Yugoslav polisi tarafından aranıyor.

- Büyükkelçi Balkar'ı Değişleri Bakanlığına götüren makam otomobilinin önünü kesen 2 saldırgan yayılım ateşi açtı. Başından ve omuzundan ağır yaralanan Balkar bitkisel hayata girdi.
- Saat 11.00'deki olay sırasında Yugoslav Polisi saldırganlardan birini vurarak yakaladı. İkinci saldırgan bir kadının kullandığı otomobile kaçtı Belgrad Havaalanı bir süre kapatıldı.
- Büyükkelçilik makam şoförü Necati Kaya hafif yaralandı. 1 Yugoslav çavdarı sırasında öldü. Yugoslav Polisi ülke çapında terurist avına çıktı.
- Türkmen, "Yugoslavya'nın gayretlerini takdirle karşılıyoruz" derken, suikast haberini Armutçuk'ta alan ve derhal Ankara'ya dönen Başbakan Ulusu da "Maalesef üzüntülü olaylar peşpeşe geliyor. Fevkalade üzüntüm" dedi... (8. sayfada)

GENÇ VE YETENEKLİ

Belgrad'da uğradığı silahlı bir saldırı sonucu ağır yaralanan 47 yaşındaki Büyükkelçiler Galy Balkar, Üstün bir yetenekli siyasetçiler arasında yer almıştı.

CANILERİN AKITTIĞI SON KAN Belgrad Bosna Hersekli kane suama Ermeni çavdarının 21 yaşındaki Kikar Levanyan içinde saldırı sırasında bir Yugoslav polisi ile girdiği silahlı çarpışmadan sonra ağır yaralı olarak yakalandı. Saldırıda Galy Balkar'ın makam peşere Necati Kaya da yaralanan saldırganlardan biri olduğu söyleniyor. Ermeniler suçlu bir Yugoslav polisi tarafından aranıyor.

10 Mart 1983 Perşembe

Hürriyet

TURKIYE TURKLERINDIR

VİLL: 35 SAYI: 12541
TEL: (041) 26 20 80 (şehir)
İlan ücreti: 20 40 60 80 100 120
Yan ilaht: 20 20 50 20 20

GONLÖK MOSTAKİL BİYASİ GAZETE

Kurucusu: SEDAT SİMAVİ (1896 - 1953)

FİYATI 30 LİRA

Hürriyet; okurlarını Kara Elmas Şehitleri'nin ailelerine yardıma çağırıyor

Büyük acıya

HADIS-I ŞERİF İLAVEMİZİN 22. FASİKÜLÜ BUGÜN

HAZİRAN 1984
21
Perşembe

Halk'a ve Olaylara Tercüman

De ticaret işletmelerinde
bâgî ve kâğıt
ESBANK
"tedbiri ve kerarı"

HER SABAH DÜNYA YENİDEN KURULUR HER SABAH TAZZE BİR BAŞLANGIÇTIR

Yanık: (Etiler) 582 12 120 (Hacı İsmail Paşa)

40. kurban yine Viyana'da

Ali Haydar Yurtsever
Viyana'dan bildiriyor

Çalışma Müşavir Vekili
Erdoğan Özen, Ermeni
milanlar tarafından otomobili
ile birlikte havaya uçuruldu

Bu vahseti unutmayacağız

İNSANLIK SUÇU

Türkiye'de Ermeni saldırıları
da Viyana'da 2. kez bir 40. ya-
hüli verdi. Çalışma Müşavir
vekilimiz Erdoğan Özen'in
otomobili parçalanarak uça-
ran kumanda bombaları açıl-
ması sonucu, geçtiğimiz gün-
deki haberde yazıldığı üzere
kurtarılmayı bekleyen bir kadın
saldırı, halkın Ermeni saldırı-
larına maruz kalmasıyla sonuç-
landı.

TEPKİLER

«Türk milleti
bu cinayetlerle
yıldırılamaz»

Çalışma ve Sosyal Güvenlik
Bakanı Kazım Döğru, Türk
devletine yönelik de tehditler
açık ve son nişanesi olarak ka-
bul edilmiştir» dedi.

Avusturya'da basın dışı çok ge-
niş ve geniş muhtelif partiler
tedbirlerini yerleştirilmesini du-
duklarını bildirdi.

ANKARA, (Tercüman) Erdo-
ğan Özen'in şehit edilmesi,
Türkiye'de büyük infial uyandı-
rdı. Çeşitli kış ve kurbanlar, Er-
meni bombacıları kurban edilen
40 şehitimize için duyuldukların bu-
(Devamı Sa: 10 S: 196)

Anıyızda basın dışı Ermeni saldırısına geniş yer verdi. Fotoğrafta 1. say-
fasından alınmıştır. Çıktığı Ermeni saldırısına ayıran Kurban gazetelerinde kapıldı
görülmüştür.

● Büyükkeçilğimiz önünde,
uzaktan kumandalı bir
bomba ile gerçekleştirilen
kalleşçe sabotaj sonucu
parçalanan Erdoğan Özen'in
vücudu kömür haline
gelecekti

● Olayda bir polis 3 kişi daha yar-
landı

● Vahşi cinayeti, 1983 yılında Liz-
bon Büyükkeçilğimiz'i basan Er-
meni Devrimci Ordusu (DÖK) ile
Avusturya polisi katilleri yakala-
mak için alarma geçirdi

Viyana (Akademik Türkiye'nin Vi-
yana Çalışma Müşavir Vekili Erdo-
ğan Özen, dün otomobiliyle parçalanarak
uzaaktan kumanda bir bombaya peş-
man sonucu feci şekilde can verdi. 40
şehidimize Özen'in katilini öldürmek
amaçlı olarak, 1983 yılında tamamiyle
sınırlı Türkiye'nin Lizbon Büyükkeçil-
ği'ni basan "Ermeni Devrimci Ordusu"
adıyla örgüt kuruldu.

İnfial sırasında saldırının önünde bu-
han ve Erdoğan Özen'i müdahale
için yavaş yaklaşan Avusturya polisi
Leopold Smetacek'ine ağır yaralandı.
(Devamı Sa: 10 S: 196)

VIYANA'DA MATEM... İZMİR'DE MATEM...

Şehit sahabe müşavir vekilimize Erdoğan
Özen'in Ermeni cinayetiyle hayatını kaybet-
tiği haberi, eşi Monika'dan bir süre bekledikten
Özen'in eşi, son haber duyuruna çok geçirdi ve
fotoğrafların çekilmesini için yastığını kapadı.

Ermeni saldırı örgütü "Ermeni Devrimci Or-
dusu" tarafından katliamla katledilen Erdoğan
Özen'den geçen bir de kızları Monika'ın 11
yaşında olduğu haberi duyulduktan sonra, 11
gün önce İzmir'de doğmuştu. Bu haberi
duyduktan sonra, 11 gün önce İzmir'de doğmuştu.

KUÇUK ÖZAL KONUŞTU, BÜYÜK ÖZAL DİNLEDİ

Başbakan Özal, kardeyi DPT Müsteşarı Yusuf Özal'ı dinledi...
Özal: "Ödemeler dengesi çözülmezse kalkınma olmaz"
ANKARA, (Tercüman) TBMM Plan ve Bütçe Ko-
misyonu 1. Basın Yürütme Kurulu'nda dün öğle-
vaktinde toplantı yaptı. Katılımcı plan komisyonunda görüşülmesi
toplantısına Başbakan Turgut Özal'la birlikte DPT

Müsteşarı ve Başbakan'ın kardeyi Yusuf Özal'ın da katıldığı. Yusuf Özal bir konuşma yaparak
plan hakkındaki görüşlerini bildirdi ve bilgi verdi.
(Devamı Sa: 10 S: 196)

Kaçıklar da Atina ve Amsterdam'da eylem yaptılar

● Atina'da Pan-Am, Amsterdam'da ise
Hollanda Millî Haber Ajansı Bülteni'ni
basan militanlar, Türkiye'yi protesto
ettiriler

A TINA, (Akademik Türkiye'den Yunan-
istan'a) süren bir grup kaçı-
rıldı, dün de Atina'daki "Pan-Am" hava-
yolları protestosuna katıldı. Türkiye'deki
(Devamı Sa: 10 S: 196)

Monika'nın mendili gözyaşı ile sırılsıklamdı

● Şehit görevimizin eşi, kömürleşmiş iskeletin kucakına ait
oğlunu alıyorduktan sonra...

● Monika Özen: "14 gün önce arabada parçalanıncı
kızımın karnesini..."

● Şehit Özen'in izmir'deki ailesi...
Madenin çıkması...
birlikte...

Viyana, (Akademik Türkiye'nin Viyana
Çalışma Müşavir Vekili Erdoğan Özen'in
vücudunu parçalamak için yastığını kapadı.
(Devamı Sa: 10 S: 196)

İzmir'deki haberler...
Monika Özen...
(Devamı Sa: 10 S: 196)

ANAP milletvekilleri de pahalılıktan şikâyetçi

Mevlüt İSİK
ANKARA, (Tercüman) ANAP gruplarında birleşen ve
başbakan'ın pahalılıktan şikâyetçi
milletvekilleri...

Demirel ve Ecevit'le ilgili soruşturma dosyaları TBMM'de görüşülecek

ANKARA, (Tercüman) TBMM'de
Demirel ve Ecevit'le ilgili soruşturma
dosyaları görüşülecek...

Ekonomide yeni arayışlar

BAŞBAKAN ÖZAL, basın toplantı-
sında, enflasyon rakamlarını
terimlerden ibaret olarak
gösterdiğini açıkladı. Enflasyon
ölçümü, Türkiye'nin gündemindeki en önemli
mesaledir. Hükümetin kadret, Anava-
tar'ın bütçesinin korunması ve halkın
Türkiye'nin kalkınmasının önemli bir
aşamaları haline gelmiştir. Bu konudaki
1984'ün ilk yarısı için geçmiştir. Ama
ilk yıl içinde önemli gelişmeler me-
dana gelebilir. Bu konuda kimi dimitil,
kimisi çitiriz.

FARKLI BİR YÖNÜM
verit sistemi enflasyonun frenle-
meleyeceği iddia ederler. Ekon-
omik politikada dikkatli değişiklikler ta-
hvil edilmiştir. Fiyatlar için ayrı ayrı
her yıl tespit kayraknağınadır her

Tercüman
bahar rüzgârı
KUPON NO 57
Aybaşı devâsında
27 idam
7 mübbed

FIYATI 1700 TL.
(KDV Dahil)

Türkiye

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

8 EKİM 1991 SALI

Çatalceğme Sokak No: 17 Cağaloğlu 34410 - İSTANBUL • Santral: 513 99 00 (19 hat) • TELEKS: 22000 Yuas Tr. • FAKS: 513 89 73

Hainler, içte ve dışta b

Yunan Başşehri Atina'da terör

Basın Atasemize SUIKAST

Atina'daki Basın Ataşe Yardımcısı Çetin Görgü silahlı iki kişinin saldırısı sonucu hayatını kaybetti

Kalbine ateş ettiler

28 yaşındaki Çetin Görgü, kalbine isabet eden kurşunlar sonucu olay yerinde hayatını kaybetti.

- Saldırganlar Çetin Görgü'ye parketmiş durumdaki aracına bindikten sonra yakın mesafeden dört el ateş ettiler. Olaydan 20 dakika sonra yapılan müdahalede Görgü'nün olay yerinde hayatını kaybettiği bildirildi.
- Yunanistan Cumhurbaşkanı Karamanlis, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a bir mesaj göndererek, "Bu iğrenç terör saldırısını şiddetle kınıyorum" dedi.

II. SAYTADA

2 ay önce evlenmişti

Silahlı saldırı sonucu hayatını kaybeden Çetin Görgü, Atina'da iki yıldır Basın Ataşe Yardımcısı olarak görev yapıyordu. 1963 yılında Manisa'da doğan Görgü, 2 ay önce evlenmişti.

Çukurova
basılı

Bölgede
geniş
çaplı
harekât
başlatıldı

ÜS

Sınırı geçen
görevli tim

- Çukurova ilçe merkezinde teröristlerin karakolu ve diğer teröristlerin bulunduğu bölgeye yönelik bir operasyon başlatıldı. Operasyonun sonucunda teröristlerin öldürüldüğü ve bir teröristin yaralandığı bildirildi.
- Kars-Keçiören barikat kurucuları otobüsü aracılığıyla bölgeye ulaştırıldı. Barikat kurucularının bir kısmının öldürüldüğü, diğerlerinin yaralandığı bildirildi.

PKK Pazı
birakacak
Kaçınlar
halâ b

Seçime 12 gün kala

Bir günde üç mi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Ali DALKILIÇ

Doğum Yeri ve Yılı : Kayseri, 1986

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : dalkilic86@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Tarih

Yüksek Lisans: KAEÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı